Евалюація

наукові, освітні, соціальні проекти

Випуск 2

ЦЕНТР ЕВАЛЮАЦІЇ НАУКОВО-ОСВІТНІХ ТА СОЦІАЛЬНИХ ПРОГРАМ

ЕВАЛЮАЦІЯ

НАУКОВІ, ОСВІТНІ, СОЦІАЛЬНІ ПРОЕКТИ

Випуск 2

Матеріали інноваційного семінару «ЕВАЛЮАЦІЯ НАУКОВО-ОСВІТНІХ ПРОГРАМ ДЛЯ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН»

Київ – Переяслав-Хмельницький – Франкфурт-на-Майні
2016

УДК 37:005.591.6
ББК 74:65.290.2
Е 13

РЕДАКЦІЙНА РАДА:

Володимир Євтух	доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України (Київ, Україна)
Лєшек Корпоровіч	доктор соціологічних наук, професор (Краків, Польща)
Занда Рубене	доктор педагогічних наук, професор (Рига, Латвія)
Міхаель Руісс	головний виконавчий директор та видавець «TOP Magazin» (Франкфурт-на-Майні, Німеччина)

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Рудіте Андерсоне	доктор педагогічних наук, професор (Рига, Латвія)
Валентина Богатирець	кандидат політичних наук, доцент (Чернівці, Україна)
Морітц Гунцінгер	доктор, Почесний професор у галузі зв'язків з громадськістю (PR) та комунікації (Франкфурт-на-Майні, Німеччина)
Марія Каплун	кандидат соціологічних наук (Харків, Україна)
Віктор Коцур	доктор історичних наук, професор, академік НАПН України, ректор (Переяслав-Хмельницький, Україна)
Єжи Нікоторовіч	доктор педагогічних наук, професор (Білосток, Польща)
Людмила Савенкова	кандидат педагогічних наук, професор (Київ, Україна)
Світлана Ставицька	доктор психологічних наук, професор (Київ, Україна)
Юлія Сюсель	кандидат філософських наук, доцент (Київ, Україна)

Випуск журналу підготовлений у співпраці з ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»

Е 13 **Евалюація: наукові, освітні, соціальні проекти. Випуск 2 :** матеріали інноваційного семінару «Евалюація науково-освітніх програм для національних меншин» / Редактори : В. Євтух, Л. Корпоровіч, З. Рубене, М. Руісс. – Київ – Переяслав-Хмельницький – Франкфурт-на-Майні, 2016. – 270 с.

У цьому номері вміщені матеріали інноваційного семінару з питань евалюації науково-освітніх програм для національних меншин. Публікація знайомить читача з поняттям «евалюація», його поширеністю у сучасному науковому дискурсові, можливостями нового дослідницького конструкту у стимулюванні новацій в освітній сфері українського соціального простору. Досвідом у царині діляться теоретики і практики з Латвії, Німеччини, Польщі, України.

© Центр евалюації науково-освітніх та соціальних програм, 2016
© Редакційна рада, 2016

CENTER FOR EVALUATION
OF SCIENTIFIC, EDUCATIONAL AND SOCIAL PROGRAMS

EVALUATION

SCIENTIFIC, EDUCATIONAL, SOCIAL PROJECTS

Issue 2

Proceedings of Innovative Seminar «EVALUATION SCIENTIFIC-EDUCATIONAL PROGRAMS FOR ETHNIC MINORITIES»

Kyiv – Pereyaslav-Khmelnytskyi – Frankfurt am Main
2016

УДК 37:005.591.6
ББК 74:65.290.2
Е 13

EDITORS:

Volodymyr Yevtukh	Doctor of Science (History), Professor, Corresponding Member of NAS of Ukraine (Kyiv, Ukraine)
Leszek Korporowicz	Doctor hab. (Sociology), Professor (Kraków, Poland)
Zanda Rubene	Doctor hab. (Pedagogy), Professor (Rīga, Latvia)
Michael Ruiss	Chief Executive Officer and Publisher «TOP Magazin»(Frankfurt am Main, Germany)

EDITORIAL BOARD:

Rudīte Andersone	Doctor of Sciences (Pedagogy), Professor (Rīga, Latvia)
Valentyna Bogatyrets	Ph.D. (Politology), Associate Professor (Chernivtsi, Ukraine)
Moritz Hunzinger	Dr. phil. h. c., Honorary Professor of Public Relations and Communication (Frankfurt am Main, Germany)
Mariya Kaplun	Ph.D. (Sociology) (Kharkiv, Ukraine)
Viktor Kotsur	Doctor of Sciences (History), Professor (Pereyaslav-Khmelnytskyi, Ukraine)
Jerzy Nikitorowicz	Doctor hab. (Pedagogy), Professor (Białystok, Poland)
Lyudmyla Savenkova	Ph.D. (Pedagogy), Professor (Kyiv, Ukraine)
Svitlana Stavytska	Doctor of Sciences (Psychology), Professor (Kyiv, Ukraine)
Juliya Syusel	Ph.D. (Philosophy), Associate Professor (Kyiv, Ukraine)

Issue of the journal produced in collaboration with SHSI «Pereyaslav-Khmelnytskyi Hryhoriy Skovoroda State Pedagogical University»

E 13 **Evaluation: Scientific, Educational, Social Projects. Issue 2 :** Proceedings of Innovative Seminar «Evaluation scientific-educational programs for ethnic minorities» / Editors : V. Yevtukh, M. Hunzinger, I. Kotsan, M. Ruiss. – Kyiv – Pereyaslav-Khmelnytskyi – Frankfurt am Main, 2016. – 270 p.

This volume presents the proceedings of the innovation seminar concerning questions of evaluation of scientific and educational programs for national minorities. Published materials introduce readers the notion «evaluation», its use in a contemporary scientific discourse, the possibilities of a new researching construct in the stimulation of innovations in the Ukrainian social space. Theoretists and practitioners from Germany, Latvia, Poland, Ukraine share their experience in the field.

© Center for Evaluation of Scientific, Educational and Social Programs, 2016
© Editors, 2016

ЗМІСТ

ВІТАННЯ

Віктор Андрущенко (Київ, Україна)……..... **12**

СТАТТІ

Валентина Богатирець (Чернівці, Україна). Евалюація бренду мультикультуралізму в Канаді у контексті виконавчої парадигми…… **14**

Марк Депепе (Льовен, Бельгія). Більше ніж антидот проти амнезії… Деякі історіографічні, теоретичні та методологічні роздуми стосовно історії освіти…… **30**

ПРЕЗЕНТАЦІЇ

Єжи Нікоторовіч, Дорота Місеюк (Білосток, Польща). «Налаштування» традиції української національної меншини до сучасності: освіта для меншини у процесі зміни…… **52**

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

ІВЕНТНІ БОКСИ

ІВЕНТНИЙ БОКС І: ЕТНОКУЛЬТУРНА РІЗНОМАНІТНІСТЬ – АСПЕКТИ, ВПЛИВИ, НАСЛІДКИ

Валентина Богатирець (Чернівці, Україна). Український етнос та психологічно-інформаційна війна проти України…… **60**

Богданна Гвоздецька (Дрогобич, Україна). Етнічна толерантність українців на полюсах регіональної системи України…….. **68**

Лілія Коцан (Луцьк, Україна). Національне культурне відродження волинської етнічної меншини…… **73**

Віталій Коцур (Переяслав-Хмельницький, Україна). Громадсько-політична діяльність національних меншин Закарпаття у 1990-х рр. XX ст…….. **76**

Леся Коцур (Переяслав-Хмельницький, Україна). Участь національних меншин УРСР у парламентських виборах 1990 року……... **83**

Анжела Паронікян (Харків, Україна). Мовне середовище вірменської діаспори в Україні…… **90**

Сергій Рик (Переяслав-Хмельницький, Україна). Етнос і цивілізація……. **96**

Світлана Ставицька (Київ, Україна). Роль дисциплін релігієзнавчого циклу в розвитку духовності та толерантності студентської молоді……. **99**

Лариса Хижняк (Харків, Україна). Вивчення ролі етнічного чинника в розвитку сучасних суспільств в умовах розширення простору джерел даних про етнічність…… **104**
Ольга Чінкова (Київ, Україна). Іммігранти у мовному просторі м. Києва.… **109**

ІВЕНТНИЙ БОКС ІІ: КОНЦЕПЦІЇ І ЗМІСТ ВИКЛАДАННЯ ТА НАВЧАННЯ (НА ПРИКЛАДІ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН УКРАЇНИ)

Каріна Бобровська (Київ, Україна). Психологічні чинники особистості та їхній взаємозв'язок з освітньою сферою…… **115**
Оксана Городецька (Тернопіль, Україна). Вплив інтернет-технологій на формування та розвиток мовного середовища в українських школах…….. **121**
Марія Каплун (Харків, Україна). Евалюація соціальних програм як проміжна ланка між державою та громадянами: питання соціального простору…… **126**
Микола Рик (Київ, Україна). Права релігійних меншин на освіту: законодавчі ініціативи України…….. **129**
Людмила Савенкова (Київ, Україна). Питання етнічної толерантності в українському інформаційному середовищі…….. **134**
Геннадій Ставицький (Київ, Україна). Аналіз ідентичності студентів педагогічного вузу…… **136**
Ольга Стрілець (Переяслав-Хмельницький, Україна). Основи етнодизайну у фаховій підготовці майбутніх учителів образотворчого мистецтва…… **141**
Юрій Харкевич, Галина Харкевич (Луцьк, Україна). Реалізація освітніх потреб представників національних меншин в Україні..... **147**
Світлана Цилюрик (Київ, Україна). Врахування етнічного чинника в освітньому процесі – основа формування міжетнічної толерантності в українському суспільстві…… **151**
Ольга Шкира (Переяслав-Хмельницький, Україна). Роль інформаційно-бібліотечного середовища у забезпеченні умов етнічного виховання…….. **156**
Галина Щерба (Львів, Україна). Сучасні тенденції транскордонного співробітництва України в контексті євроінтеграції…… **162**

ІВЕНТНИЙ БОКС ІІІ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД – ЕКСПЕРТНІ ЕВАЛЮАЦІЇ

Рудіте Андерсоне, Івета Кестере, Луція Рутка (Рига, Латвія). Освіта національних меншин: досвід Латвії та латвійців…… **166**
Ганна Кісла (Київ, Україна). Різні обличчя етнічності: аналіз вирішення етнічних проблем у сучасних європейських країнах…… **168**

Олена Ковальчук (Київ, Україна). Освіта як чинник збереження національної ідентичності (на прикладі українців у Канаді)…….. **173**
Костянтин Коган (Нью Йорк, США). Ціннісні виклики України в глобальному інформаційному світі…… **176**
Олександр Коротич (Київ, Україна). Освітні практики українців у США: можливості застосування досвіду в Україні……. **181**
Анджей Порембські (Краків, Польща). Проблеми сучасного мультикультуралізму: приклад Швейцарії…… **187**
Ганна Садовнікова (Київ, Україна). Розвиток толерантності до різних культур серед школярів за допомогою уроків іноземної мови……..…….. **190**
Володимир Трощинський, Володимир Коваль (Київ, Україна). Поліетнічність: українська специфіка у контексті світового досвіду…..…… **195**
Анна Юрєєва (Київ, Україна). Роль Європейського Мовного Портфоліо в розвитку інноваційної особистості в рамках впровадження Проекту Ради Європи і Міністерства освіти і науки України «Мовна політика України»... **201**

ІЗ ТЕХНОЛОГІЇ ПІДГОТОВКИ СЕМІНАРУ

Інформаційні листи……..…… **206**
Прес-реліз……. **210**
Програма……... **214**
Учасники……..…… **240**
Сертифікати…….. **256**

ФІДБЕК (ВІДГУКИ ПРО СЕМІНАР)

Сайт Центру евалюації науково-освітніх та соціальних програм *(Київ, Україна)*……. **260**
Сайт Інституту соціології, психології та соціальних комунікацій Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова *(Київ, Україна)*……..... **262**
Етнокультурні практики: фотозвіт від Ольги Шкири *(Переяслав-Хмельницький, Україна)*……... **264**

CONTENTS

ADDRESSING

Viktor Andrushchenko (Kyiv, Ukraine)…….…… **12**

PAPERS

Valentyna Bogatyrets (Chernivtsi, Ukraine). Evaluation of Canada's Brand of Multiculturalism as a Paradigm to Follow……. **14**

Marc Depaepe (Leuven, Belgium). More Than an Antidote Against Amnesia... Some Historiographical, Theoretical and Methodological Reflections on the History of Education…….. **30**

PRESENTATIONS

Jerzy Nikitorowicz, Dorota Misiejuk (Białystok, Poland). Emerging Tradition of the Ukrainian National Minority Group in Poland into a Modern World. Education for Minority in Transition……. **52**

THESES

EVENT BOXES

EVENT BOX I: ETHNOCULTURAL DIVERSITY – FACETS, EFFECTS, CONSEQUENCES

Valentyna Bogatyrets (Chernivtsi, Ukraine). Ukrainian Ethnicity in the Context of Psychological and Cyber Warfare Against Ukraine…….. **60**

Bogdanna Gvozdetska (Drohobych, Ukraine). Ethnic Tolerance of Ukrainians at the Poles of the Regional System of Ukraine……. **68**

Liliya Kotsan (Lutsk, Ukraine). National Cultural Revival of Volyn Ethnic Minorities……... **73**

Vitaliy Kotsur (Kyiv, Ukraine). Socio-Political Activity of National Minorities of Zakarpattya in 1990s……. **76**

Lesya Kotsur (Pereyaslav-Khmelnytskyi, Ukraine). Participation of National Minorities of USSR in Parliamentary Elections, 1990……... **83**

Anzhela Paronikian (Kharkiv, Ukraine). The Language Environment of the Armenian Diaspora in Ukraine……... **90**

Sergiy Ryk (Pereyaslav-Khmelnytskyi, Ukraine). Ethnos and Civilization……. **96**

Svitlana Stavytska (Kyiv, Ukraine). Role of Disciplines Religious Studies Cycle in the Development of Spirituality and Tolerance of Student Youth……. **99**
Larysa Khyzhnyak (Kharkiv, Ukraine). Study of the Role of Ethnicity in the Development of Modern Society Under the Condition of Expansion of Data Space Sources About Ethnicity…….. **104**
Olga Chinkova (Kyiv, Ukraine). Immigrants in the Linguistic Space of Kyiv….. **109**

EVENT BOX II: DESIGN AND CONTENT OF TEACHING AND LEARNING (THE CASE OF NATIONAL MINORITIES IN UKRAINE)

Karina Bobrovska (Kyiv, Ukraine). Psychological Factors of Personality and their Relationship with Educational Sphere……..... **115**
Oksana Gorodetska (Ternopil, Ukraine). Influence of Internet Technologies on Forming and Development of Linguistic Environment in Ukrainian Schools….. **121**
Mariya Kaplun (Kharkiv, Ukraine). Evaluation of Social Programs as an Intermediate Link Between the State and Citizens: the Issue of Social Space…….. **126**
Mykola Ryk (Kyiv, Ukraine). Educational Rights of Religious Minority: Legislative Initiatives of Ukraine……... **129**
Lyudmyla Savenkova (Kyiv, Ukraine). Question of Ethnic Tolerance in Ukrainian Information Environment…….. **134**
Gennadiy Stavytskyi (Kyiv, Ukraine). Analysis of Identity Students of Pedagogical University…….. **136**
Olga Strilets (Pereiyslav-Khmelnytskyi, Ukraine). Basis Ethno-Design in the Professional Education of Future Fine Arts Teachers...……. **141**
Yuriy Kharkevych, *Galyna Kharkevych (Lutsk, Ukraine).* Realization of Ethnics' Educational Needs in Ukraine…….. **147**
Svitlana Tsylyuryk (Kyiv, Ukraine). Ethnic Factor in the Educational Process – the Basis for the Formation of Inter-Ethnic Tolerance in Ukrainian Society…… **151**
Olga Shkyra (Pereyaslav-Khmelnytskyi, Ukraine). Role of Information-Library Environment in the Creating Conditions for Ethnic Education of Students…….. **156**
Galyna Shcherba (Lviv, Ukraine). Current Trends in Ukraine's Cross-Border Cooperation in the Context of European Integration……. **162**

EVENT BOX III: FOREING EXPERIENCE – EXPERTS' EVALUATION

Rudīte Andersone, Iveta Ķestere, Lūcija Rutka (Rīga, Latvia). Education of National Minorities: the Case of Latvia and Latvians…… **166**

Ganna Kisla (Kyiv, Ukraine). Different Images of Ethnicity Analysis of the Decisison of Ethnic Problems in Modern European Countries……. **168**
Olena Kovalchuk (Kyiv, Ukraine). Education as a Factor of National Identity's Maintenance (Case of Ukrainian Canadians)……..……. **173**
Kostyantyn Kogan (New York, USA). Value Challenges for Ukraine in the Global Information World…….. **176**
Oleksandr Korotych (Kyiv, Ukraine). Educational Practices of Ukrainians in the USA: Possibilities for Application of Experience in Ukraine……..... **181**
Andrzej Porębski (Kraków, Poland). Challenges of Contemporary Multiculturalism. The Case of Switzerland……..…….. **187**
Ganna Sadovnikova (Kyiv, Ukraine). Development of Tolerance to Different Cultures Among School Children by Means of Foreign Language Classes..... **190**
Volodymyr Troshchynskyi, Volodymyr Koval (Kyiv, Ukraine). Poliethnicity: Ukrainian Case in the Context of the World Experience ……..…… **195**
Anna Yuryeyeva (Kyiv, Ukraine). Role of the European Language Portfolio in the Development of Innovative Personality in the Framework of the Implementation of the Project of the Council of Europe and the Ministry of Education and Science of Ukraine «Language Policy of Ukraine»……... **201**

FROM THE TECHNOLOGY OF THE SEMINAR'S PREPARING

Informational letters…….... **206**
Press release……... **210**
Program…….. **214**
Participants……. **240**
Certificates…….. **256**

FEEDBACK

Website of Center for Evaluation of Scientific, Educational and Social Programs *(Kyiv, Ukraine)*……... **260**
Website of Institute for Sociology, Psychology and Social Communications of the National Pedagogical Dragomanov University *(Kyiv, Ukraine)*…….. **262**
Ethno-Cultural Practices: Photo Report, Olga Shkyra *(Pereyaslav-Khmelnytskyi, Ukraine)*..…….. **264**

C*E*S*E*S*P

Center for Evaluation of Scientific, Educational and Social Programs

ВІТАННЯ

ADDRESSING

Віктор Андрущенко
Київ, Україна

АСОЦІАЦІЯ РЕКТОРІВ ПЕДАГОГІЧНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ ЄВРОПИ

01601, Україна, м.Київ, вул. Пирогова, 9
т/ф. +380 (44) 234-65-57
e-mail: arpue@ukr.net
www.arpue.org

ASSOCIATION OF RECTORS OF PEDAGOGICAL UNIVERSITIES IN EUROPE

Ukraine, 01601 Kyiv, 9 Pyrogova str.
tel/fax. +380 (44) 234-65-57
e-mail: arpue@ukr.net
www.arpue.org

Привітання учасникам інноваційного семінару «Евалюація науково-освітніх програм для національних меншин»

Вельмишановні колеги та друзі!

Щиро вітаю вас із проведенням інноваційного семінару «Евалюація науково-освітніх програм для національних меншин». Особливо приємно відзначити, що цей семінар став уже традиційним та отримав широкий резонанс в наукових колах України і країн європейського простору.

Під егідою актуальних обговорень і дискусій організаторам семінару вдалося об'єднати визнаних світових вчених в галузі соціології, культурології, філософії, педагогіки, психології для обґрунтування і розробки науково-освітніх програм для національних меншин.

Вивчення етнічного чинника в освітньому просторі, мовного середовища в українських школах, ситуації щодо задоволення прав національних меншин на освіту – концептуальне питання сучасності, особливо у світлі нових соціально-політичних подій на теренах нашої держави.

Я переконаний, думки і пропозиції десятків провідних вітчизняних і зарубіжних науковців, експертів з евалюації, лідерів освітніх громадських організацій, підприємців, журналістів, освітніх інноваторів забезпечать новий поштовх в аспекті підготовки бакалаврських та магістерських програм з історії та культури національних меншин зокрема. Це дозволить вивести формули нових методологічних підходів до вибудовування таких програм, адаптації їх зарубіжного досвіту в нашій державі.

Від імені усіх членів Асоціації ректорів педагогічних університетів Європи дозвольте висловити вам, шановні колеги, слова підтримки і сприяння у прекрасній науковій справі, започаткованій вами, та побажати цікавих дієвих дискусій, грунтовних результатів і невтомності у новаторському пошуку та реалізації наукових ініціатив.

З повагою
Президент Асоціації ректорів педагогічних університетів Європи, ректор Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, академік

Віктор Андрущенко

C*E*S*E*S*P

Center for Evaluation of Scientific, Educational and Social Programs

CTATTI

PAPERS

Valentyna Bogatyrets
Chernivtsi, Ukraine

EVALUATION OF CANADA'S BRAND OF MULTICULTURALISM AS A PARADIGM TO FOLLOW

«Canada is today the most successful pluralist society on the face of our globe, without any doubt in my mind. That is something unique to Canada. It is an amazing global human asset... Canada holds itself up to the developing world as a model for the 21st century». Prince Shah Karim Al Hussaini, Aga Khan IV (**2002**)

«As Canadians, we recognize the importance of multiculturalism, and of the contributions that newcomers make to Canadian society. It is thanks to Mr. Avendano and others like him that so many of these individuals have been able to fully integrate into Canadian life socially, economically and culturally. I am happy to announce him as the recipient of the 2014 Paul Yuzyk Award for Multiculturalism». Jason Kenney, Minister for Multiculturalism (**2014**)

The body of the article goes on to discuss the genesis of the Canadian policy of multiculturalism and its impact on the Canadians' all walks of life. Through multiculturalism Canada recognizes the potential of all citizens, encouraging them to integrate into their society and vigorously participate in its social, cultural, economic and political affairs. Significantly, the ethnic and cultural diversity of Canada's population is proved to be a major advantage of globalization processes. .All the Canadians celebrate and protect diversity in their unity in a way that produces a uniquely harmonious and integrated result. Therefore, it could be taken as a model

for the world in general, and for Ukraine (especially in present day situation) in particular.

Keywords: *Canadian policy of multiculturalism, globalization, immigrants, ethnic and cultural diversity, tolerance, diversity in unity, integration, ethnicity and national identity.*

1. Introduction

Interestingly, the destiny of Chernivtsi – *one of 10 must see cities of Ukraine* – is inseparably linked with the history of the Austrian Empire. Chernivtsi, a 250,000-strong city in duchy Bukovyna, is still associated with multiculturalism and Austro-Hungarian chic. It is inhabited by people of various cultures and nationalities. Chernivtsi is the city which came under the successive rule of Moldova, Turkey, Poland, and then Turkey again, Austro-Hungary, Russia, Romania, the Soviet Union, and Romania again, the Soviet Union and, eventually, Ukraine.

Czernowitz is a city, used to be considered an unwritten capital of Europe, where you can walk in parks and squares admiring its unique and diverse cultural heritage with magnificent architectural masterpieces of the *Habsburg epoch* and the *Holy Romanian Empire*. You will step aboard the deck of a ship on which people of different nationalities and religions surf the waves of everyday life in peace and harmony. In my humble opinion, Chernivtsi is a small European city of the global value. Our peaceful city-ship is navigated between the East and the West as a dazzling example of harmony and tolerance. Enjoying the reputation of «Little Vienna (Paris)» Chernivtsi *used to be* and still *is* a multinational, multiconfessional and multicultural city.

Consequently, when I first became intellectually preoccupied with multiculturalism as a scientific phenomenon and political practice, I was quite fascinated to find the similarity of the Canadian tapestry – also known as the mosaic – with the Bukovynian model. My PHD thesis on '*Multiculturalism in Canada: Political Experience and Social Practice (National and Global Dimensions'* disclosed extensive research on Canadian multiculturalism, ethnicity and national identity. Investigating alongside the history and evolution of multiculturalism in Canada, different scientific works offered me both a critical and a personal response to Canadian multiculturalism policy and the viability of Canadian home-spaces.

Proceeding with doing my scientific research, I am quite aware of federal policy of multiculturalism to work stunningly. The Maple leaf country still receives a quarter of a million new immigrants every year – that's the highest immigration rate in the world, and continues to add them to the Canadian mosaic. Significantly, we can

state that the Canadians are a resilient and vibrant nation because of their immigrants. All the Canadians celebrate and protect *diversity in their unity* in a way that produces a uniquely harmonious and integrated result.

To begin, I'd like to offer a brief overview of multiculturalism emergence in Canada, give a short review of concerns and anxieties about preserving and enhancing of multiculturalism in Canada, its current state, and finally prove that Canadian society *is often seen as a role model for other states* regarding its understanding of cultural diversity.

2. The genesis of Canada's policy of multiculturalism

In the solution of the grave problems that face the world today, of Canada and the United States have one of the world's unique relationships: two sovereign states, occupying the bulk of North America and sharing the world's longest undefended border, each reliant on the other for trade, continental security and prosperity. Despite radically different beginnings, as well as a history of war, conflict and cultural suspicion, the two countries – one more powerful than the other – *stand as a modern example of inter-dependence and co-operation that is a model to the world* [http://www.thecanadianencyclopedia.ca/]. (Beyond any doubts, Russia and Ukraine could follow their vivid example or at least take the lesson learned).

Furthermore, the two countries share the same cross-cultural values, philosophy and practice – multiculturalism. Noteworthy, multiculturalism is understood as an ideology that advocates a pluralistic state built up out of various religious, cultural and ethnic minorities. The theory of multiculturalism promotes that everyone can keep their initiate cultural identity resulted in a broad cultural diversity in the state's society. The two metaphors of the «cultural mosaic» and the «melting pot» really contribute to a better understanding of the Canadian and the USA societies. Additionally, the differences between those societies and their different relationships to the various minorities living in their countries are often emphasized.

It should be stressed that Canada is the intellectual home of the notion of «multicultural citizenship». Moreover, both theoretical and practical perceptions of multiculturalism draw heavily upon the Canadian example, using the lessons derived from observing the case to infer the nature and general health of multiculturalism.

My own current position is that Canada may be very proud of its Maple leaf as a «cultural mosaic». However, the thesis pre-supposes that the Canada's multicultural policy is to create a nation that emphasizes the importance and rights of cultural groups; united by a common creation of an office of multiculturalism in 1971.

To understand the genesis of Canada's policy of multiculturalism, one need appreciate that the politics of Canada has been marked by deep-rooted conflict

between the nation's English and French populations. Ultimately, it is the ardent desire of Quebecois to maintain their distinct cultural identity, and the reluctance of the nation's Anglophone elite to engage in cultural jingoism for fear of endangering national unity, that precludes the development of a meaningful and common identity for the nation. Needless to say, Trudeau confronted almost insurmountable political obstacles to the successful completion of the commission's mission: The political violence had hardened Anglophone opposition to the accommodation of French cultural demands, while a cultural policy that did not take notice of those demands was likely to escalate the violence, and precipitate the cleavage of the nation. Eventually, the Trudeau administration needed to chart a path that would secure some measure of cultural autonomy for Quebec, while simultaneously reasserting the basic equality of all Canadians. The ingenious answer to this policy puzzle was official multiculturalism. Through its official proclamation, Trudeau was able to implement the linguistic recommendations of the Royal Commission (which irreversibly established Canada as a bilingual nation), while recasting the role of ethnic culture in Canadian politics. In asserting that a defining feature of the Canadian identity (one that was worthy of government support and protection) would be the celebration and preservation of all cultures. Canada has managed its increasing diversity and maintained unity by balancing rights and responsibilities in citizenship, and individual and collective rights in its Constitution [Bohatyrets, 2007].

As aforesaid, Canada's official multiculturalism policy was announced by Prime Minister Pierre Elliot Trudeau on October 8th, 1971. Officially, the multicultural policy identified four priority initiatives: «First, resources permitting, the government will seek to assist all Canadian cultural groups that have demonstrated a desire and effort to continue to develop a capacity to grow and contribute to Canada, and a clear need for assistance, the small and weak groups no less than the strong and highly organized. Second, the government will assist members of all cultural groups to overcome cultural barriers to full participation in Canadian society. Third, the government will promote creative encounters and interchange among all Canadian cultural groups in the interest of national unity. Fourth, the government will continue to assist immigrants to acquire, at least one of Canada's official languages in order to become full participants in Canadian society» [http://www.multiculturalcanada.ca/].

The policy did not create a multicultural society either as a social (demographic) reality or as an effectively egalitarian, culturally respectful society (by which racism or discrimination based on ethnocultural background cannot be eliminated). Cultural pluralism was already a Canadian reality, as evidenced by the results of the commission. What the policy did create, however, was *the idea of multiculturalism as*

central to Canadian identity. It celebrated the diversity of Canadian life as a social ideal and introduced a federal policy meant to encourage the diversity of society. The effect on the Canadian imagination – whatever the weaknesses of the reality– cannot be overstated. The myth of national unity, as it exists in Canada today, celebrates the common and shared migrant origins; however, it's important to recognize that this wasn't always the case. In the national project of mythmaking – of creating an imagined community – Canadians can tend to read backwards into its history the identity all Canadians share nowadays. Ii should be mentioned, though immigration has always shaped the country dramatically, Canadians can't allow their current celebration to over-write the experiences and policies of the past.

3. Concerns and anxieties about multiculturalism in Canada

The Canadian history can't forget the appalling practices of assimilation, particularly against Canada's indigenous peoples (some of which coexisted with official multiculturalism), or the racist immigration laws that persisted until the mid to late 60s. The idea should be articulated in terms of the popular myth that Canada has always been a multicultural society – in the sense of multiculturalism as a celebration of diversity. Such myths over-write the injustices of the past, and, oddly, this backwards reading is also used against some cultural groups today [Bohatyrets, 2013, вип. 34].

As an aside, but one can find truly fascinating, I'd like to mention briefly the parallels between past anxieties and present anxieties about integration. Both Michael Adams, founder of Environics Research Group and author of *Unlikely Utopia*, and Will Kymlicka, a professor of philosophy at Queen's and widely recognized as an international expert on multiculturalism, parallel anxieties about European Catholic immigrants in the past and contemporary anxieties about Muslim newcomers. Many concerns about immigration and multiculturalism today look back nostalgically on earlier waves of immigration. The argument goes something like «we didn't worry about earlier waves because newcomers were coming from the same cultural and religious traditions as the British and French» (read: European, Christian). Today, the argument contrasts, newcomers from Africa and Asia are from very different religious, political, and cultural traditions, so they'll have a harder time integrating into social and political life in Canada [Adams, 2007, p. 52].

But, Europeans Catholics were as much of a concern to the Canadians of the past as Muslims are to the editorial writers of today. Kymlicka explains, European Catholics were seen as «undemocratic and unpatriotic because their allegiance was to the Pope, and as separatist because they demanded their own schools. The fear that Catholics would not integrate took many years to disappear; yet today they are seen

as a vital component of the mainstream society into which Muslims are allegedly not integrating» [Kymlicka, 1998, p. 55]. Rejecting these nostalgic backwards readings is important for acknowledging our past, but it's also important for putting current anxieties into a historical perspective. In the decade after Trudeau's speech, almost $200 million was invested in language and culture promotion. In 1973, the Ministry of Multiculturalism was established for implementing multiculturalism policies within government departments. 1982 saw the inclusion of multiculturalism in the Canadian Charter of Rights and Freedoms, and the Multiculturalism Act was instituted in 1988.

From the very earliest stages of official multiculturalism – and the argument persists today – one of the main critiques of multiculturalism is the complaint that it segregates by focusing on differences instead of commonalities. In fact, the policy has always focused on social and civic participation [Kymlicka, 2007] and this focus has only increased over time. Nevertheless, there were many legitimate critiques of multiculturalism policy during the first decades of its implementation, and many of the problems centred on the stark difference between federal policy and the lived experience of newcomers to Canada. After the last racially discriminatory barriers to immigration were removed in 1967, visible minorities were increasingly arriving in Canada and finding multiculturalism as an inadequate resource for social justice. Beginning in the early 80s, Canadian multicultural policy shifted from the promotion of cultural and linguistic expression and maintenance to intercultural exchange, and most significantly, race relations and anti-discrimination measures. These shifts were largely influenced by changing immigration trends and the needs being expressed by ethnocultural groups. Their main concerns were no longer cultural maintenance and expression, but rather employment, education, and discrimination. Moreover, the global forces of change that influence all countries affect Canada as well. The diversity of the Canadian populace is increasing faster than at any time in its history. Canada is affected by the evolution towards «one market, one world» as increased international trade makes the globe smaller and its peoples more interconnected and interdependent.

4. The current state of multiculturalism in Canada

The mid-90s produced a re-evaluation of multicultural policy and a re-articulation of four priorities. These priorities were 1) Fostering Cross-Cultural Understanding; 2) Combating Racism and Discrimination; 3) Civic Participation; and 4) Making Canadian Institutions More Reflective of Canadian Diversity. Today, the Multiculturalism Program operates within the Department of Citizenship and

Immigration. In the department's Annual Report on the on the Operation of the Canadian Multiculturalism Act 2009-2010, the report identified three new objectives: «building an integrated, socially cohesive society; making institutions more responsive to the needs of Canada's diverse population; and, engaging in international discussions on multiculturalism and diversity.» The program remains focused on promoting inter-cultural and inter-faith understanding, anti-racism and antidiscrimination education, and the socio-economic integration of new Canadians [Adams, 2007, p. 20]. Trudeau's speech articulated four objectives for Official Multiculturalism. 1) To «assist all Canadian cultural groups that have demonstrated a desire and effort to continue to develop a capacity to grow and contribute to Canada»; 2) To «assist members of all cultural groups to overcome cultural barriers to full participation in Canadian society»; 3) To «promote creative encounters and interchange amongst all Canadian cultural groups in the interest of national unity»; and 4) To «assist immigrants to acquire at least one of Canada's official languages in order to become full participants in Canadian society.» Note that 2-4 include participation and communication as primary objectives.

Given some of the early problems with multicultural policies in Canada (the disconnect between the image of a tolerant nation and the reality of discrimination, and the policy's early inability to address issues of social justice), the greatest influence created by early adoption of multiculturalism was its effect on the Canadian imagination. Multiculturalism has become increasingly recognized and valued as an essential part of Canadian identity – sometimes in clichéd ways as in the difference between Canadian multiculturalism and the American melting pot, and sometimes in superficial ways that allowed Canadians to pat ourselves on the back while ignoring discrimination. Nevertheless, multiculturalism has become fundamental to the way Canadians self-identify and the effect has important implications for the way that Canada exists as a viable home for newcomers.

In his *2008-2010 Report on the Current State of Multiculturalism in Canada*, Will Kymlicka states that there is much evidence that newcomers and visible minorities are integrating in Canada better than in any other country in the world, and that multiculturalism is a major factor in this success. Indeed, in an earlier study of what seems to make Canada unique in its successful multiculturalism policy relative to other countries, one of the characteristics he identifies is the incorporation of multiculturalism into Canadian identity («Canadian Multiculturalism in Historical and Comparative Perspective»). Canada is not the only country in the world with a diverse population or the only country to adopt an official multiculturalism policy, but it is the only country that has made the reality and celebration of diversity intrinsic to national identity. Public polling gives us an idea of just how increasingly

important multiculturalism is to the way Canadians self-identify. Since 1985, Environics has been asking Canadians to identify, in their own words, what makes them proud to be Canadian. In 1985, multiculturalism was in 10th place. In 2006, multiculturalism had climbed to second place behind only freedom and democracy [Adams, 2007, p.20]. Though a Focus Canada poll in 2010 saw multiculturalism fall to 4th place (behind democracy, quality of life, and being a caring/humanitarian people), multiculturalism remains as one of the top reasons Canadians are proud of their country. Indeed, Adams explains in *Unlikely Utopia* that a 2003 survey revealed 85% of Canadians identify multiculturalism as important to Canadian identity; more important, he notes, than bilingualism or hockey. Additionally, an international IPSOS MORI survey in 2006 revealed that Canadians have the most positive attitudes about immigration in the world.

***5 «Canada is a welcoming place for all ethnicities»*, the CBC News survey**

The policy of multiculturalism in Canada can be an example of a relatively flexible policy. Over the period of time since 1971 when it was established, as new demands were placed on it by various new ethnic groups, it managed to modify itself and accommodate at least some needs of the changing ethnic community, without jettisoning completely the old, originally established goals [Isajiw, 2000]. As Canadian society evolves, so too has the Government of Canada's approach to multiculturalism. Always is the goal of fostering adherence to common values and promoting an inclusive citizenship that comes with rights, responsibilities and a respect for core democratic values. The Government of Canada's Multiculturalism Program supports integration and social cohesion to ensure that Canadians of all origins have equal opportunities to participate in society to their full potential.

Citizenship and Immigration Canada (CIC) provides strategic direction for implementing the Canadian Multiculturalism Act through its Multiculturalism Program, which is focused on the following policy objectives: building an integrated, socially cohesive society; helping federal and public institutions to respond to the needs of a diverse society; and Engaging in discussions on multiculturalism at the international level. Public education programs and outreach initiatives such as Black History Month, Asian Heritage Month and the Paul Yuzyk Award for Multiculturalism aim to increase public awareness and inform public dialogue.

Canada had a foreign-born population of approximately 6,775,800 people, representing 20.6% of the total population — the highest proportion among G8 countries.

In addition to English and French, more than 200 languages were reported as mother tongue. The proportion of the population who reported religious affiliations other than Christian – including Muslim, Hindu, Sikh and Buddhist – continues to grow. In 2011, about 2,373,700 people or 7.2% of Canada's population reported affiliation with one of these religions, up from 4.9% a decade earlier.

1,400,685 people reported an Aboriginal identity, representing 4.3% of the total Canadian population, which was approximately 32,852,300 [Annual…, 2012-2013].

Significantly, 75% of Canadians believe that immigrants have a positive influence on the country while only 54% of Australians, the second highest country, agreed with the statement [Annual…, 2012-2013, pp. 13-16]. Adams also notes that these positive attitudes have increased as Canada's immigration rates have increased [Annual…, 2012-2013, p. 16].

Why is it so important that multiculturalism is a part of national identity? And what effect does this have on feelings of belonging for newcomers to Canada? Sociologists have long argued that newcomers have more success in terms of social integration and psychological health when they're able to combine national and ethnic identities. «We have established a distinct Canadian way, a distant Canadian model: Accommodation of cultures. Recognition of diversity. A partnership between citizenship and state. A balance that promotes individual freedom and economic prosperity while at the same time sharing risks and benefits» **(**Jean Chrétien the 20th Prime Minister of Canada).

On a personal level, multiculturalism offers a link between newcomers and Canadian-born citizens. Because multiculturalism is part of the definition of Canada, newcomers are already part of the country's national narrative. Canadians move from national identity and pride in country to connection with newcomers. Multiculturalism also provides a means for newcomers to identify with and feel part of Canada. As W.Kymlicka states in his report on multiculturalism, «Studies show that in the absence of multiculturalism, these links [between native citizens and newcomers, between newcomers and national identity] are more difficult to establish and national identity is more likely to lead to intolerance and xenophobia». Multiculturalism as part of Canadian identity means that newcomers and Canadian-born citizens work together to mutually inform, create, and sustain the national self-definition of Canada» [Kymlicka, 2003].

According to Statistics Canada there were *6.8 million foreign-born residents* in Canada as of *2011.* That represents 20.6 per cent of the population, giving Canada the second-highest proportion of foreign-born residents in the G8 group of industrialized nations, after Australia. Canadians have conflicted thoughts about immigrants when it

comes to their roles in society and the workforce, according to a CBC News survey designed to capture attitudes on discrimination.

Statistics Canada figures indicate there were *6.8 million* foreign-born residents in Canada as of 2011. It represents *20.6 per cent* of the population, giving Canada the highest proportion of foreign-born residents in the G8 group of industrialized nations. Across the country, *79 per cent of respondents* said they would be comfortable both employing and working for someone of a different ethnic background. A much smaller group – *55 per cent* – 'agreed' or 'strongly agreed' that *immigrants are* '*very important to building a stable Canadian economic future.'*

But the survey also found that ***30 per cent*** of respondents agreed or strongly agreed that '*immigrants take jobs from Canadians*.' «Very often in *the current debate over multiculturalism*, these two things are presented as being opposed to each other,» says Jack Jedwab of the Association of Canadian Studies. «They don't have to be», he argues, and points out that shows up «in the answers Canadians are giving to questions like these».

The CBC national online survey was conducted by *Research House* between Oct. 22 and 29 (2014). It comprised 1*,500 adults aged 18* or older, including *260* people who were *visible minorities*. The poll gauged the respondents' feelings on a range of issues and scenarios, *from immigration and multiculturalism to their 'comfort level' with people of different ethnic backgrounds living or working in their community*. The answer was – «Canada is good, it's multicultural, everybody gets along»; «For anybody who has ambition, Canada is an easy place to be, man.»

Eighty-two per cent of respondents aged 18 to 24 said they believed multiculturalism should be exported to other countries to help them address ethnic, religious or linguistic conflicts. Only 57 per cent of those aged 65 and older took the same views. Those aged 25 to 34 polled at 68 per cent, 35-to 44-year-olds and 45-to 54-year-olds both polled at 60 per cent and 55-to 64-year-olds polled at 64 per cent.

Overall, 64 per cent of Canadians surveyed said they believe that Canada's brand of multiculturalism is a model for other countries.

The survey said Canadians continue to favour multiculturalism and value newcomers' contributions to Canada, but it also highlighted a «pro-found generational divide» on questions of diversity and the strength of the Canadian social fabric. «As age increases, respondents demonstrate increasingly stronger reservations about the functioning of multiculturalism and the social effects of large-scale immigration», it said.

However, «despite a perceived growing backlash against multiculturalism, it is still supported by a majority of Canadians».

Multiculturalism's strongest support, the study noted, is among those «who have grown up knowing nothing else».

«It is clearly also the case, however, that older Canadians are more skeptical of multiculturalism, worry more about the possible deleterious impacts of ethnic diversity, and express difficulty in moving beyond group silos», it said.

«There is an evident need to bridge the experiences of young and old, and host a more inclusive national conversation about diversity, its effects, and our approach to managing it», the study suggested.

According to the survey, Canadians have a positive view of the societal effect of new waves of immigration, with 51 per cent saying newcomers are accepting of different cultures, races and religions. Sixty-nine per cent of 18-to 24-year-olds agreed, compared to 46 per cent of those 55 to 64 years of age and 42 per cent of Canadians over 65.

It found a generational gap between Canadians' attitudes on whether it is easy for people from different racial, religious and cultural communities to form close relationships with each other. Eighty per cent of 18-to 24-year-olds agreed, compared to 46 per cent of those over 65 years of age.

It found that while ***65per cent*** of respondents said they are «***proud of Canada's multicultural makeup***», attitudes about ethnic minorities vary notably across Canada by region [http://www.cbc.ca/].

I don't mean to suggest that everything is perfect in Canada, that the disconnect between Canada's self-image and its reality doesn't persist in important ways, or that there aren't continued challenges and flaws in multiculturalism here. The economic frustrations of newcomers is a major problem today, one that has only worsened over the last few decades, and the disparity between the average income of some visible minority groups and the average income of Canadians is distressing.

These problems should be read as indicators that multiculturalism in Canada – as a social ideal – is in process rather than completed, and the federal policy must correspondingly evolve as well.

This increase in anxiety about integration is troubling, and though Canadians *continue to have favourable opinions about immigration generally,* support for both immigration and multiculturalism has softened slightly in the last four years. Initiatives like the Multicultural Program's Inter-Action Funding project, which has made inter-faith exchanges and understanding a priority, is a good measure and a good sign that multiculturalism continues to evolve in Canada. However, our success relative to other countries cannot become satisfaction, complacency, or self-congratulation. As part of public consciousness and as a concern of federal policy, persistent discrimination and the economic outcomes of both newcomers and

particular visible minority groups must be at the forefront of discussions about multiculturalism's challenges and successes.

Canada's population grew by 5.9% between 2006 and 2011, up slightly from 5.4% for the previous intercensal period of 2001 to 2006. The rate of Canada's population growth between 2006 and 2011 was the highest among theG8countries, The G8, or the 'Group of 8,' is an informal discussion group and economic partnership consisting of eight of the world's most powerful economies: the United States, Japan, Germany, France, United Kingdom, Italy, Canada and Russia [The Canadian…].

All Canadians are guaranteed equality before the law and equality of opportunity regardless of their origins. All of these rights, our freedom and our dignity, are guaranteed through our Canadian citizenship, our Canadian Constitution, and our Charter of Rights and Freedoms [http://www.cic.gc.ca].

«I am Canadian. I don't need you to be like me. I invite you to be with me. I value things like life, family, freedom, equality, peace, opportunity and tolerance. No doubt there is a better model for a modern multicultural society, but I'm not sure the world has seen it yet».

«By no means is Canadian multiculturalism perfect...but I would venture to say that it the best model anywhere in the world. I emigrated from Malta to Canada almost 50 years ago when I was 20 years old. Since then I have also lived and worked in four other countries. I can honestly say that only in Canada do I feel no sense of any discrimination.....of being labelled an «immigrant» or an «foreigner». I feel at home here in every respect, with as much opportunity to grow and prosper as any native born Canadian. This is a remarkable country in many ways.....or as our late Prime Minister, Pierre Trudeau said... «a kinder and gentler society» in a not so subtle a comparison with our southern neighbor».

«Multiculturalism means different things to different people and in different countries. As a Canadian I believe however that a large proportion of Canadians, but by no means all, would agree that law abiding residents in Canada can both honour and enjoy (both as individuals and as groups) the heritage of their forefathers (from wherever they come) while simultaneously being active and valuable participants in the broader Canadian society» [Debates…].

By contrast, French-speaking Quebeckers have long been more tepid about the subject. Many think it undermines their role as one of modern Canada's founding cultures. The government in Quebec prefers the doctrine of «interculturalism», which emphasises assimilation into the dominant culture. This is popular in rural areas, where immigrants are few and PQ support is strong, but extremely unpopular in

Montreal, where most of the province's newcomers live [The more the merrier http://www.economist.com/news/americas].

In our era of glocalization, «we can affirm that the globalized approach with its international legal protection of cultural heritage is contributing positively to advancing the knowledge and appreciation of the various cultures of humanity, but it is not leading to any kind of standardization or uniformity nor any hegemony of one culture over another» [World Heritage…].

Regardless the global forces of change affecting Canada, the diversity of its populace is increasing faster than at any time in its history. The ethnic and cultural diversity of Canada's population is a major advantage of globalization processes. It should be emphasized that, the Canadian Government is working with provincial and territorial governments, the private and voluntary sectors and individual Canadians to help strengthen institutions, build safer and more supportive communities and reinforce shared values.

5. Conclusion

Canada is enhancing its multiculturalism programming, expanding its anti-racism activities and strengthening its support for other minority groups such as persons with disabilities to help more individual Canadians overcome barriers to their full participation in society.

Multiculturalism remains popular among Canadians, according to the study findings, in particular the results from a poll done for the Mosaic Institute and the Association for Canadian Studies, however, older Canadians seem to have more reservations about Canada's model of managing diversity. Overall, 85 per cent of Canadians surveyed said they believe that Canada's brand of multiculturalism is a model for the world.

To sum it up, Canadian government's competence to guarantee security, human rights, environmental issues and humanitarian intervention is beyond any doubts. The ethnic and cultural diversity of Canada's population is a major advantage of globalization processes. It should be emphasized that, the Canadian Government is working with provincial and territorial governments, the private and voluntary sectors and individual Canadians to help strengthen institutions, build safer and more supportive communities and reinforce shared values. Canada is enhancing its multiculturalism programming, expanding its anti-racism activities and strengthening its support for other minority groups such as persons with disabilities to help more individual Canadians overcome barriers to their full participation in society. In the context of globalization, multiculturalism and world community it should be stressed that these processes accentuate the long-existing phenomenon of structural racism,

generating increasingly harsh policies and attitudes in the wealthier countries towards migrants and the creation of stronger barriers to most forms of migration. Community development, aware of values of social justice is in charge of *building bridges between communities* and *supporting the goals of multiculturalism, while combating racism – essential part of globalization, on local, national and international levels.*

Consequently, at present Canada is ready to explore, evaluate and develop formal resolutions on pressing global issues. The Canadian experience has shown that multiculturalism encourages racial and ethnic harmony and cross-cultural understanding. Mutual respect helps develop common attitudes. New Canadians, no less than other Canadians, respect the political and legal process, and want to address issues by legal and constitutional means. Through multiculturalism Canada recognizes the potential of all Canadians, encouraging them to integrate into their society and take an active part in its social, cultural, economic and political affairs. Canada's laws and policies recognize Canada's diversity by race, cultural heritage, ethnicity, religion, ancestry and place of origin and guarantee to all men and women complete freedom of conscience, of thought, belief, opinion expression, association and peaceful assembly. Consequently it could be taken as a paradigm to follow in the world in general, and by Ukraine (especially under a-present day situation) in particular.

R e f e r e n c e s:

Adams M. Unlikely Utopia: the Surprising Triumph of Canadian Pluralism. – Toronto : Viking Canada, 2007.

Bohatyrets V. Multiculturalism of Canada: Political Experience and Social Practice (National and Global Dimensions). Abstract of the thesis for obtaining the degree of Candidate of Political Science in speciality 23.00.04 – Political Issues of International Systems and Global Development/ Valentyna Bohatyrets – Chernivtsi, – Manuscript, 2007.

Bohatyrets V. Future Prospects for a Thriving Multiculturalism in Canada – Наукові записки. Серія «Філологічна». – Острог : Видавництво Національного ун-ту «Острозька академія». – Вип. 34. – 2013.

Kymlicka W. Finding Our Way: Rethinking Ethnocultural Relations in Canada. Toronto : Oxford University Press, 1998.

Kymlicka W. «Canadian Multiculturalism in Historical and Comparative Perspective: Is Canada Unique?» Constitutional Forum 13.1 1-8 The current state of multiculturalism in Canada and research themes on Canadian multiculturalism 2008-2010» (2003) http://www.cic.gc.ca/english/resources/publications/multi-state/index.asp (accessed 1.12.2012)

World Heritage and Cultural Diversity. Editors. German Commission for UNESCO Printed in Germany (2010): http://www.unesco.de/fileadmin/medien/Dokumente/Bibliothek/world_heritage_and_cultural_diversity.pdf

Internet Sources:

Annual Report on the Operation of the Canadian Multiculturalism Act 2012-2013

Canadian-American Relations (2014) http://www.thecanadianencyclopedia.ca/en/article/canadian-american-relation (accessed 05.03.2015)

Debates over immigration are often toxic. Not in Canada http://www.economist.com/node/21594328/comments (accessed 6.11.2014)

Environics Institute. «Focus Canada 2010» www.queensu.ca/cora/_.../fc2010report.pdf - Canada 2010..» http://www.environicsinstitute.org/PDFFocusCanada2010.pdf (accessed 12.11.2013)

http://www.cbc.ca/news/canada/canadian-attitudes-toward-immigrants-conflicted-poll-says-1.2826022 (accessed 16.01.2015)

http://www.cic.gc.ca/english/multiculturalism/citizenship.asp (assessed 6.11.2014)

http://www.cic.gc.ca/english/resources/publications/multi-report2013/3.asp (accessed 10.02.2015)

http://www.multiculturalcanada.ca/Encyclopedia/A-Z/m9/1 (accessed 10. 10. 2007)

Kymlicka Will, (2003) «*Canadian Multiculturalism in Historical and Comparative Perspective: Is Canada Unique*?» Constitutional Forum 13.1 1-8, – The current state of multiculturalism in Canada and research themes on Canadian multiculturalism 2008-2010.» http://www.cic.gc.ca/english/resources/publications/multi-state/index.asp (accessed 1.12.2012

The Canadian Population in 2011: Population Counts and Growth http://www12.statcan.ca/census-recensement/2011/as-sa/98-310-x/98-310-x2011001-eng.cfm accessed 7.05.2013)

The more the merrier http://www.economist.com/news/americas/21594328-debates-over-immigration-are-often-toxic-not-c (accessed 7.11.2014)

World Heritage and Cultural Diversity (2010). Editors. German Commission for UNESCO. – Printed in Germany P. 25 http://www.unesco.de/fileadmin/medien/Dokumente/Bibliothek/world_heritage_and_cultural_diversity.pdf (accessed 7.11.2014)

Isajiw Wsevolod W. Approaches to ethnic conflict resolution: paradigms and principles – International Journal of Intercultural Relations 24 (2000) 105±124 http://www.journals.elsevier.com/international-journal-of-intercultural-relations (accessed 12.11.2014)

Валентина Богатирець
Чернівці, Україна

Евалюація бренду мультикультуралізму в Канаді у контексті виконавчої парадигми

У статті обговорюється генезис канадської політики мультикультуралізму та її вплив на громадян всіх верств суспільства Канади. Через мультикультуралізм Канада визнає потенціал усіх громадян, заохочуючи їх до інтеграції в суспільство та активної участі у вирішенні соціальних, культурних, економічних та політичних питань. Доведено, що етнічне і культурне розмаїття населення Канади є одним з основних переваг у процесі глобалізації. Всі канадці відзначають і захищають різноманітність у її єдності на шляху до вироблення унікального гармонійного й інтегрованого розвитку. Таким чином, можна було б прийняти таку модель як для світу в цілому, так і для України (особливо в сучасних умовах), зокрема.

Ключові слова: *канадська політика мультикультуралізму, глобалізація, іммігранти, етнічне та культурне розмаїття, терпимість, різноманітність в єдності, інтеграція, етнічна та національна ідентичність.*

Marc Depaepe
Leuven, Belgium

MORE THAN AN ANTIDOTE AGAINST AMNESIA... SOME HISTORIOGRAPHICAL, THEORETICAL AND METHODOLOGICAL REFLECTIONS ON THE HISTORY OF EDUCATION

Recently, I have received at the university of Latvia a honorary degree. One of the motives, according to the laudation, was my contribution to the development of the history of education in this particular country, by paving the way for a new level of research quality, especially in the area of methodology. The contacts that I was able to forge between my Latvian colleagues and the *International Standing Conference for the History of Education* (ISCHE) played a crucial role in this. Indeed, at the inception of ISCHE, in Western Europe as well as in what was called the Eastern Bloc – ideologically two completely different worlds that this organization wanted to bring together – the history of education was, mainly under the influence of the German tradition, still conceived as an auxiliary or approach for «pedagogy». Within such a constellation, the relevance of historical research in educational sciences, at first glance, did not seem very problematic, on both sides of the Iron Curtain. Although the underlying philosophy was much more rigid in Eastern Europe, philosophically and historically acquired insights had, from this point of view, to play an essential role in formulating the future educational policy and defining the pedagogical praxis. Therefore, also in Belgium, it seemed almost impossible to gloss over this general-pedagogical dimension when training pedagogues, teachers, educators, and educationalists...

At the end of the 1970s I myself – undoubtedly compelled by the need to position myself in the pedagogical realm – chose not to define the history of education purely as history applied to education and instruction. Instead I thought of it as some sort of history of the problem(s) of (and in) education, situated in the intermediate area between history and pedagogy – a pedagogical historiography, a term which was coined well before its time (in the sense that I subsequently started to use this concept in a somewhat different way as an alternative to the old-fashioned but also completely obsolete notion of historical pedagogy in terms of content). But nothing is what it seems. By studying the history of the educational sciences in more detail – already at the second ISCHE-conference in Paris I was trying to correct my position in view of the theoretical-methodological discussion of the time – I gradually came to understand to which extent the pedagogisation (educationalisation) of the educational past had led to grotesquely discoloured views, and even prostitution.

Such insights led me to increasingly emphasise the crucial «historicity» of the history of education – an undoubtedly phased process, when I look at it retrospectively. Crucial elements in this frame were the confrontations abroad with ideological systems that were on the verge of crumbling such as communism in the Soviet Union and its satellite states as well as apartheid in South Africa, to which the history of education traditionally granted its services. I recently summarised my current opinions on this matter in a series of statements, in a somewhat offensive manner I might add, which was first and foremost designed to elicit a discussion. My first assertion, stated that pedagogical historiography will be historical or not. Which immediately raises the issue of relevance again. There is indeed a danger that educational historians, who traditionally work in pedagogical institutions – general, social and cultural historians seem to pass up on the opportunity of contributing to the history of education except when it comes to writing histories of universities – are considered an unnecessary luxury as a result of the gradual historicisation and the related marginalisation of educational history. All the more so because their «discourse» often is diametrically opposed to what educators, teachers, educationalists, psychologists and other pedagogical opinion-makers wish to hear. But I am not that concerned about the position of the history of education in the long term. It is my opinion that a critical understanding of history is still indispensable for catching the nature, identity, and intellectual foundations of all pedagogical activities.

Hereafter, I want to demonstrate this claim by looking back historically at the quest for a «relevant» history of education. I am convinced that this enduring pursuit of relevance has led, ironically, to irrelevant educational research, including the history of education. In my opinion it is only when we, as historians enter the domain

of the history of science, that we will be able to say something meaningful, based on our own competence, about possible aberrations of historical research in education. After all, the proof of the pudding is still in the eating.

I

More than a decade ago, Jurgen Herbst, one of the former presidents of ISCHE, wanted to portray the State of the Art of the History of Education at the end of the Twentieth Century in North America as well as in Europe. In his final considerations he said that historians of education have to «consider anew their presence as academics in programs of professional education». «Anew» implies, in this context, that there once existed a truly relevant history of education that was, indeed, integrated into teacher training programmes. But what kind of history of education was that?

From the last quarter of the nineteenth century the success of the history of education in teacher training depended in most western countries on the theoretical relevance of the educational thought of the «great masters» (like Montaigne, Comenius, Rousseau, Pestalozzi), and, probably, even more on the prospect of inculcating a pedagogically correct attitude into future teachers. Gabriel Compayré, the standard bearer of the French history of pedagogy, stated in 1884 that the various pedagogical systems of the great thinkers elevated the level of moral exhortation. We cannot imagine that Herbst simply wants to restore the moralizing of that old-fashioned, French republican history of education. Along with other leading scholars in the field, he believes that the golden era of American educational history is not to be situated in the nineteenth century but in the age of cultural revisionism of the 1960s and 1970s during which the research agenda in the United States was strongly determined by the methodologically organized historiography of Bailyn, Cremin and others. Indeed, we may well assume that a paradigm shift took place under the inspiration of cultural revisionism: the history of ideas was replaced by the postulate of the social history of education.

A closer look at this evolution, however, reveals a number of differentiations that can serve as an antidote to a monolithic and ahistorical conceptualization of the «history of the history of education», as Sol Cohen put it. Heinz-Elmar Tenorth and other German researchers observed already in the mid-1970s that the new paradigm of the «social» history of education could boast only a relative consensus and that was with regard to the methodological problem in a narrower sense: the general acceptance of social historical tools and research techniques, including quantitative methods. But this did not eliminate the fundamental diversity with regard to the methodological problem in a broader sense, namely the relationship between theory and history, not only in the field of education but also in that of the social sciences in

general. As I have indicated elsewhere, there was a fairly high degree of dissension in the theoretical positioning of the discipline in West Germany. For the historian of education, of course, it made a big difference whether the role of his research was limited, as the godfather of empirical research, Wolfgang Brezinka, argued, to that of a pre-scientific «reservoir of hypotheses», or whether it was at the heart of educational theory formation, as in the historical socialization research of Ulrich Herrmann or as in the ideological-critical and neo-Marxist approaches in both West and East Germany.

These theoretical differences also had practical consequences in the international organization of the scientific community of historians of education. It may be true that, under the impetus of presidents of ISCHE like Brian Simon, Maurice De Vroede, and Jurgen Herbst himself, the «new» social history of education was inspirational in the founding and development of the International Standing Conference in the History of Education, but this certainly did not hinder the flourishing of old-fashioned and, in my view, even dilettantish aspirations within the same organization concerning the «relevance» of the history of education to the solution of practical problems. One of the editors of a book, presenting itself as the outcome of the meetings of the International Standing Working Group for the History of Education as a Field of Research and as a Teaching Subject within ISCHE, simply echoed the assumptions of the old-fashioned nineteenth century «historical pedagogy». According to Kadriya Salimova, for example, history of education is the science about the regularities (laws) of theoretical and practical development. Therefore, it must make further contribution to the solution of new tasks, set by our time and dictated by the demands of modernization and educational reforms oriented to the twenty-first century.

Without wanting to be exposed to the charge of methodological imperialism, I saw it as my duty in 1992 when president of ISCHE, to warn against such a purely utilitarian treatment of the educational heritage of the past. In my judgement, the explicit striving for ideological, theoretical, or practical advantage will inevitably lead to mystification of history, to hagiographic, pedagogical hero worship and a partisan and presentistic reading of history - an opinion of which I became more and more convinced after the invitation, in October 1994, to participate in a Sino-Swiss Pestalozzi Project as well as after a mission, in September 1995, to evaluate the existing research and teaching in the history of education at the universities of the province of Gauteng (the former Transvaal) in South Africa. In both cases my critical comments encountered simplistic reasoning about «lessons» of the past, for a large part hiding specific pedagogical and political interests in educational reform.

The nationally orchestrated attempts to popularize Pestalozzi's thought in China coincided with large scale literacy campaigns, in which the integration of manual labour and formal education was central. What makes Pestalozzi attractive in China is not so much his «profound historical significance» but his «great immediate significance» which is reflected in conclusions like: «People of the contemporary era can absorb the quintessence [of Pestalozzi's educational thoughts] so as to direct and promote educational reform today»; «At present the kernel [of activity teaching] … is still the basic ideas of Pestalozzi»; «With life-long devotion to education and indomitable willpower, Pestalozzi will always be a shining example for educators all over the world»; «Pestalozzi's thought on [labour and technical] education still has far reaching significance for guiding educational practices nowadays»; «If one has Pestalozzi's universal love and readiness to save the world, he will be filled with «saint's zeal» and become ever successful», and so on. Ironically enough, analogous attempts to make good use of the heritage of the educational past can be found in some conservative (White) circles in South-Africa, where «historical pedagogy» is still used to legitimate traditional values (even unofficially under the flag of ISCHE!). On the basis of the so-called *paedagogica perennis* - a phenomenological construct about the essences of education derived from history - one can hear the plea for a «cultural based» [that is: unicultural] education for the diverse ethnic and religious groups in the country. For Johannes Jordaan, for example, «education through the ages was always culturally interrelated. Culture, religion, vernacular and historicity were always inherently part of authentic education. Remember this when re-evaluating the integration of schools in South Africa [….] Cramming children from all these divergent cultural groups into the same classrooms negates the *paedagogica perennis*».

Although the political and ideological power implications of such reasoning still have to be brought to the surface by studying the concrete, social and cultural-historical context to which they relate, they nevertheless instinctively make me think back to how the Catholics fleshed out the subject of «the history of education» in pre-conciliar Flanders. After the First World War, the priest-educationalists De Hovre and Decoene made an attempt to underpin education from a Catholic point of view through the publication of the *Vlaamsch Opvoedkundig Tijdschrift* [Flemish pedagogical journal] What they were ultimately aiming for was a conservative revolution, «a rebirth through rebaptisation in the eternal rejuvenating source of Catholic educational philosophy». For De Hovre, the Catholic philosophy of life was the «cornerstone» of all modern life theories, «the prototype, the Platonic idea, the essence of all real pedagogical thinking, the «*paedagogia perennis*», the foundation of real educational tradition, the mother tongue of educational wisdom, the herald of

educational truth», from where all «idols» or «false sources» of modern educational theory would be judged. This combative position meant that historiography could not be neutral, nor educational theory. «All the theory from the modern understanding of historical data, has shown», again according to De Hovre, «that personal sympathy constitutes a primary condition for understanding a man, a work, or event». Thereby indicating that the past had to be seen through Catholic eyes, in which the extent of admiration for the great educational heroes depended on the building blocks that they supplied to Catholic educational practice. Hence innovators (in this case «reform educationalists who wanted to start with the child») such as Ellen Key, were labelled by Decoene and De Hovre as «big children» who have surfaced in the century of the child «in order to put their great childishness in the place of age-old values».

That these assumptions in Catholic Flanders have continued to resound for a long time requires little debate. Much more remarkable is perhaps their theoretical scientific analogy with the Marxist-Leninist principles of educational history and educational theory in the former Eastern Bloc, and more particularly in the so-called GDR, where a lot of consideration was given to the theoretical-methodological foundation. There too, the (dialectical) unity of the «logical» (theoretical) and «historical» formed the core of (historical) educational theory. Within the bounds of the Marxist-Leninist epistemology, the past appeared as the inevitable and necessary developmental process towards the socialist society. The history of human society was regarded as a succession of class conflicts. The different episodes of the class struggle were demarcated by a revolution, which in itself constituted the climax of the conflict. Once the class society had been transformed into a communist society as a result of the great revolution, the ordered nature of their blind determinism was disposed of. In this socialist form of society, people got to know the forces that determine society. As a result they became masters of history and they could apply this knowledge to the realisation of the socialist message of salvation. This principle applied *mutatis mutandis* to Marxist-Leninist educational theory. Without a systematic exploration of the past, the progressive construction and planning of the future was impossible. Just like the past, present and future, theory and practice in Marxism-Leninism were «dialectically» connected and thus inseparable from one another.

A number of functional consequences arose from these theoretical-methodological fundamentals for education in the history of education that were not only conceived as the centre of educational theory, but also as an essential component of general cultural history. First of all, the «pedagogic heritage» of the past had to be laid bare, as familiarity with the «progressive» legacy of former educationalists was

very useful for historical, shall we say socialist awareness in general, and that of teachers in particular. Moreover, the association with the «socialist» heritage could be placed in the struggle against «imperialist», and/or even «fascist» influences from abroad (in this case related to West Germany). Thirdly it was hoped that a problem-oriented reading of the past would provide help in resolving contemporary problems, and finally it also seemed to be an aid in making forecasts for future policy.

Such «strange uses of the past» were not just reserved for East Germany, but were also perceptible throughout the sphere of influence of the Soviet Union, with Hungary being no exception – I recall, here, as far as ISCHE is concerned, the position of Otto Vág, the third chairman of this international organization. The same «uses» of the past also bring me back to the issue of cultural revisionism in the United States. But the associated question of the functional value of the history of education is better viewed in the light of the long term history of the subject. While the «history of education» from the end of the nineteenth century seemed to be a permanent feature on the curriculum of teacher training in the United States as well, mistrust grew after the First World War, because this part of the training did not seem to keep its pragmatic promises. In the 1920s and «30s this led to an extensive debate on the functional value of the history of education, which lost confidence as a subject in teacher training». A survey in 1917 showed that only 12.7% of the teachers surveyed were convinced that the subject had been of any use to them. The answer of academics involved in the history of education primarily related to the content. They referred to the role, in this case the benefits, of public education in relation to the structure of American society. The school was the engine of democracy (read meritocracy), as Ellwood P. Cubberley called it. He set the tone with the construction of a linear-progressive account of progress of the history of education. This narrative, which was not devoid of triumphalism, joined in with the general «Whiggish» (i.e. «teleological») interpretation of the target-oriented progress in (Western) civilisation, from which nothing but good was expected.

However the «functional fallacy», as Frederic Lilge characterised the American expectations of the history of education in 1947, was far from finished. To begin with, the «success story» according to the Cubberley style, further accentuated the professional discourse and ethos of the educationalists. In addition, the demand for a problem-oriented approach in social sciences from a social-reconstructive point of view increasingly resounded in the 1930s. Only in this way could a «new» society come into being, capable of managing contemporary problems. As a result, the history of education risked being reduced to a part of a «social foundations» course focused on current affairs. It was only after the Second World War that the way was cleared for a wider sociocultural perspective, in which educational history was no

longer seen as the development of «formal pedagogy but rather as the entire process by which culture transmits itself across the generations». In favour of this «paradigm shift» was the so-called revisionism of the 1960s, which on a scientific-organisational level was accentuated by the foundation of the *History of Education Society* in 1960 and the publication of *History of Education Quarterly* as of 1961. Incidentally, this (re?)development of the educational past by historians resulted in Edgar B. Wesley changing his thirty six year old lament «Lo, the poor history of education» to the jubilant: «Hail, the flourishing history of education»!

In practice the revisionism, of which Bernard Bailyn and Larry Cremin were some fifty years ago the protagonists, meant a wider view of upbringing and education. In essence, as professional historians, the revisionists have attacked the narrow-minded thesis of educationalists like Cubberley about the «victory» of public education in American democracy. They charged it with being burdened with methodological sins like presentism and evangelism. «The past was simply the present writ small», it ran. «But the supreme irony of the golden era was» – as Donato and Lazerson has put – «that radical revisionists [of the 1970s] gained attention by doing what previous generations of educational historians had done: They claimed an immediate connection to the present». Indeed, the radical revisionists, with among others Michael Katz as the pioneer, turned the old Cubberley thesis on its head. Far from having acted as an engine of democratisation, the school lay at the basis of racism, class inequality and unequal opportunities in the United States. As a kind of therapeutic assessment with an idealised past, educational history had to indicate the possibilities and priorities of future educational developments, within the critical and also generally neo-marxist, perspective held by the radical revisionists. Hence post-revisionists such as Ravitch blamed the radicals for opening the door again for propaganda and the politicization of history with their «leftist» interpretation. However, they may not forget that their own research has been coloured by their assumptions about the present, even if they pleaded for a history of education in «its own right and in its own terms» – an observation that other researchers, in addition to Ravitch, also made. Today revisionism may be dead, as Herbst already noted at the end of the 1970s, but that does not automatically imply that the search for lessons from the history of education is over. On the contrary Ravitch and others do not stop «learning from the Past». But their stories are much more sophisticated and therefore, perhaps more veiled and dangerous than the utilitarist examples discussed above.

During the 1980s, another «new» history of education emerged in the United States and elsewhere, the so-called new «cultural» history of education, which was

perhaps not so «new», since the «old» new history of education in Germany - to use the term of Jarausch - considered the social as well as the cultural dimensions of education from the outset as aspectual expressions of a rich intellectual life. Moreover, this same qualification of the often inflated «paradigm shifts» applies, in my view, to the American development. Indeed, historians like R. Freeman Butts may have believed, as Cubberley did, in the benefactions of American public education. Also, by the 1940s and '50s they showed, at least embryonically, the way for a thoroughly socio-cultural analysis of education. Butts for example tried to find a balance between giving history a meaning for the present and upholding the integrity of the past. However that may be, this «new» cultural history of education – to which, among others, Sol Cohen contributed, although his concept of «linguistic turn»recently came under fire from a methodological point of view – clearly gives evidence for presentism being more a condition of historical research than an abstract methodological sin. Writing and rewriting history ultimately belong to the present. In this respect postmodernism does not really force us to do anything new, «but it does oblige us to do it well and to be seen to doing it well», to quote Roy Lowe. And whether we label these activities «postmodern» or «high modern», as historical explanations, they always will need a kind of «hermeneutics», which, as Gadamer understood it, «is based on the historicity and linguisticity of experience, seeks the identification of meaning and the sense of memory which the narrator as mediator elaborates as a text, restoring and re-establishing the gaps in the story, even critically, so as to give the analysis the coherence it requires regarding the totality of the discourse and the context». According to Foucault, we are as human beings «condemned» to write and rewrite history from the present. This does not imply legitimizing the systematic distortion of the past in function of an ideologically fixed position. It does mean that we, as professional historians, have to investigate how we ourselves rationalize and camouflage our own research strategies, research questions, and interpretative themes just as much as we have to unmask the hidden agendas and rhetoric of the educational discourse of previous generations.

To the degree to which we succeed in this endless task, the history of education will indeed acquire a post-modern added value: it deconstructs, demythologizes, and tarnishes the great, heroic and often exaggerated stories of the past, not to ridicule our predecessors, their education, or their ideals but to demonstrate that they, too, were human beings, living in a concrete, socio-historical context that can hardly be abstracted from. It qualifies the great emancipatory meta-narratives about education and shows that, at least from the nineteenth century onwards, education increasingly revealed a dynamic of its own that seems of itself, not to have guaranteed the greater emancipation of the individual. The increase of educational opportunities did not

necessarily provide increased opportunities for empowerment and autonomy but could also led to subjection and dependence. Herbst is absolutely right in picking up Tenorth's demand to investigate this paradox within the «new» cultural history of education from the inside and not with conceptualizations and frameworks from the outside, i.e. the mainstream history or sociology. And he is also right in describing with Tenorth these import theories as a most critical factor in the absence of knowledge about the history of everyday pedagogical practices in the classroom to the point that there is almost no place for «education» in the history of education, which indeed can help to explain the absence of historical awareness among teachers and educators. More recently, however, in line with the current outstanding Spanish research on school culture, some studies are dealing with the silences of classroom practices, but it is very much the question whether they will provide answers teachers and educators are willing to hear.

Historical demystification about, for example, the practical impact of educational research or about the influence of educational innovation, always seems to annoy and frustrate the believers. For this reason, in contrast with Herbst, I really do not believe that much in learning from the past or in the lessons that history will teach about school reform. Nor would I hold with the privatizing of the educational past by the individual or collective memory in order to put into action the lessons drawn from former experiences. To my mind, such added value of the history of education is situated on another, a higher, more abstract, and *de facto* more personal level. The history of education shows in its research not only the relativity of the often overblown rhetoric with respect to the educational but also provides impetus to deal with generally complex, sometimes paradoxical or ironic, and even problematic outcomes of the past. The problem is that it is difficult to strive intentionally for this advance in learning, the penalty being making history something other than history. For when history is placed in front of the cart of one or another ideological, political, or educational program, it ceases to be history.

Certainly, policy makers will continue to use historical perspectives, but they do so primarily to advance their own agendas. Let us not be naive about this, as one of the books of the right wing historian of education – or should I say conservative politician - Diane Ravitch about the historical damages of progressive education (with its «hedonistic, individualistic, anarchistic spirit») proves. The relevance of the history of education for the educators of the twenty-first century can in my view only be the relevance of an intrinsic nature, i.e., one that is critical and inevitably uncomfortable, even for the «time-tested truths» of the educational goals of «self-restraint», «self-discipline, and humility» that Ravitch wants to learn from the history

of education. But such a history of education is, all in all, far from a being a superfluous luxury for teachers. For what can the professional competence of practical educators consist of other than in critical reflection on their activities past and present, especially since the ideological coverage of the traditional normative philosophies has fallen away? As Tom Popkewitz has pointed out, «concepts of educational research, like our commonsense ideas of teaching, cannot be treated as if they were natural but must be interrogated as historical monuments in social relations».

For sure, history of education does not immediately yield the results that policymakers and politicians want to hear. Nor does it butter up to rank and file teachers and others involved in education and upbringing. Due to this critical distance it erects a barrier against the hypertrophy of one-sided, utilitarian-designed educational research, which is based solely on empirico-analytical and statistically-quantifying thinking and generally demonstrates its merits through the highest possible quote indexes and impact factors. Historical contextualisation is and will remain necessary, if for no other reason than to understand the effects triggered by these seemingly innocent mechanisms in putting into operation and measuring the scientific output of persons, institutions and research domains. In other words, the traditional, more interpretational approaches to educational sciences, like the historical although also the philosophical (and perhaps even social) ones, may have become marginalized, but they are and remain indispensable in the forming of «critical» intellectuals.

The representation that is taking root in our current European society is largely one of economic cost-effectiveness and utility. The education sector is not escaping from the current washing away of this neoliberal ideology. Educational institutions are considered to be playing «the market» and «capturing» a specific «segment» or «niche» with their offering. «Clientism» has not just been plucked out of the air. Quality controls are generally done from the point of view of the satisfaction of the «user», rather than from a critical reflection of what is to be achieved with education. Education is said to be a «business» that delivers knowledge and skills for the purpose of securing a place on the job market. Far from us risking a cultural-critical debate on the sense and nonsense of the requirements that are currently being placed on schools, it nevertheless has to be said that the dominance of such a representation strongly threatens to lead attention away from the cultural history of education. Investing in research into history is now difficult to reconcile with the priorities of *management* and *efficiency* thinking. Rather than willingly going along with the desiderata of financial market thinking, history enunciates an inconvenient discourse. The historical approach cultivates, as it were, the utility of the non-utilitarian. It sets

itself up as a dam against the terror of the immediate practical benefit. From the critical distance of the cultural-historical view, research and education in history aims to go beyond the short-sightedness of modern times, by placing its genesis into a lengthy story that will probably not be devoid of any paradoxes. Historical research, also in education, transcends the short sightedness of our own time, by making it clear that this prevailing drive for utility is only one element of the long-term process of modernization and thereby, at the very least, holds the door open for a critical corrective that could consist of the cultivation of the culture of the non-utilitarian. To believe that by ignoring history it will be possible to escape the social processes that it generates itself, is of course a bitter illusion, even for those curriculum builders, educational innovators, policy makers, educational bureaucrats and technocrats who in the meantime have turned their backs on history. To paraphrase Nietzsche, the task is and remains one of constantly reconciling oneself with the historicity of existence. And this brings me to my theoretical reflections on the history of education.

II

By means of an historical story, a context in the past is created that the past itself did not know. Every historical researcher inevitably starts out from an artificially created collection of data that are grouped and regrouped into a text, and this text, in the view of Michel de Certeau, through its own structure and construction carries within it an *unité de sens*. Language is thus not an autonomous mirror or a photographic plate. It is, in fact, not a mirror at all; it represents the expression of ourselves and of what structures our thoughts. Only in historical discussion, in conversation with other researchers, does it articulate historical knowledge. The forming of historical knowledge is, therefore, not to be sought in the past itself but in the interpretative traditions of the historiographic operation. It assumes a distance in time, which makes possible the projection, the subjective historicity with which the researcher discovers and constructs the «different» in and the «being different» of the past. Such historical intervention, although it is never entirely «certain» of itself, is, however, not necessarily pure fiction. To the extent that the manufacturing of the past, in consultation with the usual practices of the present-day historiographic operation is able to distinguish the false from the falsifiable, it can undoubtedly lay claim to being scientific. The exercise of history operates as critical hermeneutics. It arises from the break with the myth and rhetoric that previous historiographers have left behind and consequently results in something midway between fiction and science.

The history business, as a result of the so-called «linguistic turn», has gained more and more attention for the role of language, discursive practices, and the

narrative structures in historical story. Sol Cohen, one of the leading historians of education in the United States, to which we already have referred, argued, in this respect, as follows: «If the linguistic turn teaches us anything, it teaches us to read differently, we must begin to write differently. There is no single correct approach to reading a historical text; there are only ways of reading. Different reading strategies will constitute a historical text in different ways. The linguistic turn forces us to reconsider what kind of act the writing of history is, what our forms of emplotment permits or constraints, what kind of story we want to tell, and what kind of story we actually do tell».

The *grand theory* of post-structuralists plays a decisive role in this *new cultural history of education*, of which Cohen is only one exponent. There is agreement with Foucault that it is not the unique human individual who is the author of the text and the intentions contained in it, but the exposition: the principle of the grouping of words, as a unit and origin of the meanings contained in it, and as a collecting point for the relationship that exists between them. Instead of dealing with texts naively, the new cultural historians of education draw attention to textual silences and blind spots. Such signals betray, as it were, the unconscious aspect of a text. Texts do not refer un-problematically to what exists outside the text, but are the material externalisation of structures and processes that have made the production possible. The new cultural historian of education therefore tries to understand how language and culture give intentionality to our deeds through their own logic. He/she tries to grasp the sphere of discursive orders, symbolic practices and media techniques that structure the involvement of the individual in society: «Our interest is in a historical imagination in the study of schooling that focuses on knowledge as a field of cultural practice and cultural production. It is to historicize what previous was subservient to a philosophical «unconsciousness», that is, the objects that stood as the monuments that projected its moral imperatives and salvation stories. This historicizing does not reject commitments but considers how commitments are interned and enclosed through the making of objects of interpretation, reflection, and possibility», as Tom Popkewitz wrote.

Focusing on the history of education, the linguistic turn therefore implies the re-orientation of a number of basic assumptions of modernism, which are related to the Enlightenment Project. First, the generalised progress thought was brought down. More specifically, a purely linear and teleological view of history was dismissed. In such a view, it is not only assumed that the «makeable» person and society can become «better» through development, but that this aim is at the same time revealed in the inherent dynamics of history. Second, the role of the subject as actor in history is rendered greatly problematical. Rather than on the impulses to educational

innovation and improvement that would have been based on the individual, the focus now is on the discursive space which structures the educational field. One examined how the discursive space comes about, how it develops, how it constructs subjects and social activities and what forms of power and suppression are consequently produced and organised. In this way, the new cultural history aims to distance itself clearly from the paradigms that preceded it. Ultimately these are, according to Popkewitz, still rooted too much in historicism. This historical tradition finds it difficult to live with the thought of an absent subject in history. The philosophy of the Enlightenment brought forth the idea of a self-aware actor, a creative and a priori subject that could be emancipated via universal knowledge and could consequently steer history in the direction of more humanity. Linked to the conceptions of liberalism and the modern state, this provided stories of progress on the blessings of upbringing and education and the good life of children, educators and society.

In order to puncture the «false» historical awareness to which historicism has given rise, use can be made of the techniques of «deconstruction». This means that the «track» of the linguistic «drive» that such an historical awareness has brought forth must be exposed, or formulated differently, that the foundations of the linguistic code that structure and construct this exposition must be made visible. Following Foucault, it is assumed that history of human knowledge and science comes down to the unravelling of the hidden regime and the general policy of «truth» that is active in it. On the basis of the awareness of this Sisyphean task, we have, in the context of educational historiography, repeatedly argued for a demythologising perspective. Demythologising is – in the sense of Rorty – a «cartographic» activity: mapping the field of discussion. In view of doing this, it is far from unnecessary to consider here what have been the dominant «paradigms» among historians of education.

Kuhn used the term paradigm in the sense of a model approach, a «disciplinary matrix» of coherent entities of laws, theories, applications and instruments that belong to the consensus of a particular group of scientists. Paradigms are pivots around which the «revolutions» in the physical sciences turn. Kuhn emphasises in particular in these revolutions the discontinuity with what preceded them. The transition from one paradigm to another, he argues, ushers in a crisis state from which a new form of «normal» science can flourish. This transition in his view is not a cumulative process. It is more an «envelope» in which the points of departure for the redefinition of the specialist field become visible. With regard to writing history of education, the argument of successive paradigms to some extent holds true, but in relation to the context of radical breaks in which that would happen we have considerable reservation. We conceive the development in the history of science of

the discipline of history of education far more as a continuum. This continuum presents itself as richly chequered process of intersecting outcomes. The break lines, to which Kuhn has alluded in the context of his analysis of the natural sciences, are, with regard to educational historiography, principally breaks in «self-discourse» and not necessarily in the history of education research itself. The aim was to demonstrate via methodological, theoretical or historiographic reflections on research how revolutionarily different the «new» approach was, so the category of «discontinuity» was obviously needed more for this than was «continuity».

As we already have seen, it is easy on the basis of the self-discourse in an international perspective to distinguish three to four phases in the post-war development of the history of education as a field of research. The preference for the new cultural history of education, which gained ground particularly during the course of the 1990s, was preceded by the (new) social history of education. This «paradigm shift» in the direction of a more socially or sociologically substantiated educational historiography is said to have taken place chiefly in the 1960s and 1970s. The new social history of education, according to the internal conceptualisation in the field, replaced the «outdated» history of ideas of the great educational thinkers, which is said to have taken root particularly in the 1950s, partly in the context of teacher training. Following the nineteenth century tradition, a «canonising» encounter with one's own past, directed towards opening up the educationally valuable in the heritage of the history of ideas, offered a good platform for legitimising contemporary educational action. From the point of view of the history of the history of education, such an approach based on the history of ideas in turn contrasted with the antiquarian and chronologically constructed *acts-and-facts history*, which was often encountered in the context of institutional educational history. Such «school history», although it was not devoid of the modernist belief in progress, had, all things considered, turned out to be less functional than the history of ideas approach within the context of teacher training – as I already have demonstrated in the first section of this lecture.

However, anyone who on the basis of actual publications of educational history wishes to investigate the specific evolutions and revolutions in the specialist field will soon come to the conclusion that the development of the research reality has been far more complex than these broad generalisations of the self-image of the discipline suggest. To begin with, the paradigms cited here intersect far more than is usually assumed. Social and cultural historiography on education is certainly not an invention of the late 20th century. In the wake of German historicism, attention was already paid to the study of the organic growth that could be established in the relatively autonomous cultural field of education. This study naturally had a different

appearance than the present-day profiles of social and cultural educational historiography, but this does not deny that outpourings have continued to occur to the present to give the discipline a professional and educationally relevant appearance. To an extent, sedimentations of previous paradigmatic layers are still active. In addition, the heterogeneity of «new» impulses for both social and cultural historiography on education cannot be ignored. Far from having been a monolithic paradigm, the preference for social, let alone cultural educational history was borne by a sturdy methodological debate on the role of history in theory-forming, in which diametrically opposed positions are often adopted: from empirical source description of social and cultural ties to education through the integration of sociological models and cultural theories – an anything but flat contours of schools and directions of research, which we cannot examine in detail here owing a lack of space.

What is needed today is, in our view, a mix of approaches, a mix of ways of seeing – a plurality of insights. As a result of being able to change perspective, we become better armed to deal with the heterogeneity of linguistic games and expositions from the educational past – as well as with the ensuing irony. Educational life, like political life is not intrinsically ironic, but it only becomes so through historical insight. This ironicalisation takes place through the realisation that the results of education and training can differ dramatically from what the educational activity had initially intended, just as the outcomes of politics can differ greatly from the objectives on which it is based. In this sense, we plead with Carlos Barros neither for purely objectivistic historiography nor for the purely subjectivist approach: «*We propose a Science with a human subject that discovers the past as people construct it*» – which at the same time contains an awareness of one's own relativity (and the associated modesty). If we are not able to appreciate the relativity of the theories, concepts, and categories we use, we run the danger of not gaining anything and of losing everything... a wisdom of Umberto Eco, which gives me the opportunity to say a final word about the sources and conceptions we have to use.

III

Traditionally, the historical craft has been characterized by tenacious source research, as described by the unfortunate Marc Bloch in his *Apologie pour l''histoire ou Métier d''historien.* The study of the past, as opposed to the study of the present, necessarily relies on «indirect» perception. Telling what has been (*ton eonta legein,* as Herodotus formulated it) cannot be done without the accounts of first-hand «witnesses». For Leopold von Ranke, who started teaching history in 1825 at Berlin University, the historian must work on the premise that historical factuality is pre-given. But facts by themselves say nothing. Hence, for Bloch «understanding» is the

key word, the guide and the source of inspiration for research. But this understanding must, first of all, rely on facts, i.e. sources that have to be contextualised in time and space.

The first set of sources we have worked with – due to professor De Vroede to whom I owe a lot was the «pedagogical press», i.e. periodicals. These sources constituted not only a mirror of the times, but they were also in most cases, as educational journals by educators and for educators true guides to the theory as well as the practice of education. Little or nothing of what came to the surface in the pedagogical life in Belgium escaped the attention of the journal editors and their colleagues of the time. In their many articles, they drew attention to and problematized the sore points and sensitivities that characterized everyday realities confronted by education providers, which enables these periodicals to be deemed a true goldmine for educational historiography; so the speak the «mother of all pedagogical sources».

Indisputably, many of the texts published in the pedagogical press had a normative character; they were, ultimately, conceived from the supply side of formation and education and thus often expressed the intention of an educational objective or philosophy. Nevertheless, as we have indicated elsewhere, via an intelligent, generally indirect reading of the arguments (and expositions) used, it is possible to capture «normality» through this «normativity» of the source. Because these journals often had a very specific «mission» – some were explicitly founded to propagate a specific philosophy, ideology, and/or related vision of education, one can determine how that message developed at the level of «rhetoric» (if you will, the discourse of the «text») and how this was translated concretely into the everyday «reality» (of the practical-organizational «con»-text) and to what tensions, shifts, paradoxes, ironies, etc., all this gave rise to. In this sense, the journals provide a relatively homogenous space – the articles came about under the editorship of like-minded people – a solid basis for «diachronic» research (if one wants to do «developmental research»), which, moreover can be done in large measure in a «depersonalised» manner. Indeed, the filter of the edition applied in most cases as an ideological buffer for what could/might be published and what could/might be turned down. Journals are thus not only a serial source but also a «closed» source that permits all sorts of quantitative (and/or quantifiable) operations to be conducted.

In tandem with the spirit of «cliometric» trends that were emerging in other countries, by the end of the 1970s, we were at the time also interested in working with educational statistics. During the first half of the 1990s, this resulted in the making available of Belgian educational statistics for primary education. These efforts, yielded (some) international appreciation, and had an impact on a similar plan

for secondary education. However, these factors did not represent the greatest benefit of the project. Unquestionably, this lay in the properly grounded source criticism that accompanied the publication of the figures. Obviously, the 19th-century «objectification» of educational policy striven for by means of the publication of official figures did not escape the educational political agenda of the time. On the contrary, the generation of the numerical material, if you will, the «fabrication of the statistics» (to put it in the terms of Popkewitz & Lindblad), constituted an element of the policy strategy designed to promote the political objectives of the time. Therefore, we contextualized and read this policy-coloured governmental source as such. Staff (teachers as well as inspectors) urged by the administration to cooperate, did not always provide correct and accurate information. In addition to factors effecting accuracy such as «routine», «incomprehension» and «fantasy», self-interest among the school personnel was naturally also operative.

Self-evidently the same applies to the «oral history» in regards to which we are certainly not just starting out. For study concerning the social position of the teacher, we could, for example, make use of around a hundred interviews of oral witnesses. These interviews had been conducted earlier in the framework of research into the development of professional teacher organizations. Recently, we have dusted off the technique of oral history, e.g. in the framework of the study of the «progressive pedagogical heritage» in Flanders and of the structuring elements behind the experiences of the school past, in Belgium as well as in its former colony the Congo. Oral-witness statements, just as much as statistics are unable to give answers to all of our research questions. Although these sources often shed light on certain grey areas that are not illuminated by written sources, due to their *a posteriori* character and the accompanying discolouration, they necessarily have to be approached via an historical critique. Of course such a critique can only emerge through a confrontation with other source material. In many cases, oral-witness statements – as shown in our study of the progressive pedagogical heritage – are, moreover, examples of autobiographical material and must be contextualized in relation to the life histories of the people involved. In short, it is again the mix of multifaceted source material that offers the best guarantee for adequate answers.

During the second half of the 1990s, we invested a great deal of time and energy in researching the school textbook – self-evidently a first-class source for historical research in education that, as such, had already been the object of analogous projects in other countries. France, Spain (followed by Latin America) and Germany, Canada and others took the lead. However, our approach deviated in several ways from what was being propagated internationally. For example: we heavily criticized the supra-

historical manner in which the ordening categories of bibliograhic data were composed. Whoever wants to use textbooks for historical research in education has to have sufficient preliminary knowledge of the area. As we have repeatedly argued in the framework of the *Internationale Gesellschaft für historische und systematische Schulbuchforschung* in Ichenhausen, Germany, and of the Ibero-American group *PatreManes*, such research involves much more than simply describing the content of textbooks themselves. It is important that one does not permit oneself to be held prisoner by a single source, however rich and important that source may be. Whoever wishes to draw out the pedagogical and didactic practices in the classroom via the textbook cannot do without the existing literature and the classic sources that have been amply discussed above. This certainly applies for one who wishes to place educational practice in its broader social context. Here, we can refer to our attempts to interpret the textbook in the colonial contexts of the Belgian Congo as an example. Here, statistics, governmental publications, having been printed with and without declarations of pedagogical intent, inspectors» reports, and chronicles dug up from archives of teaching congregations, played a prominent role, as did ego documents – letters from missionaries, for example – as well as oral witnesses of those who had to undergo colonial education.

All of this will not immediately strike the historical researcher as surprising. Education, as a social event, occurred not only at the classroom level, but was, as discussed with regard to statistics, very clearly imbedded in the political-ideological framework of the nineteenth century. More striking, perhaps, is the observation that this conclusion also continues to apply for anyone who wishes to study educational practice both as a relative and as an autonomous phenomenon. From a content analysis of the textbooks themselves, one need not expect a faithful reconstruction of the pedagogical past in the classroom, let alone an impetus for any theory formation around it.

For the study of the everyday activities on the work floor of the school we do need other, complementary sources. Our studies that emerged at the end of the 1990s rested on many kinds of source material. Nevertheless, the periodicals again prevailed. By means of close reading we compared a number of journals that were selected to present a variety of conflicting viewpoints – Catholic vs. non-Catholic, conservative vs. modern, and Dutch-language vs. French-language. We studied journals from three key periods – the 1880s, the 1930s, and the 1960s.We discovered that despite the various societal contexts of these periods, there was a very strong line of continuity regarding formation and educational behaviour. By considering both «pedagogical» and «didactic» factors, we felt that we had contributed something of value in respect to the existing studies over what is called the «grammar of

schooling». Previous studies had, admittedly, pointed to the tough historical structures of education but, in our opinion, had failed to appreciate sufficiently the pedagogical semantic within which this didactic grammar was immersed.

However, this pronounced preference for the pedagogical periodicals as opposed to the latest turns, such as the interest in the visual, was not appreciated everywhere. In this regard, we were even accused of «iconophobia». Had we been too traditional in the selection of sources and failed to appreciate a number of «modes» or «trends», or even missed genuine paradigms? All in all, the iconophobic position ascribed to us has little to rest on. We have never stated that one cannot or must not use iconographic sources. Rather, we insist on the fact that the faith in the omnipotence of one source sometimes leads to one-sided, context-free interpretations. Attention to discursive analysis of visual sources, this certainly applies to photographs, is far more pressing than is the case with written sources. In photographic language, the singular, the concrete, the accidental and the *mise-en-scène* are radicalized and rendered absolute by the medium. But these photographs and films can hardly be interpreted without giving attention to the supporting message. With regard to our research into the history of the classroom, we found caricatured images from novels as well as documentary and advertising messages that were «taken from life». But it is self-evident that the advertising messages were clad «in their Sunday best» presenting a cleaned up picture of reality. This should not prevent us from taking that medium seriously. It is not simply the message that must be problematized for historical research. By using a variety of sources, one is better able to distance oneself from the story of the original actor in order to interrogate the story under way and therefore change the actual story, the actual explanation more substantially.

At the beginning of this century the materialities of schooling became a growing concern for researchers. Such concern was directed towards a mishmash of artefacts, remnants of a pedagogical past that often have symbolic significance: school desks, slates, slate-pencils, pens, inkpots, blackboards, blackboard erasers, wall charts, and so on. Since the 1970s and 80s, many of these things have been collected, preserved, and exhibited in school museums, which sprung out of the ground like mushrooms in the last decade of the twentieth century. Amassing such collections is obviously important, as is the development of museum expertise in regard to this material. However, it is important that such enterprises do not result in nostalgic naval-gazing or a narcissistic longing for the «the good old days» (when «back then» generally coincides with the period of one's own childhood). We are more than a little concerned by a trend for generating income from the interest of older people who can enjoy themselves by «returning» to «the school of yesteryear». In our opinion,

museums should, in any event, select their content with reference to scholarly research.

But historical research is, of course, more than a search for the ultimate source. To my mind, a new approach to educational historiography can never come from the sources themselves: one who remains imprisoned in his/her sources necessarily produces very descriptive work whose explanations are simply derived from the sources. And this is certainly not what contemporary pedagogical historiography needs, as I have tried to demonstrate in this lecture.

R e f e r e n c e s:

Depaepe M. A professionally relevant history of education for teachers: does it exist? Reply to Herbst's the State of the Art Article / M. Depaepe // Paedagogica Historica, XXXVII (2001) 631-640.

Depaepe M. Dealing with Paradoxes of Educationalization. Beyond the Limits of «New» Cultural History of Education / M. Depaepe // Revista Educação & Cidadania, VII, 2 (2008) 11-31.

Depaepe M. Sources in the Making of Histories of Education: proofs, arguments, and other reasonings from the historian's workplace [P. SMEYERS & M. DEPAEPE (ed.)] / M. Depaepe, F. Simon // Educational Research: Proofs, Arguments, and Other Reasonings (Dordrecht, Springer, 2009) 23-39.

Марк Депепе
Льовен, Бельгія

Більше ніж антидот проти амнезії… Деякі історіографічні, теоретичні та методологічні роздуми стосовно історії освіти

У даній статті експлікована авторська концепторефлексія деяких історіографічних, теоретичних та методологічних підходів у вивченні історії освіти та педагогіки. Проаналізовано дотичні до тематики даної статті праці в основному європейських вчених у контексті сучасної педагогічної історіографії.

Ключові слова: *історія, історіографія, дослідження, метод, освіта, педагогіка, теорія.*

C*E*S*E*S*P

Center for Evaluation of Scientific, Educational and Social Programs

ПРЕЗЕНТАЦІЇ

PRESENTATIONS

Jerzy Nikitorowicz,
Dorota Misiejuk
Białystok, Poland

EMERGING TRADITION OF THE UKRAINIAN NATIONAL MINORITY GROUP IN POLAND INTO A MODERN WORLD. EDUCATION FOR MINORITY IN TRANSITION

«НАЛАШТУВАННЯ» ТРАДИЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ МЕНШИНИ ДО СУЧАСНОСТІ: ОСВІТА ДЛЯ МЕНШИНИ У ПРОЦЕСІ ЗМІНИ

Emerging tradition of the Ukrainian national minority group in Poland into a modern world. Education for minority in transition

Prof. dr hab. Jerzy Nikitorowicz
Dr hab. Dorota Misiejuk
University in Bialystok
Faculty of Pedagogy and Psychology
Department for Intercultural Education

Mapa obrazująca przebieg akcji „Wisła"

Tradition in education for ethnic minority

- Assimiation approache – educated person, citizen has to be competent in an etnic culture of majority – diiference in this regard are privat
- Marginalization approache – educated person is the one competent in a majority tradition but there are some exeptions guarantee by law in order to recogize a cultura differences
- Multiculturalism – educated person is the one who undrstand her/ his relation to the tradition of the ethnic group she/he belong. Educated person is the one who can reconstruct tradition of the group according multicultural circumstances.

Cultural Identity of the individual

- National – nationalistic design, drown from „imagined community". Individual has an Identity when she/he is competent in national canon of culture
- Multicultural – stratification processes placing a given tradition in a spectrum of social space of the country. One has identity when can „read" his/her social experience according socially recognized tradition(s)
- Intercultural – multidimensional in a perspective of individual choice and self. It is recogized as relation of the one toward culture (without mediation of the tradition of the group)

Ukrainian group in Poland. Ukrainian tradition (s)

- Historic minority: Ukrainians and Lemkos: groups with status of national minorities
- Emigrants: Ukrainians without status of national minority
- Regional tradition(s) of Ukrainians in Poland:

Надсяння, Холмщина: national identity of the One;

Підляшшя, Лемківщина: ethnic identity of the One

History of Ukrainian system od education in Poland

- Emigration processes of Ukrainians in Poland
- 1952 – Law Act of Polish Communistic Party PZPR according public recognizing Ukrainians educational needs
- 1956 – Ukrainians Society in Poland Українське суспільно-культурне товариство (*УСКТ)*
- 1973 – educational reform in Poland
- 1989 – political/cultural/societal change in Poland

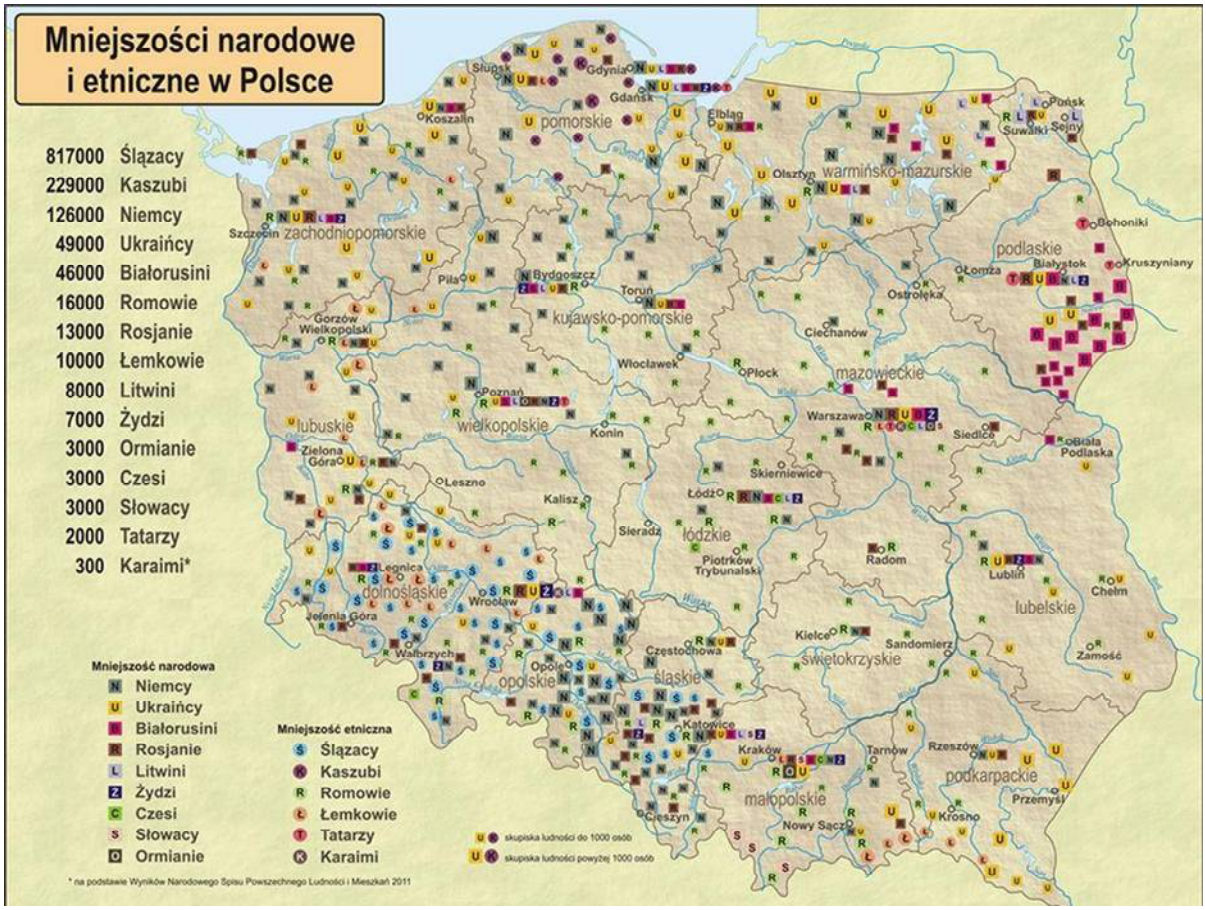

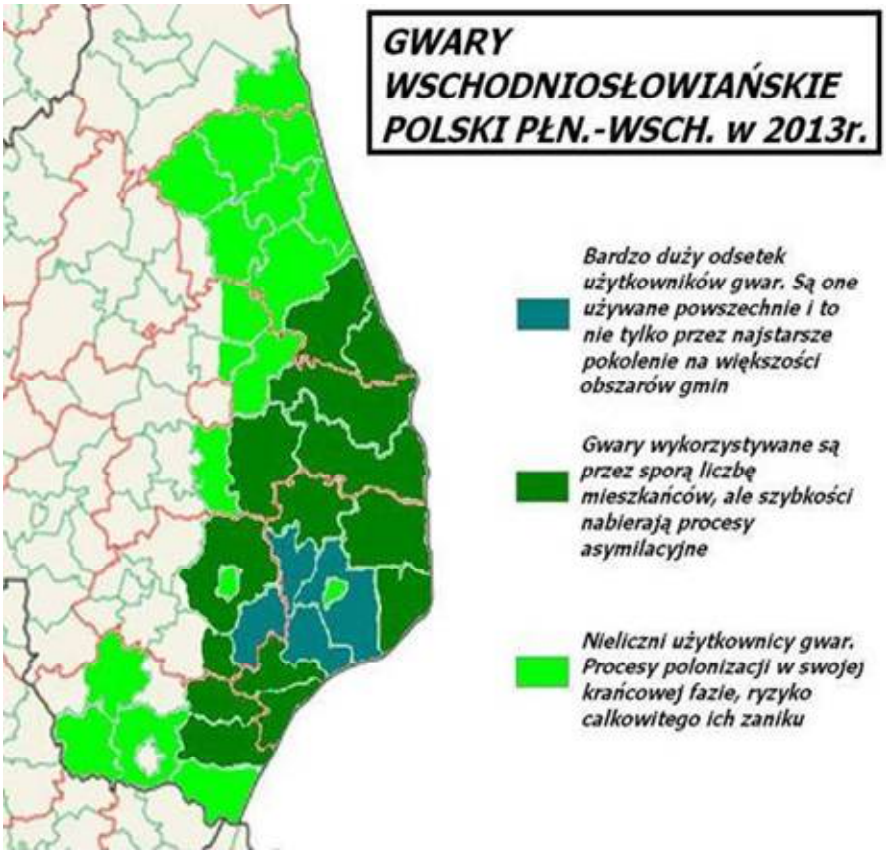
GWARY
WSCHODNIOSŁOWIAŃSKIE
POLSKI PŁN.-WSCH. w 2013r.
Bardzo duży odsetek użytkowników gwar. Są one używane powszechnie i to nie tylko przez najstarsze pokolenie na większości obszarów gmin
Gwary wykorzystywane są przez sporą liczbę mieszkańców, ale szybkości nabierają procesy asymilacyjne
Nieliczni użytkownicy gwar. Procesy polonizacji w swojej krańcowej fazie, ryzyko całkowitego ich zaniku

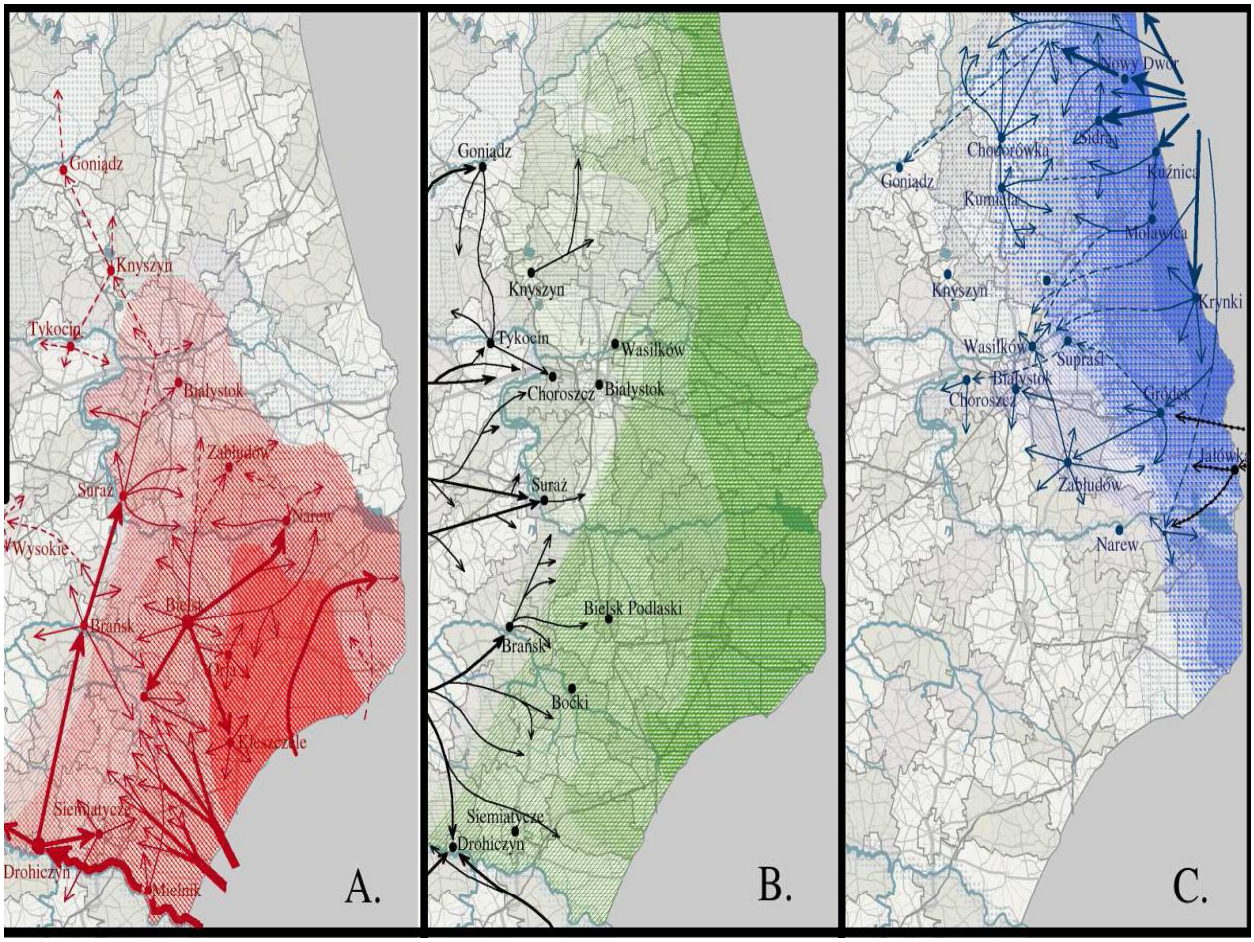
Goniądz
Knyszyn
Tykocin
Białystok
Zabłudów
Suraż
Narew
Wysokie
Bielsk
Brańsk
Orla
Hajnówka
Siemiatycze
Drohiczyn
Mielnik
A.
Goniądz
Knyszyn
Tykocin
Wasilków
Choroszcz
Białystok
Suraż
Bielsk Podlaski
Brańsk
Bocki
Siemiatycze
Drohiczyn
B.
Nowy Dwór
Choroszówka
Goniądz
Kumiała
Knyszyn
Wasilków
Białystok
Choroszcz
Zabłudów
Narew
C.

Ukrainians Educational Institutions

- *Стратегія розвитку української освіти Міністерство національної освіти і Міністерство адміністрації і цифризації*
- *Українська школа з гуртожитком*

+Дім спокійної старості (будинок для престарілих) Білий Бір Ім. Тараса Шевченка

- *Комплекс шкіл в Гурові Ілавецькому: двомовне навчання*
- *Іспит випускників на атестат зрілості з української мови*

Ukrainians Educational Institutions

- *Навчання української мови при греко-католицьких парафіях*
- *Українська мова як додаткова*
- *Українські класи*
- *Пункти навчання української мови*

Cultural proximity and exchange

Оригінальні місцеві ініціативи:

- *Двомовні дитячі садки*
- *Методичні програми*
- *Нова з Канади чи*
- *До джерел,*
- *програми європейського обміну молоді*

Cultural proximity and exchange

- *Спадщина української культури в Польщі пресується в дійсність польського суспільства*
- *Акти успадкування не обмежуються вихованням у системі освіти, але проводяться також на зразок широко зрозумілого виховання за допомогою позашкільного середовища*
- *Ансамблі, які грають музику фольк, відкликуються до традиції української народної музики*
- *Заходи спрямовані на обмін спадщиною в актах міжгенераційної комунікації (платівки з зібраною і записаною пісенною традицією українців Підляшшя)*

C*E*S*E*S*P

Center for Evaluation of Scientific, Educational and Social Programs

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

THESES

ІВЕНТНІ БОКСИ

ІВЕНТНИЙ БОКС І: ЕТНОКУЛЬТУРНА РІЗНОМАНІТНІСТЬ – АСПЕКТИ, ВПЛИВИ, НАСЛІДКИ

Богатирець Валентина
Чернівці, Україна

УКРАЇНСЬКИЙ ЕТНОС ТА ПСИХОЛОГІЧНО-ІНФОРМАЦІЙНА ВІЙНА ПРОТИ УКРАЇНИ

У процесі створення глобального інформаційного суспільства чітко окреслюються тенденції формування єдиного кіберпростору, який на сучасному етапі характеризується масштабною боротьбою за рівень впливу на соціум. З розвитком епохи інформаційного суспільства, комунікаційних технологій, мас-медійні ресурси інших держав стають легкодоступними для внутрішньої аудиторії будь-якої країни. Зрозуміло, що власне мас-медіа виступає важливим елементом впливу на формування нової парадигми світосприйняття населенням будь-якої держави процесів, які відбуваються як на міжнародній арені, так і в межах країни.

Разом з тим, нині ЗМІ та соцмережі відіграють дуже важливу роль у всіх сферах життєдіяльності соціуму, водночас, мають величезні можливості для впливу на суспільну думку. Залежно від того, у чиїх руках вони перебувають, ЗМІ можна використовувати як для об'єктивного та оперативного інформування людей про реальні події у світі, їхньої освіти і виховання, так і для маніпулювання в інтересах тих чи інших груп людей. На думку проф. О. Гриценко, роль ЗМІ не можна оцінювати однозначно. Вони являють собою

складний інститут, що складається з безлічі органів і елементів, що забезпечують інформування населення про події і явища, які відбуваються в конкретній країні чи у всьому світі [Гриценко, 2000, pp. 5-11]

Сучасні засоби масової інформації як один з конструктів соціогуманітарної сфери [Євтух, 2007] набули величезної сили і впливу, оскільки саме вони фактично формують імідж і сприйняття того світу, в якому ми живемо. Інформаційне маніпулювання із застосуванням різноманітних технологій інформаційно-психологічного впливу, зокрема, за допомогою ЗМІ, стало масовим явищем у світі.

Зокрема, *конфлікт Україна - Росія* вже понад рік, як перейшов у стадію гібридної війни. Упереджено висвітлюваний засобами масової інформації обох країн, він з самого початку обговорюється в соціальних мережах. І вже там, в соцмережах, на хвилі цього конфлікту з'являються свої лідери думок і зірки Інтернету, створюються і розпадаються групи і союзи. Війна проникла в Facebook, ВКонтакте, Twitter та ін. [Іванов, 2014].

До слова, Кремль розгорнув інформаційну війну проти України ще під час Майдану 2004 р. Ідеологеми, щодо українців як недолугих чи патологічно жорстоких приспішників фашистів, чи у сучасних контекстах, як дешевої робочої сили Європи, натомість, наголошуючи на «величии русского духа», на «широту русской души», про «славу руського оружия» і про те, що «русские спасли мир от коричневой чумы», поширювалися в Інтернет-ресурсах, і були втілені у численних нових художніх, телевізійних, а також документальних фільмах. Прикро, що з часом, ця продукція повністю заполонила російський прокат і телебачення, а також інсталюється на українських телеканалах.

Таким чином, Росія веде свою інформаційну війну проти України усіма можливими методами й на усіх напрямках. Спеціально підготовані експерти виступають на CNN та в інших міжнародних ЗМІ, Skype, Facebook та інших соціальних мережах й Інтернет-ресурсах, де тиражують усі кремлівські тези щодо нелегітимності та агресивності чинної влади України і доводять, що Росія лише намагається захистити Крим та весь народ України від ультраправих радикалів.

Разом з цим, у Криму від 9 березня 2014 р. відключені усі українські канали. У Сімферополі заблоковане цифрове ефірне мовлення українських телеканалів. На частотах українських телеканалів транслюються загальноросійські: «Перший», «НТВ», «РТР-Планета», також з'явилися кілька телеканалів Республіки Татарстан (РФ) [Штогрін, 2014].

Тим не менше, українці, які володіють доволі високим рівнем IQ і, відповідно, володіють іноземними мовами, аналізують декілька джерел інформації, щоб скласти власну картину того, що відбувається направду, а не ту, яка нав'язується тими чи іншими засобами масової інформації. Зрозумівши нескладну істину, що інтелектуальна частина суспільства задовольняє свої інформаційні запити не в контрольованому медіапросторі, а в соцмережах, держава почала перейматися й цією частиною інформаційного світу.

З огляду на ту важливу роль, яку в гібридній війні відіграє інформаційний компонент, варто артикулювати увагу на проблемах дослідження дієвості управління інформаційно-комунікаційними процесами з метою протидії з боку вітчизняних інформаційних інституцій негативним інформаційним впливам, в першу чергу, це – наповнення національного інформаційного простору адекватною – об'єктивною, достовірною, актуальною інформацією, спрямованою на формування і зміцнення національного світогляду і національної свідомості, комплексного уявлення про Україну, її місце у світі, події, з нею пов'язані, з метою консолідації суспільства і вироблення «стійкості» до ворожих інформаційних впливів, запобігання внутрішнім конфліктам на ґрунті інформаційного протистояння; формування необхідної інформаційної бази для прийняття відповідних суспільним реаліям рішень, вироблення актуальної державної політики [Шевчук, 2014].

Синкретично, що світові геополітичні трансформації на тлі мондіалізації, криза національних держав і деполітизація глобального світу, маніпуляції з системами знаків, образів, смислів для розв'язання тих чи інших політичних та соціальних завдань, можливості прихованого впливу на підсвідомість окремо взятого індивідууму і масштабного маніпулювання суспільною свідомістю порушують питання щодо з'ясування ролі засобів масової комунікації в сучасному суспільстві, визнання нової форми протистояння і протидій – не-конвенціональних інформаційно-психологічних війн. Тому у кожного, хто чується етнічним українцем, єдиний вихід – зосередитися на збереженні і захисті самобутності в родині, у життєвому, інформаційному та діловому просторі, тобто бути активним українцем по життю, не фетишизуючи державу [Ференц, 2014].

Загалом можемо констатувати, що аналіз воєнно-політичної ситуації, що складалась упродовж останніх років навколо України та її території, дає підстави вважати, що Україна від самого початку проголошення незалежності стала об'єктом потужних пропагандистських операцій та довготривалого психологічного впливу з боку Російської Федерації, яка з болем і тугою не може позбутися свого імперського минулого та не залишає мрії про

відродження Російської імперії в оновленому форматі, що без України буде неповним. Без преси, телебачення, радіомовлення жоден громадянин не може правильно зорієнтуватися у процесах, що відбуваються, визначити свою громадську позицію, приймати відповідальні рішення. Передусім треба твердо усвідомити, що інформаційна війна – це реальна війна. Їй властиві практично всі характеристики й елементи «класичної» війни. Тут доводиться оперувати такими поняттями, як інформаційні напад та оборона, атаки та опір, противники та союзники, перемоги та поразки, інформаційні війська і потерпілі від інформаційної війни, інформаційні тероризм, агенти та диверсанти, спецоперації та спецназ, блокади і театри бойових дій. Одним із недоліків протистояння України в інформаційній війні з РФ можна вважати відсутність медіа-центрів закордоном та недостатнє поширення іномовлення – особливого виду теле- та радіомовлення, яке ведеться іноземними мовами на території інших держав. Наразі спотворена інформація про Україну за кордоном отримується здебільшого шляхом переосмислення українських проблем власними ЗМІ цих держав (які досить часто посилаються якраз на російські інформагентства). Більшість українських веб-сайтів не мають англомовної версії, а Росія, завдяки своєму телеканалу іномовлення «RussiaToday», захоплює все більші верстви іноземного глядача.

Та попри все, Майдан, Революція гідності і зростання українського патріотизму перед загрозою агресії довели силу української нації, її здатність боронити власний життєвий та інформаційний простір. На завершення, варто зауважити українці повинні протистояти інформаційній війні професійно, на патріотичному рівні та правдивій інформації. Інформаційна війна може бути успішною для України лише за умови, коли всі її інформаційні засоби займатимуть активну патріотичну позицію, в іншому випадку, наша держава приречена на поразку і не лише в інформаційному спротиві. Символічно, особистее долучення до тотальної війни може стати останньою краплею, яка приведе в рух лавину свідомої частини українського етносу, спроможного до критичного мислення та самозахисту від фейкової інформації.

І, наприкінці, мені приємно зазначити, що яскравим проявом усвідомленої патріотичної позиції та розуміння дієвості кіберпростору, стало нещодавне звернення у соцмережах (Youtube, Google, Vkontacte, Facebook, Twitter) студентів ЧНУ (зокрема, студентів ф-ту історії, політології та міжнародних відносин) 6-ма іноземними мовами до студенства європейської спільноти щодо ситуації в Україні.

R e f e r e n c e s:

Гриценко О.М. Преса і політика: динаміка і кореляція / Гриценко Олена Миколаївна, Шкляр Володимир Іванович // Преса і політика: проблеми, концепції, досвід. – К.: Київ. нац. ун–т ім. Тараса Шевченка, 2000. – С. 5–11, 23–29, 45–55

Євтух В.Б. Концептуальні засади вирішення етнонаціональних проблем / Євтух В.Б., 2007 – Режим доступу: URL // http://www.politik.org.ua/pfv.php Звернення студентів ЧНУ ім. Юрія Федьковича до студентів Європи!, 2015 – Режим доступу:https//www.YouTube.com/watch?v=lpJva3FxLyo

Іванов В.І. Соцмережі як криве дзеркало ЗМІ, або де шукати правду, 2014. – Режим доступу: URL // ww.rbc.ua/ukr/analytics/sotsseti-kak-krivoe-zerkalo-smi-ili-gde-iskat-pravdu-08102014100000

Ференц В. Стратегічне завдання для українства, 2014 – Режим доступу: // http://www.pravda.com.ua/columns/2014/07/1/7030108/view_print/

Шевчук П. Інформаційно-психологічна війна Росії проти України: як їй протидіяти. – Науковий вісник. – 2014. – Вип. 13. «Демократичне врядування»

Штогрін І. Називай агресію «захистом»: принципи інформаційної війни проти України, 2014. – Режим доступу: // http://www.radiosvoboda.org/content/article/25293307.html

Valentyna Bogatyrets
Chernivtsi, Ukraine

UKRAINIAN ETHNICITY IN THE CONTEXT OF PSYCHOLOGICAL AND CYBER WARFARE AGAINST UKRAINE

«Media manipulation currently shapes everything you read, hear and watch online. Everything» (Forbes *Magazine 7/16/2012)*

In early 21st century new technologies made a new history. «In the information-communication civilization of the 21st century, creativity and mental excellence will become the ethical norm. The world will be too dynamic, complex, and diversified, too cross-linked by the global immediacies of modern (quantum) communication, for stability of thought or dependability of behavior to be successful» (an American writer, psychologist, and futurist Timothy Leary, «Chaos & Cyber Culture»). By tradition, the term «mass media» in mass communication was associated with things like television, radio, or newspapers. Today, it is also applied to various communication channels and processes that occur via the formats like Internet and other emerging new media (Facebook, Twitter, Skype, etc.) – cyberspace. The latest reality coined such new terms and concepts as e-government, e-democracy, e-library, e-learning, spin doctors, teleworkers, cyberspace (William Gibson) etc. Cyberspace is

a fact of our daily life. Because of its ubiquitous nature and vast scale and scope, cyberspace – including the Internet and the hundreds of millions of computers the Internet connects, the institutions that enable it, and the experiences it enables – has become a fundamental feature of the world we live in and has created a new reality for almost everyone in the developed world and for rapidly growing numbers of people in the developing world [Choucri, 2012, pp. 3-24].

The objective of our study is to discuss the question of mass media authoritative impact on shaping a new paradigm of both its Ukrainians' worldview and public consciousness on processes occurring both in the international arena and within the country. Significantly, the present-day media and social networks attach particular importance to all walks of life, in particular, in terms of having a tremendous opportunity to influence Ukrainian public opinion about information warfare against Ukraine.

Media, depending on whose hands they are in, can be used either for objective and efficient informing of populace about current world events, or facilitating people's education and training, as well as for information flow to be spun by the interests of certain groups. According to Dr. O.Hrytsenko, media impact cannot be treated unambiguously. They are a complex institution consisting of many bodies and agencies that provide information about events and phenomena, occurring in a given country or around the world [Hrytsenko, 2000, pp. 5-11]

Modern media as one of the constructs of social and humanitarian sphere [Yevtukh, 2007] gained immense power and ability to be an effective watchdog in political, cultural and economic life, consequently molding public worldview. Simultaneously, using various technologies of information and psychological impact, particularly via media, information manipulation has become a mass phenomenon in the world knowledge society.

Social media is used as a tool of information warfare –a weapon of words that influences the hearts and minds of a target audience, and a weapon of mass disruption that can have effects on targets in the physical world. Low-cost, easily accessible social media tools act as a force multiplier by increasing networking and organizing capabilities. The ability to rapidly disseminate graphic images and ideas to shape the public narrative transforms social media into a strategic weapon in the hands of terrorists, insurgent groups, or governments engaged in conflict [Theohary, 2015].

To be more precise, the conflict Ukraine – Russia has become the part of the Kremlin's hybrid war strategy for a year or so. Biased coverage of the warfare by media of both countries has become the urgent issue of discussion in social network. Consequently, in the wake of the conflict there appeared leaders and stars of the

Internet, creating their own communities as well as blocking and defriending social media groups. The knowledge society witnesses war penetrating into social network Facebook, Vkontakte, Twitter, etc. [Ivanov, 2014].

Apropos, the Kremlin has launched an information warfare against Ukraine since the Orange Revolution in 2004. It is well-known, Ukraine is a bilingual country, and Ukrainians are bilingual people. The current government, whatever its shortcomings, is un-self-consciously multiethnic and multilingual. In fact, Ukraine is now the site of the largest and most important free media in the Russian language, since important media in Ukraine appears in Russian and since freedom of speech prevails. Putin's idea of defending Russian minority in Ukraine is absurd on many levels, but one of them is this: People can say what they like in Russian in Ukraine, but they cannot do so in Russia itself.

Ideology, regarding the Ukrainians as shiftless or pathologically cruel Nazi collaborators, as well as cheap unqualified labor-force in Europe, while emphasizing «the Russian greatness and spirit», «breadth of the great Russian soul», «the glory of Russian weapons» and «Russian saved the world from Fascism», *was* widely distributed in Internet, and embodied into a plethora of feature, television movies, and documentaries. Regrettably, now and again, these products are widely broadcast and distributed throughout Russia and, even, to our shame, Ukrainian TV channels translate many of them. Thus, Russia follows the principle – «in war; (let's say in information warfare against Ukraine) all is fair». Meeting the challenges of the New Era media-wars, specially trained experts appear on CNN and write for various international media, communicate on Skype, Facebook and blogging on various social network, spreading out all the Kremlin's thesis on aggressiveness and illegitimacy of the current government of Ukraine, trying to mislead and convince the world community in Russia's «good will» to protect Russianminority of Crimea and East of Ukraine from far-right radicals.Moreover, since March 9, 2014 all Ukrainian channels have been cut off in the Crimea. In Simferopol digital broadcasting of Ukrainian TV channels is blocked, while Russian TV channels – «Pervyi (First)», «NTV», «RTR-Planeta» are broadcast on national Ukrainian frequencies, including several channels of Tatarstan (Russian Federation) [Shtogrin, 2014].

High IQ Ukrainians, however, knowing some foreign languages, critically examine various media for obtaining first-hand information, not being imposed by any certain media, aiming at shaping their own idea on the picture of the world.

To sum it up, by understanding the simple truth, that aside from the armed clashes, a different war is underway in the country – one led by various uncontrolled digital media outlets which have been used as a tool by both sides involved in the conflict, the Ukrainian authorities put a spotlight on this trend. Their next step toward

achieving confidence in cyberspace is continuing to build the cyber workforce. Future cyber-security professionals must be armed with the skills and knowledge they need to perform a whole spectrum of information-assurance and cyber-security functions. To further reduce vulnerabilities in the national information infrastructure, higher education in information assurance/cyber security must be promoted to produce a growing number of professionals with expertise in various disciplines. It is imperative that the nation focuses on creating a larger, more technically diverse cyber workforce to meet the evolving cyber-security challenges.

Symbolically, personal involvement (from information to participation) could be an excellent proof of conscious Ukrainian ethnos, capable of critical thinking and counteringfake information.I am pleased to note that striking manifestation of vigorous patriotic stance and critical analysis of the cyberspace effectiveness, has become the recent appeal of Yurii Fedkovych Chernivtsi National University (in particular, the students of College of History, Political Science and International Studies), spread out in social network (Youtube, Google, Vkontacte, Facebook, Twitter) in 6 foreign languages to studensts of the European community concerning the current events in Ukraine.

R e f e r e n c e s:

Choucri N. Cyberpolitics in International Relations, The MIT Press Cambridge, Massachusetts London, England, 2012. – 320 p.

Ivanov V. Social Network as Media Distorting Mirror, or Where to Find the Truth, 2014. – Mode of access // ww.rbc.ua/ukr/analytics/sotsseti-kak-krivoe-zerkalo-smi-ili-gde-iskat-pravdu-08102014100000

Ferents B. Strategic Objective for Ukrainians, 2014. – Mode of access: http://www.pravda.com.ua/columns/2014/07/1/7030108/view_print/

Hrytsenko O. Media and Politics: Dynamics and Correlation / Hrytsenko Olena, Shkliar Volodymyir // Press and politics: issues, concepts, experience. – K.: KyivTaras Shevchenko Nat. University, 2000. – P. 5-11, 23-29, 45-55

Shevchuk P. Information-Psychological WarofRussiaagainstUkraine: HowToCounteractIt. – Scientific Bulletin. –2014 –Vol. 13.

Shtohrin I. Aggression Called «Defense»: The Principles of Information Waragainst Ukraine, 2014. – Mode of access: http://www.radiosvoboda.org/content/article/25293307.html

Theohary Catherine A. Information Warfare: The Role of Social Media in Conflict, Specialist in National Security Policy and Information Operations, 2015. – Mode of access: // http://fas.org/sgp/crs/misc/IN10240.pdf

Ukrainian Students Address to Students from Europe! 2015. – Mode of access: /https//www.YouTube.com/watch?v=lpJva3FxLyo

Yevtukh V. B. Ethnic problems: Conceptual Principles and Practical Measures, 2007. – Mode of access: http://www.politik.org.ua/pfv.php

Богданна Гвоздецька
Дрогобич, Україна

ЕТНІЧНА ТОЛЕРАНТНІСТЬ УКРАЇНЦІВ НА ПОЛЮСАХ РЕГІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

У поліетнічних державах, до яких належить і Україна, надзвичайно важливе місце має відводитись питанням міжнаціональної толерантності, регулюванню стосунків між різними етносами, гармонізації відносин міжнаціонального характеру практично у всіх сферах життя суспільства. Події зими 2014 р., які переросли у війну, актуалізували та загострили в Україні проблему національної толерантності, виступили осередком змін у цій площині.

Слід зазначити, що в українській риториці термін «толерантність» закріпився у кінці 80-х рр. минулого сторіччя. Цьому сприяли дослідження в галузі гуманітарних наук, необхідність збереження культурного плюралізму, а також прагнення частини політиків та інтелігенції використовувати західний досвід створення громадянського суспільства [Ротар, 2011, с. 12].

Як зазначає Н. Ротар: «толерантність – це не тільки теоретичне поняття, а й елемент певної культури як сукупності знань, цінностей і норм, що визначають життєдіяльність членів того чи іншого суспільства» [Ротар, 2011, с. 34].

У даній розвідці ми зосередили свою увагу на етнічній толерантності, використавши підхід до аналізу етнічної толерантності, який пропонує В. Євтух [Yevtukh, 2014]: толерантність міжетнічна (від латин. *tolerare* – терпіти) – терпиме ставлення представників однієї етнічної спільноти до представників іншої спільноти, до відмінних культурницьких традицій, готовність до позитивної взаємодії з носіями різноманітних етнічностей. Поява й функціонування поняття «міжетнічна толерантність» пов’язані з поліетнічним, полікультурним довкіллям, структуризація якого визначається наявністю різноманітних етнокультурних спільнот та політикою владних органів щодо цього феномену. Поняття від якого походить «міжетнічна толерантність», безумовно, виступає багатогранним поняттям *«толерантність»*, а поштовх поширенню цього терміну в теорії і практиці дало прийняття Генеральною асамблеєю ЮНЕСКО Декларації принципів толерантності 16 листопада 1995 р. Високий рівень міжетнічної толерантності – шлях до безконфліктного типу етнонаціонального розвитку поліетнічного суспільства [Yevtukh, 2014].

Історично склалося так, що Галичина і Донбас є полярними регіонами регіональної системи України. Головною відмінністю є різні проекти націєтворення (етнонація та громадська нація) [Кононов, 2008, с.74], в основі яких є мова, певний культ національних героїв, та орієнтація на Захід чи на Схід.

Емпіричною основою аналізу виступають результати крос-регіонального соціологічного дослідження «Життєві світи сходу і заходу України», проведеного у травні-червні 2014 року за участю авторки (керівник дослідницького проекту – професор Луганського національного університету імені Тараса Шевченка Ілля Кононов)[1]. Просторові кордони об'єкту дослідження обмежувалися двома областями Галичини: Львівська, Івано-Франківська і Донбасу: Донецька, Луганська [2].

Насамперед слід звернути увагу на те, що походження зі сходу чи заходу є визначальним при ставленні до осіб навіть одного етнічного походження (шкала у межах 1 – 7 бали, чим вищий бал тим, менша етнічна толерантність). Мешканці Галичини найближчими уважають українців – 1,4 бали, ставлення дещо змінюється якщо це українці зі Сходу України – 2,9. Щодо мешканців Донбасу, то тут українці та українці зі Сходу України – 1,7 є для них найбільш близькі, відмінним є ставлення до українців з Заходу України – 3,3 бали. Відчутною є різниця між регіонами щодо етнічної толерантності до росіян. Так, якщо у Галичині ставлення до росіян – 5,2 бали, а до росіян з Росії – 5,4 бали, то на Донбасі до росіян – 1,8 бали, а до росіян з Росії – 2,0 бали. Українці Галичини найбільш близькими вважають поляків – 3,7 бали, українці Донбасу – росіян – 1,8, білорусів – 2,7 та євреїв – 3,9 бали. Найбільш високий індекс етнічної дистанції отримали як в Галичині так і в Донбасі чеченці (6,1 та 5,2 бали), цигани (6,1 та 5, 5 бали),африканці (5,7 та 5,2 бали), китайці (5,7 та 5,1 бали), араби (5,7 та 5,2 бали) та туркмени (5,7 та 5,2 бали).

Отже, регіональна система України є вагомим чинником етнічної толерантності, тому це слід обов'язково враховувати при розробці дієвих, сучасних способів ведення етнополітики, що є дуже актуальним сьогодні.

[1] Дослідження проведене за підтримки Канадського інституту Українознавчих студій Університету Альберти (Canadian Institute of Ukrainian Studies. University of Alberta).

[2] У Львівській області опитано 454 особи, у Івано-Франківській – 277; у Донецькій області – 457 осіб, у Луганській – 291.

R e f e r e n c e s:

Довідник міжетнічної толерантності / упоряд. Н. Ю. Ротар; за ред. А. М. Круглашова. – Чернівці : Видавничий дім «Букрек», 2011.

Етноенциклопедія – online : науково-освітній проект [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL : http://ethnoencyclopedia.info/t/

Кононов І. Ф. Донбас і Галичина в регіональній системі України / І. Ф. Кононов, С. В. Хобта, С. А. Щудло // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2008. – № 3.

Bogdanna Gvozdetska
Drohobych, Ukraine

ETHNIC TOLERANCE OF UKRAINIANS AT THE POLES OF THE REGIONAL SYSTEM OF UKRAINE

In multi-ethnic states, among them Ukraine, the issues of inter-ethnic tolerance, the regulation of relations between different ethnic groups, harmonization of interethnic relations in almost all spheres of society should be given paramount importantce. Thewinter 2014 events, which escalated into a war, actualized and aggravated the problem of national tolerance in Ukraine, resulting in drastic changes in this area.

It should be noted that the term «tolerance» came to stay in the Ukrainian rhetoric in the late 1980-s. This was contributed by research in the sphere of Humanities, the need to preserve cultural pluralism, as well as the desire of certain politicians and intellectuals to use the Western experience of civil society [Rotar, 2011, p.12].

As N. Rotar noted: «tolerance is not only a theoretical notion, but also a certain element of culture as an aggregate of knowledge, values and norms regulating the life of the members of a society» [Rotar, 2011, p. 34].

In this study, we have focused on ethnic tolerance, using the approach to the analysis of ethnic tolerance, offered by Yevtukh [Yevtukh, 2014]: interethnic tolerance (from Lat. «tolerare» to tolerate) tolerant attitude of representatives of one ethnic community towardsmembers of another community, different cultural traditions, commitment to positive interaction with representatives of various ethnic groups. The appearance and functioning of the concept of «inter-ethnic tolerance» is connected with a multi-ethnic, multicultural environment, the structurization of which

is determined by the presence of various ethno-cultural communities and the policy of authorities regarding this phenomenon. Undoubtedly, the term «inter-ethnic tolerance» derives from the multifarious notion of «tolerance», and was spread further in the theory and practice by the UNESCO General Assembly's adoption of the «Declaration of principles on tolerance» on November 16, 1995.A high level of inter-ethnic tolerance is the path to the conflict-free type of ethno-national development of a multi-ethnic society [Yevtukh, 2014].

Historically, Halychyna and Donbass represent diametrically opposed regions of theregional system of Ukraine. The main distinction is the different projects of nation creation (ethno and civic nation) [Kononov, 2008, c.74], the core of which is the language, certaincult of national heroes, and orientation towards the West or the East.

The empirical foundation for the analysis are the results of the cross-regional case study «Living worlds of the east and west of Ukraine», held in May/June 2014 with the participation of the author (research project director – Illia Kononov, Professor of Luhansk Taras Shevchenko National University)[3]. Spatial boundaries of the object of study was limited to the two areas of Halychyna: Lviv, Ivano-Frankivsk and Donetsk, Luhansk[4].

First of all, we need to draw your attention to the fact that the origin from the eastern orwestern areas is decisive in determining one's attitude even towards the people of the same ethnic origin (scale within 1-7 points, the higher the score, the smaller ethnic tolerance). The inhabitants of Halychyna regard Ukrainians the closest – 1.4, the attitude somewhat changes if the Ukrainians come from the eastern Ukraine –2.9. The inhabitants of the Donbass area regard Ukrainians from Eastern Ukraine the closest to them – 1.7, theattitude to Ukrainians from the western Ukraine – 3.3 points. Noticeable is the difference between the regions based on ethnic tolerance to the Russians. In Halychyna attitude to Russians is 5.2 points, and Russian citizens 5.4 points, in Donbas: to Russians – 1.8 points, and Russian citizens – 2.0 points. The Ukrainians of Halychyna consider Poles the closest 3.7 points, Ukrainian of Donbass – Russians – 1,8, Belarusians – 2.7 and Jews – 3.9 points. The highest index of ethnic distance gained both in Halychyna and in Donbas are Chechens (6.1 and 5.2 points respectively), Gypsies (6.1 and 5, 5 points), Africans (5.7 and 5.2 points), the Chinese (5.7 and 5.1 points), the Arabs (5.7 and 5.2 points), and Turkmen (5.7 and 5.2 points).

[3] The study was conducted with the support of the Canadian Institute of Ukrainian Studies,University of Alberta.

[4] In Lviv region 454 persons were surveyed, in Ivano-Frankivsk - 277; in Donetsk – 457, in Lugansk - 291.

Therefore, the regional system of Ukraine is an important factor of ethnic tolerance, therefore this must be taken into account when developing effective, modern methods of ethnic politicywhich is of vital importance today.

R e f e r e n c e s:

The Handbook of interethnic tolerance / comp. N. Y. Rotor; edited by A. M. Kruglikova. Chernivtsi : Publishing house «Byrek», 2011.

Ethnoecology – online : research and education project [Electronic resource]. – Access mode : URL : http://ethnoencyclopedia.info/t/

Kononov I. F. The Donbas and Halychyna in the regional system of Ukraine / I. F. Kononov, S. V. Hobtai, S. A. Sedlo // Sociology: theory, methods, marketing. – 2008. – No. 3.

Liliya Kotsan
Lutsk, Ukraine

NATIONAL CULTURAL REVIVAL OF VOLYN ETHNIC MINORITIES

Volyn belongs to the regions of Ukraine where locally concentrated ethnic communities lived together with numerous autochthonous population for many centuries. Although the ethnic structure of the province's population has essentially changed as the result of a number of political factors in 40-80s of the XX century, Poles, Czechs, Jews, Germans and Russians consider Volyn to be their native land. According to the results of a census held in 2001 among the residents of Volyn there were 96.9% of Ukrainians and 3.1% belongs to the representatives of the Ukrainian national minorities [Population, 2003, p. 135].

Having formed more than a century-old tradition of coexistence with the Ukrainian population of the region, ethnic minorities have become a part of a Ukrainian society, its socio-economic organization and ethnic culture. For this reason, in spite of their small number, the national communities responded very actively to the proclamation of Ukraine's independence. The processes of a state building legalized the rights of the minorities that manifested their will to enjoy the full rights as the subjects of a social life while maintaining their own identity. The resolution of a number of legislative acts that were a legal basis for the national ethnic democratic principles helped to constitute themselves in the new society, to revive their traditions, customs, rituals, language, history and culture, and to join the national minority organizations.

The ideas of the national revival in Volyn, similar to other regions of Ukraine, were implemented through the public national-cultural societies and associations of the most numerous and nationally conscious ethnic minorities. Today, the region has 14 national-cultural societies - 2 Polish, 5 - Russian, 2 - Roma, Azerbaijani, German, Czech, and one Jewish which is called the Progressive Jewish religious community [Zubchuk, 2015, p. 2]

The main aims of these communities are to study native languages, national traditions and customs, to cooperate with the national organizations of other national minorities, to maintain the relationships with former Volynian emigrants, to study a national history, art and literature, to preserve the material and spiritual culture

created by the ethnic groups in the province, and to organize meetings with well-known public figures of their ethnic homeland.

All organizations consider the native language to be an integral part of the revival of their own identity. On the basis of this numerous Sunday schools and Saturday classes had been created and continue to operate to present. The teaching staff plays an important role for the school's development. In particular, due to the promotion of Polish, Czech and German companies, teachers who come from their historic homeland, are invited to Lutsk to teach extracurricular activities in schools and conduct Saturday and Sunday classes in the city.

As a part of the educational process students participate in contests and competitions of their knowledge of the native language in Ukraine. The conferences and seminars initiated by companies enhance the awareness of the importance of the study of philology. Additional opportunities for the development of education of ethnic minorities have been initiated by the libraries created by the communities. Their embassies in Ukraine contribute greatly to the replenishment of library funds.

In the field of cultural revival of ethnic minorities the functioning of artistic groups formed by member of the associations, their children and students, and the organization of cultural events are the most notable. The communities actively participate in the traditional festivals of ethnic minorities that take place in Kyiv, and festivals of cultural minorities of Volyn (the first Day of the culture of national minorities was held on April 30, 1999). They initiate and conduct a song and orator's competition to increase positive perceptions of their national and cultural heritage. With the same purpose, educational visits are made to their ethnic homeland, to historical places of the past. The efficient factor in maintaining national unity is the annual celebration of national holidays of their historical homeland.

An important component of the companies' measures to preserve historical memory is by maintaining former cemeteries of the ethnic groups. At the same time, local minorities regularly honor the memory of prominent figures by maintaining existing monuments, establishing new monuments and holding themed events.

The organization at the club societies enables the success of their members in additional fields. In this case we refer to members of these societies as citizens of Ukraine, whose ambitions realization is an important component for the formation of a developed civil society. Young people obtain significant prospects, because some societies, in addition to traditional recreation for children in their ethnic homeland, provide participation in European information projects as an additional manner of self-improvement.

An integral feature of the activity of national minorities' societies is the consideration of the importance of cohesion on the basis of ethnic kinship as well as a

union on religious grounds. Hence, much attention is paid to forming Christian values, maintaining places of worship and preservation of religious traditions by these societies.

The practical work of national minorities' societies is comprehensively supported by citizens and regional state administration. The Decree of the Head of the Regional State Administration (№ 645 of December 15, 2000) established the Interagency Coordinating Council for National Minorities and International Relations which has become a permanent advisory body. In support of the societies for the purpose of informing local public of their achievements and problems, the practice of conducting «round tables» was initiated. Their work is reflected in regional newspapers, on the radio and television.

References:

Zubchuk K. Bez movy nemaie natsii // Volyn-nova. – 2015. – March, 14.

Volyn Oblast Population. Part 1. According to the Data of 2001 Census / State Statistics Committee of Ukraine, Volyn Regional Department of Statistics. – Lutsk, 2003. – 153 p.

Віталій Коцур
Київ, Україна

ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН ЗАКАРПАТТЯ У 1990-Х рр. ХХ ст.

Демократизація українського суспільства наприкінці 1980-х рр. помітно вплинула на національні меншини УРСР, активізувала їхню політичну, громадську діяльність. Помітну роль в громадсько-політичному житті Закарпаття відігравала угорська та русинська національні меншини.

У даному дослідженні робиться спроба розкрити деякі активності національних меншин Закарпаття у 90-х рр. ХХ ст.

Національні меншини Закарпаття стали предметом дослідження низки провідних українських науковців, серед яких слід виокремити Войналовича В.А., Левенця Ю.А., Панчука М.І., Калакуру О.Я., Котигоренка В.М., Рафальського О.О., Ніколайця Ю.О., Майбороду О.М., Кочан Н.І., Макаренко Н.Ю., Ковач Л.Л. та інших [М. Панчук, 2000, С. 2].

За даними перепису 1989 року установлено, що в Україні проживало 163111 угорців (0,4% від усього населення). Серед національних меншин угорці посідали 7 місце після росіян, євреїв, білорусів, молдован, болгар та поляків. За переписом населення 1989 р. у Берегівському районі Закарпатської області проживало понад 80 тис. (73 %) представників угорської національності. Вже наприкінці 1980-х рр. за ініціативою представників угорського населення виникло Товариство угорської культури Закарпаття (ТУКЗ) [ЦДАГО, ф. 1, оп. 32, спр. 2558, арк. 155]. У березні 1989 р. ТУКЗ запропонувало створити на базі Берегівського району угорського автономного округу на основі ст. 79, 88 Конституції СРСР. Водночас активісти закликали районну Раду народних депутатів підтримати ініціативу, надати всебічну допомогу для всенародного районного обговорення і пропонували разом провести ці заходи, надаючи особливої уваги інтернаціональному вихованню при обговорені даного питання [ЦДАГО, ф. 1, оп. 32, спр. 2558, арк. 156].

Національні меншини Закарпаття активно долучилися до виборів народних депутатів УРСР та депутатів місцевих Рад, що проходили 4 березня 1990. Поряд з Народним Рухом України та Товариством української мови ім. Т.Г. Шевченка активно діяло Товариство угорської культури Закарпаття та інші організації національних меншин регіону [ЦДАГО, ф. 1, оп. 32, спр. 2746, арк.

41]. На виборах у голосуванні взяло участь 756 тис. 565 осіб (19,01 %) [ЦДАГО, ф. 1, оп. 32, спр. 2746, арк. 42]. Водночас напередодні і подекуди в день виборів лунали заклики голосувати за членів НРУ, а у районах компактного проживання угорського населення – за кандидатів-угорців [ЦДАГО, ф. 1, оп. 32, спр. 2746, арк. 43]. Подальший розвиток незалежної України засвідчив, що представники угорської, румунської, словацької та інших національностей були широко представлені в обласній, міських, районних, сільських Радах народних депутатів [ЦДАВО, ф. 5252, оп. 1, од.зб. 54, арк. 217].

Процеси суверенізації України спричинили утворення нових національно-культурних товариств. 5 жовтня 1991 року було засновано Демократичну Спілку угорців України, головою якої обрано народного депутата України Товта М. М. [ЦДАВО, ф .5252, оп. 1, од.зб. 97, арк. 154]. А вже на початок 1995 р. в області вже діяло 13 національно-культурних товариств [ЦДАВО, ф. 5252, оп. 1, од.зб. 54, арк. 217].

З метою регулювання міжнаціональних відносин на середину 1995 р. при Закарпатській обласній державній адміністрації вже функціонувало управління у справах національностей, міграції та конфесій. В обласній та окремих міських і районних Радах діяли депутатські комісії з міжнаціональних відносин. Вони активно піднімали питання про участь національних меншин у роботі місцевих органів самоврядування.

Відповідно до Закону України «Про національні меншини в Україні» представники угорської національної меншини на рівних підставах обиралися до органів виконавчої влади та місцевого самоврядування. Так, у 1997 р. серед 59 депутатів Закарпатської облради 9 депутатів – угорці, із 347 депутатів районних Рад – 49 угорців, із 50 депутатів міських Рад – 3 депутати угорці, із 4304 депутатів сільських, селищних і міських Рад районного підпорядкування – 611 депутатів – угорці [ЦДАВО, ф. 5252, оп. 1, од.зб. 95, арк. 114].

Водночас на Закарпатті існували організації, які дестабілізовували ситуацію в регіоні. Зокрема, 1 листопада 1995 р. в області вже було зареєстровано 15 національно-культурних товариств. Проте, поряд із зареєстрованими громадськими об’єднаннями національних меншин в області заявили про своє існування ще 8 об’єднань. Водночас, Товариству підкарпатських русинів, Закарпатському угорському педагогічному товариству, Закарпатській спілці угорських скаутів та Незалежному культурно-освітньому товариству німців «Надія» в реєстрації було відмовлено у зв’язку з тим, що подані Статути не відповідали вимогам чинного законодавства України [ЦДАВО, ф. 5252, оп. 1, од.зб. 53, арк. 172]. Зокрема, ігноруючи свої програмні

і статутні положення, ці товариства тяжіли до політичної діяльності. Так, незареєстроване Товариство підкарпатських русинів поширювало звернення в різні інстанції, які зводилися до перегляду і денонсації договорів між Чехословаччиною і Радянським Союзом, повернення автономного статусу Закарпатській області і її історичної назви «Підкарпатська Русь», а також повернення корінним закарпатцям національності русин [ЦДАВО, ф. 5252, оп. 1, од.зб. 53, арк. 173]. Подібна риторика спостерігалася і з боку Товариства угорської культури Закарпаття. Зокрема, мало місце ігнорування державної символіки при проведенні ним окремих масових заходів. Більше того, керівництво цього товариства в своїх заявах ставило питання про надання національно-територіальної автономії для угорського населення та створення окремої обласної управлінської структури для шкіл з угорською мовою навчання [ЦДАВО, ф. 5252, оп. 1, од.зб. 53, арк. 174].

Отже, національні меншини Закарпаття 1990 рр. відігравали помітну роль у політичному житті регіону. Демократизація українського суспільства після здобуття незалежності спричинила активізацію громадсько-політичної діяльності національних меншин Закарпаття. Позитивним явищем процесів суверенізації України стало створення нових національно-культурних товариств національних меншин Закарпаття. Проте політизація деяких громадсько-культурних товариств національних меншин тяжіла до сепаратизму, що в цілому негативно впливало на політичну ситуацію в регіоні, який є невід'ємною частиною Української держави.

R e f e r e n c e s:

Панчук М. Національні меншини України у ХХ столітті: політико-правовий аспект. / М. Панчук, В. Войналович, М. Геник, О. Калакура, В. Котигоренко… / К. : ІПЕІНД, 2000.

Центральний державний архів вищих органів влади України, м. Київ (ЦДАВО України), ф. 5252, оп. 1, од.зб. 53. Інформація про хід виконання Закону «Про національні меншини в Україні» в Закарпатській області.

ЦДАВО, ф.5252, оп. 1, од.зб. 54. (24.05.5., 9-312/1, 1-15/1009 від 12.05.95) Адміністрація Президента України.

ЦДАВО, ф. 5252, оп. 1, од.зб. 95. Довідка про сучасне становище угорської меншини в Україні.

ЦДАВО, ф. 5252, оп. 1, од.зб. 97. Довідка про діяльність Всеукраїнських громадських об'єднань національних меншин України, запрошених для участі у зустрічі з Президентом України.

Центральний державний архів громадських об'єднань України, м. Київ (ЦДАГО України), ф. 1, оп. 32, спр. 2746, ЦК КПУ. Інформація про вибори

народних депутатів УРСР та депутатів місцевих Рад народних депутатів Закарпатської області. 4 березня 1990 року. (11.03.1990).

ЦДАГО, ф. 1, оп. 32, спр. 2558. Общество венгерской культуры Закарпатья. Береговская районная организация, №16/89. Постановление Пленума. Ковач З., 05.09.1989 г. Политбюро ЦК КПСС г. Москва, Политбюро ЦК КПУ г. Киев.

ЦДАГО, ф. 1, оп. 32, спр. 2558. Общество венгерской культуры Закарпатья. Береговская районная организация, №18/89. Постановление Пленума. Ковач З., 05.09.1989 г. Выписка из Протокола №4.

Vitaliy Kotsur
Kyiv, Ukraine

SOCIO-POLITICAL ACTIVITY OF NATIONAL MINORITIES OF ZAKARPATTYA IN 1990s

Democratization of Ukrainian society in the late 1980s of XX century had an obvious influence on the national minorities of Ukrainian Soviet Socialistic Republic; it intensified their political and social activity. Hungarian and Rusyn national minorities played a noticeable role in socio-political life of Zakarpattya (Carpathian Ukraine).

An attempt is made in this research to reveal some activities of national minorities of Zakarpattya in the 1990s.

National minorities of Zakarpattya became a subject matter for the research of some leading Ukrainian scientists, one should especially distinguish among them Voinalovych V. A., Levenets Yu. A., Panchuk M. I., Kalakur O. Ya., Kotyhorenko V. M., Rafalskyi O. O., Nikolaiets Yu. O., Maiboroda O. M., Kochan N. I., Makarenko N. Yu., Kovach L. L., etc. [Panchuk M., 2000, p. 2].

According to census took in 1989 it's established that 163111 of Hungarians lived in Ukraine (0,4 % of all inhabitants). Among national minorities Hungarians ranked the 7th after Russians, Jewish, Belorussian, Moldavians, Bulgarians and Polish. In respect with census took in 1989 in Berehivskyi district of Zakarpattya region there lived over 80 000 (73%) representatives of Hungarian nationality. Yet in the late 1980s at instigation of Hungarian representatives appeared Hungarian Culture of Zakarpattya Community (hereinafter HCZC) [CSAPO, f. 1, list 32, iss. 2558, p. 155]. In March 1989 HCZC proposed to create Berehivskyi-based Hungarian autonomous district in accordance with Art. 79 and 88 of the USSR Constitution. At

the same time, activists invoked local national deputies' Board to support initiative, to render whole out assistance for national, regional discussion and were offering to realize these events together paying much attention in the international education while talking this question over [CSAPO, f. 1, list 32, iss. 2558, pp. 156].

National minorities of Zakarpattya were actively involved in the elections of USSR people's deputies and deputies of local boards which took place on March 4th,1990. Alongside with National Movement of Ukraine and Taras Shevchenko Ukrainian Language Community there was a live activity from Hungarian culture of Zakarpattya community and other region national minorities' organizations. [CSAPO, f. 1, list 32, iss. 2746, pp. 41]. There were 756 565 of people who took part in the elections and voted (19,01 %) [CSAPO, f. 1, list 32, iss. 2746, p. 42]. But the day before and somewhere even in the day of election some slogans might have been heard to vote for members of National Movement of Ukraine and in the districts of tight Hungarians living – for Hungarians candidates. [CSAPO, f. 1, list 32, iss. 2746, p. 43]. Further development of independent Ukraine testified that representatives of Hungarian, Romanian, Slovak, and other nationalities were greatly represented in regional, city, local , village council of people's deputies. [CPROHA, f. 5252, list 1, sav. unit 54, p. 217].

Sovereignization processes of Ukraine caused the formation of new national and cultural communities. On October 5th, 1991 the Union of Democratic Hungarians of Ukraine was founded, Tovt M. M., people's deputy of Ukraine, was elected as its head [CPROHA, f .5252, list 1, sav. unit 97, p. 154]. And at the beginning of 1995 there were 13 national and cultural communities acting [CPROHA, f. 5252, list 1, sav. unit 54, pp. 217].

In order to regulate inter-ethnic relations in the middle of 1995 under Zakarpattya state regional administration had been already functioning nationalities, migration and confession affairs department. In regional and in some city and local Boards were operating deputies' commissions for inter-ethnic relations. They often raised question concerning national minorities taking part in the work of local self-governing authorities.

In accordance with Ukraine National Minorities Law, Hungarian national minority representatives were elected on equal footing to executive bodies and local self-governing authorities. Thus in 1997 among 59 deputies of Zakarpattya regional council, there were 9 deputies of Hungarian nationality, among 347 deputies of local Board – 49 Hungarians, among 50 deputies of city Board – 3 Hungarians, among 4304 deputies of village, town and city Boards which were under the district's jurisdiction - 611 Hungarians [CPROHA, f. 5252, list 1, sav. unit 95, p. 114].

In parallel there were some organizations that were undermining the situation in region. Particularly, as of November 1st, 1995, 15 national and cultural communities had been already registered in region. Although, alongside with registered civil national minorities' associations, there was an announcing of also eight more associations. At the same time there was a registration denial for Carpathian rusyn community, Zakarpattya Hungarian pedagogical community, Zakarpattya Hungarian scouts association, and Independent cultural and educational community of Germans «Nadia» because of given statutes didn't meet demands of current law [CPROHA, f. 5252, list 1, sav. unit 53, pp. 172]. In particular, disregarding their program and statutory rules these communities tended to political activity. Thus, unregistered Carpathian rusyn community spread appeals to the different levels of authority which were being narrowed down to see and denounce treaties between Czechoslovakia and Soviet Union, to return autonomous status of Zakarpattya region, its historical name «Pidkarpatska Rus» and nationality of *rusyn* to all Carpathian [CPROHA, f. 5252, list 1, sav. unit 53, p. 173]. The same rhetoric might have been seen from the side of Hungarian Culture of Zakarpattya Community. There was neglecting of national symbols while it was arranging single mass events. Moreover, authorities of this community in their statements brought up a question regarding provision of national and territorial autonomy for Hungarians and creating separate regional administrative institution for schools with Hungarian teaching language [CPROHA, f. 5252, list 1, sav. unit 53, pp. 174].

Hence, national minorities of Zakarpattya of the 1990s played significant role in the political life of region. Democratization of Ukrainian society after gaining its independence caused activation of socio political activity of national minorities in Zakarpattya. Positive occurrence of Ukraine sovereignization processes was the creation of new national and cultural communities of national minorities in Zakarpattya. But politicizing of some of the civil and cultural communities of national minorities tended to separatism that on the whole had a negative influence on political situation in region which is an integral part of Ukraine.

R e f e r e n c e s:

Panchuk M., Voinalovych V., Henyk M., Kalakura O., Kotyhorenko V., Natsionalni menshyny Ukrainy u XX stolitti: politychno-pravovyi aspect [National minorities of Ukraine in the XX century: political and legal aspect]. Kyiv, Institute of Political and Ethnic Studies, 2000.

Central Public Record Office of Higher Authorities of Ukraine, Kyiv (hereinafter CPROHA of Ukraine), f. 5252, list. 1, sav. unit 53. Info about progress in implementing law concerning National Minorities of Ukraine in Zakarpattya region.

CPROHA, f.5252, list 1, sav. unit 54. (24.05.5., 9-312/1, 1-15/1009 of 12.05.95) Administration of the President of Ukraine.

CPROHA, f. 5252, list 1, sav. unit 95. Current situation of Hungarian minorities in Ukraine (reference).

CPROHA, f. 5252, list 1, sav. unit 97. Activity of Ukraine-wide public associations of national minorities of Ukraine invited for meeting with the President of Ukraine (reference).

Central State Archive of Public Organization of Ukraine, Kyiv (hereinafter CSAPO of Ukraine), f. 1, list 32, iss. 2746, CC CPU (Central Committee, Communist Party of Ukraine) . Election of national deputies of USSR (Ukrainian Soviet Socialist Republic) and deputies of local Boards in Zakarpattya region. March 4th, 1990. (11.03.1990).

CSAPO, f. 1, list 32, iss. 2558. Hungarian Culture of Zakarpattya Community. Berehovsk regional organization, No.16/89. Plenary assembly statement. Kovach Z., 05.09.1989. Political Bureau of CC CPSU (Communist Party of the Soviet Union) Moskow, Political Bureau of CC CPU, Kyiv.

CSAPO, f. 1, list 32, iss. 2558. Hungarian Culture of Zakarpattya Community. Berehovsk regional organization, No.18/89. Plenary assembly statement. Kovach Z., 05.09.1989. Partial record No.4.

Леся Коцур
Переяслав-Хмельницький, Україна

УЧАСТЬ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН УРСР У ПАРЛАМЕНТСЬКИХ ВИБОРАХ 1990 РОКУ

Демократизація суспільства наприкінці 80-х рр. XX століття та послаблення ролі КПРС значно вплинули на громадсько-політичну активність національних меншин УРСР. Ці тенденції позначилися і на виборах до Верховної Ради УРСР 4 березня 1990 року, які проходили за мажоритарною системою. Учасниками виборчого процесу стали представники різних національностей УРСР, які відіграли помітну роль у формуванні парламенту.

Питання участі національних меншин у виборах 1990 року розглядалися в працях А. Круглашова, М. Токаря [Круглашов, Токар, 2014, с. 80], Ю. Тищенко [Тищенко, 2012, с. 6], І. Кураса, В. Войналовича, Ю. Левенця, М. Панчука та. ін. [Панчук, 2000, с. 278-281]. Водночас грунтовнішого вивчення потребує перебіг виборчої кампанії та роль у ній представників різних національностей початку 1990-х рр.

Саме тому метою даного огляду є відслідкування, у який спосіб реалізовувалося виборче право представниками національних меншин УРСР на парламентських виборах 4 березня 1990 року.

Характерною ознакою виборчої кампанії 1990 р. була активність національних меншин на тлі кризи міжнаціональних відносин в УРСР. Щоб не загострювати ситуацію, партійному керівництву Інститут соціальних і економічних проблем зарубіжних країн пропонував створити двопалатну Верховну Раду в СРСР – палату Республік і палату Національностей. У складі ж обласних Рад народних депутатів УРСР мали бути створені комісії з міжнаціональних відносин [ЦДАГО, ф.1, оп. 32, спр. 2558, арк. 4]. Проте, таку пропозицію тогочасна влада не сприйняла. Щоб не втратити остаточно свій вплив на ситуацію партійне керівництво вирішило терміново змінювати «Програмні принципи діяльності КПУ», зокрема і в сфері міжнаціональної політики [ЦДАВО, ф. р-1, оп. 28, од.зб. 124, спр. № 23-2/6, арк. 42, 43, 55]. Більше того, у Статуті КПРС вказувалося, що кожен громадянин СРСР, який має виборче право може балотуватися до складу будь-яких партійних органів, насамперед шляхом самовисування [ЦДАГО, ф.1, оп. 32, спр. 2535, арк. 282].

Хоч така політика і суперечила офіційним партійним переконанням, вже наприкінці 1980-х рр. до органів законодавчої влади балотуватися представники більшості національностей УРСР. Цю тенденцію яскраво відображають списки про склад висунутих кандидатів у народні депутати напередодні парламентських виборів 1990 року. Так, 12 грудня 1989 року до списків вже було внесено 696 кандидатів, серед яких 119 (17,10%) росіян та 27 (3,88%) представників інших національностей [ЦДАГО, ф.1, оп. 32, спр. 2540, арк. 136]. Проте вже 15 грудня 1989 р. кількість кандидатів зросла до 1051 особи. Серед кандидатів значно зросла кількість українців до – 799 (76,02%) осіб; росіян – 196 (18,65%) та представників інших національностей – 56 (5,33%) [ЦДАГО, ф.1, оп. 32, спр. 2540, арк. 149].

Загалом на 4 березня 1990 р. до виборчих списків було включено 37 млн. виборців, а на 450 мандатів народних депутатів УРСР претендували 2900 кандидатів [ЦДАГО, ф.1, оп. 32, спр. 2746, арк 2]. Із загальної кількості кандидатів на парламентських виборах 1990 р. до списків було включено 776 представників від національних меншин. Переважну більшість, з яких становили росіяни. Представники російської національної меншини найбільше були представлені у виборчих округах південно-східних областей України, зокрема у Донецькій області. Водночас, найменше їх було зафіксовано на Західній Україні, особливо у Тернопільській та Івано-Франківській областях [ЦДАВО, ф. р-1, оп. 28, од.зб. 109, спр. № 08-2/26, том. І, арк. 12-254]; [ЦДАВО, ф. р-1, оп. 28, од.зб. 110, спр. № 08-2/26, том. ІІ, арк. 1-210].

За результатами двох турів голосування під час парламентських виборів 1990 року до Верховної Ради України потрапило 338 (або 75,1%) українців, 100 (або 22,2%) росіян, 5 (1,1%) білорусів, 1 (0,2%) болгарин, 1 (0,2%) вірмен, 4 (0,9%) євреїв та 1 (0,2%) німець. Зокрема, росіян найбільше було обрано у Донецькій області – 17, Ворошиловградської та Кримської – по 10; Дніпропетровської – 9; Запорізької – 7; Одеської та Харківської – по 6; Кіровоградської, Сумської областей та м. Севастополь – по 4; від Вінницької, та Херсонської – 3, Житомирської, Миколаївської, Черкаської, Чернігівської, Полтавської областей та м. Києва – по 2, Волинської, Закарпатської, Ровенської, Хмельницької, Черкаської та Київської – по 1 представнику російської національності. Водночас не зважаючи на те, що від Львівської, Тернопільської та Івано-Франківської області також балотувалися представники російської національної меншини, жоден з представників до Верховної Ради не пройшов. Від Житомирської та Харківської областей було обрано по 2 білорусів. В Одеській області до ВРУ обрано 1 болгарина. Від Харківської області обрано 1 вірмена. По 1 єврею обрано у Ворошиловградській, Донецькій, Кримській та

Одеській областях. Також 1 німця обрано від Донецької області [ЦДАВО, ф. р-1, оп. 28, од.зб. 111, спр. № 08-2/46, арк. 149-151].

Результати виборів до Верховної Ради УРСР 1990 р. засвідчили, що не зважаючи на піднесення демократичних процесів в УРСР перемогу на виборах здобула компартія, склад якої становив 239 депутатів [Декларація про…2012, р.]. Комуністична номенклатура перемогла в усіх областях, за винятком західних – Львівської, Івано-Франківської і Тернопільської. Тут за кандидатів Демократичного блоку віддали свої голоси 85 % виборців. Комуністичні депутати опинилися в опозиції. Уперше виник феномен антикомуністичної радянської влади [Новітня історія України…].

Отже, серед національних меншин, які балотувалися до ВР УРСР найчисельнішою виявилася група росіян, особливо в південно-східних областях УРСР. Окрім того, майже усі представники від російської національності, були членами КПУ, що значно додавало їм голосів виборців. У результаті, їх частка в парламенті склала 100 осіб. Водночас, найактивнішими учасниками різних демократичних організацій серед національних меншин були євреї, поляки та кримські татари. Вони найбільш активно виступали за відсторонення КПУ від влади та демократизацію українського суспільства, а також відігравали помітну роль у виборчій кампанії 1990 року.

R e f e r e n c e s:

Декларація про державний суверенітет України та її історичне значення. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://monitor.cn.ua/ua/politics/6555 – 2012. (19.03.2015).

Електоральні процеси України в регіональному вимірі: Буковина і Закарпаття: монографія / Під. ред. А. Круглашова і М. Токаря; [Ред. колег.: М. Зан, М. Гуйтор, Н. Ротар; Відп. за вип. М. Токар] НДІ політичної регіоналістики (Ужгород), НДІ європейської інтеграції та регіональних досліджень (Чернівці). – Ужгород: поліграфцентр «Ліра», 2014.

Національні меншини України у ХХ столітті: політико-правовий аспект: монографія / Під. ред. І.Ф. Кураса, В.А. Войналовича, Ю.А. Левенця та М.І. Панчука. – К.: ІПіЕНД, 2000.

Новітня історія України. Україна в сучасну добу. Шлях до незалежності. Суверенізація УРСР. Народження незалежної України [Електронний ресурс] – http://www.history.vn.ua/book/novitnya/102.html (19.03.2015).

Тищенко Ю. Права національних меншин, етнічних груп на політичну участь у виборних органах [Електронний ресурс] – Ю. Тищенко. – Режим доступу: http://www.slideshare.net/Oporacv/ifes-note-on-minorities. – 2012. (19.03.2015).

Центральний державний архів вищих органів влади України, м. Київ (ЦДАВО України), ф. р-1, оп. 28, од.зб. 109, спр. № 08-2/26, том. І.
ЦДАВО, ф. р-1, оп. 28, од.зб. 110, спр. № 08-2/26, том. ІІ.
ЦДАВО, ф. р-1, оп. 28, од.зб. 111, спр. № 08-2/46.
ЦДАВО, ф. р-1, оп. 28, од.зб. 124, спр. № 23-2/6.
Центральний державний архів громадських об'єднань України, м. Київ (ЦДАГО України), ф.1, оп. 32, спр. 2558.
ЦДАГО, ф.1, оп. 32, спр. 2535.
ЦДАГО, ф.1, оп. 32, спр. 2746.
ЦДАГО, ф.1, оп. 32, спр. 2540.
ЦДАГО, ф.1, оп. 32, спр. 2540.

Lesya Kotsur
Pereyaslav-Khmelnytskyi, Ukraine

PARTICIPATING OF NATIONAL MINORITIES OF USSR IN PARLIAMENTARY ELECTIONS, 1990

Democratization of the society at the end of 1980s and weakening the role of CPSU (Communist Party of the Soviet Union) had a great impact on socio political activity of national minorities of USSR (Ukrainian Soviet Socialist Republic). These tendencies became visible during elections to USSR Verkhovna Rada (Supreme Council) on March 4th, 1990; the elections were based on majority system. Participants of this electoral process were representatives of different nationalities of USSR, they played a remarkable role in forming the parliament.

The question of national minorities' fighting an election in 1990 was examined in writings of Kruhlashov A., Tokar M. [Kruhlashov, Tokar, 2014. p. 80], Tyshchenko Yu. [Tyshchenko, 2012. p. 6], Kuras I., Voinalovych V., Levenets Yu., Panchuk M., etc [Panchuk, 2000, p. 278-281]. In parallel, current of campaign trail and the role of representatives with different nationalities in it in the early 1990s have to be studied more grounded.

That's why the target of this examination is to track in what way the electoral right of representatives with different nationalities of USSR was put into action during elections on March 4th, 1990.

Differential characteristic of electoral campaign in 1990 was national minorities' activity against an international relations crisis background in USSR. In order not to exacerbate the situation, Institute of Social and Economical Problems of Foreign Countries offered party leaders to create Verkhovna Rada of two-chamber

characteristic in USSR i.e Chamber of Republics and Chamber of Nationalities. International Relations Commissions had to be founded within regional Boards of USSR national deputies [CPROHA, f.1, list 32, iss. 2558, p. 4]. But authority of the time didn't accept such offer. Not to finally loose their impact on the situation party leaders decided to make urgent changes to «Program principles of CPU activity» (Communist Party of Ukraine) notably in the sphere of international policy [CPROHA, f. R-1, list 28, sav. unit 124, iss. No. 23-2/6, pp. 42, 43, 55]. What is more, it was indicated in CPSU (Communist Party of the Soviet Union) statue that every citizen of the USSR (Union of Soviet Socialist Republics) which has a voting right can fun for any party bodies, foremost by means of self nomination [CPROHA, f.1, list 32, iss. 2535, pp. 282].

Although such policy contradicted official party dogmas, yet in the late 1980s representatives of most nationalities of USSR run for bodies of legislative power. This tendency is brightly depicted by lists of nominated candidates for national deputies before parliamentary elections in 1990. Thus, on December 12th, 1989, 696 candidates were put into lists among which there were 119 Russians (17,10%) and 27 representatives of other nationalities (3,88%) [CPROHA, f.1, list 32, iss. 2540, p. 136]. But as of December 15th, 1989, candidate quantity had grown to 1051. Among candidates greatly increased the number of Ukrainians – to 799 people (76,02%); Russians 196 (18,65%) and representatives of other nationalities – 56 (5,33%) [CPROHA, f.1, list 32, iss. 2540, p. 149].

On the whole as of March 4th, 1990, 37 million of voters were included into voting lists and 2900 candidates were claiming for 450 USSR national deputies' seats [CPROHA, f.1, list 32, iss. 2746, p. 2]. Among general number of candidates for parliamentary elections 1990, there were included 776 representatives from national minorities into the lists. The great majority of them were Russians. Representatives of Russian national minority were mostly represented in polling districts of south eastern regions of Ukraine, notably in Donetsk region. At the same time the least they were registered in West Ukraine, especially in Ternopil and Ivano-Frankivsk region [CPROHA, f. R-1, list 28, sav. unit 109, iss. No. 08-2/26, vol. I, pp. 12-254]; [CPROHA, f. R-1, list 28, sav. unit 110, iss. No. 08-2/26, vol. II, pp. 1-210].

Based on two voting rounds during parliamentary elections 1990, 338 Ukrainians (or 75,1 %), 100 Russians (or 22,2%), 5 Belarusians (1,1%), 1 Bulgarian(0,2%), 1 Armenian (0,2%), 4 Jewish people (0,9%) and 1 German (0,2%) entered Verkhovna Rada of Ukraine. Particularly, most Russians were elected in Donetsk region – 17; Voroshylovhrad and Crimea regions – 10 each; Dnipropetrovsk region – 9; Zaporizhia region – 7; Odesa and Kharkiv region – 6 each; Kirovohrad,

Sumy and Sevastopol City – 4 each; Vinnytsia and Kherson region – 3 each; Zhytomyr, Mykolaiv, Cherkasy, Chernihiv, Poltava and Kyiv City – 2 representatives each; Volyn, Zakarpattya, Rivne, Khmelnytskyi, Cherkasy, and Kyiv region – 1 Russian representative each. At the same time, in spite of the fact that there were representatives of Russian national minorities from Lviv, Ternopil and Ivano-Frankivsk region who also run for election campaign, none of them entered Verkhovna Rada. From Zhytomyr and Kharkiv regions there were elected 2 Belarusians each. In Odesa region to the Verkhovna Rada of Ukraine there was elected one Bulgarian. One Armenian was elected from Kharkiv region. From Voroshylovhrad, Donetsk, Crimean and Odesa region there was elected per one Jew representative each. Also one German representative was elected from Donetsk [CPROHA, f. R-1, list 28, sav. unit 111, iss. No. 08-2/46, pp. 149-151].

Vote returns to Verkhovna Rada of USSR 1990 testified that despite the improvement of democratic processes of USSR, Communist Party won the elections, it was consisted of 239 deputies [Declaration of…, 2012]. Communist nomenclature won in every region except west ones – Lviv, Ivano-Frankivsk and Ternopil regions. Here, 85% of votes were in favor of Democratic alliance. Communist deputies became in opposition. That was the first time when the phenomenon of anti communist soviet power appeared [New history of Ukraine…].

Thus, among national minorities which run for Verkhovna Rada of USSR Russians were of most numeric, especially in south eastern regions of USSR. Moreover, almost every representative of Russian nationality was member of CPU that added popular votes for them by far. As a result, they had 100 parliamentary seats. At the same time, the most active participants of different democratic organizations among national minorities were Jewish people, Polish and Crimean Tartars. They actively stood for deprivation of CPU from the power and democratization of Ukrainian society, and also played a significant role in electoral campaign 1990.

R e f e r e n c e s:

Deklaratsiya pro derzhavnyi suverenitet Ukrainy ta ii istorychne znachennia (Declaration of State Sovereignty of Ukraine and its historical meaning). Available at: http://monitor.cn.ua/ua/politics/6555 – 2012. [accessed 19 March 2015].

Edited by: Kruhlashov A. and Tokar M. Editorial Board: Zan M., Huitor M., Potar N.; Resp. for sign off Tokar M. Elektoralni protsesy v Ukraini v rehionalnomu vymiri: Bukovyna i Zakarpattya Monography [Electoral processes of Ukraine in regional dimension: Bukovyna and Carpathian Ukraine]. Research Institute of

Political and Regional Studies (Uzhhorod), Recearch Institute of European Integration and Regional Studies (Chernivtsi). Uzhhorod, Lira Publ., 2014. 552 p.

Kuras I. F., Voinalovych V.A., Levenets Yu. A., Panchuk M. I Natsionalni menshyny Ukrainy u XX stolitti: polityko-pravovyi aspect: Monography [National minorities of Ukraine in the XX century: political and legal aspect]. Kyiv, Institute of Political and Ethnic Studies, 2000.

Novitnia istoriya Ukrainy. Ukraina v suchasnu dobu. Shliakh do nezalezhnosti. Suverenizatsiya URSR. Narodzhennia nezalezhnoi Ukrainy (New history of Ukraine. Ukraine in modern times. A way to independence. Sovereignization of USSR. Born of independent Ukraine). Available at: http://www.history.vn.ua/book/novitnya/102.html (accessed 19 March 2015).

Tyshchenko Yu. Prava natsionalnykh menshyn, etnichnykh hrup na politychnu uchast u vybornykh orhanakh (National minorities and ethnic groups' standing to political participating in electoral bodies). Available at: http://www.slideshare.net/Oporacv/ifes-note-on-minorities. – 2012. (accessed 19 March 2015).

Central Public Record Office of Higher Authorities of Ukraine, Kyiv (hereinafter CPROHA of Ukraine), f. R-1, list 28, sav. unit 109, iss. No. 08-2/26, vol. I.

CPROHA, f. R-1, list 28, sav. unit 110, iss. No. 08-2/26, vol. II.

CPROHA, f. R-1, list 28, sav. unit 111, iss. No. 08-2/46.

CPROHA, f. R-1, list 28, sav. unit 124, iss. No. 23-2/6.

Central Public Record Office of Higher Authorities of Ukraine, Kyiv (hereinafter CPROHA of Ukraine), f.1, list 32, iss. 2558.

CPROHA, f.1, list 32, iss. 2535.

CPROHA, f.1, list 32, iss. 2746.

CPROHA, f.1, list 32, iss. 2540.

CPROHA, f.1, list 32, iss. 2540.

Анжела Паронікян
Харків, Україна

МОВНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ВІРМЕНСЬКОЇ ДІАСПОРИ В УКРАЇНІ

На території України вірменський народ проживає з найдавніших часів. Давні контакти і зв'язки між Вірменією і слов'янами відомі ще з IV-VII століття. На сьогоднішній день представники вірменської етнічної спільноти відіграють значущу роль у культурному, економічному та політичному житті України.

Соціологічне вивчення вірменської діаспори значимо не тільки для розуміння особливостей її розвитку та ролі в житті українського суспільства. Розсіяний по всьому світу вірменський народ, велика частина якого живе за межами Вірменії в країнах Європи, Азії та Америки, при своєму культурному потенціалі і соціально-історичному досвіді адаптації до різних середовищ відкриває широкі можливості для осмислення сучасних різноманітних етносоціальних трансформацій. Вірменська діаспора демонструє модернізаційний і адаптований потенціал, активно реалізовується в різних типологічних умовах, і одночасно етнічну стійкість в різноманітних соціально-культурних просторах [Погосян, 2004, с. 454].

Дослідження особливостей і закономірностей соціально-культурної адаптації вірмен дає гарну можливість оцінювати потенціал живучості етносу-меншини в іноетнічному оточенні і визначати характер аккультураційних і модернізаційних змін, що відбуваються з ним [Арутюнян, 2010, с. 92-99].

Важливим аспектом у процесі адаптації вірменського етнічного суспільства в Україні є мовне середовище. Під мовним середовищем ми розуміємо суспільство в аспекті його впливу на засвоєння іншомовними індивідами нерідної мови, що знаходяться в країні відповідного етносу. Мовне середовище сприяє оволодінню другою мовою, і в це поняття включаються не тільки люди, а й мова, передана по телебаченню, газети, письмові вивіски, оголошення та багато іншого. У деяких випадках вплив мовного середовища може призвести до витіснення рідної мови [Панькин, Филиппов, 2011, с. 148]. Можливо, саме тому значущим вектором життєдіяльності вірменської етнічної спільноти в Україні є збереження та популяризація національної культури та мови.

Також зауважемо, що обов'язковою і чіткою ознакою етносу є саме етнічна самосвідомість, тобто уявлення деякої групи людей про себе як про народ. Як відомо, базовим елементом етнічної самоідентифікації є спільність мови, культури та побуту. Тому у процесі ідентифікації етнокультурних норм найбільше значення має мова, яка є фактором спільноетнічної ідентичності, та відображується в ній в якості культурних уявлень про етнічу мову. Етнічна мова є ознакою етносу. Він же і створює основу внутрішньоетнічньої нормативної єдності, обслуговує комунікацію етносу в цілому, забезпечує соціальну взаємодію і соціальнокультурні відносини в процесі комунікації між усіма членами етносу, що належать до різних соціокультурних верств [Ли, 2012, с. 26-29].

Мова є однією з основних шляхів виробництва національної приналежності. Спільність мови прив'язує індивідів до джерела, яке в будь-який момент може бути актуалізоване, яке містить в собі спільні дії обміну, дискурсивного спілкування між цими індивідами. Одним з важливих чинників у даному випадку є саме національна мова. Формування та підтримка відносин, що утворюють соціальний ландшафт, відбувається в мові, саме тому мова здійснює основну координацію соціальних дій. Вона являє собою основну середу визначення, збереження і передачі соціального досвіду, а також інструмент об'єктивації суб'єктивних значень. Мова надає індивідуальним переживанням інтерсуб'єктивне значення. Вона є знаковою системою, в рамках якої формуються всі соціальні відносини.

До того ж мова відіграє важливу роль у національній та етнічній диференціації, тому що вона охоплює своїм впливом не тільки духовне буття тієї чи іншої спільноти, а й забезпечує відчуття взаємної компліментарності і відмінність від інших націй і етносів. Отже, національну й етнічну ідентичність необхідно розглядати в тісному зв'язку з мовою, тому що саме вона є одним з найважливіших умов існування будь-якої соціальної спільноти [Евсеева, 2009, с. 1-20].

Якщо розглядати вірменську етнічну спільноту у Харкові у даному контексті, то бачимо злагоджену освітню систему для членів спільноти. У місті вже більше 10 років працюють недільні вірменські школи. Вони знаходяться від патронатом міської вірменської громади та вірменського культурного центру. Головною метою цих шкіл є збереження національних культурних цінностей та традицій спільноти навіть поза межами Вірменії. У недільну вірменську школу може прийти кожен бажаючий і, навіть, не обов’язково бути вірменом. Освіта безкоштовна і навчання проводиться на волонтерській основі.

Кожну неділю учні вірменської школи мають уроки вірменської мови, вірменської історії, національного співу та танцю. Таким чином, кожен бажаючий незалежно від віку має можливість підтримувати знання мови, або вчити її «з нуля». Більшість батьків сподіваються, що щотижневе перебування дитини у такому національно-насиченому оточенні допоможе ій бути ближчою до свого коріння. Крім цього, не так давно Союз вірмен України розпочав активну програму зі створення вірменського книжкового фонду, а молодіжні вірменські організації постійно проводять літературні вечори, виставки і зустрічі, тематичні конференції та всілякі проекти. Окрему увагу варто приділити Вірменській григоріанській церкві як культурно-мовному центру. У вірменських церквах служби проводяться на національній мові, поширюється вірменська газета серед прихожан, при церкві зазвичай діє вірменський хор і танцювальний ансамбль.

Таким чином, не дивлячись на іноетнічне оточення, вірменська мова є невід'ємним компонентом мовного середовища вірмен в Україні, і її не можна розглядати поза етнічної самоідентифікації вірмен.

R e f e r e n c e s:

Арутюнян Ю.В. Армяне-россияне: опыт социально-культурной адаптации / Ю.В. Арутюнян // Общественные науки и современность. – 2010. – №4.

Евсеева Л.Н. Роль языка в формировании национальной идентичности : автореферат дисс. на соискание уч. степени канд. философских наук : спец. 09.00.11 «Социальная философия» / Евсеева Лариса Николаевна. – Архангельск, 2009.

Ли Н.Г. Корейская диаспора как этническая общность / Ли Наталья Геннадиевна // Теория и практика общественного развития. – 2012. - №1.

Панькин В.М. Языковые контакты: краткий словарь / В.М. Панькин, А.В. Филиппов. – Флинта: Наука, 2011.

Погосян Г.А. Армянское общество. – Ереван, 2004.

Anzhela Paronikian,
Kharkiv, Ukraine

THE LANGUAGE ENVIRONMENT OF THE ARMENIAN DIASPORA IN UKRAINE

The Armenian people have been living in Ukraine since ancient times. Longtime contacts and relations between Armenia and Slavs have known since the IV-VII century. Today representatives of the Armenian ethnic community play a significant role in the cultural, economic and political life of Ukraine.

A sociological study of the Armenian Diaspora significantly not only for the understanding of the its development and role in the life of Ukrainian society. Scattered around the world Armenian people, most of whom live outside Armenia in Europe, Asia and America, with its cultural potential and the socio-historical experience of adapting to different environments offers great opportunities for understanding today's diverse ethnic and social transformations. Armenian diaspora demonstrates modernization and adapted potential, which actively implemented in different typological conditions, and ethnic stability in various socio-cultural spaces [Погосян, 2004, с. 454].

Investigation of the features and patterns of socio-cultural adaptation of the Armenians it is a good opportunity to assess the potential survivability of ethnic minorities in other ethnic environment and to determine the nature of acculturation and modernization changes which happening to him [Арутюнян, 2010, с. 92-99].

An important aspect in the process of adaptation of the Armenian ethnic society in Ukraine is the language environment. When we say about language environment we understand the society in terms of its impact on the assimilation of individuals non-native language, when they situated in the country of the certain ethnic group. Linguistic environment promotes second language acquisition, and this includes not only people, but also a speech broadcast on television, newspapers, written signs, ads, e.t.c.

In some cases, impact of language environment can lead to the replacement of native language [Панькин, Филиппов, 2011, с. 148]. Perhaps this is why a significant vector of the Armenian ethnic community's life in Ukraine it's the preservation and promotion of national culture and language.

Compulsory and clear indication of the ethnos it is ethnic identity, which means a representation of a certain group of people about themselves as a nation. The basic element of ethnic identity is a common language, culture and mode of life.

Language stands out as a key factor in determining of the ethnic groups in different scientific concepts. The most important in the identification process of ethnic and cultural norms it is a language that being a factor of common ethnic identity, and it is reflected in it as cultural representations of ethnic language. Ethnic language it's a sign of the ethnic group. It also provides the basis of intraethnic normative unity, it serves for ethnic communication in general, and provides social interaction and socio-cultural relations in the process of communication between all members of the ethnic group, which belong to different socio-cultural layers [Ли, 2012, с. 26-29].

Language is one of the main ways to produce national identity. Common language binds individuals to the source, which may be actualized at any time, which contains common actions of exchange and discursive communication between these individuals. One important factor in this case is precisely the national language. Forming and maintaining of relationships which form the social landscape, happened in a language, that's why language realize the main co-ordination of social action. Language is the basic definition of the environment, preservation and transmission of social experience, as well as an instrument of objectification of subjective values. Language gives to individual experiences an inter-subjective value. All social relationships are formed within the sign system, which is the language.

Language plays an important role in the national and ethnic differentiation, as it covers with its influence not only spiritual being of a community, but also provides a sense of mutual complementarity and unlike from other nations and ethnic groups. Consequently, national and ethnic identity must be considered in conjunction with the language, because it is the one of the most important conditions for the existence of any social community [Евсеева, 2009, с. 1-20].

If we consider the ethnic Armenian community in Kharkov in this context, we see coordinated education system for the community. The city has many Armenian Sunday schools which have been working more than 10 years. They are from the patronage of the city's Armenian community and Armenian cultural center. The main purpose of these schools is to preserve national cultural values and traditions of the community even outside Armenia. In Armenian Sunday school everyone can come and even not necessarily Armenians. Education is free and studying is provided on a voluntary basis. Every Sunday Armenian school students have Armenian language lessons, Armenian history, national singing and dancing. Thus, anyone, regardless of age has to maintain knowledge of the language or teach it «from scratch». Most parents hope that weekly staying of their child in this national-saturated environment will help to be closer to his roots. In addition, recently the Union of Armenians of Ukraine began an active program of creating the Armenian book fund and Armenian

youth organizations regularly hold literary evenings, exhibitions and meetings, case conferences and various projects. Special attention should be paid to the Armenian Gregorian church as a cultural and language center. The Armenian church services are held in the national language, Armenian newspaper is distributed among the parishioners, at the church usually has an Armenian choir and dance group.

Thus, despite the alien ethnic environment, Armenian language is an integral component of the language environment of Armenians in Ukraine, and it can not be considered outside the Armenian ethnic identity.

R e f e r e n c e s:

Arutyunian Yu.V. (2010). Armiane-rossiane: opyt socialno-kulturnoy adaptacii [Armenians- Russians: the experience of socio-cultural adaptation]. Obshchestvennie nauki i sovremennost – Social Sciences and Modernity, 4.

Evseeva L.N. (2009). Rol yazika v phormirovanii nacionalnoy identichnosti [The role of language in the formation of national identity]. Extended abstract of candidate's thesis. Arhangelsk.

Li N.G. (2012). Koreyskaya diaspora kak etnocheskaya obshchnost [Korean diaspora as ethnic community]. Teoria I praktika obshchestvennogo razvitia – Theory and practice of social development, 1.

Pogosian G.A. (2004). Armianskoye obshchestvo [The Armenian society]. Erevan.

Pankin V.M. (2011). Yazikovie kontakti: kratkiy slovar [Language contacts: Concise Dictionary]. Phlinta: Nauka.

Сергій Рик
Переяслав-Хмельницький, Україна

ЕТНОС І ЦИВІЛІЗАЦІЯ

Актуальність дослідження проблем етносу і цивілізації зумовлена наявністю гострих суперечностей у сучасному світі. Про це свідчать міжетнічні конфлікти, етнічна дискримінація, міжрегіональна диференціація, економічно-майнова нерівність, зниження рівня життя і загроза втрати культурної ідентичності деяких етнічних меншин. Не дивлячись на те, що глобалізаційні процеси інтегрують інтереси окремих народів у єдину цивілізаційну долю, реальне об'єднання людства в одну цілісність не відбувається. На політичній карті світу з'являються нові держави, у багатьох країнах відбуваються громадянські конфлікти, загострюється терористична небезпека, збільшується кількість мігрантів, посилюються сепаратистські настрої.

Вчені за допомогою наукової методології намагаються обґрунтувати пріоритети існування земної цивілізації, знайти шляхи гармонізації етнічних культур та створити модель сталого розвитку. У цій ситуації етнічний плюралізм виступає основоположним принципом побудови соціальної теорії та евристичною альтернативою концепції цивілізаційного процесу. На тлі глобалізаційних змін в усьому світі спостерігається зростання інтересу до етнополітичного ренесансу, посилення зацікавленості людей до визначення своєї етнічної ідентичності. «Щодо етнополітичного ренесансу в середовищі національних меншин, то тут варто звернути увагу на два моменти: 1) інтенсивне «пробудження» етнічної самосвідомості і прагнення до відродження етнічної самобутності; 2) пошуки шляхів до ефективної участі в соціально-політичних процесах, до самоутвердження як дійових чинників державотворення із зайняттям відповідних ніш в економічному і політичному житті своєї держави» [Євтух, 2004, с. 13]. Це пояснюється прагненням народів до збереження своєї культурної унікальності, самобутності традицій, життєвого укладу, національного характеру, бажанням внести вклад у етнічну історію та історію цивілізації.

Однак уже XX ст. поставило на карту буття не лише перспективи окремих культур і народів, а долю усього світу, суспільного прогресу, сенсу історії. Людство стало перед проблемою власного виживання та збереження своїх досягнень і надбань. Філософське осмислення цих питань виходить на рівень теоретичного обґрунтування ідеї цивілізації. Однак розуміння терміну «цивілізація» ускладнюється тим, що використання його не обмежується лише

сферою науки, а виходить далеко за її межі і досягає, навіть, побутової лексики. Найчастіше це поняття вживається в значенні показника розвитку культури, а також воно означає конкретну соціальну спільність людей або найвищу стадію історичного прогресу. А. Тойнбі спробував об'єднати ці аспекти і осмислити цивілізацію як єдність всесвітньо-історичного процесу і локальних культур та показати, що вона може одночасно відображати і процес, і стан культурно-історичного розвитку людства [Тойнбі, 1991]. Проте сьогодні широкої популярності набула концепція С. Хантингтона, який визначає цивілізацію «як культурну спільність найвищого рангу, як найширший рівень культурної ідентичності людей… Цивілізації визначаються наявністю загальних рис об'єктивного порядку, таких як мова, історія, релігія, звичаї, інститути, а також суб'єктивною самоідентифікацією людей» [Хантингтон, 1994].

Натомість світова практика засвідчує, що в сучасному історичному просторі одночасно відбувається процес розширення свідомості людини до масштабів людства і зростає усвідомлення нею своєї національно-етнічної унікальності. Ідентифікуючи себе з людством, особистість приходить до цілковитого осмислення цінності своєї індивідуальності, водночас розуміючи, що приєднання її до загальнолюдського процесу можливе лише через реалізацію своєї етнічної самобутності. Іншими словами, виникає гостра колізія, яка полягає в тому, що зацикленість людини в межах свого етнічного континууму невідворотно призводить до обмеження розвитку її індивідуальності, тоді як ігнорування етнічного буття позбавляє індивіда цивілізаційних зв'язків з людством.

Етнічна різноманітність людського роду була помічена ще в епоху античності. Саме тоді були запропоновані перші культурно-цивілізаційні теорії. Вивчаючи походження народів, описуючи звичаї, обряди, вірування, мистецтво, побут, господарську діяльність, освоєння життєвого простору різними етнічними групами, давньогрецький історик Геродот відтворив широку панораму етнокультурних способів буття, які сьогодні називають культурами або цивілізаціями. Однак уже в ті часи думки античних учених стосовно походження групових відмінностей розділилися. Аристотель вважав, що несхожість між людьми ґрунтується на інтелектуальних можливостях індивідів, тому раби і варвари за своєю природою не здатні розмірковувати і складати плани, а Гіппократ визнавав, що в основі групових розбіжностей лежать відмінності в кліматі та соціальному устрої. Подібні концепції розвивали учені римської епохи та середньовіччя [Коул, 1997, с. 23]. Не дивлячись на умовність уявлень про вплив географічного середовища та біосферних чинників на

формування етнічних відмінностей між людьми, вони зберегли свою евристичність протягом наступних століть і знайшли прихильників у наш час.

На думку Л. Гумільова, історія людства є послідовністю певної кількості етногенезів, причину яких зумовлюють пасіонарна активність і соціальна діяльність людей. У своїй концепції він розглядає етнос як частину біосфери, підпорядковану її законам. Етнос у своєму розвитку проходить декілька стадій від народження та розквіту до повного зникнення, що обумовлено затратами пасіонарної енергії. Він підкреслює, що для досягнення об'єктивного результату «в проблему співвідношення людини як носія цивілізації з природним середовищем введено поняття «етнос» як стійкий колектив осіб, які протиставляють себе усім іншим аналогічним колективам, що мають внутрішню структуру, в кожному випадку своєрідну, та динамічний стереотип поведінки. Саме через етнічні колективи здійснюється зв'язок людства з довкіллям, так як сам етнос – явище природи» [Гумилев, 1990, с. 174]. Отже, етнічні спільноти живуть за ритмами природи, а не за законами історії. Саме тому етноси виникають, проходять стандартні етапи розвитку і гинуть в середині біосфери, натомість цивілізація належить до явищ іншого рівня, а саме рівня ноосфери.

Отже цивілізація не є найвищою стадією розвитку культури того чи іншого народу. Вона також не є продуктом, який належить окремій країні чи етносу. Цивілізація виникла як засіб подолання протиріч, які виникають між народами на культурному і міжетнічному ґрунті. Цивілізація – це нова якість спільноти, яка твориться не окремими народами за національними правилами, а людством у цілому, за загальнолюдськими нормами. Тому не може бути безлічі цивілізацій, адже людство одне. Так само не може бути зниклих цивілізацій, бо людство не зникає. Зникають країни, народи, культури, етноси. Людство не складається з цих безликих, анонімних утворень, а складається з конкретних людей, індивідів, особистостей. Цивілізованими люди стають за індивідуальним досвідом і особистими життєвими досягненнями.

R e f e r e n c e s:

Євтух В. Б. Етносуспільні процеси в Україні: можливості наукових інтерпретацій. – К.: ВД «Стилос», 2004. – 234 с.

Гумилев Л. Н. Этногенез и биосфера Земли. – Л.: Гидрометеоиздат, 1990.

Коул М. Культурно-историческая психология: наука будущего. – М.: «Когито-Центр», Издательство «Институт психологии РАН», 1997. – 432 с.

Тойнби А. Дж. Постижение истории. – М.: Прогресс, 1991. – 736 с.

Хантингтон С. Столкновение цивилизаций? – Полис. Политические исследования. 1994. № 1. – С. 33-48.

Світлана Ставицька
Київ, Україна

РОЛЬ ДИСЦИПЛІН РЕЛІГІЄЗНАВЧОГО ЦИКЛУ В РОЗВИТКУ ДУХОВНОСТІ ТА ТОЛЕРАНТНОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Важливою складовою соціалізації молоді є засвоєння соціокультурних надбань попередніх поколінь. Особливого значення у світлі тенденцій, які проявляються в найрозвиненіших країнах світу, набуває вдосконалення системи вищої освіти. Освітня діяльність є важливим чинником соціалізації молодої людини, оскільки саме в освітньому процесі вона здобуває комплексні знання та закріплює відповідні ставлення щодо процесів суспільної і власної життєдіяльності, зокрема, стосовно формування і розвитку власної духовної сфери [Виховання…, с.61].

На становлення духовної самосвідомості сучасної молодої людини, її систему моральних настанов і цінностей істотний вплив спричиняє релігія та церква [Ставицька, 2005, с. 283-292].

Тому *мета* нашого дослідження полягала у виявленні ставлення студентів до можливості запровадження та вивчення у системі підготовки фахівців вищої школи навчальних курсів релігієзнавчого циклу та розуміння ними впливу даних курсів на розвиток духовності молоді.

Дослідження проводилося серед студентів 2-4 курсів Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Загальна вибірка склала 188 студентів. Питання були сформульовані таким чином: Чи потрібно запровадити у ВНЗ вивчення курсів релігієзнавчого циклу: «Психологія релігії», «Релігієзнавство»? а) Якщо так, то з якою метою? б) Якщо ні, то чому?

Найбільш показові відповіді подаємо у формулюванні студентів. Відповідь так (85 %): - Потрібні, тому, що релігія пропонує цінні для особистості та суспільства моральні норми, а це сприятиме духовному розвитку особистості; стимулюватиме студентів діяти відповідно до моральних норм, в тому числі й тих, що пропонує релігія.

- Цей курс потрібен на 100 %, бо релігія дуже впливає на психологію людини, особистість в цілому. Ми, як педагоги, повинні знати релігії інших країн, уміти адекватно ставитися до людей, які сповідують різні релігії.

- Потрібні, бо зараз питання співіснування різних релігій є дуже актуальним як для кожної людини, країни, так і світу в цілому. Потрібно проповідувати віротерпимість, розкривати значення релігії в повсякденному житті, допомагати студентам знаходити відповіді в Біблії на рутинні проблеми повсякденного життя.

- Потрібні – це підвищить рівень культури, освіченості студентів, розширить їх кругозір. Оскільки Україна держава багатонаціональна, то на її теренах проживають люди різних віросповідань, а значить кожна людина повинна знати особливості цих віросповідань для кращого спілкування та співпраці з різними людьми, не зачіпаючи їх інтересів та переконань.

- Так, мені здається, що такий курс буде цікавим та корисним для студентів, адже релігія є невід'ємною складовою життя суспільства. Освічена людина повинна мати уявлення про цю сферу життя суспільства, щоб краще знати та розуміти і свій, і чужі народи.

- Так, потрібні, бо це сприятиме віротерпимості, зокрема серед молоді, що досить актуально для безконфліктного розвитку між народами та в суспільстві загалом, а також розширенню світоглядних позицій молодих людей, особливо педагогів – філологів, юристів, психологів, вчителів початкової школи й ін. Інформація подана в рамках релігієзнавчих курсів, дасть можливість молоді уникнути загрозливої ситуації входження до деструктивних релігійних організацій, антигуманних сект, а також запобігатиме їх аморальній поведінці.

Студенти, які дали негативні відповіді (15%) мотивували їх таким чином: духовне виховання людина повинна отримувати в сім'ї; такі курси потрібні лише для спеціалістів у цій галузі; я не можу сказати, що цей курс необхідний, але було б непогано, якби він викладався хоча б один семестр; головне, щоб учитель не нав'язував своєї думки студентам, а різнобічно та неупереджено надавав інформацію про релігію, вказуючи на плюси і мінуси кожної. (*Не нав'язував думку і, одночасно вказував на плюси і мінуси релігії – тобто, все ж присутня потреба, щоб давав оцінки. Це типова суперечність юнацького максималізму* – коментар мій – С. О.)**.**

Отже, у світлі отриманих результатів дослідження нам видається актуальною пропозиція голови Всеукраїнського православного педагогічного товариства А. Затовського [Затовський, 2004], про необхідність створення, за погодженням з традиційними конфесіями України, спільної державно-церковної загальноукраїнської та регіональних комісій для розробки і впровадження експериментально апробованих варіативних релігійно-орієнтованих навчально-виховних курсів, програм і підручників; підготовку й

перепідготовку педагогічних кадрів для їх викладання, з метою толерантного ставлення до віруючих всіх традиційних релігійних віросповідань та вчень.

R e f e r e n c e s:

Виховання національно свідомого, патріотично зорієнтованого молодого покоління, створення умов для його розвитку як чинник забезпечення національних інтересів України. Аналітично-інформаційні матеріали. – К.: Державний ін-т проблем сім'ї та молоді, 2003.

Затовський А. (протоієрей). Вічна мудрість закону Божого. Впровадження православних духовних цінностей в освіту – нагальна необхідність / Урядовий кур'єр, 23 липня 2004 року, № 137.

Ставицька С. О. Ставлення до релігії як один із компонентів духовної самосвідомості юнацтва. Збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка АПН України / За ред. С. Д. Максименка. Т. УІІ, вип.. 1. – К., 2005.

Svitlana Stavytska
Kyiv, Ukraine

ROLE OF DISCIPLINES RELIGIOUS STUDIES CYCLE IN THE DEVELOPMENT OF SPIRITUALITY AND TOLERANCE OF STUDENT YOUTH

An important part of the socialization of young people is learning cultural heritage of previous generations. Of particular importance in light of the tendencies which are manifested in most developed countries of the world acquires improvement of higher education. Educational activities are an important factor in the socialization of the young man, as it is in the educational process she receives comprehensive knowledge and reinforces generate a positive attitude about social processes and their own life, in particular regarding the formation and development of their spiritual sphere [Parenting ..., c. 61].

On the formation of spiritual self-consciousness of the modern young man, his system of morals and values causing a significant impact religion and church [Stavytska, 2005, p. 283-292]. Therefore, the purpose of our research was to identify the attitude of students to explore the possibility of implementation and training specialists in the system of high school courses Religious Studies cycle and

understanding of the impact of these courses on spiritual development of young people.

The research was conducted among students of 2-4 courses National Pedagogical University M. P. Dragomanov. The total sample was 188 students. The questions were formulated as follows: Is it necessary to introduce courses in universities studying Religious Studies cycle: «Psychology of Religion», «religion expertness»? a) If yes, for what purpose? b) If not, why not?

The most illustrative answers we present the formulation students. The answer is yes (85%): - Looking because the religion offers a valuable for the individual and society moral standards, which promote spiritual development; encourage students to act according to moral standards, including those offered by religion.

- This course is required for 100%, because religion has a great influence on the psychology of human personality in general. We as teachers need to know the religion of the other, to be able to adequately treat people professing different religions.

- Looking for now the question of coexistence of different religions is very important for every individual, country and the world at large. We must preach tolerance, disclose the importance of religion in daily life to help students find the answers in the Bible for routine problems of everyday life.

- It is necessary – this will increase the level of culture, education students will expand their horizons. Since the Ukraine multinational state, then this country inhabited by people of different faiths, so everyone should know the features of these religions for better communication and collaboration with different people, without affecting their interests and beliefs.

- Yes, i think that this course will be interesting and useful for students because religion is an integral part of society. An educated person should have an understanding of this sector of society to better know and understand and your and other people's nations.

- Yes, we need because it will promote religious tolerance, especially among young people, which is very important for development without conflict between the people and the community in general, and the promotion world outlook positions of young people, especially teachers – philologists, lawyers, psychologists, primary school teachers and others. Information provided within religious courses will enable young people to avoid dangerous situations entry into destructive religious organizations, sects inhumane and prevent them immoral behavior.

Students who gave negative responses (15%) motivated them as follows: a spiritual person should receive education in the family; such courses need only to specialists in this field; I can not say that this course is necessary, but it would be nice

if he was taught at least one semester; the main thing that the teacher does not impose his views to students and comprehensively and impartially providing information about religion, pointing out advantages and disadvantages of each. (Do not imposed opinion and, at the same time pointed out advantages and disadvantages of religion - that is, there is still a need to give evaluation. This is a typical contradiction youth maximalism – my comment – S.A).

Therefore, in the light received results of research it seems that offer the head of the Ukrainian Orthodox Pedagogical Society A. Zatovskoho [Zatovskyy, 2004], the need to createas agreed upon with the traditional religions of Ukraine, the joint state-ecclesiastical national and regional commissions to develop and implement approbated experimentally varied religious-oriented educational and pedagogic courses, programs and textbooks; preparation and retraining pedagogical personnel for their teaching, in order to tolerance towards religious believers of all traditional religions and doctrines.

R e f e r e n c e s:

Виховання національно свідомого, патріотично зорієнтованого молодого покоління, створення умов для його розвитку як чинник забезпечення національних інтересів України. Аналітично-інформаційні матеріали. – К.: Державний ін-т проблем сім'ї та молоді, 2003.

Затовський А. (протоієрей). Вічна мудрість закону Божого. Впровадження православних духовних цінностей в освіту – нагальна необхідність / Урядовий кур'єр, 23 липня 2004 року, № 137.

Ставицька С. О. Ставлення до релігії як один із компонентів духовної самосвідомості юнацтва. Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка АПН України / За ред. С. Д. Максименка. Т. УІІ, вип. 1. – К., 2005.

Лариса Хижняк
Харків, Україна

ВИВЧЕННЯ РОЛІ ЕТНІЧНОГО ЧИННИКА В РОЗВИТКУ СУЧАСНИХ СУСПІЛЬСТВ В УМОВАХ РОЗШИРЕННЯ ПРОСТОРУ ДЖЕРЕЛ ДАНИХ ПРО ЕТНІЧНІСТЬ

Суперечки навколо етнічного феномена в основному стосуються теоретичних питань і в меншій мірі зачіпають проблему джерел і методів отримання відповідних даних. У той же час саме спираючись на емпіричні дані вчені намагаються давати адекватну характеристику етнічної (національної) структури, міжетнічних відносин, соціальних проблем міжетнічних конфліктів, етнокультурних взаємодій, етнолінгвістики, національнох-змішаних шлюбів та ін. Стає традицією при розгляді національних, етнічних проблем посилатися на матеріали емпіричних соціологічних досліджень [Арутюнян, 1999] і дані офіційної статистики.

Тенденція до розширення бази даних з питань етнічного розвитку сучасного суспільства проявляється у відмові від монополії на цю інформацію, яку отримували донедавна статистичні органи. На дані статистики щодо етнічного (національного) складу населення посилаються науковці як на такі, що мають найбільшу вірогідність і репрезентативність. Особливо на це звертають увагу соціологи при розрахунках вибірки в ході проведення емпіричних соціологічних досліджень. Зазвичай використовуються дані масових переписів населення, в яких вимірюванню етнічної приналежності громадян країни завжди приділяється значна увага. Однак переписи проводяться зі значним інтервалом (як правило, у десять років), а спеціальні статистичні обстеження етнічних (національних) проблем є рідкістю.

Аналіз етнічного чинника у розвитку суспільства можна проводити на основі різноманітної етнічної інформації. Під етнічною інформацією розуміються «відомості про етнічні характеристики (властивості) того чи іншого об’єкта (суб’єкта), явища процесу, які передаються від покоління до покоління, забезпечуючи таким чином підґрунтя для існування етнічної спільноти як такої» [Євтух, 2009, с. 40]. Між тим потреба в різнобічній етнічній інформації зростає як всередині етнічних спільнот, так і зовні (наприклад, з боку держави, територіальних спільнот, міжнародних організацій та ін.). Роль етнічного чинника в розвитку сучасних суспільств зумовлена необхідністю

подолання кризи національної ідентичності, яка призводить до загострення міжнаціональних (міжетнічних) відносин. Питання про національну (етнічну) ідентичність стає питанням виживання для багатьох країн, збереження їхньої територіальної та культурної цілісності [Кортунов, 2009]. Ідентичність має множинний характер. М. Губогло вважає, що багаторівнева ідентичність є окремим випадком множинної ідентичності або безлічі ідентичностей, в якій виділяються етнічна, соціальна, професійна, гендерна, громадянська, конфесійна, майнова, расова [Губогло, 2003, с. 29]. Науковці взагалі вказують на примат культурних чинників ідентичності і стверджують, що в сучасному «мережевому» суспільстві відмічається домінування культурної ідентичності над іншими видами і складовими ідентичності (іншими ідентичностями). М. Кастельс розуміє під ідентичністю «процес конструювання індивідуального значення на основі якої-небудь культурної ознаки або пов'язаного набору культурних ознак, яким віддається перевага над іншими джерелами індивідуального значення» [Castells 2004, p. 6]. Це актуально і для сучасної України.

Ідентичності та міжетнічні відносини, як правило, розглядаються в порівняльній перспективі на основі репрезентативних соціологічних досліджень [Дробижева, 2013]. Соціологічний супровід є складовою частиною проведення успішної етнонаціональної політики. Він надає об'єктивну інформацію про ситуацію в міжетнічних відносинах; моніторинг та динаміку змін ситуації; соціальний портрет етносів і націй, що проживають в країні (регіоні); моделювання розвитку міжетнічних відносин; визначення ефективних стратегій інтеграції різних етнічних груп в соціум. Організація та проведення соціологічних досліджень відбувається з використанням кількісних методик (масове опитування, експрес-опитування експертні опитування і т. ін.) і якісних методик (фокусовані групові інтерв'ю, глибинне інтерв'ю і тощо).

Однак на зміну традиційним методам соціологічних досліджень, що базуються на суб'єктивній інформації, яку отримують в ході різного роду опитувань, приходять принципово нові джерела даних, засновані на об'єктивній реєстрації реальної поведінки людей за допомогою нових інформаційних технологій. Державними органами, міжнародними організаціями створюються масиви даних (Big Data), які можуть розширити етнічну інформацію і використовуватися в діагностиці та дослідженнях етнічних (національних) проблем.

R e f e r e n c e s:

Арутюнян Ю. В., Дробижева Л.М., Сусоколов А. А. Этносоциология. – М. : Аспект Пресс, 1999. – 272 с.

Губогло М. Н. Идентификация идентичности: Этносоциологические очерки. – М. : Наука, 2003. – 764 с.

Дробижева. Л. М. Гражданская, этническая и региональная идентичность: вчера, сегодня, завтра / рук. проекта и отв. ред. Л. М. Дробижева. – М. : Российская политическая энциклопедия, 2013. – 485 с.

Євтух В. Б. Етнічність: глосарій. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. – 170 с.

Кортунов С. В. Национальная идентичность: Постижение смысла. – М. : Аспект Пресс, 2009. – 592 с.

Castells M. The Power of Identity. – 2nd ed. // The Information Age: Economy, Society and Culture. V. 2. Malden – Oxford – Carlton, 2004. – P. 6.

Larysa Khyzhnyak
Kharkiv, Ukraine

STUDY OF THE ROLE OF ETHNICITY IN THE DEVELOPMENT OF MODERN SOCIETY UNDER THE CONDITION OF EXPANSION OF DATA SPACE SOURCES ABOUT ETHNICITY

The controversies concerning ethnic phenomenon mainly deal with theoretical issues and to a lesser extent; affect the problem of sources and methods of obtaining relevant data. At the same time scientists having based on empirical data, are trying to give an adequate description of ethnic (national) structure, ethnic relations, social problems of ethnic conflicts, ethnic and cultural interactions ethnolinguistics, nationally mixed marriages and others. It is a tradition in the consideration of national, ethnic problems refer to empirical sociological research materials [Arutiunian, 1999] and official statistics.

The tendency to expand the database for ethnic development of modern society is manifested in the rejection of the monopoly on the information that had recently statistical authorities. For statistics on ethnic (national) of the population scientists refer to as having the highest reliability and representativeness. Sociologists pay special attention to this while calculating the sample in the course of empirical sociological research. Mass census data, which measured citizens' ethnicity, is commonly used. However, censuses are conducted with considerable frequency

(typically ten years), and the specific statistical survey of ethnic (national) problems are rare.

Analysis of the ethnic factor in the development of society can be made on the basis of various ethnic media. Ethnic information refers to «information on ethnic characteristics (properties) of an object (subject), the phenomenon of the process that are inherited from generation to generation, thus providing the basis for the existence of ethnic communities itself» [Yevtukh, 2009, p. 40]. Meanwhile, demand for diverse ethnic media is growing both inside ethnic communities and outside (for example, by the state, local communities, international organizations, etc.). The role of ethnicity in the development of modern societies is due to the need to overcome the crisis of national identity, which leads to exacerbation of ethnic (ethnic) relations. The question of national (ethnic) identity is a matter of survival for many countries preserve their territorial and cultural integrity [Kortunov, 2009]. Identity is plural in nature. M. Hubohlo believes that multilevel identity is a special case of multiple identity or infinity of identities, which highlighted ethnic, social, professional, gender, civil, religious, property, racial ones [Hubohlo, 2003, p. 29]. Scientists generally indicate the primacy of cultural identity factors and argue that in today's «networked» society dominance of cultural identity over other types and components of identity (other identities) is marked. M. Castells understands the identity as «the process of designing individual meaning on the basis of any cultural feature or related set of cultural traits preferred over other sources of personal meaning» [Castells, 2004, p. 6]. This is relevant for modern Ukraine as well.

Identity and ethnic relations are generally considered in a comparative perspective based on representative sociological studies [Drobyzheva, 2013]. Sociological support is an integral part of a successful ethnic policy. It provides objective information on the situation of inter-ethnic relations; monitoring and dynamic of the situation; social portrait of ethnic groups and nations living in the country (region); modelling development of inter-ethnic relations; identifying effective strategies for the integration of different ethnic groups in society. Organizing and conducting sociological research takes place using quantitative methods (mass survey, rapid survey, expert interviews etc.) and qualitative methods (focus group interviews, in-depth interviews, etc.).

However, entirely new data sources based on objective registration of real behaviour using new information technologies come to replace traditional methods of sociological research based on subjective information received in the course of various kinds of surveys. Data sets (Big Data), which can expand ethnic information

and be used in the diagnosis and study of ethnic (national) problems are created by public authorities, international organizations.

R e f e r e n c e s:

Арутюнян Ю. В., Дробижева Л.М., Сусоколов А. А. Этносоциология. – М. : Аспект Пресс, 1999. – 272 с.

Губогло М. Н. Идентификация идентичности: Этносоциологические очерки. – М. : Наука, 2003. – 764 с.

Дробижева. Л. М. Гражданская, этническая и региональная идентичность: вчера, сегодня, завтра / рук. проекта и отв. ред. Л. М. Дробижева. – М. : Российская политическая энциклопедия, 2013. – 485 с.

Євтух В. Б. Етнічність: глосарій. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. – 170 с.

Кортунов С. В. Национальная идентичность: Постижение смысла. – М. : Аспект Пресс, 2009. – 592 с.

Castells M. The Power of Identity. – 2nd ed. // The Information Age: Economy, Society and Culture. V. 2. Malden – Oxford – Carlton, 2004. – P. 6.

Ольга Чінкова
Київ, Україна

ІММІГРАНТИ У МОВНОМУ ПРОСТОРІ м. КИЄВА

Важливу роль у процесі інтеграції мігрантів в місцеве суспільство відіграє рівень знання іммігрантами державної мови. Недостатній рівень знання державної мови створює труднощі для отримання мігрантами освіти, працевлаштування, отриманні медичної допомоги, а також у повсякденному спілкуванні з іншими громадянами.

Відповідно до інформації Державного комітету статистики України протягом 2013 року більше всього до України прибуло громадян Туреччини, Китаю, В'єтнаму, Сирії, Ірану, Йорданії та Афганістану. Достатньо високим залишається рівень подання заяв на отримання статусу біженця серед громадян Афганістану, Сирії, Сомалі, Російської Федерації, Киргизстану, Ірану, Іраку, Палестини, Еритреї, Судану, Конго та Грузії.

Більша чисельність мігрантів, які прибувають до України (більше 30%) обирають місцем проживання м. Київ або Київську область [Кажміркевич, 2011, с. 25].

Аналізуючи останні тенденції у міграційній ситуації Україні в частині великої кількості мігрантів, які прибувають із африканських та азіатських країн, питання вивчення української мови, як одного як чинників успішної інтеграції іммігрантів в українське суспільство є досить актуальним.

Чинним законодавством України передбачено проведення відповідним заходів щодо надання мігрантам можливості вивчення української мови.

Зазначені норми закріплені у Плані заходів щодо реалізації концепції державної міграційної політики (пункти 58 та 59), затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 12.10.2011 №1058-р, Планом заходів щодо інтеграції біженців та осіб, які потребують додаткового захисту, в українське суспільство на період до 2020 року (пункт 9), затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 22.08.2012 № 605-р, Планом заходів щодо інтеграції мігрантів в українське суспільство на 2011-2015 роки, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15.07.2011 № 653-р.[5]

[5] Оновлення міграційного законодавства України відбувалося в рамках виконання Національного плану дій щодо виконання Плану дій щодо лібералізації ЄС візового режиму для України.

Беручи до уваги той факт, що законодавчо питання доступу мігрантам до вивчення української мови є більш-менш врегульованим, то на практиці більшість іммігрантів володіють українською мовою на дуже низькому рівні.

Відповідно до опитування, проведеного Представництвом Міжнародної організації з міграції в Україні, серед 50 іммігрантів у Києві тільки десята частина вільно володіє українською мовою, кожен п'ятий розуміє її і може висловлювати свої думки, відносна більшість – розуміють, але не можуть говорити, зовсім не розуміють українську мову близько чверті опитуваних осіб.

Серед усіх опитаних більше половини осіб респондентів не відвідували курси української мови і тільки близько 30% виявили бажання вивчати мову на курсах [Дослідження з питань інтеграції, злочинів на ґрунті ненависті та дискримінації різних категорій мігрантів, 2014, с. 50]. Ситуація щодо володіння іммігрантами російської мови дещо краще. Беручи до уваги те, що велика кількість громадян України спілкується у повсякденному житті російською мовою, іммігранти у довкіллі Києва швидше пристосовуються до володіння саме цією мовою. Високий відсоток володіння українською мовою спостерігається серед молодих мігрантів, у той час більш старші іммігранти володіють російською мовою.

На рівні Міністерства освіти і науки України розроблено посібник для вивчення української мови як іноземної, історії, культури, державного устрою України, та програму спецкурсу «Міжкультурний діалог» з дітьми біженців та іммігрантів.

Сьогодні за допомогою міжнародних організацій, таких як Міжнародна організація з міграції та УВКБ ООН, здійснюються програми навчання іммігрантами державної мови, але зазначені заходи відбуваються в рамках реалізації міжнародних проектів та не всі бажаючі мають до них доступ.

Питання реалізації мовних програм державними установами, а також видання наукових посібників стоїть досить гостро. Враховуючи триваючу антитерористичну операцію, а також складну економічну ситуацію, державні органи влади не отримують належного фінансування для впровадження мовних програм для адаптації мігрантів.

Відсутність чіткого розподілу компетенції серед центральних органів виконавчої влади в контексті реалізації державних міграційних програм створюють нерівні умови забезпечення та реалізації прав для різних категорій мігрантів.

На сьогодні в Україні існує гостра потреба в ефективному співробітництві між центральними органами виконавчої влади, які відповідають за реалізацію

міграційної політики, міжнародними та неурядовими організаціями та самими іммігрантами.

Не зважаючи на проведення роботи, щодо поліпшення мовного довкілля іммігрантів, програми, які розробляються, є неефективними, адже не передбачають застосування методики та необхідних підручників для навчання іноземців, які володіють українською мовою на низькому рівні.

R e f e r e n c e s:

Дослідження з питань інтеграції, злочинів на ґрунті ненависті та дискримінації різних категорій мігрантів. – Міжнародна організація з міграції (МОМ), Представництво в Україні – 2014. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.iom.org.ua/sites/default/files/study_0.pdf

Кажміркевич П. Інтеграція мігрантів в Україні. Оцінка стану та потреб. Підготовлено для бюро ОБСЄ з демократичних інститутів та прав людини. Варшава – 2011. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.osce.org/uk/odihr/81763

«Нетрадиційні» мігранти у Києві: сім років потому / За заг. ред. Пилинського Я.М. – К: Стилос, 2009 – 280с.

Офіційний сайт Державної служби статистики України [електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua

Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану заходів щодо інтеграції мігрантів в українське суспільство на 2011-2015 роки» від 15.08.2011 № 653-р. [електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/653-2011-р

Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану заходів щодо реалізації Концепції державної міграційної політики» від 12.20.2011 № 1058-р. [електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1058-2011-р.

Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану заходів щодо інтеграції біженців та осіб, які потребують додаткового захисту, в українське суспільство на період до 2020 року» від 22.08.2012 № 605-р. [електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/605-р.

Olga Chinkova
Kyiv, Ukraine

IMMIGRANTS IN THE LINGUISTIC SPACE OF KYIV

The important role of integration of the immigrants into local community plays the level of knowledge of state language. Lack of such knowledge creates difficulties for migrants with receiving education, employment, medical care and also in daily communication with other citizens.

In accordance with information that could be found on the official web-site of the State Statistics Service of Ukraine in 2013 the biggest amount of immigrants arrived to Ukraine from Turkey, China, Vietnam, Syria, Iran, Jordan and Afghanistan. The level of citizens from Afghanistan, Syria, Somali, Russian Federation, Kyrgyzstan, Iran, Iraq, Palestine, Eritrea, Sudan, Congo and Georgia that apply for refugee status in Ukraine remains quite high.

The majority of immigrants that arrive in Ukraine (almost 30%) live in Kyiv or Kyivska oblast [Kaźmierkiewicz, 2011, p. 25].

Analyzing the migration trends in Ukraine especially in the part that big amount of immigrants that arrive to Ukraine from African o Asian countries, the issue of learning of Ukrainian language as the main indicator of successful integration of the migrants into Ukrainian community is very important.

The current Ukrainian legislation envisages appropriate measures for immigrants to learn Ukrainian language.

Such provision could be found in Action Plan on implementation of concept of the state migration policy (paragraphs 58 and 59), approved by the Ordinance of the Cabinet of Ministers of Ukraine of 12.10.2011 № 1058-p; Action Plan on integration of the refugees and persons in need of additional protection into Ukrainian society for the period till 2020 (paragraph 9), approved by the ordinance of Cabinet of Ministers of Ukraine of 22.08.2012 №605-p; Action plan on integration of the immigrants into Ukrainian society for 2011-2015, approved by the ordinance of Cabinet of Ministers of Ukraine of 15/07/2011 № 653-p.[6]

Considering that legislation regarding the access of immigrants to learn Ukrainian is more or less regulated, in practice, most of the immigrants know Ukrainian at a very low level.

[6] Migration legislation of Ukraine was updated in the framework of the National Plan on implementation of the Visa Liberalization Action Plan for Ukraine

In accordance with the interview of the International Organization for Migration, among 50 immigrant only ten percent know Ukrainian, every fifth person can understand Ukrainian and express his/hers views, relative majority can understand but don't speak Ukrainian, do not understand Ukrainian at all are quarter of the interviewed persons.

More than a half of respondents have never attended any courses to study Ukrainian and only around 30 percent of them expressed any desire to learn Ukrainian [Comprehensive study on integration, hate crimes and discrimination of different categories of migrants, 2014, p. 50]. The situation regarding the knowledge among immigrants of Russian language is a little is better. A great deal in this situation plays the fact that a lot of citizens of Ukraine in their daily lives use Russian language. That's why immigrants, especially in Kyiv, quickly adapt to Russian language. A high percentage of knowing Ukrainian language is among young categories of migrants; older ones know better Russian language.

Ministry of science and education of Ukraine have published guidelines for studying Ukrainian as foreign language, history, culture and government of Ukraine, as well as a program of special course «Intercultural dialogue» for children-refugees and immigrants.

With a help of international organizations such as International Organization for Migration and UNCHR, courses for immigrants to study Ukrainian have been implemented. These courses are implemented in Ukraine within the framework of international projects and not every migrant has access to them.

The issue regarding the implementation of the state programs on learning Ukrainian language by the competent state authorities as well as publishing necessary study books is quite acute. Considering ongoing antiterrorist operation in Ukraine and hard economic situation, state authorities don't have proper financing for implementation of the language courses for migrant's adaptation.

Lack of clear division jurisdiction among Ukrainian central executive authorities regarding implementation of the state migration creates unequal conditions for enjoyment of the rights for different categories of the immigrants.

Nowadays there is a clear necessity for effective cooperation between government authorities, responsible for implementation of the state migration policy, international and non-government organizations as well as immigrants themselves.

Despite the work for improving of the language environment of the immigrants existing programs are ineffective due to the lack of use of special techniques or necessary textbooks for teaching foreigners who have limited knowledge of Ukrainian language.

R e f e r e n c e s:

Kaźmierkiewicz P. Integration of the Migrants in Ukraine. Situation and Need Assessment. Prepared for OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights. – Warsaw. – 2011. [Electronic recourse]. Mode of access:
http://www.osce.org/uk/odihr/81761?download=true

Comprehensive study on integration, hate crimes and discrimination of different categories of migrants. – International Organization for Migration, Mission to Ukraine. – 2014. [Electronic recourse]. – Mode of access: http://iom.org.ua/sites/default/files/study_0.pdf

«Nontraditional» immigrants in Kyiv: seven years later/Under general edit of Pylynskyi Ya.M. – K: Stylos, 2009-280.

Official website of the State Statistics Service of Ukraine [Electronic recourse]. – Mode of access: http://www.ukrstat.gov.ua

Ordinance of Cabinet of Ministers of Ukraine of 15.07.2011 № 653-p «On Approval of Action Plan Action plan on integration of the immigrants into Ukrainian society for 2011-2015». [Electronic recourse]. – Mode of access:
http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/653-2011-p

Ordinance of the Cabinet of Ministers of Ukraine of 12.10.2011 № 1058-p «On approval of Action of Plan on implementation of concept of the state migration policy». [Electronic recourse]. – Mode of access: http://zakon4.rada.gov.ua /laws/show/1058-2011-p

Ordinance of Cabinet of Ministers of Ukraine of 22.08.2012 №605-p «on approval of the Action Plan on integration of the refugees and persons in need of additional protection into Ukrainian society for the period till 2020» [Electronic recourse]. – Mode of access: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/605-p

ІВЕНТНИЙ БОКС ІІ:
КОНЦЕПЦІЇ І ЗМІСТ ВИКЛАДАННЯ ТА НАВЧАННЯ
(НА ПРИКЛАДІ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН УКРАЇНИ)

Каріна Бобровська
Київ, Україна

ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ ТА ЇХНІЙ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК З ОСВІТНЬОЮ СФЕРОЮ

Питання отримання вищої освіти для підлітків з прийомних сімей найчастіше не є принциповим. Вони схильні вибудовувати образ власного майбутнього вибудовуючи ігноруюче відношення до навчання. Які ж зовнішні та внутрішні чинники розвитку особистості формують професійне визначення підлітків та актуалізують потребу в продовженні отримання освіти по завершенню загальноосвітнього навчального закладу?

Метою даної статті є розкриття особливостей зовнішніх та внутрішніх психологічних факторів, які впливають на розвитку образу світу особистості підлітків з прийомних сімей.

Варто відзначити, що підлітки у котрих наявний досвід сімейної депривації в цілому більш вразливіші у порівнянні з підлітками з функціонуючих сімей [4, с. 16]. Те як вони прийняли своє минуле, наскільки змогли отримати корекційний вплив з боку прийомної родини, визначатиме особливості бачення свого майбутнього.

Для дослідження зовнішніх психологічних чинників,які впливають на розвиок підлітків, було застосовано методику незавершених речень та модифіковане структороване інтерв'ю Я. Раєвської [3, с. 165]. Діагностику внутрішніх факторів було примінено методику «Тест сенсожиттєвих орієнтацій» (СЖО) Дж. Крамбо та Л. Махолика в апробації Д. Леонтьєва [2, с. 16], а саме шкали «Результативність життя» та «Управління життям».

Психологічні аспекти зовнішніх та внутрішніх чинників розвитку образу світу підлітків з прийомних сімей було проведено на базі Всеукраїнської громадської організації «Асоціація моя родина». В якому прийняли участь діти – підлітки з досвідом сімейної деривації, що проживають в м. Тернапіль, Львів, Івано – Франківськ, Київ, Миколаїв та Вінниця.

Здійснивши теоретичне та практичне дослідження нами було визначено внутрішні та зовнішні фактори, які впливають на вибір підлітками перспективи власного майбутнього. Внутрішні чинники були обумовлені тими новоутвореннями, які відбуваються в житті підлітка під впливом вікових аспектів, та проявляються зокрема у задоволеності або не задоволеності рівнем самореалізації, в тому настільки підліток може або навпаки не здатен брати на себе відповідальність за все, що відбувається в їхньому житті, прийняттям або не прийнятом того що відбувається в його житті та тим як воно складається.

Зовнішні чинники були визначені рівнем відношення підлітків до навчального процесу та родинних взаємодій. Освітній аспект було визначено зокрема у наявності чи відсутності бажання бути в нього включеним, присутність в судженнях пубертантів планів щодо продовження отримування освіти по завершенню загальноосвітнього закладу.

Дослідження внутрішніх психологічних чинників відбувалось за допомогою тесту сенсожиттєвої орієнтації в обробці Д. Леотньоєва, відповідно до якого показник «Результативність життя» та «Задоволеність самореалізацією» було охарактеризовано відчуттям того, наскільки продуктивним була та частина життя яку підлітки вже прожили. І 71,5% опитаних надали відповідь в межах норми та відзначають, що прожитий відрізок часу є продуктивним та наповненим змістом. Такі підлітки здатні відчувати власні переживання, давати характеристику якостям свого характеру та довірливо відноситись до інших. Решта ж 28,5% респондентів, надали відповіді, які відображають бажання досліджених здійснити певні корективи в уже прожитому відрізку життя,оскільки лише так вони можуть бути задоволеними ним повною мірою.

За показником «Локус контролю життя» та «Управління життям», було сформовано розуміння того наскільки підлітки здатні контролювати власне

життя, вільно приймати рішення та втілювати їх, піддіавати його контролю. В межах норми відповіло 83,6% підлітків з прийомних родин, що свідчить про їхню здатність контролювати власне життя, вільно втілювати задумане. Низькі бали за даною шкалою відзначено у 16,4% підлітків з прийомних родин, що надає їхньому життю певного переконання в тому, що життя їм непідвласне, а також, що свобода вибору ілюзорна, тому немає сенсу щось планувати щодо власного майбутнього. Що як наслідок призводить до утворення бар'єрів у взаємодії з однолітками та створює додаткові складнощі в період дорослішання.

Проведене нами дослідження зовнішніх факторів за допомогою структурованого модифікованого інтерв'ю Я. Раєвської та методу незавершених речень, виявило відношення до навчання підлітків з прийомних сімей, що корелює з дослідженням внутрішньо особистісних показників підлітків. Так, підлітки, яким краще розуміти себе, знаходити спільну мову з іншими, відзначили, що схвально відносяться до навчання, планують продовжувати його по отриманні базової зальної освіти. Таку кількість респондентів склали понад 51.5%. Інші ж респонденти, котрі зауважили про бажання змінити власне минуле та неспроможні до кінця втілювати задумане, відзначили про наявність мати матеріальну незалежність вже по завершенню середньо освітнього закладу, та здійснювати трудову діяльність без отримання вищої освіти. Таку кількість вибірки склали понад 31.7% респондентів. Також 7.1% опитуваних, котрі за попередніми даними відзначили, що не схильні брати відповідальність за своє життя на себе, вказали що поки не визначені щодо власного майбутнього.

Таким чином, умовне розділення психологічних чинників як внутрішніх так і зовнішні дає нам можливість побачити картину в якій наявний взаємозв'язок між здатністю підлітків з прийомної родини брати на себе відповідальність, вмінням розуміти себе, мати чітке уявлення щодо власного майбутнього.

Якісно виділяються пубертанти з прийомних сімей, яким вдалось прийняти власне минуле, що проявляється в більш доброзичливому відношенні до інших, задоволеністю власною самореалізацією на даному етапі свого життя, відповідно, що відображає більш яскравішу тенденцію до продовження отримання освіти за профілюючим напрямком, що сприяло б розкриттю потенціалу підлітків у перспективі по завершенню загальноосвітнього закладу.

R e f e r e n c e s:

Бушай І.М. Психологічні особливості розвитку образу світу у школярів: моногр. / І.М. Бушай; Нац.пед.ун-т ім. М.П. Драгоманова. – Чернігів, 2007.

Леонтьев Д.А. Тест смысложизненных ориентаций (СЖО). – М.: Смысл, 1992.

Раєвська Я.М. Особливості емоційної сфери підлітків з дистанційних сімей. – К. 2012.

Романчук О. Сім'я, яка зцілює. Основи терапевтичного батьківства дітей, що зазнали скривдження та емоційного занедбання. – Львів: Компанія «Манускрипт», 2011.

Sebald A.H. Adolescents'peer orientation: Changer in the support sysrem during the past three decades, 1989.

Karina Bobrovska
Kyiv, Ukraine

PSYCHOLOGICAL FACTORS OF PERSONALITY AND THEIR RELATIONSHIP WITH EDUCATIONAL SPHERE

The issue of higher education for teenagers from foster care often is not essential. They tend to build their own future image lining up ignoring attitude to learning. What are the internal and external factors shape the professional development of the individual definition teenagers and actualize the need for continuing education on completion of an educational institution?

The purpose of this paper is to outline the features of external and internal psychological factors that affect the image of the world of individual adolescents with adoptive families.

It should be noted that adolescents who experience available family deprivation generally more vulnerable compared with adolescents from families functioning [4, p. 16]. So they took their past, how could receive correctional impact of the foster family, features define a vision for the future.

To study the external psychological factors that influence the development of adolescents, applied methodology unfinished sentences and modified interview Ya.Rayevskoyi [3, p. 165].

Diagnosis of internal factors were prymineno method «Test orientation in the sens of life»? J. Krambo and L. Maholyka in testing D. Leontiev [2, p. 16]. Scale «Effectiveness of Life» and «Management of life».

Psychological aspects of external and internal factors of the image of the world adolescents with adoptive families was held at the Ukrainian public organization «Association of my family». Which was attended by children – teenagers with experience derivation family living in. Ternapil, Lviv, Ivano-Frankivsk, Kyiv, Mykolaiv and Vinnytsia.

By carrying out theoretical and practical research, we have identified internal and external factors that influence the choice of teenagers own future prospects. Internal factors were caused by the tumors that occur in the life of a teenager under the influence of age factors, and in particular appear to satisfaction or satisfaction level of self-realization, is so adolescent may or vice versa is not able to take responsibility for everything that happens in their lives, adoption or not accept what is happening in his life and those like it is.

External factors identified equal treatment of adolescents in the educational process and family interactions. The educational aspect was determined in particular whether or not wanting to be included in his presence in the judgments pubertantiv plans to continue receiving education on completion schools.

The study of internal psychological factors occurred with the test orientation in the sens of life according to which the indicator «Effectiveness of Life» and «self-realization Satisfaction» was described a sense of how productive was part of life that teenagers have lived. And 71.5% of respondents provided an answer within the normal range and note that lived period of time is productive and meaningful. These teens are able to feel his own experiences, provide quality traits of his character and confidently relate to others. The remaining 28.5% of respondents gave answers that reflect the desire surveyed make some adjustments in the segment already live life as the only way they can be pleased with him fully.

In terms of «Locus of control life» and «life management» was formed understanding of how young people are able to control their own lives, free to make decisions and implement them piddiavaty control. Within the rules responded 83.6% of adolescents with adoptive families, indicating their ability to control their own lives freely implement plans. Low scores on this scale was observed in 16.4% of adolescents with adoptive families, giving their life to the belief that they life not take control and that freedom of choice is illusory, it is not feasible to plan something about their future. What consequently leads to the formation of barriers to interaction with peers and creates additional difficulties during adolescence.

Our study of external factors using a structured interview Ya. Rayevskoyi modified method and unfinished sentences found related to teaching teenagers from foster care, which correlates to the research performance internally personal

adolescents. Thus, adolescents who better understand yourself, to find common ground with others, noted approvingly that relate to training, to continue his plan on getting basic common-education. This number of respondents made more than 51.5%. Other respondents commented that they want to change their own past and unable to implement his plan to the end, have noted the presence of financial independence are at the end of medium educational institution and make career without higher education. This amount of sample exceeded 31.7% of respondents. Also, 7.1% of respondents rub Preliminary data indicated that tend not to take responsibility for their lives to himself indicated that it is not certain about their future.

Thus, the conventional separation psychological factors both internal and external enables us to see the picture in which the existing relationship between the ability of adolescents with adoptive families to take responsibility, ability to understand themselves, have a clear idea about their future. Qualitatively pubertanty out of foster care, which could take its own past, resulting in a more friendly attitude to others, satisfaction with their own self-realization at this stage of his life, respectively, reflecting a brighter trend to continue education on core direction, which would reveal potential adolescent perspective on completion schools.

R e f e r e n c e s:

Bushay I. Psychological characteristics of image of the world in schoolchildren monogram; Nats.ped.un-named after. MP Dragomanova. – Chernigov, 2007.

Leontiev D.A Test смыslozhyznennыh orientations (LSS). – M.: Meaning, 1992.

Raevskaya Y.M. Features of emotional sphere adolescents with remote families [manuscript]: dis .. ... Psychological candidate. Sciences. – K. 2012.

Romanchuk O. Family that heals. Fundamentals of therapeutic parenting children who have experienced emotional neglect and the involved. – Lviv: Company «manuscript», 2011.

Sebald A.H. Adolescents'peer orientation: Changer in the support sysrem during the past three decades, 1989.

Оксана Городецька
Тернопіль, Україна

ВПЛИВ ІНТЕРНЕТ-ТЕХНОЛОГІЙ НА ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК МОВНОГО СЕРЕДОВИЩА В УКРАЇНСЬКИХ ШКОЛАХ

Учні українських шкіл часто вважають, що в Інтернеті не потрібно писати грамотно. Вони думають, що про їхні пости та повідомлення ніхто не дізнається. Варто пам'ятати, що навіть, якщо спілкування проходить в приватних повідомлених, це не є гарантією того, що слова не поширяться далі. Користувачі соціальних мереж діляться один з одним тим, що вони бачать, і навіть електронні листи можуть вірусним шляхом поширитися мережею. Все написане завжди знаходиться на чиїхось серверах або в електронній пошті. Практично все, що завантажується в Інтернет, там залишається навіть після видалення [Правила…].

Дітям необхідно засвоїти «золоте правило онлайн-етикету»: **пишіть онлайн тільки те, що ви сказали б в обличчя**. Дотримання цього постулату застереже від багатьох проблем, які можуть навіть негативно вплинути на майбутнє дитини. Сучасні учні в «мережевій мові» не звертають уваги на правила граматики та орфографії або свідомо їх спотворюють. Часто дитина, яка дотримується правил у спілкуванні в Інтернеті, стає об'єктом насмішок та глузувань.

На формування та розвиток шкільного мовного середовища дуже негативно впливає використання під час спілкування в мережі:

1) малих літер замість великих (особливо на початку речення);

2) нерегулярної пунктуації (відсутність крапки вкінці речення);

3) великої кількості скорочень;

4) цифр у значенні букв;

5) зайві літери або їх заміна;

6) комп'ютерно-мережевого «діалекту» («спс», «гамовер», «чіп», ОК та інше) [Правила…].

Швидкий темп набору повідомлення спричиняє те, що діти не перечитують те, що вони пишуть. Тому в переписці школярів надзвичайно багато орфографічних та пунктуаційних помилок. Стилістичних правил в

онлайн-спілкуванні також зазвичай не дотримуються, адже фрази спрощуються до межі розуміння.

Використання такої «Інтернет-мови» формує погані звички. Ми стаємо суспільством людей, які не можуть грамотно писати і висловлювати свої думки словами. Якщо учень буде писати повідомлення та пости в мережі грамотно і красиво, то буде здобувати навички, що допоможуть йому під час навчання в школі та в житті.

Соціальні мережі, програми з миттєвого обміну повідомленнями та надсилання інших текстових повідомлень полегшують спілкування дітей з друзями і близькими людьми, але важливо, щоб вони чітко усвідомлювали небезпеки такого спілкування. Діти мають навчитися розпізнавати, коли краще спілкуватися телефоном, а коли все ж особисто. 93 % спілкування становить невербальне спілкування; це те, що ми бачимо і відчуваємо. Навчіть дитину цим сучасним правилам і вона буде вести себе також виховано у віртуальному світі, як вона робить це у реальному [Правила…].

У процесі соціального спілкування особливу роль відіграє масова інформація та масова комунікація. При цьому участь особистості не зводиться лише до сприйняття та створення повідомлень. Людина також засвоює інформацію, формує своє ставлення до неї. Масова комунікація є особливим, специфічним видом соціальної діяльності, яка стала важливою умовою багатогранного буття особистості.

Активність людини в масових комунікаційних процесах постійно зростає і визначається ефективністю її прилучення до сфери впливу ЗМІ [Баришполець, 2010, с. 124].

Але, звичайно, що Інтернет-технології, можуть і позитивно вплинути на формування мовного шкільного середовища. Сучасний навчальний процес має на меті не лише дати знання, а й створити в учнів стійку мотивацію до навчання. Мережа Інтернет, електронні засоби здатні спонукати учнів до самоосвіти, формувати їх мовленнєву активність, розвивати творче та критичне мислення, а також навчитися орієнтуватися у величезному потоці інформації [Використання…, 2014, с. 44]. Також інформаційні технології можуть стати ефективним засобом мовленнєвого розвитку учнів. Для ефективної та результативної роботи вчителеві варто володіти новітніми інформаційними технологіями.

Отже, якісний розвиток шкільного мовного середовища можливий лише за умови раціонального, ефективного та безпечного використання Інтернет-технологій, формування в учнів інформаційної та медіакультури. Адже у всьому важлива міра та «золота середина». Підтвердженням цього може стати

думка середньовічного філософа Окками «Нічого понад необхідне» [Використання…, 2014, с. 46].

R e f e r e n c e s:

Використання ІКТ на уроках української мови та літератури // Сучасна школа України. – 2014. – № 5 (269).

Правила поведінки дітей в соціальних мережах, 2015 : [Електронний ресурс] : http://childdevelop.com.ua/articles/upbring/39/.

Баришполець О. Т.; Найдьонова Г. В. Медіакультура особистості: соціально-психологічний підхід : навч. посібник / О. Т. Баришполець, Г. В. Найдьонова : [за ред. Г.В. Мироненка]. – К. : Міленіум, 2010.

Брага І. І. Мовна особистість суржикомовця в Інтернет-дискурсі / І. І. Брага, 2014 : [Доступ до статті] : http://www.ukrreferat.com/index.php?referat=82063

Ігнатова О. В., Санченко Є. М. Поняття «мовна особистість» у віртуальному комунікативному середовищі / О. В. Ігнатова, Є. М. Санченко, 2014 : [Доступ до статті] : http://www.ukrreferat.com/index.php?referat=82063.

Oksana Gorodetska
Ternopil, Ukraine

INFLUENCE OF INTERNET TECHNOLOGIES ON FORMING AND DEVELOPMENT OF LINGUISTIC ENVIRONMENT IN UKRAINIAN SCHOOLS

Students Ukrainian schools often find that the Internet does not need to write correctly. They think of their posts and messages nobody knows. Remember that even if intercourse takes place in private messages, there is no guarantee that the word does not spread further. Social network users share with each other what they see, and even emails are virus spread through the network. Everything written is always on someone's servers or email. Almost everything that is downloaded to the Internet, there remains even after removal [Rules…].

It is necessary to master the «gold rule of on-line etiquette children»: write on-line only that you would say in a person. The observance of this postulate will caution from many problems which can even negatively influence on the future of child. Modern students in a «network language» not pay attention on the rules of

grammar and orthography or they are distorted consciously. Often a child which adheres to the rules in intercourse in the Internet becomes the object of mockeries.

On forming and development of school linguistic environment very negatively the use influences during intercourse in a network:

1) small letters in place of large (especially at the beginning of suggestion);
2) irregular punctuation (absence of point in the end suggestion);
3) plenty of reductions;
4) numbers in the value of letters;
5) superfluous letters or their replacement;
6) computer-network to the «dialect» («sps», «gamover», «chip» etc) [Rules…].

The rapid rate of set of report draws to that to put does not re-read that they write. Therefore there are extraordinarily many spellings and punctuation errors in correspondence of students. Stylistic rules in intercourse of on-line also does not stick to usually, in fact phrases are simplified to the limit of understanding.

The use of such «Internetlanguage» forms bad habits. We become society of people which can not correctly write and utter the opinions. If a student will write a report and post-modernisms in a network correctly and beautifully, will obtain skills which will help him during studies at school and in life.

Social networks, programs from an instantaneous exchange by reports and the message of other fox messages is facilitated by socializing of children with friends and near people, but it is important, that they realized the dangers of such intercourse expressly. To put must learn to recognize, when it is better to communicate a telephone, and when however personally. 93 % intercourse is made by unverbal intercourse; it that we see and feel. Teach a child these modern rules and it will behave also politely in the virtual world, as it does it in the real [Rules…].

In the process of social intercourse the special role is played by mass information and mass communication. Thus participation of personality is not taken only to perception and creation of reports. A man masters information also, forms the attitude toward it. Mass communication is the special, specific type of social activity which became the important condition of many-sided life of personality.

Activity of man in mass of communication processes constantly grows and determined efficiency of its attaching to the sphere of influence of mass-media [Baryshpolets, 2010, s. 124].

But, certainly, that Internettechnologies, can and positively to influence on forming of linguistic school environment. Modern educational process has for an object not only to give knowledge but also create for students proof motivation to the studies. A network is the Internet, electronic facilities are able to induce students to the self-education, to form them vocal activity, to develop creative and critical

thought, and also learn to be oriented in the enormous stream of information [Use..., 2014, s. 44]. Also information technologies can become the effective mean of vocal development of students. For effective and effective work a teacher it costs to own the newest information technologies.

Consequently, high-quality development of school linguistic environment is possible only on condition of the rational, effective and safe use of Internettechnologies, forming, for the students of informative and mediaculture. In fact there is an important measure and «golden mean in everything». Opinion of medieval philosopher Okkami can become confirmation of it «Nothing over a necessity» [Use..., 2014, s. 46].

R e f e r e n c e s:

Use of IKT on the lessons of Ukrainian and literature of // Modern school of Ukraine. – 2014. – 5 (269).

Rules of conduct of children are in social networks, 2015 : [Electronic recourse]. – Mode of access: http://childdevelop.com.ua/articles/upbring/39/ Barishpolec' O.T.; Naydenova g.v.

Mediaculture of personality: socialpsychological approach : navch. Manual / O. T. Barishpolec', G. V. Naydenova : [for editor G. V. Mironenko]. it is K. : Milenium, 2010.

Braga I. I. Linguistic personality of surzhikomovcya in Internet-diskursi / I. I. Braga // Home-brewed beer, 2014 : [Electronic recourse]. – Mode of access: http://www.ukrreferat.com/index.php?referat=82063

Ignatova O. V., Sanchenko E. M. Concept «linguistic personality» in a virtual communicative environment / O. V. Ignatova, E. M. Sanchenko, 2014 : [Electronic recourse]. – Mode of access: http://www.ukrreferat.com/index.php?referat=82063

Марія Каплун
Харків, Україна

ЕВАЛЮАЦІЯ СОЦІАЛЬНИХ ПРОГРАМ ЯК ПРОМІЖНА ЛАНКА МІЖ ДЕРЖАВОЮ ТА ГРОМАДЯНАМИ: ПИТАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ПРОСТОРУ

У попередніх дослідженнях автора піднімалося питання щодо надання інституту евалюації соціальних програм статусу проміжної ланки між владою та громадянами, завдяки якій посилюється контроль громадськості над владою [Сачок, 2013, с. 60-62]. Сьогодні постало питання теоретичної конкретизації соціального простору і контексту програми, евалюацію якої ми проводимо з метою виявлення представленихв ній інтересів, позицій задіяних агентів.

Визнаними вченими з питань соціального простору є П'єр Бурдьє та Мішель Фуко. Наприклад, для П. Бурдьє соціальний простір – це зв'язки і взаємодія, які встановлюються між людьми (агентами) та соціальними групами, який характеризує сукупність займаних агентами соціальних позицій [http://pidruchniki.com…]. Він уявляє соціальний простір як певну структуру, як поле владної взаємодії, рух різних видів капіталів (символічного, економічного, культурного, соціального тощо) [https://ru.wikipedia.org…]. Влада, за М. Фуко, рухлива і всюдисуща, вона не має певної структури, «вона виробляє себе в кожну мить в будь-якій точці або, скоріше, − в будь-якому відношенні від однієї точки до іншої» [http://www.madipi.ru…]. Дискурсивна влада − це певний простір, де ставлять свої спектаклі політичні актори, вона як створює, так і обмежує самосвідомість людини і її вчинки. Така влада само відтворюється за допомогою історично сформованих приписів. Влада може бути як позитивною, так і негативною, як продуктивною, так і пригнічуючою. Вчений також наполягає на постулаті, що будь-який прояв влади тягне за собою протидію [http://dic.academic.ru…].

Аналіз соціального простору і контекстуевалюації програми слугує для пояснення поведінки різних агентів простору евалюації і прогнозу ситуації на майбутнє. Звернімося до конкретного прикладу евалюації підготовки волонтерів до Євро – 2012, яка здійснювалася у червні 2012 року викладачами Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Поверхневий аналіз позицій агентів в конкретній ситуації свідчить про те, що на перший погляд, влада в цьому випадку належить спонсорам чемпіонату, які

надали матеріальну підтримку, але символічною (за П. Бурдьє) та прямою (за М. Фуко) владою наділяються безпосередньо задіяні у програму агенти – коло учених Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, які розробили програму підготовки і які довели її до кінця, забезпечивши суспільство ефективною волонтерською силою у складі 250 людей.

Mariya Kaplun
Kharkiv, Ukraine

EVALUATION OF SOCIAL PROGRAMS AS AN INTERMEDIATE LINK BETWEEN THE STATE AND CITIZENS: THE ISSUE OF SOCIAL SPACE

In previous studies, the author raised the issue of granting institute social programs evaluation intermediate status between government and citizens, whereby enhanced control over public authorities [Сачок, 2013, с. 60-62].Today appeared a question concerning theoretical specificity and context of social space program while implementing an evaluation, which we hold in order to identify it represented interests, attitudes of agents.

Renowned scholars on the social space is Pierre Bourdieu and Michel Foucault. For example, Bourdieu's social space − a communication and interaction that are established between people (agents) and social groups, which describes a set of social positions occupied by agents [http://pidruchniki.com…]. He imagines a social space as a structure, as a field of power interaction of different types of capital movement (symbolic, economic, cultural, social, etc.) [https://ru.wikipedia.org…]. The political power − mobile and ubiquitous, it has some structure, «it produces itself in every moment at any point or rather – in any respect from one point to another»[http://www.madipi.ru…]. Discourse power, according to Foucault, is a space where putting their performances political actors, as it creates and the limits of consciousness and its actions. This power is well reproduced using historical regulations. The power can be either positive or negative, as productive and depressing. The scientist also insists on the postulate that any manifestation of power entails opposition [http://dic.academic.ru…].

Analysis of social space and context evaluation program serves to explain the behavior of different agents of evaluation space and forecast the situation for the future. Let us turn to the case study evaluation training volunteers for Euro - 2012,

which was carried out in June 2012 professors of the National Pedagogical Dragomanov University. Surface analysis of the positions of agents in a particular situation suggests that at first glance, the authorities in this case belongs to the sponsor of the event, which provided financial support, but symbolic (in Bourdieu) and direct (by Michel Foucault) authorities vested directly involved in program agents – circle of scientists National Pedagogical Dragomanov University who developed a training program and who brought it to an end, providing effective community volunteer force consisting of 250 people.

R e f e r e n c e s:

Русакова О. Ф. Понятие политической власти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.madipi.ru/index.php?option=com_content&view=article&id=29%3A2010-06-09-04-49-11&catid=33%3A2010-06-09-04-45-31&Itemid=59&limitstart=16.

Сачок М. В. (Каплун) Неоинституциональный подход к рассмотрению института эвалюации социальных программ / М. В. Сачок // Перспективы науки. SciencеProspects: научно-практический журнал. – Тамбов: «ТМБпринт», 2013. – № 11 (50).

Фуко Мішель [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dic.academic.ru/dic.nsf/politology/4326/%D0%A4%D0%A3%D0%9A%D0%9E.

Социальное пространство [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%BE%D1%86%D0%B8%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D0%B5_%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%BD%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE.

Теория соціального пространства П. Бурдье: общая характеристика творчества П. Бурдье [Електронний ресурс]. – Режим доступу:http://pidruchniki.com/10610218/sotsiologiya/teoriya_sotsialnogo_prostranstva_burde.

Микола Рик
Київ, Україна

ПРАВА РЕЛІГІЙНИХ МЕНШИН НА ОСВІТУ: ЗАКОНОДАВЧІ ІНІЦІАТИВИ УКРАЇНИ

Україна – держава з багатовіковими культурними та релігійними традиціями. Історичні аспекти та культова діяльність різних релігійних організацій в Україні за останні роки стали предметом гострої дискусії як серед науковців, так і богословів, релігієзнавців та священнослужителів. Здобуття Україною незалежності виявило складну історичну спадщину, що дісталася Україні в галузі релігійного життя.

Сьогодні на території України проживають представники 130-и різних національностей, які становлять близько 23% загальної кількості населення країни. Велика кількість представників різних національних меншин є головною причиною великої кількості релігійних організацій [Пилипенко, 2004, с. 5]. На даний момент на території України існує понад 3000 релігійних організацій. Тому можна говорити про те, що Україна – це поліетнічна та поліконфесійна держава, всередині якої відбуваються непрості міжкультурні та міжрелігійні процеси. Контроль за цими процесами здійснює держава за допомогою відповідних норм та гарантій.

Перед релігійними меншинами в окремих країнах, постають значні проблеми у реалізації свого права на освіту, незважаючи на те, що ці країни вже виробили свої системи законодавства і визнали міжнародні норми по дотриманню прав на освіту релігійних меншин. В умовах поліконфесійності, Україна рухається демократичним курсом у вирішенні цієї проблеми, забезпечуючи належні умови для розвитку мови, культури та віросповідань різних релігійних спільнот та сприяє усуненню дискримінаційних факторів [Опанасюк, 2008, с. 7]. Це забезпечує великі перспективи розвитку освіти релігійних меншин.

Головним завданням, яке стоїть сьогодні перед Україною, є удосконалення законодавчої бази у сфері освіти та приведення її у відповідність до міжнародних стандартів. На державному рівні Україна, як член міжнародної спільноти, повинна забезпечувати дотримання норм міжнародного права на освіту для своїх релігійних меншин. Однак існує проблема реалізації правових гарантій з реальним станом їх дотримання як з боку держави, так і з боку самих

громадян. Тому аналіз законодавства України у сфері забезпечення освіти релігійних меншин та його порівняння з нормами міжнародного права показує необхідність світоглядного узгодження відносин між державою та громадянином, державою та церквою, державою та міжнародною спільнотою.

Одним з пріоритетних завдань української влади у формуванні державної політики в системі релігійних та етнонаціональних взаємин є якісне забезпечення освітніх потреб релігійних меншин. Правовою основою цього процесу є Декларація «Про державний суверенітет України», Конституція України, закони України «Про свободу совісті та релігійні організації», «Про мови», «Про освіту», «Про позашкільну освіту», «Про охорону дитинства» та ін. [Бугаєв, с. 231]. Зміст наведених актів, що складають основу законодавства України з питань забезпечення прав релігійних меншин на освіту, їхнє регулювання та дотримання, відповідає міжнародним стандартам, зокрема, Загальній декларації прав людини, Декларації «Про ліквідацію всіх форм нетерпимості та дискримінації на підставі релігії чи переконань», Декларації «Про права осіб, що належать до національних або етнічних, релігійних та мовних меншин», міжнародним пактам «Про громадянські і політичні права» та «Про економічні, соціальні і культурні права».

Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації» був прийнятий українською владою у 1991 році. На базі цього нормативного акту здійснювалося забезпечення прав представників релігійних меншин, зокрема у сфері освіти, протягом останніх років. Багато дослідників зазначають, що з того часу цей закон втратив свою актуальність в деяких питаннях. «З часу прийняття закону в правовій системі відбулося багато фундаментальних змін: прийнята нова Конституція України, Україна стала учасницею численних міжнародних угод, що пов’язані з реалізацією цього права, зокрема, Європейської конвенції про захист прав людини та основних свобод. Проте законодавство щодо релігійних організацій практично не змінювалося з того часу. Зазначимо, що воно не відповідає міжнародним стандартам у деяких положеннях, а також не відповідає сучасним вимогам розвитку суспільних відносин, пов’язаних із забезпеченням релігійної свободи» [Яворський, 2005, с. 3-4]. Але у невідповідність міжнародним стандартам не підпадають ті положення, які забезпечують права релігійних меншин на освіту.

Отже, утвердження й забезпечення права людини на освіту є одним з найважливіших зобов’язань держави незалежно від її національної приналежності. Державна політика України в галузі освіти релігійних меншин забезпечує створення однакових можливостей в економічній, соціальній, політичній та культурній сферах для всіх громадян незалежно від їхніх

релігійних переконань і закріплює їх на законодавчому рівні згідно з міжнародними стандартами. За роки незалежності на основі Конституції України визначено пріоритети розвитку освіти, створено відповідну правову базу, здійснюється практичне реформування галузі згідно з Державною національною програмою «Освіта». За цей період практично завершено формування нормативно-правової бази освіти, прийнято низку законів, які гарантують усім громадянам конституційне право на якісну освіту незалежно від їхніх релігійних переконань.

Отже, стратегії розвитку України спрямовані на подальшу розбудову сфери освіти відповідно до міжнародних стандартів.

R e f e r e n c e s:

Бугаєв С. Освіта національних меншин та народів: загальноукраїнський контекст / С. Бугаєв. – С. 1. – [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: www.ciet.org.ua/docs/…/231-233_bugaev.d

Опанасюк В.В. Законодавство України про релігію і церкву: Навчально-методичний посібник. – Суми: Вид-во СумДУ, 2008.

Пилипенко Т. Реалізація освітніх потреб представників національних меншин в Україні: стан, проблеми, перспективи // Актуальні питання вітчизняної етнополітики: шляхи модернізації, врахування міжнародного досвіду / Під загальною редакцією Ю.Тищенко. – К.: Український незалежний центр політичних досліджень, 2004.

Свобода релігії та віросповідання в Україні в контексті дотримання міжнародних стандартів з прав людини та основних свобод / За ред. Володимира Яворського / Українська Гельсінська спілка з прав людини, МГО Центр правових та політичних досліджень «СІМ». Худож. оформлювач Б. Захаров. – Харків: Фоліо, 2005.

Mykola Ryk
Kyiv, Ukraine

EDUCATIONAL RIGHTS OF RELIGIOUS MINORITY: LEGISLATIVE INITIATIVES OF UKRAINE

Ukraine is a country with deep cultural and religious traditions. Recent years, historical aspects and religious activities of different religious organizations of Ukraine have become the subject of debates between scientists, theologians and clergy. When Ukraine became independent, a complex historical heritage of Ukrainian religious life was revealed.

Nowadays Ukraine is populated by 130 different nationalities that make up about 23% of the total population. A large number of different ethnic minorities is the main cause of a large number of religious organizations [Pylypenko, 2004, p. 5]. Nowadays there are over 3,000 religious organizations in Ukraine. Therefore we can state that Ukraine is a multiethnical and multiconfessional country with difficult inter-cultural and inter-religious processes inside of it. The country provides the control of these processes by appropriate standards and guarantees

The religious minorities in different countries face significant problems in their right to education, despite the fact that these countries have developed their law systems and recognized international standards in respect of rights to education of religious minorities. Ukraine moves in democratic course to solve this problem by providing the appropriate conditions for the development of language, culture and religious of different religious communities and helps to eliminate discriminatory factors [Opanasyuk, 2008, p. 7]. It provides great prospects for education of religious minorities.

The main task for Ukraine is to improve the law in the field of education according to the international standards. Ukraine, as a member of the international community have to ensure compliance with international law on education for their religious minorities. However, there is a problem of implementation of legal guarantees of the actual state of compliance by the state and by the citizens themselves. Therefore, analysis of the law of Ukraine in the field of religious minorities education and their comparison with international law shows that there should be ideological coordination between state and national, state and church, state and international community.

One of the main goals of Ukrainian government in forming public policy in the system of religious and ethnic relations is a meeting educational needs of religious minorities. The legal basis for this process is the declaration «About the State Sovereignty of Ukraine», the Constitution of Ukraine, laws of Ukraine «About Freedom of Conscience and Religious Organizations», «About Language», «About Education», «About school education», «About Childhood Protection», etc. [Bugaev, p. 231]. This acts make up basis Ukrainian law for the rights of religious minorities to education, their regulation and compliance, and they were adopted according to the international standards, including the Universal Declaration of Human Rights, the Declaration «About the Elimination of All Forms of Intolerance and of Discrimination Based on Religion or Faith», Declaration «About the Rights of People Belonging to National or Ethnic, Religious and Linguistic Minorities», International Covenant «About Civil and Political Rights» and «About Economic, Social and Cultural Rights».

Law of Ukraine «About Freedom of Conscience and Religious Organizations» was adopted by the Ukrainian government in 1991. On the basis of this law the ensurance of rights of members of religious minorities, including right to education in recent years was carried out. Many researchers point out that the law lost its topicality in some cases. «Since the law was adopted many fundamental changes happend,for example, a new Constitution of Ukraine was adopted, Ukraine became a member of many international agreements relating to rights, including the European Convention on Human Rights and Fundamental Freedoms. However, the legislation on religious organizations practically has not changed since then. We have to state that this law does not meet international standards in some positions, and does not meet modern requirements of social relations associated with the provision of religious freedom» [Jaworski, 2005, p. 3-4]. But the subjects that ensure the rights of religious minorities to education are not inconsistency with international standards .

Therefore, the establishment and maintenance of the human right to education despite their nationality is one of the most important obligations of the state. Ukraine's policy of religious minorities education according to international standards ensures the creation of equal opportunities in economic, social, political and cultural spheres for all citizens inspite of their faith. According to Constitution of Ukraine the priorities of development of education are defined, a relevant legal framework is created, practical reform is carried out according to the national program «Education». During this period the formation of the legal framework of education is almost completed, a number of laws that guarantee all citizens constitutional right to a quality education despite their religious beliefs.

Thus, the strategy of development of Ukraine aimed at further development of the education sector according to international standards.

R e f e r e n c e s:

Bugaev C. Education of Ethnic Minorities and Nations: all-context. – P. 1 [Electronic resource]. – Mode of access: www.ciet.org.ua/docs/.../231-233_bugaev.d

Opanasyuk V. Ukraine's legislation about religion and the church: Instructor's Manual. – Sofia: Izd SSU, 2008.

Pylypenko T. Implementing educational needs of minorities in Ukraine: status, problems and prospects // Current issues of national ethnic policy: Ways of Modernization and Application of International Experience / Under the editorship Y.Tyschenko. – K .: Ukrainian Center for Independent Political Research, 2004.

Freedom of religion and belief in Ukraine in the context of international standards of human rights and fundamental freedoms / Ed. Vladimir Jaworski / Ukrainian Helsinki Human Rights NGO Center for Legal and Political Research «SIM». Artist. designer B. Zakharov. – Kharkov: Folio, 2005.

Людмила Савенкова
Київ, Україна

ПИТАННЯ ЕТНІЧНОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ В УКРАЇНСЬКОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Сучасний світ, що характеризується інформатизацією всіх сфер життєдіяльності суспільства у своєму моральному відображенні постійно набуває парадоксального вигляду. Кількість і якість соціальних зв'язків у структурі сучасного суспільства мають значний влив на розвиток, як індивідуальних міжособистісних, так і міжнаціональних стосунків. Мережева структура зв'язків є настільки динамічною і різноспрямованою, що виникає необхідність узгодженності у багатовимірному соціальному просторі задля підтримки врівноваженого співіснування, зменшення соціальної напруги, знаходження шляхів запобігання агресивних конфліктів. Толерантність може стати тим чинником, який сформує передумови для соціальних комунікацій такого рівня, щоб кожен індивід міг через взаємодію з найширшим колом інших людей і груп реалізувати власні інтереси і зробити вагомий внесок у розвиток суспільства в цілому.

У відповідь на виклики складного сучасного світу наукова спільнота реагує новими дослідженнями в галузі етнічної толерантності. З'являються потоки інформаційних повідомлень, що містять наступні питання:

- толерантність як фактор стабільності в суспільстві;
- виховання толерантності як соціальна і педагогічна проблема;
- роль системи освіти у вихованні толерантності в суспільстві;
- виховання толерантності як механізм попередження етнічних конфліктів;
- толерантність та інтолерантність у молодіжному середовищі;
- діалог культур як засіб збереження толерантності у суспільстві;
- релігійна толерантність як умова міжрелігійного діалогу;
- політика мультикультуралізму в поліетнічному суспільстві як основа формування толерантної свідомості громадян;
- позитивні практики формування толерантності;
- механізми подолання міжетнічної напруженості та запобігання етнічних конфліктів;
- виявлення міжетнічної напруженості: проблеми запобігання екстремізму;
- міжетнічна напруженість: способи прогнозування і нейтралізації тощо.

На особливу увагу заслуговують питання, які стосуються поширення негативної інтолерантної інформації через засоби комунікації, Інтернет, зокрема через соціальні мережі. Відсутність навіть базових етичних норм спілкування, самоцензури є причиною появи різноманітних матеріалів, що пропагують нетерпимість, вороже ставлення до представників інших етнічних груп, сповідують нетолерантність, ксенофобію, екстремізм тощо. У соціальних мережах з'являються і набувають поширення об'єднання людей у спільноти на кшталт «Не толерантні», «HC-скінхед». Такі групи спеціалізуються на агресивному тролінгу. Жертвами такого негативного впливу найчастіше стає молодь. Для свідомої частини суспільства такі явища стають приводом для занепокоєння, адже виникає ймовірність перенесення радикальних настроїв з віртуальної площини у площину реальну.

Заперечувальними і технологічно обмежувальними засобами питання, що викликають занепокоєння, вирішити не є можливим. Лише через виховання, формування усвідомленого ставлення до проявів міжособистісних стосунків у суспільстві можна досягти взаємодії і розуміння того, що толерантність означає позицію сильної людини, яка вміє думати та аналізувати, розуміти та поважати інших.

R e f e r e n c e s:

Афанасьєва Л.В. Емпірична репрезентація етнічної толерантності молоді в контексті інтеркультурного міста // Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики, 2013. – Вип. 57. – С. 33-40.

Кондратюк М. М., Постельжук О. П. Етнічна толерантність як один із критеріїв інтеграції України в європейський політичний простір // Панорама політологічних студій: Науковий вісник Рівненського державного гуманітарного університету. 2012. Вип. 8. URL: file://C:/Users/luda/Downloads/Pps_2012_8_34.pdf.

Омельченко Н., Штапаук Т. Толерантність в процесі формування соціальних мереж в сучасному суспільстві // Соціальна перспектива і регіональний розвиток. Випуск 3. 2009. С. 141-151 URL: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Sprr/2009_3/omelchenko_shtapauk.pdf.

Петрова О. Толерантність на противагу шовінізму і ксенофобії URL: http://netiquette4uth.blogspot.com/2012/11/blog-post.html/.

Геннадій Ставицький
Київ, Україна

АНАЛІЗ ІДЕНТИЧНОСТІ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНОГО ВУЗУ

Через різні форми ідентифікацій та досягнення у старшому юнацькому віці зрілої ідентичності, забезпечується необхідне для психічного здоров'я й соціального комфорту особистості почуття приналежності до групи, як малої (сім'я, класний колектив), так і великої (нація, народ, етнос). Наше дослідження присвячено аналізу ідентичності як одному з провідних механізмів розвитку етнічної самосвідомості у старшому юнацькому віці.

Об'єктом нашого дослідження виступає ідентичність, а предметом дослідження ідентичність як механізм розвитку етнічної самосвідомості у старшому юнацькому віці.

Стрижневу системоутворюючу роль у структурі етнічної та національної самосвідомості, на думку більшості дослідників, відіграє етнічна ідентичність. М. М. Чебоксаров звертається до аналізу етнічності як складової формування і функціонування соціальної ідентичності людини, як умови становлення й існування індивідуальної свідомості [Чебоксаров, 1985, с. 25]. О. В. Афонасенко зазначає, що етнічна самосвідомість може мати різні види – від яскраво виражених агресивних шовіністичних явищ до невиразного розмитого стану етнічної ідентичності. Вона виділяє наступні типи й види етнічної ідентичності: адекватна ідентичність, егоцентрична ідентичність, етнодомінуюча ідентичність, ідентичність як етнічний фанатизм, ідентичність як етнічна індиферентність [Афонасенко, 2004, с. 63]. В. С. Мухіна вказує на такі змінні етнічної самосвідомості як традиційна культура та ціннісні орієнтації етносу, які входять у структуру самосвідомості кожної особистості [Мухіна, 2002, с. 26]. Е. Афонін зазначає, що етнічна культура – певна організація духовної, соціальної та матеріальної життєдіяльності і світосприйняття. В її основу покладено звичаї, традиції, норми та цінності – інтуїтивні та раціональні, міфологічні та технологічні моделі виживання, притаманні саме цьому етносу (Цит. за [Євтух, 2006, с. 61-64]).

Мова власне йде про етнічні цінності, як різновид цінностей соціальних, що утворюються культурою певного етносу і є продуктом його свідомості й самосвідомості. Кожен етнос має специфічний, властивий йому набір та ієрархію соціальних цінностей, що в цілому й надає останнім етнічні особливості. Ця система цінностей виступає базовим рівнем соціальної

регуляції. Через дію певних механізмів психіки, передусім, рефлексію та ідентифікацію вона стає частиною етнічної самосвідомості кожного представника даного етносу.

Експериментальна база дослідження. Впродовж вересня-листопада 2013 року ми провели дослідження спрямоване на визначення ідентичності студентів 2-4 курсів Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова спеціальності «Психологія». Загальна вибірка склала 98 досліджуваних. Дослідження проводилося за методикою «ОСКІ».

Отримані показники засвідчують, що найвищий рівень усвідомленості юнаки та дівчата мають стосовно власної етнічно-національної ідентичності (96,6%). Це є закономірним явищем, оскільки етнічно-національна ідентичність, як механізм розвитку етнічної та національної самосвідомості, пов'язана з вродженими (ментальними й біологічними) характеристиками людини та з узагальненим розумінням власної приналежності до таких великих соціальних групи як народ, нація, держава.

Друге місце за рівнем усвідомленості серед досліджуваних займають показники регіональної ідентичності (87,9%). Вона визначає більш тісні соціальні та міжособистісні взаємини у межах як великих, так і малих соціальних груп, що мають регіональну форму вираженості.

На третьому місці за рівнем усвідомленості перебувають показники соціокультурної ідентичності (75,86%), як механізму розвитку соціокультурної самосвідомості. Вони визначають особливості людини як особистості, що засвоює різні форми як традиційної, так і сучасної культури, різні соціальні ролі, вимоги і правила. Оскільки досліджувані перебувають на межі переходу від дитинства до дорослості, то вказані соціальні характеристики перебувають у них у процесі активного становлення.

Найнижчі результати в рамках дослідження етнічно-національної ідентичності респонденти показують стосовно такого явища як расизм (3,4%), до того ж – це скоріше тенденція, ніж виражена якість. Далі йдуть низькі показники усвідомлення регіональної ідентичності (12,1%) – переважно для тих студентів, сім'ї яких часто міняли місце проживання, а потім соціокультурної ідентичності (24,4%) – студенти, які ще не визначилися із соціальними ролями та своїм майбутнім.

R e f e r e n c e s:

Афонасенко Е. В. Особенности этнического самосознания современной учащейся молодежи Китая и России: дис. …. кандидата психол. наук : 19.00.01 / Афонасенко Елена Викторовна. – М., 2004.

Євтух В. Б. Етнічність: енциклопедичний довідник / В. Б. Євтух; НПУ ім. М.П. Драгоманова, Центр етноглобалістики. – К.: Фенікс, 2012.

Мухина В. С. Личность в условиях этнического возрождения и столкновения цивилизаций: XXI век личности / В. С. Мухина // Развитие личности. – 2002. - № 1.

Ставицька С. О. Етнічна самосвідомість як складова духовної самосвідомості особистості. Наука, освіта, суспільство очима молодих: Матеріали І Всеук. наук.-прак. конф. студентів та молодих науковців. – Рівне: РДГУ, 2008.

Чебоксаров Н. Н. Народы. Расы. Культуры / Н. Н. Чебоксаров, Н. А. Чебоксарова. – М.: Наука, 1985.

Socio-political context and accounts of national identity in adolescence. /Clifford Stevenson and Orla T. Muldoon, University of Limerick, Ireland // British Journal of Social Psychology (2010) [Electronic recourse]. – Mode of access www.bpsjournals.co.uk.

Gennadiy Stavytskyi
Kyiv, Ukraine

ANALYSIS OF IDENTITY STUDENTS OF PEDAGOGICAL UNIVERSITY

Through various forms of identifications and achievements in older adolescence of mature of identity provided necessary for mental health and social comfort of the individual a sense of belonging to a group as small (family, class) and large (nation, people, ethnic group). Our research devoted to the analysis identity as one of the leading mechanisms of ethnic identity in older adolescence.

The object of our research is the identity and identity as a subject of study mechanism of ethnic identity in older adolescence. Core, system-role in the structure of ethnic and national identity, according to most scholars, is ethnic identity.

M. Cheboksarov refers to the analysis of ethnicity as a part of the formation and functioning of social identity rights as a condition of the formation and existence of individual consciousness [Cheboksarov, 1985, p. 25].

A.V. Afonasenko notes that ethnic identity can have different kinds – from brightly expressed phenomena aggressive chauvinistic to inexpressive diffuse state of ethnic identity. She identifies the following types and kinds of ethnic identity: adequate identity egocentric identity, the dominant ethnic identity, ethnic identity as fanaticism, ethnic identity as indifference [Afonasenko, 2004, c. 63].

V.S. Mukhina indicates the following variables ethnic identity as traditional culture and values of the ethnic group that included in the structure of each individual consciousness [Mukhina, 2002, p.26].

E. Afonin determines that ethnic culture – a certain organization of spiritual, social and material life and worldview. It based on customs, traditions, norms and values – intuitive and rational, mythological and technological survival model, peculiar to the ethnic group (Op. At [Evtukh, 2006, pp. 61-64]).

It actually comes to ethnic values, as a kind of social values that form the culture of a nation and is the product of his consciousness and self-consciousness. Each ethnic group has a specific, characteristic of him hierarchy and a set of social values, which generally provides the latest and ethnic characteristics. This system values serves the basic level of social regulation. Because of the specific mechanisms of the psyche, above all, reflection and identification, it becomes part of the ethnic identity of each representative of the ethnic group.

Experimental research base. During September-November 2013, we conducted research aimed at determining the identity of student's 2-4 courses National Pedagogical University M. P. Dragomanov specialty «Psychology». The total sample was 98 subjects. The study are conducted by the method of «OSKI.»

The resulting indicators show that the highest level of awareness of boys and girls have in relation to their own ethnic and national identity (96.6%). This is a natural phenomenon as ethnic and national identity as a mechanism of ethnic and national identity associated with congenital (mental and biological) and human performance with generalized sense of belonging to own such a large social group as a people, a nation state.

The second place on the level of awareness among the studied indicators take regional identity (87.9%). It defines close social and interpersonal relationships within both large and small social groups that have a regional form of manifestation.

In third place in terms of awareness are indicators of socio-cultural identity (75.86%) as a mechanism of social and cultural identity. They define the characteristics of man as a person that learns various forms of traditional and modern cultures, different social roles, requirements and regulations. As studied at risk of

transition from childhood to adulthood, then these social characteristics are they in the process active formation.

The lowest results of the study ethno-national identity respondents show respect to such phenomena as racism (3.4%), besides – a trend rather than expressed quality. Followed by low indicators of awareness of regional identity (12.1%) – mainly for those students whose families often changed residence, and socio-cultural identity (24.4%) – Students who have not yet decided the social roles and their future.

R e f e r e n c e s:

Афонасенко Е. В. Особенности этнического самосознания современной учащейся молодежи Китая и России: дис. …. кандидата психол. наук : 19.00.01 / Афонасенко Елена Викторовна. – М., 2004.

Євтух В. Б. Етнічність: енциклопедичний довідник/ В. Б. Євтух; НПУ ім. М.П. Драгоманова, Центр етноглобалістики. – К.: Фенікс, 2012

Мухина В. С. Личность в условиях этнического возрождения и столкновения цивилизаций: XXI век личности / В. С. Мухина // Развитие личности. – 2002. - № 1.

Ставицька С. О. Етнічна самосвідомість як складова духовної самосвідомості особистості. Наука, освіта, суспільство очима молодих: Матеріали І Всеук. наук.-прак. конф. студентів та молодих науковців. – Рівне: РДГУ, 2008.

Чебоксаров Н. Н. Народы. Расы. Культуры / Н. Н. Чебоксаров, Н. А. Чебоксарова. – М.: Наука, 1985.

Socio-political context and accounts of national identity in adolescence. / Clifford Stevenson and Orla T. Muldoon, University of Limerick, Ireland // British Journal of Social Psychology (2010), [Electronic recourse]. – Mode of access www.bpsjournals.co.uk.

Ольга Стрілець
Переяслав-Хмельницький, Україна

ОСНОВИ ЕТНОДИЗАЙНУ У ФАХОВІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

В умовах сучасних глобалізаційних процесів зростає роль культурної ідентифікації української молоді на основі традицій народного мистецтва, що зберігає ознаки українського етносу. Посилений інтерес у суспільстві до етнодизайну зумовлює необхідність підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва з високим рівнем етнодизайнерської компетентності, здатних навчати учнівську молодь на засадах інтеграції традицій народного мистецтва і новітніх технологій дизайну. Сучасна форма підготовки майбутнього вчителя образотворчого мистецтва передбачає підвищення рівня духовної культури, формування національної свідомості, громадянських рис, моральних і естетичних якостей, що стає можливим за умови осмислення високого мистецького значення здобутків українського народу, його традицій та глибокого композиційного змісту витворів.

Багатоаспектність проблеми формування художньо-естетичної культури особистості знайшла своє відображення в наукових працях, що стосуються методології мистецтвознавства (М. Каган, Л. Столович та ін., поліхудожнього виховання особистості (Л. Масол, Г. Шевченко, Б. Юсов та ін.). Пошуку шляхів впровадження традиційного декоративно-прикладного мистецтва та класичного дизайну в систему художньої й технологічної освіти присвячені праці В. Вдовиченка, В. Мадзігона, Т. Носаченко, Л. Оршанського, М. Пагути, В. Сидореєка, Р. Силка, Л. Савки, В. Тименка, В. Титаренко, В. Тягура та ін.

Останніми роками захищено дисертацію, присвячено використання основ етнодизайну у процесі формування фахової компетентності у вчителів трудового навчання (Бровченко А. І.). Ця тематика розглядається в наукових дослідженнях педагогів (Мохірєвої Ю., Брик Т. та ін.) мистецтвознавців (Абизов В., Новосельчук Н. та ін.).

Під терміном «етнодизайн» розуміємо художньо-проектну діяльність, спрямовану на створення сучасних форм матеріально-предметного середовища з використанням традиційних елементів культури певного етносу. Відповідно етнодизайн виступає елементом збереження й збагачення національного колориту, історії та традицій конкретної етнокультури. Як важлива та

невід'ємна складова дизайну, він ґрунтується на традиціях народного мистецтва й сучасних технологіях дизайну, тому інтегрує художню й гуманітарну складові дизайн-діяльності. З іншого боку, у дослідженні науковця А.І. Бровченка, етнодизайн розглядається як комплексна міждисциплінна діяльність студента з проектування сучасних форм та розробки декору, у яких домінують національні елементи й мотиви, а також втілення художніх проектів в матеріалі. Тому нині етнодизайн стає важливим інтегративно-комунікативним змістом фахової підготовки як у системі художньо-промислової, так і педагогічної освіти України [Бровченко, 2011р.12].

Об'єктом етнодизайну є поєднання сучасних художніх технологій і етнокультурних традицій регіону. Мета – створення нової моделі предметного середовища на основі традиційних ремесел, етнокультурних традицій шляхом їх збереження і розвитку в індивідуальній та колективній творчій діяльності митців. Головний шлях розвитку етнодизайну – це шлях традиціоналізму, який передбачає виникнення нового за рахунок старого або створення нового, шляхом входження в старе. Таким чином, відбувається постійне самооновлення традиції. Цей традиціоналістський напрям має цілком певну прив'язку до регіону, соціально-економічних, природно-кліматичних та місцевих локальних умов.

З іншого боку, звернення до минулого, народних джерел культури започаткувало етнодизайн насамперед як явище стилізації, ніж стилю. Фольклорна стилізація (етнодизайн) – це не відмова від сучасності, не реставрація. Це потреба людей в духовній опорі на національні традиції, взаємозв'язок поколінь.

Отже, впровадження спеціалізації «Етнодизайн» в навчальний процес для підготовки вчителів образотворчого мистецтва є доцільним, оскільки сьогодні є дуже актуальним широке використання художніх народних традицій регіону в процесі формування естетичної та духовної культури молоді.

Формування у студентів знань про першоджерела вітчизняної дизайнерської думки, витоки, художні і виконавські традиції народного декоративно-прикладного мистецтва повинно здійснюватися на основі осмисленого запам'ятовування і сприйняття головних, загальних і локальних особливостей творів різних традиційних центрів народного мистецтва. З цією метою необхідно проводити етнографічні практики в музеях народного мистецтва, замальовувати знаки-символи, мотиви, композиційні особливості, вивчати матеріали і технології виготовлення народних витворів, проводячи поглиблений художньо-змістовний аналіз на основі повного відображення їх

зв'язку з середовищем, життям, традицією, історією народу, з народним світосприйманням, національною свідомістю [Прусак В., 2000р.354].

Висновки і перспективи подальших розвідок. Підсумовуючи зазначене, можна зробити висновок, що впровадження етнодизайну в освітню практику педагогічного вузу набуло певної необхідності. Це проблема не лише вищої освіти, це проблема вітчизняної освіти загалом і суспільства в цілому. Сьогодні вона потребує теоретичного осмислення і невідкладного практичного розв'язання.

Етнодизайн як засіб формування проектної художньо-естетичної та духовної культури, національної самосвідомості молоді, має стати складовою його професійної підготовки. Впровадження етнодизайну в навчальний процес підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва як інтегрованого компонента (художнього, технічного, національного), створює реальні можливості аби вивести останню на якісно новий, цілком сучасний рівень освіти. Етнодизайн може стати тією складовою, що гарантуватиме культурний розвиток особистості і забезпечуватиме загальну естетизацію і гуманізацію суспільства. Навчально-трудова діяльність студентів на засадах етнодизайну передбачає наявність у них здатності сприйняття картини світу на засадах національної (поліетнічної) культури, вміння творчо мислити, пропонувати нові ідеї, використовувати нестандартні рішення, що робитиме їхню майбутню професійну діяльність досконалою.

R e f e r e n c e s:

Бровченко А. І. Формування фахової компетентності з основ етнодизайну у майбутніх учителів трудового навчання: автореферат / А. І. Бровченко. – Вид. НПУ імені М. П. Драгоманова. – К.,2011.

Прусак В. Сучасна дизайнерська освіта : досвід, проблеми / В. Прусак // Діалог культур : Україна у світовому контексті. Художня освіта : зб. наук. пр. / [редкол. : І. А. Зязюн (голов.ред.), С. О. Черепанова (упоряд. і відп. ред.), Н. Г. Ничкало, О. П. Рудницька та ін.]. – Львів, 2000. – Вип. 5.

Olga Strilets
Pereyaslav-Khmelnytskyi, Ukraine

BASIS ETHNO-DESIGN IN THE PROFESSIONAL EDUCATION OF FUTURE FINE ARTS TEACHERS

In conditions of modern globalization processes, the role of cultural identification of Ukrainian youth people is growing, at the foundation, based on the traditions of folk art that keeps features of the Ukrainian nation. Reinforced interest in the community to ethno-design, necessitates training of future teachers of fine arts, with a high level of ethno-design competence, able to teach school-aged children based on the integration of folk art traditions, and modern technology design. The modern form preparation of future teacher of fine arts envisages raising the level of spiritual culture formation of national consciousness, civic features moral and aesthetic qualities that make it possible only if understanding of high artistic value gains of Ukrainian nation, its traditions and deep composite content creations. Multidimensional problems of formation of artistic and aesthetic cultural identity reflected in scientific studies concerning the methodology art criticism (M. Kagan, L. Stolovich etc., polyartistic education of the individual (L. Masol, G. Shevchenko, B. Yusov etc.). Search ways of implementing traditional arts and crafts, and classic design in the system of artistic and technological education dedicated to the works of V. Vdovychenko, T. Madzihon, L. Nosachenko, M. Orshansogo, V. Pahuty, R. Sydoreeka, L. Silk, V. Savky, V. Tymenka, V. Titarenko, V. Tyahura and others.

In recent years, thesis was defended and dedicated using bases ethno-design in the process of formation of professional competence in teachers of labor studies (A.I.Brovchenko). This subject is considered in the scientific studies (Yu.Mohiryevoyi, T. Bryk ets.) art critics (V. Abyzov, N. Novoselchuk ets.).

The term «ethno-design» mean art and design activities aimed at creating modern forms of material and subject environment with traditional elements of the culture of a certain ethnic group. According ethno-design serves element of preservation and enrichment of the national colors, history and traditions of a particular ethnic culture. As an important and integral part of the design, it is based on the traditions of folk art design and modern technology, so integrating art and design components of humanitarian activities. On the other hand, research scientist A.I. Brovchenko, ethno-design regarded as a complex between discipline student activity on the design and development of modern forms of decoration, which is dominated by national elements and motifs, and performing arts projects in the

material. So now ethno-design becomes an important integrative and communicative content of professional training in both artistic and industrial system and teacher education Ukraine [Brovchenko, 2011, 12].

Ethno-design object is a combination of modern technology and art of ethnic and cultural traditions of the region. Purpose – to create a new model of the objective environment based on traditional crafts, ethnic and cultural traditions through conservation and development of individual and collective creativity artists activity. The main way of ethno-design – a way of traditionalism, which involves the emergence of a new due to old or new creation by entering into old. Thus, there is a constant self-renewal of tradition. This traditionalist line has a definite reference to the region, socio-economic, natural and climatic and local conditions.

On the other hand, appeals to the past, popular culture sources ethno-design first launched as a phenomenon styling than style. Folk pastiche (ethno-design) is a not a rejection of modernity, not restoration. These people need spiritual support to national traditions, interconnection of generations.

Hence, the introduction of specialization «Ethno-design» in the training of teachers of fine arts is appropriate, since this is a very important of artistic extensive use of folk traditions of the region during formation aesthetic and spiritual culture of youth.

Forming students' knowledge about domestic source design ideas, origins, art and performing traditions of folk arts and crafts should be based on meaningful memory and perception of main, general and local features works of various traditional folk art centers.

For this purpose it is necessary to conduct ethnographic practice in museums of folk art, sketch signs, symbols, motifs, compositional characteristics, study materials and manufacturing techniques of folk works, conducting in-depth artistic and meaningful analysis on a full display of their relationship with the environment, life, tradition and history of the people, of the people's world view, national consciousness [Prusak, 2000, 354].

Conclusions and perspectives for further research. Summarizing the above, we can conclude that the introduction ethno-design in educational practice pedagogical university acquired a necessity. This problem is not only higher education, it is a problem of domestic education in general and society as a whole. Today it needs a theoretical understanding and practical immediate solution.

Ethno-design as a form of art and design aesthetic and spiritual culture, national identity of young people, has become part of his professional training. Implementation of ethno-design in the educational process of training future teachers

of fine arts as an integrated component (artistic, technical, national) creates real opportunities to bring the latest in a new, very modern level of education Ethno-design can become the part that will guarantee the development of cultural identity and ensure overall aesthetic quality and humanization of society. Training and employment of students on the basis ethno-design implies that they ability perception picture of the world on the basis of national (multi-ethnic) culture, the ability to think creatively, to propose new ideas to use innovative solutions that will make their future professional work perfect.

R e f e r e n c e s:

Brovchenko A. Formation of professional competence of the foundations ethno-design in future teachers of labor studies: Abstract / A. I. Brovchenko. – Ed. NPU. M.P. Dragomanov. – K., 2011. – 20 seconds.

Prusak B. Modern design education: experience, problems / B. Prusak // Dialogue of Cultures: Ukraine in the global context. Art education: Coll. Science. pr. / [redkol. : IA Zyazyun (chair.edit..) S. Cherepanov (compilation. And ed. Ed.), N. Nychkalo, OP Rudnytska ets.]. - Lviv, 2000. - Vol. 5.

Юрій Харкевич,
Галина Харкевич
Луцьк, Україна

РЕАЛІЗАЦІЯ ОСВІТНІХ ПОТРЕБ ПРЕДСТАВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН В УКРАЇНІ

У ІІІ тисячолітті людство вступило в еру інформації і комунікації. Різке зростання мобільності учнів, студентів, викладачів, науковців, широке вивчення іноземних мов, проведення міжнародних семінарів, конференцій, реалізація спільних проектів та програм відкривають нові можливості для знайомства з досвідом освітніх систем та культурою інших народів, сприяють інтеграції сфери освіти нашої держави до міжнародного освітнього простору. За роки незалежності Україною укладено міжурядові і міжвідомчі угоди про співпрацю в галузі освіти і науки із 53 країнами світу. Серед них міжурядові угод про визнання та еквівалентність документів про освіту й учені звання. Відповідно до чинних угод в Україні здобувають освіту іноземні громадяни, а громадяни України навчаються за кордоном [Пилипенко, 2004].

Освіта національних меншин України розглядається нині як система заходів держави, спрямованих на задоволення освітніх потреб представників різних етносів, пов’язаних із специфікою їхнього етнокультурного розвитку, неоднаковою чисельністю етнічних спільнот, компактним чи дисперсним розселенням на території України, їхньою організаційною структурованістю. Законодавча база гарантує вільний розвиток національних меншин, стимулює їхнє прагнення зберігати етнічну самобутність.

Освіта національних меншин спрямована на: рівність і недискримінацію у набутті систематизованих знань, умінь, навичок для всебічного розвитку особистості; створення державою умов для збереження і розвитку національних мов та культур; оволодіння державною мовою в повному обсязі на рівні вимог державного стандарту, залучення до національних духовних надбань української нації та національних меншин; засвоєння цінностей європейської і світової культур, усвідомлення їхнього взаємозв’язку і взаємовпливу в загальноукраїнському контексті тощо.

В Україні створено належні умови для функціонування мережі загальноосвітніх навчальних закладів із вивченням або навчанням мовами національних меншин, зокрема румунською, польською, кримськотатарською, словацькою, угорською, молдовською та іншими, а також діють навчальні

заклади, де вивчаються дві і більше мов. Громадянам, які належать до національних меншин, гарантується право на навчання рідною мовою чи на вивчення рідної мови в навчальних закладах усіх форм власності або через національно-культурні товариства.

За даними органів юстиції, в Україні офіційно зареєстровані і функціонують близько 1200 національно-культурних товариств. Наразі сформувались основні цілі та мета їх діяльності, зросла внутрішня солідарність і згуртованість, налагодилася співпраця з органами виконавчої влади різних рівнів. Так, на Волині при культурно-освітніх товариствах національних меншин діють 4 недільні школи з вивчення рідної мови, зокрема при Товаристві єврейської культури, при Товаристві польської культури імені Єви Фелінської, при Товаристві польської культури імені Тадеуша Костюшка, при Товаристві німців Волині «Відродження» [Зеркаль 2012].

У Східноєвропейському національному університеті імені Лесі Українки здійснюється підготовка фахівців для шкіл з мовами національних меншин (німецька, польська, російська мови). При факультеті міжнародних відносин Східноєвропейського національного університету успішно діє Інститут Польщі. В Інституті Польщі реалізується чимало традиційних ініціатив та запроваджуються нові, зокрема: проводяться регіональні тури олімпіади з польської мови та літератури для старшокласників спільно з Генеральним консульством у місті Луцьку; організовано цикл гостьових лекцій провідних полоністів Варшавського університету для студентів Інституту філології та журналістики Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки; організовано літні школи та курси з вивчення польської мови для школярів та студентів у Польщі.

Таким чином, сучасна етнонаціональна структура українського суспільства характеризується зростанням етнічної самосвідомості представників різних етносів, які населяють Україну, та їхнім прагненням зберегти свою ідентичність.

R e f e r e n c e s:

Зеркаль М. М. Місце і роль недільних шкіл та факультативного навчання в системі освіти етноменшин України (1991 – 2011 рр.). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nvmdu_2012_3.33_6.pdf

Пилипенко Т. І. Реалізація освітніх потреб представників національних меншин в Україні: стан, проблеми, перспективи / Т. І. Пилипенко // Актуальні питання вітчизняної етнополітики: шляхи модернізації, врахування міжнародного досвіду. – К.: Укр. незалежний центр політ. досліджень, 2004.

Yuriy Kharkevych,
Galina Kharkevych
Lutsk, Ukraine

REALIZATION OF ETHNICS' EDUCATIONAL NEEDS IN UKRAINE

Mankind of the third millennium entered upon the information and communication era. A sharp increase in students', teachers' and scientists' mobility, wide-ranging studies of foreign languages, holding of international seminars and conferences as well as the realization of joint projects and programs open up new possibilities for the exposure to the experience of other peoples' educational systems and cultures and make possible to integrate the national education into the international education space. After many years of Ukraine's independence, some intergovernmental and interdepartmental agreements on the collaboration in education and science have been concluded with 53 world countries. They also involved intergovernmental agreements on recognition and equivalence of the documents proving education and academic status. On the terms and pursuant to the conditions set out in current agreements, foreign citizens are getting their education in Ukraine while Ukrainian citizens are studying abroad [Pylypenko, 2004].

Ukrainian national minorities' education is presently considered as a system of state measures meeting the ethnics' educational needs related to the specific nature of their ethno-cultural development, different numbers of ethnic communities, their compact or dispersible settlement on the territory of Ukraine and their organizational structure. Ukrainian legislation guarantees any free development of national minorities as well as stimulates any constant striving for keeping their ethnic originality.

National minorities' education is directed at: any equality and indiscrimination in the acquisition of systematized knowledge, abilities and skills necessary for the all-round development of the individual; favorable conditions created by the state to maintain and develop national languages and cultures; competence in the official language at the level of the state standard requirements, involvement of the Ukrainian nation and national minorities in the national spiritual acquisitions; transmission of values of European and world cultures, as well as awareness of their association in the Ukrainian context.

Proper conditions for the network functioning of general educational institutions, where the national minorities' languages like Romanian, Polish, Crimean Tatar, Slovak, Hungarian and Moldavian are being studied and taught or where two

or more languages are being learned, have been created in Ukraine. Citizens living in Ukraine and belonging to the national minorities have the right to study in the mother tongue or learn it in educational establishments of all forms of the ownership or through the national and cultural societies.

According to the statistics of judicial authorities, close upon 1200 (one thousand two hundred) national and cultural societies have been officially registered and have been undertaking their activities in Ukraine. Overarching goals and principal purposes of their activities have been defined, as well as the internal solidarity and cohesion have grown and the collaboration with the executive bodies of different levels has been established. So, for example, four weekend schools, whose favoring is to study the mother tongue, are at cultural and educational societies of the national minorities in Lutsk, namely, at the Society of the Jewish culture, at Yeva Phelinska Society of the Polish culture, at Tadeush Kostyushko Society of the Polish culture, at the «Vidrodzhennya» Society of Germans of Volyn [Zerkal, 2012].

Professionals knowing national minorities' languages (German, Polish, Russian, etc.) are trained by Lesya Ukrainka Eastern European National University for schools where these languages are being studied. The Institute of Poland successfully carries out its activities on the basis of the Faculty of International Relations of Lesya Ukrainka Eastern European National University. Traditional initiatives and new ones have been existing and realizing in this Institute, namely, the regional competition rounds on the Polish language and literature for senior pupils are constantly conducting jointly with the General Consulate in Lutsk; the set of lectures given by the guests – Polish leading linguists from the University of Warsaw has been organized for the students of the Institute of Philology and Journalism (Lesya Ukrainka Eastern European National University); summer schools and courses to study Polish have been organized for schoolchildren and students in Poland.

As can be seen from the above, the modern ethno-national structure of Ukrainian society is characterized by the increase of ethnic self-awareness of ethnics inhabiting Ukraine and their inherent motivation to save their identity.

R e f e r e n c e s:

Zerkal M. Place and Importance of Weekend Schools and Optional Training in the Educational System of Ethnic Minorities of Ukraine (1991- 2011) [Electronic resource]. – Access: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nvmdu_2012_3.33_6.pdf. (in Ukr.)

Pylypenko T. I. Realization of Ethnic's Educational Needs in Ukraine: State, Problems and Prospects / T. I. Pylypenko // Current Issues of National Ethnic Policy: Ways of Modernization and Application of International Experience. – K.: Ukrainian Independent Center of Political Research, 2004. – 103 p. (in Ukr.)

Світлана Цилюрик
Київ, Україна

ВРАХУВАННЯ ЕТНІЧНОГО ЧИННИКА В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ – ОСНОВА ФОРМУВАННЯ МІЖЕТНІЧНОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Побудова розвиненого демократичного суспільства в Україні пов'язазана з формуванням міжетнічної толерантності основи якої формуються через освітній процес. Явище міжетнічної толерантності, у науковому визначені полягає у терпимому ставленні представників однієї етнічної спільноти до представників іншої спільноти, до відмінних культурницьких традицій, готовність до позитивної взаємодії з носіями різноманітних етнічностей [Євтух, 2012, p. 304].

Розуміння освітнього процесу, в широкому сенсі передбачає діяльність людини пов'язану з пізнанням і отриманням знань умінь та навичок [Енциклопедія освіти, 614]. Врахування етнічного чинника, а саме ідеали, ідеї, передумови та очікування, які мотивують етнічні рухи, в освітньому процесі є актуальним питанням в поліетнічному суспільстві.

В умовах сьогодення, освітній процес охоплює весь життєвий цикл людини, тісно пов'язаний із взаємодією у суспільстві. Україна є поліетнічною державою, на території якої проживає в якій проживають представники понад 130 національностей, загальна чисельність яких сягає 10 мільйонів, що складає 22% від загальної чисельності населення країни [Державний комітет статистики України]. Принциповим є розуміння, що в умовах поліетнічної держви формування міжетнічної толерантності необхідно формувати через соціальні процеси які пронизують усе суспільство, і на рівні особистості відбуваються протягом усього життя, важливим соціальним процесом в цьому розумінні виступає освітній процес.

В Україні на законодавчому рівні визнано, що освіта – є основою інтелектуального, культурного, духовного, соціального, економічного розвитку суспільства і держави. Також, обумовлені і засади формування освітнього процесу серед основних складових визначається міжетнічна толерантность в суспільстві: «Освіта в Україні ґрунтується на засадах гуманізму, демократії, національної свідомості, взаємоповаги між націями і народами» [Закон України про освіту]. Отже, формування міжетнічної толерантності, в суспільстві

закладено в засадах побудови освітнього процесу в Україні на рівні держави, встановлена законом, наша увага звернена на практичну реалізацію фундаментальних засад, та чинників, які впливають на формування міжетнічної толерантності в українському суспільстві.

Стан сучасного українського суспільства, демонструє нові зразки міжетнічної толерантності в суспільсті. Вони пов'язані, перш за все, з новими умовами, в яких держава опинилася в останній рік. Зовнішня загроза виявила глибокий рівень не лише міжетнічної толерантності у спільній боротьбі України із зовнішнім агресором, а й міжетнічну інтеграцію у питаннях боротьби з зовнішньою, а часом і внутрішньою загрозою в Україні. На рівні організації добровольчих батальйонів, які в Україні формуються в тому числі і за етнічними групами: грузинські, єврейські, кримсько-татарські, виявляються в українському суспільстві інтегрованими у соціальний, політичний процеси. Відмінні ідентичності цих груп, за умов військового конфлікту, вливаються у головне русло суспільства.

Українське суспільство демонструє всій світовій спільноті і своєму суспільству міжетнічну толерантність, що є сьогодні важливим ціннісним здобутком розвиненого демократичного суспільства. Слід зазначити, що на рівні міжетнічної толерантності сьогодні, спостерігаємо і міжконфесійні інтеграційні процеси, об'єднання, яке відбувається на основі спільних прав людини, з акцентом на спільне, об'єднуюче в суспільстві, а не на відмінності – це є цінним здобутком демократичного процесу.

Маючи такі значимі для суспільства сьогодні явища, потрібно усвідомити їх як цінність.Та через освітній процес втілити у мирне життя суспільства. Саме освітній процес, дає дієві механізми перетворення здобутих цінностей у боротьбі за українську державність у цеглини фундаменту цінностей українського суспільства: такими механізмами є заходи, реалізація можливостей представників різних етносів у сфері освіти.

Стикаючись сьогодні з військовою агресією, усвідомлюємо наскільки важливими є загальні цінності: життя, мир,повага які об'єднують різні етнічні спільноти. І що є відмінним для цього об'єднання, що воно відбувається з усвідомленням своєї етнічності, з самоідентифікацією але об'єднання відбувається заради цінностей які є спільними і необхідними для побудови демократичного суспільства, про такі фундаментальні засади, через усвідомлення спільних цінностей, в побудові української державності писав понад 100 років назад відомий український філосоа і історик Михайло Драгоманов: «Треба шукати всесвітньої правди, котра б була спільною всім національностям» [Dragomanov, 1892, p. 2]. Такою спільною, всесвітньою

правдою сьогодні для українського суспільства виступають європейські демократичні цінності, за які повстав і бореться український народ. Процес зміни цінностей суспільство переживає у кожній соціальній системі і кожній соціальній інституції.

Освітній процес, відіграє найважливішу роль, у впроваджені і засвоєні демократичних цінностей, які є інтегруючою силою суспільства, враховуючи інтереси всіх представників етнічних спільнот в Україні, впливає на формування особистості і виховує наступні покоління.

R e f e r e n c e s:

Драгоманов М. Чудацькі думки про українську національну справу. [Electronic resource]. – Mode of access: http://litopys.org.ua/drag/drag19.htm

Державний комітет статистики України [Electronic resource] http://2001.ukrcensus.gov.ua/results/general/nationality/

Енциклопедія освіти. / Акад. пед. наук України, головний ред. Кремень В.Г. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с. 614-616.

Євтух В.Б. Етнічність: енциклопедичний довідник / В.Б.Євтух; Нац.пед.ун-т імені М.П.Драгоманова, Центр етноглобалістики. – К.: Фенікс, 2012.

Закон України про освіту. [Electronic resource]. – Mode of access: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1060-12

Svitlana Tsylyuryk
Kyiv, Ukraine

ETHNIC FACTOR IN THE EDUCATIONAL PROCESS – THE BASIS FOR THE FORMATION OF INTER-ETHNIC TOLERANCE IN UKRAINIAN SOCIETY

The building of a developed democratic society in Ukraine is related with the formation of interethnic tolerance, the foundations of which are formed through the educational process. The phenomenon of inter-ethnic tolerance, defined in scientific is tolerant towards representatives of one ethnic community to representatives of another community, in a great cultural traditions, commitment to positive interaction with native speakers of a variety etcnot [Yevtukh, 2012, p. 304].

Understanding of the educational process, in a broad sense involves the human activity associated with cognition and the acquisition of knowledge and skills [Encyclopedia of education, 614]. Accounting of the ethnic factor, namely the ideals,

ideas, assumptions and expectations that motivate ethnic movements in the educational process is an important issue in multi-ethnic society.

In the present day, the educational process covers the entire life cycle of the person, connected with interaction in society. Ukraine is a multiethnic state, which is home to over 130 nationalities, the total number of which reaches 10 million, accounting 22% of the total population of the country [The state statistics Committee of Ukraine]. Fundamental is the understanding that in a multi-ethnic derive the formation of interethnic tolerance should be formed through social processes that permeate all of society, and on a personal level occur throughout life, an important social process in this sense is an educational process.

In Ukraine at the legislative level it is recognized that education is the Foundation of intellectual, cultural, spiritual, social, economic development of society and the state. Also, due to the principles of educational process formation among the main components are determined by inter-ethnic tolerance in society: «Education in Ukraine is based on principles of humanism, democracy, national consciousness, mutual respect between Nations and peoples» [Yevtukh]. Therefore, formation of interethnic tolerance in society are laid down in the principles of the educational process in Ukraine at the state level, established by law, focusing on the practical implementation of the fundamental principles and factors that influence the formation of interethnic tolerance in the Ukrainian society.

The state of contemporary Ukrainian society, is demonstrating new models of inter-ethnic tolerance in total. They are associated primarily with the new conditions in which the state was in the last year. External threat found deep level of interethnic tolerance in the joint struggle of Ukraine with an external aggressor, but also inter-ethnic integration in the fight against external and sometimes internal threat in Ukraine. At the organizational level of volunteer battalions in Ukraine are formed including across ethnic groups: Georgian, Jewish, Crimean Tatar, are in Ukrainian society integrated in the social and political processes. The perfect identity of these groups, in terms of military conflict, join the mainstream of the society.

Ukrainian society demonstrates to the world community and his society interethnic tolerance, which is today an important value achievement of a developed democratic society. It should be noted that at the level of interethnic tolerance today, observed and interfaith integration processes, an Association which takes place on the basis of General human rights, with emphasis on the common, uniting in society, and not the differences – this is a valuable achievement of the democratic process.

Having such important for society today phenomena is to see them as valuable. And through the educational process to realize a peaceful society. It is an educational process that provides efficient mechanisms for converting the received values in the

struggle for Ukrainian statehood in the bricks of the Foundation values of the Ukrainian society: networks are the activities, the realization of the possibilities of various ethnic groups in education.

Today, faced with military aggression, realize how important are shared values: life, peace,respect that unite the various ethnic communities. And that is great for this Association is that it comes with the awareness of their ethnicity, identity but the Union is on for values that are common and necessary for building a democratic society, the fundamental principles through the realization of shared values, in the construction of Ukrainian statehood wrote over 100 years ago, a famous Ukrainian philosopher and historian Mykhailo Drahomanov: «we Must look for world of truth, which would be common to all Nations» [Dragomanov, 1892, p. 2]. Of this total, the world truth today for the Ukrainian society are democratic and European values, which rose up and fights the Ukrainian people. The process of changing values of society experiences in every social system and every social institution.

The educational process, plays a critical role in implementing and learning of democratic values, is the integrating force in society, taking into account the interests of all ethnic communities in Ukraine. affects the formation of personality and educates the next generation.

R e f e r e n c e s:

State Statistics Committee of Ukraine [Electronic resource] http://2001.ukrcensus.gov.ua/results/general/nationality/

Mykhailo Drahomanov Chudzik thoughts on the Ukrainian national cause. [Electronic resource]. - Mode of access: http://litopys.org.ua/drag/drag19.htm

Encyclopedia of education. / The Academy of pedagogical Sciences of Ukraine, chief editor V. G. Kremen. - K. : Wincom Inter, 2008. - 1040 p. 614-616.The law of Ukraine on education. [Electronic resource]. - Mode of access: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1060-12.

Yevtukh V. Ethnicity: an encyclopedic reference / Yevtukh V., National pedagogical university named after M.Dragomanov, the Centre of ethnic studies. – K. : Phoenix, 2012.

Ольга Шкира
Переяслав-Хмельницький, Україна

РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНО-БІБЛІОТЕЧНОГО СЕРЕДОВИЩА У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ УМОВ ЕТНІЧНОГО ВИХОВАННЯ

Етнічне виховання – це цілеспрямоване залучення особистості до моральних цінностей, формування моделей поведінки її етносу та ознайомлення її з елементами культур спільно проживаючих етносів. Етнокультурні цінності у педагогічній практиці – це величезне інтелектуальне багатство та невичерпний резерв відтворення загальнолюдських цінностей, культурних та моральних традицій народів, процесу націєтворення. До ідеалів і цінностей свого народу дитина долучається на основі знайомства із фольклором. Пізнання України, її історії та культури, а також історії та культури рідного краю продовжується у шкільні та студентські роки.

Бібліотека як структурний підрозділ університету сприяє вихованню морально досконалої особистості, пропагує через книгу зміст загальнолюдських цінностей, історичної, наукової та культурної спадщини, ідеї національного державотворення за допомогою всіх бібліотечно-бібліографічних засобів. В організації виховної роботи бібліотека керується Концепцією національного виховання студентської молоді, яка визначає, що «головною метою національного виховання студентської молоді є формування свідомого громадянина – патріота Української держави, активного провідника національної ідеї, представника української національної еліти через набуття молодим поколінням національної свідомості, активної громадянської позиції, високих моральних якостей та духовних запитів».

Виховання студентів – це творча справа. Етнокультурний досвід бібліотекарів постав із багаторічної бібліотечної краєзнавчої діяльності, проведення етнографічних подорожей Київщиною та культурно-просвітницьких турів Україною, що мають на меті вивчення історії та культури різних регіонів.

Краєзнавство має великі виховні можливості – через долучення до історії свого міста чи села, його історії з’являється розуміння причетності до історії цілої країни, формується любов до рідної землі, мови, звичаїв та традицій, почуття національної гордості та патріотизму.

У бібліотеці сформовано багатий фонд краєзнавчої літератури, яка постійно експонується на книжкових виставках; активно розвиваються бібліотечні творчі проекти краєзнавчого спрямування «Київщинознавство», «Козаччина», «Наукова еліта Переяславщини»; у співпраці з Національним історико-етнографічним заповідником «Переяслав», навчальними закладами, народними умільцями, художниками проводяться художні виставки, наукові заходи, як-от: виставка картин переяславської художниці Галини Глушко «Це моя Україна» (травень, 2014 рік), круглий стіл «Кобзарева осінь в Переяславі», присвячений 200-річчю від дня народження Т.Г. Шевченка (листопад, 2014 рік), що знайомлять студентів із видатними особистостями, відомими людьми, митцями міста, у якому вони живуть і здобувають освіту.

Етнокультурному вихованню студентської молоді сприяє співпраця бібліотеки з кафедрами університету, зокрема, з науковцями кафедри мистецьких дисциплін Ольгою Стрілець, Тетяною Носаченко, Оксаною Смірновою, Світланою Палюкенієнє, Зоріною Шокіровою, Оленою Шпитальовою та студентами педагогічного факультету (декан Н.В. Ігнатенко). У бібліотеці вже звичною практикою стало проведення майстер-класів з декоративно-ужиткового мистецтва, організація книжково-ілюстративних та художніх виставок, на яких демонструються студентські роботи, виконані у техніках українського декоративно-ужиткового мистецтва, а також презентується живопис, графіка, образотворче мистецтво. Мистецькі експозиції вражають різноманіттям матеріалів, відчувається натхненна енергія та майстерність молоді, яка цікавиться народними ремеслами, звичаями і традиціями рідного краю, а творча робота приносить їй велике задоволення. Тільки протягом останнього часу демонструвалася етнографічна книжково-ілюстративна виставка **«Материнське тепло»,** виставки творчих робіт **«Дім там, де твоє серце», «Місто ангелів – місто мрій», «Пан Коцький в сучасних техніках декоративно-прикладної творчості»** (пап'є-маше, глина, розпис, м'яка іграшка)**,** виставка творчих робіт у техніці «Витинанка» **«Ілюстрації до пісень і байок Григорія Сковороди»** та ін.

Єдності реалізації всіх напрямів виховання студентської молоді сприяє організація бібліотечного простору. Останнім часом змінилася візуальна культура сприйняття оточуючого простору. Нові матеріали та технології дозволили по-новому перетворити не лише особистий простір, але й суспільний. Новий дизайн публічних приміщень наповнив їх світлом, кольором, надав незвичної форми та об'єму. Це різко змінило видиме нам середовище. Його кольорову гаму та структуру оточуючого простору.

Візуальне середовище – один з головних компонентів життєзабезпечення людини. Елементи етніки, наявні у просторі університетської бібліотеки, сприяють гармонійному розвитку молоді – творчому, інтелектуальному, духовному, приносять естетичну насолоду, сприяють формуванню етнічної самосвідомості особистості.

Так, персональна етнічна виставка науковця університету і мисткині Ольги Стрілець **«Досвід душі і серця»,** присвячена святу Великодня, яка наразі експонується у читальній залі імені Г. Сковороди, не тільки широко представляє різноманітні види мистецтва: розпис на склі, вишивка, писанки, витинанки, гобелени, лялька, але й збагачує простір читальної зали духом, що єднає кожну людину з рідною землею. Виставка має пізнавальне та виховне значення, заохочує молодь до вивчення власного родоводу, історії своєї Батьківщини, народної культури, стимулює власну творчу діяльність.

Бібліотечному простору притаманна творча динамічність, постійне збагачення – змінюються виставки, відкриваються нові імена, популяризуються головні загальнолюдські цінності, історична, наукова та культурна спадщина. Вивчаючи та досліджуючи минуле, кожна молода людина краще розуміє сьогодення, тому впевнено крокує у майбутнє.

R e f e r e n c e s:

Шкира О. І. Комфорт бібліотечного простору як запорука всебічного розвитку майбутнього фахівця / О. І. Шкира // Наукові праці Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського / НАПН України, ДНПБ України ім. В.О. Сухомлинського ; ред. кол.: Т. І. Ківшар (голова), П. І. Рогова (заст. голови). – Вінниця : Нілан-ЛТД, 2014. – Вип. 4 : Інтегрований галузевий інформаційний ресурс : стан, проблеми, перспективи створення та забезпечення доступу.

Шкира О. І. Проблеми бібліотечного краєзнавства / О. І. Шкира, Т. Л. Деркач // Київщинознавство : навч. посібник / В.П. Коцур, В.В. Куйбіда, Б.О. Чернов; за ред В.П. Коцура. – Київ : Міленіум, 2007.

Шкира О. Просторова модель бібліотеки вишу / О. Шкира // Бібліотечний вісник. – 2011. – № 5.

Olga Shkyra
Pereyaslav-Khmelnitsky, Ukraine

ROLE OF INFORMATION-LIBRARY ENVIRONMENT IN THE CREATING CONDITIONS FOR ETHNIC EDUCATION OF STUDENTS

Ethnic education is a targeted attraction of an individual to the moral values, a process of ethnos behavioral model forming and getting insight to the cultural elements of ethnic groups living together. Ethnic and cultural values in teaching practice stand for a great intellectual wealth and inexhaustible reproduction reserve of human values, cultural and moral traditions of peoples, and nation creation process. A child can be involved to the ideals and values of its nation by introduction to folklore. Perception of Ukraine, its history and culture, as well as history and culture of his native land continues during school and college years.

Library as a University Department promotes a morally perfect person upbringing, uses books to propagate the human values, historical, scientific and cultural heritage, ideas of national state building by means of all librarian and bibliographic resources. The library is governed by the student youth national education concept to organize its educational activity. Its main points state that «the main purpose of the student national education is the development of a conscious citizen - a patriot of Ukraine, an active leader of the national idea, a representative of the Ukrainian national elite through the acquisition of the national consciousness, active citizenship position, high moral character and spiritual needs by the younger generation».

Educating students is a creative work. Ethno-cultural experience of the librarians originated from long-term librarian investigative activity focused on regional history, ethnographic tours to Kiev, cultural and educational tours in Ukraine, that were aimed at studying history and culture of various regions.

Local history studies have great educational opportunities through introduction to the history of the native town or village. People might realize their implication to the history of the entire country, their love for a native land, language, traditions, a sense of national pride and patriotism.

The library formed a rich fund of the regional literature that is constantly exhibited at book fairs. The creative librarian projects «Kyivschynoznavstvo», «Kozachchyna», «Pereyaslavshchyna scientific elite» are aimed at the local history and have constant active development. Numerous art exhibitions and scientific events

are held in cooperation with the National historical and ethnographic reserve «Pereyaslav», local schools, craftsmen and artists. There should be mentioned an exhibition of paintings by the Pereyaslav artist Galina Glushko «This is my Ukraine» (May, 2014), a round table «Kobzar autumn in Pereyaslav» dedicated to the 200th birth anniversary of Taras Shevchenko (November, 2014). They enable students to be acquainted with prominent personalities, celebrities, artists of the city where they live and study.

Library cooperation with university departments helps ethno-cultural education of students. We should point out the scientists of the Artistic Disciplines Department - Olga Strylets, Tatiana Nosachenko, Oksana Smyrnova, Svetlana Palyukeniyenye, Zoryna Shokyrova, Elena Shpytalova and students of the Pedagogical Faculty (Dean N. Ignatenko). The library created a common practice of workshops of arts and crafts, art exhibitions of books and illustrations, where student can demonstrate their works performed in techniques of Ukrainian Applied and Decorative Arts, their painting, graphics and art pictures. Art exhibition impress with variety of materials. People are inspired with energy and skills of students who are interested in folk crafts and traditions of their native land; surely their creative work brings them great pleasure. Even this year several ethnographic book-illustrative exhibitions were demonstrated, as «Mother's warmth», «Home is where your heart lives», «City of Angels – City of Dreams», «Pan Kotsky in modern techniques of decorative art» (papier-mâché, clay, painting, soft toys), an exhibition of art works in «paper decorations» technique «Illustrations to songs and fables of Gregory Skovoroda» and others.

The organization of library space helps to unite implementation of all student education directions. Recently the perception of visual culture of surrounding area has changed. New materials and technologies allow transforming to new way not only personal, but also social space. The new design of public capacities is filled with light and color, can provide the unusual shape and volume. This all dramatically changed the environment visible to us, its colors and structure of the surrounding space. Visual environment is one of the main components of human livelihoods. Elements of ethnics' available in the University Library promote the harmonious development of young people in creative, intellectual, spiritual way, bring aesthetic pleasure, and contribute to the formation of ethnic self-identity.

A personal ethnic exhibition of the University scientist and artist Olga Strylets «Experience of heart and soul» is dedicated to Easter. The exhibition is currently displayed in the library reading room called on behalf of Gregory Skovoroda. It not only represents widely diverse art forms as painting on glass, embroidery, Easter eggs, paper decorations, tapestries, dolls, but also enriches space of reading room with spirit that unites everyone with native land. The exhibition has a cognitive and

educational value that encourages young people to explore their own genealogy and history of homeland, national culture, stimulates their own creative activity.

Library inherent some creative dynamism and constant enrichment where exhibitions change, new names appear, main human values, historical, scientific and cultural heritage become more popular. Every young person understands the present better, by studying and exploring the past, steadily moving forward.

R e f e r e n c e s:

Shkyra O. I. Library space comfort as guarantee for future comprehensive professional growth / O.I. Shkyra // Scientific research of the State Scientific Pedagogical Library of Ukraine named after V.O. Sukhomlinskiy / State Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, State Scientific Pedagogical Library of Ukraine named after V.O. Sukhomlynsky; editors .: T.I. Kyvshar (Chairman), P. I. Rogova (Dep. Chairman). - Vinnitsa: Nilan-LTD, 2014. - Vol. 4: Integrated sectoral informational resource: status, problems and prospects for creation and access.

Shkyra O. I. Problems of Local History Library / O. I. Shkyra, T.L. Derkach // Kyyivschynoznavstvo: Manual / V.P. Kocur, V.V. Kuibida, B.A. Chernov; Edited by V.P. Kocur. - Kyiv: Millennium, 2007.

Shkyra O. Spatial model of university library / O. Shkyra // Library Journal. - 2011.

Галина Щерба
Львів, Україна

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Транскордонне співробітництво – процес, який сприяє розвитку добросусідських відносин між країнами в економічній, політичній, соціальній та інших сферах, а тому є першочерговим кроком на інтеграційному шляху нашої держави.

Розвиток транскордонного співробітництва в Україні започатковано в 90-х рр. минулого століття. Так, за період із 1993 р. створено 10 єврорегіонів, до участі в яких залучено 15 областей України та адміністративно-територіальні одиниці семи прикордонних іноземних держав [1, с. 131-144.].

Переваги транскордонного співробітництва стають очевидними у вітчизняній економіці. Створення умов для ефективного функціонування різноманітних форм транскордонного співробітництва, а саме єврорегіонів як найвищої форми розвитку ТКС, та формування розвинутої нормативно-правової бази з питань транскордонного співробітництва дає змогу не тільки з найбільшою вигодою використовувати інтеграційні процеси, а й поліпшувати координацію прикордонного співробітництва із сусідніми державами, що має сприяти прискоренню регіонального економічного розвитку держави, припливу зовнішніх інвестицій, спрямованих на розвиток регіонального й загальноєвропейського співробітництва. Саме тому надзвичайно актуальною сьогодні стає проблема розвитку транскордонного співробітництва України та ЄС, а також покращення умов його функціонування.

Теоретичні аспекти транскордонного співробітництва України та ЄС досліджували такі вітчизняні вчені як: В. Борщевський, М. Долішній, К. Долотіна, Є. Кіш, В. Козик, В. Колодяжна, В. Кравців, О. Кушніренко, Ю. Макогон, М. Мальский, І. Михасюк, Н. Мікула [3], І. Студенніков, П. Токар, В. Толкованов, І. Школа, Г. Щерба та ін., а також зарубіжних – Л. Мазуркевич, С. Райхман, Р. Ратті, К. Форст, Х. Тчуді.

Транскордонне співробітництво – одна із важливих складових частин процесів європейської інтеграції. Воно розвивається на основі транскордонних зв’язків, що виникають у сфері політики, економіки, охорони навколишнього

середовища, культури, освіти, демографічного регулювання, в інших галузях у межах певного транскордонного простору – території, яка охоплює два або більше регіонів прикордонних держав та об'єднує їх за певними географічними й соціально-історичними ознаками [2].

Транскордонне співробітництво є важливим інструментом регіонального розвитку в умовах глобалізації та підвищення ролі регіонів на міжнародній арені. Такий вид співробітництва,починаючи з середини минулого століття, отримав особливе поширення у країнах Західної Європи, де вже накопичено багаторічний досвід здійснення транскордонної співпраці, спрямованої на посилення та поглиблення добросусідських взаємовідносин між територіальними общинами або органами влади.

У Законі України «Про транскордонне співробітництво» подається таке визначення транскордонного співробітництва: «…спільні дії, спрямовані на поглиблення економічних, соціальних, науково-технічних, культурних та інших відносин між територіальними громадами та місцевими органами виконавчої влади України і територіальними громадами та відповідними органами влади сусідніх держав в межах компетенції, визначеної їх національним законодавством» [2].

На сучасному етапі транскордонне співробітництво України та Європейського Союзу набуває актуального й важливого значення, оскільки воно відіграє важливу роль у розв'язанні проблем прикордонних територій, сприяє здійсненню господарської діяльності та прискоренню суспільно-культурних змін, що є необхідною запорукою налагодження добросусідських відносин [5].

Розбудова транскордонного співробітництва європейського рівня може допомогти Україні презентувати свої європейські наміри, адже саме транскордонне співробітництво є складовою регіональної політики Євросоюзу, норми і принципи якого є загальноприйнятими в країнах Європейської Спільноти.

У розвитку сучасного транскордонного, єврорегіонального співробітництва основну роль повинні відігравати регіональні органи самоврядування і територіальні громади прикордонних адміністративно-територіальних одиниць цих країн.

Сучасний динамічний розвиток європейської інтеграції вже за умов розширеного на схід Євросоюзу потребує виокремлення нових пріоритетів розвитку транскордонного співробітництва України та сусідніх держав. Більше того, геополітичні зміни, що відбулися, зокрема, в регіоні Центральної та

Східної Європи внаслідок розширення ЄС на схід, також вимагають формування міжрегіональних відносин за європейськими стандартами.

Геополітичний статус транскордонного співробітництва України з центральноєвропейськими державами піднявся на якісно вищий щабель. Україна може більш ефективно вирішувати проблеми зміцнення міжрегіональних відносин не лише з кожною із центральноєвропейських держав або їх регіональними об'єднаннями (Вишеград, Центральноєвропейська Ініціатива тощо), але і безпосередньо з Брюсселем та Страсбургом – на рівні центральних загальноєвропейських інституцій. У свою чергу, Україна може погоджувати і здійснювати спільні кроки в структурах ЄС з кожною державою – західним сусідом та на рівні співпраці прикордонних адміністративно-територіальних одиниць, наприклад, для отримання фінансової допомоги з метою реалізації спільних транскордонних проектів. Та, незважаючи на покращення фінансування з боку ЄС, проблеми прикордонної співпраці залишилися незмінними, і їх можливо подолати лише із зміною державної політики та управлінських стереотипів усіх партнерів.

Інтегрованість сусідніх країн до ЄС, НАТО та Шенгенського простору збільшує відмінності української сторони порівняно зі станом в розширеному ЄС. Різниця між західними областями України та суміжними з ними регіонами країн-сусідів за показниками економічного та соціального розвитку, обсягу інвестувань та рівня прикордонної інфраструктури невпинно зростає. Прийнятий в першому читанні Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про транскордонне співробітництво» [2] наразі не вирішує проблем,пов'язаних із створенням ефективної системи транскордонного співробітництва в нових умовах.

Зростаючі диспропорції та реальні можливості залучення коштів у регіональний розвиток стимулюють пошук адекватних рішень. Тому, пріоритет має надаватися «узгодженим діям» місцевих громад по обидва боки кордону, що працюють на спільні цілі та інтереси, і ґрунтуватися на реальних можливостях кожної із сторін. З такої точки зору, пріоритетними слід вважати:

- узгоджений розвиток транскордонних мереж; систем запобігання надзвичайним техногенно-екологічним ситуаціям;
- транскордонний туризм;
- науково-освітня та культурологічна діяльність.

Ознайомившись із теоретичними засадами, формами та нормативно-правовим регулюванням транскордонного співробітництва України та ЄС, можна зробити висновок, що попри всі виклики і нерозв'язані проблеми, єврорегіони залишаються найкращою «лабораторією» для опрацювання та

випереджального запровадження нових механізмів транскордонної співпраці з ЄС.

Реалізація вищезазначеного дозволить належним чином врахувати тенденції, притаманні транскордонному співробітництву Україна – ЄС, що надасть можливість і далі брати активну участь у співпраці. В іншому випадку, Україна як учасник прикордонного співробітництва опиниться в пасивній ролі та втратить значну частку позитивного потенціалу цього процесу.

R e f e r e n c e s:

Закон України «Про транскордонне співробітництво» від 24.06.2004 р. №1861-IV // www.rada.gov.ua.

Кіш Є. Проблеми транскордонного співробітництва України і Євросоюзу / Є. Кіш // Політичні менеджмент. – 2006. – № 5.

Мікула Н., Толкованов В. Транскордонне співробітництво Посібник. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.slg-coe.org.ua/wp-content/uploads/2012/10/Book_Trnskordonne_final_14-Aprill-11.pdf

Щерба Г. І. Роль єврорегіонів і транскордонного співробітництва у функціонуванні соціального простору в Європі // Український соціум. – 2008. – №3(26).

Щерба Г. І. Транскордонне співробітництво в контексті євроінтеграційного курсу України в умовах кризи [Електронний ресурс] - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vonu_sip_2013_18_2(3)__9.pdf

ІВЕНТНИЙ БОКС ІІІ:
ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД – ЕКСПЕРТНІ ЕВАЛЮАЦІЇ

Rudīte Andersone,
Iveta Ķestere,
Lūcija Rutka,
Rīga, Latvia

EDUCATION OF NATIONAL MINORITIES: THE CASE OF LATVIA AND LATVIANS

Latvia as a multicultural country with complicate history has a rich historical and current experience in the education of national minorities.

After their objectives, educational institutions of national minorities can be divided into several groups:

1. Schools set up in order to learn a national language, history, traditions and thus to prepare pupils for successful integration into a multicultural environment. For example, minority schools established in Latvia in 1920s and 1990s.
2. Schools set up to supplement the education gained in the schools of host country and maintain the national identity (usually – Sunday or Saturday schools). For example, Latvian Sunday schools in exile in the West after World War II.
3. Educational institutions established to facilitate integration of children of national minorities into the education system of the host country (usually – national kindergartens, primary schools). For example, the Latvian school in Ireland, opened in 2005.

4. Schools with aim to provide knowledge necessary for the integration into the homeland's educational system in future (usually - Sunday or Saturday schools). For example, the Latvian Saturday school in Brussels today, where the history of Latvia and Latvian language have been taught according to the elementary school curriculum of Latvia.

5. In some cases, minority schools can also become a place of preservation of national identity, if it is under a threat in their homeland. For example, a Latvian refugee schools in Russia during World War I and Jewish schools in Latvian in 1930s.

Analyzing the minority school experience, highly significant is the context of educational policy. The questions could be answer are as follows: How independent (or dependent) is a school regarding to the official institutions in the host country and homeland? What determines the content of teaching and develop curriculums? What are the principles of enrollment of pupils (the parents' nationality or a voluntary basis)? What make up the school funding? What is «information space» where school teaching team lives?

These issues are topical in today's society where the intensive migration processes continue especially after the enlargement of EU and turbulent political changes in 21st century.

Ганна Кісла
Київ, Україна

РІЗНІ ОБЛИЧЧЯ ЕТНІЧНОСТІ: АНАЛІЗ ВИРІШЕННЯ ЕТНІЧНИХ ПРОБЛЕМ У СУЧАСНИХ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇНАХ

Проблеми етнічності у світовому співтоваристві по-різному презентовані і мають різні механізми вирішення, тому що немає єдиних принципів, які забезпечують в демократичних суспільствах конструювання етнокультурних проблем етнічності. Додамо, що окрім того, що принципи різні, вони до того ж змінюються в межах кожної держави, залежно від конкретної ситуації. Але є проблема, яка присутня в кожній країні це етнонаціоналізм. Ідеологія етнонаціоналізму залишається одним з найбільш важливих і, певним чином, деструктивним явищем. Причина такого контенту етнонаціоналізму полягає не в тому, що ця ідеологія передбачає включення численних іммігрантів в структуру певного європейського суспільства на принципах індивідуальної інтеграції, а в тому, що пропонує нову оцінку змісту сучасної західноєвропейської національної спільноти.

Особливість рішення етнічних проблем в Європі можна визначити як «міграційний вимір» етнічності. Європейські країни вирішують проблему етнічного балансу. Міграційні потоки з Азії, Африки та Близького Сходу принесли драматичні перетворення «етнічного дисплея» в Європі

У Франції заперечується саме існування етнічних меншин, як особливих «національностей» в рамках єдиного народу, приналежність до якого визначається громадянством.

В Угорщині навпаки, існує повне визнання національних меншин із законодавчим закріпленням за ними права на місцеве самоврядування і представництво на республіканському рівні.

Німеччина будує стратегію культурного різноманіття та пов'язані з цим проблеми в культурній політиці і вирішує завдання: «як Інтеграція повинна давати і брати для всіх громадян країни» [1].

Великобританія виклик «міграційної етрективності» намагається вирішити на основі комплексної стратегії інтеграції. Основна теза цієї стратегії - розвивати «повсякденну інтеграцію»: на робочому місці, в дитячих і шкільних умовах, і на рівні місцевих громад, таких як центри дозвілля і торгових центрів.

Тобто в тих соціальних просторах, в яких люди живуть своїм життям і це для них є дуже важливо. У деяких європейських країнах вирішення проблеми «міграційної етнічності» має успіх. У деяких баланс інтересів не досягнутий і суспільства переживають відчуження та етнічну дистанцію. Оптимізація проблеми «міграційної етнічності», на думку деяких вчених, може реалізуватися в стратегії, при якій населення диференціюється не за етнічними ознаками, а за громадянством, і ділиться тільки на дві категорії - громадян даної країни та іноземців. У такому випадку у представників національних меншин не виникає «ідентичності мігрантів» і вони позитивно інтегруються в прийняте співтовариство.

Досвід вирішення етнічних проблем в європейському співтоваристві актуалізує тему освіти як ефективного механізму оптимізації досліджуваної проблеми. Освіта дозволяє. з одного боку, раціонально структурувати набір культурних традицій і цінностей представників національних меншин. З іншого, вносити позитивний сенс в інтеретничні комунікації і викликати інтеретнічну довіру. Освіта оптимізує симетрію системи цінностей між недомінуючими та домінуючіми групами у суспільстві.

Виділяються три види колективних характеристик національних меншин в Європі: освіта, вживання рідної мови та представництво в органах влади. Вирішальну роль відіграє освіта, тому що ставлення до національної школі є показником визнання державою соціального статусу етнічних груп, а при певних умовах сфера освіти перетворюється на елемент суперечності між національною меншиною і державою. Освіта передбачає вживання рідної мови. Досвід європейських країн у мовній політиці підтверджує цю тезу.

Угорська держава вважає рідну мову меншин в Угорщині фактором згуртування їх спільноти і тому здійснює за бажанням представників національних меншин викладання в навчальних закладах на їхній рідній мові. Угорська держава декларує, що кожен громадянин Угорщини може вільно користуватися своєю рідною мовою повсюдно і в будь-який час. У Франції домінує одна державна мова – французька. Іспанія та Італія в цьому питанні займають більш гнучку позицію, тому в їх Конституції є статті про охорону мов національних меншин. У Словаччині закон про мову передбачає вживання рідної мови в адміністративній сфері тільки тоді, коли пропорція національної меншини перевищує 20% населення регіону. У Румунії представники меншин можуть використовувати свою рідну мову тільки у випадку, якщо не володіють румунською.

Проблема мовної політики дуже важлива, тому що інтегрує в простір освіти, культури, самовизначення громадян, участі в політичному житті суспільства.

R e f e r e n c e s:

Agnes M. Flak The role of the media in the integration of ethnic immigrants in Germany // Washington and Lee University. – May, 2013.

Ethnic group [Electronic resource]. – Mode of access: http://approaches.ethnicitey. org .Ethnic_group

Ganna Kisla
Kyiv, Ukraine

DIFFERENT IMAGES OF ETHNICITY ANALYSIS OF THE DECISISON OF ETHNIC PROBLEMS IN MODERN EVROPEAN COUNTRIES

Problems of ethnicity has different presentation in the world community. It have different mechanisms to solve, because there is the same principles that help solve problems ethno-cultural ethnicity in democratic societies. Principles have changed within each state, depending on the particular situation. But there is a problem that is present in every country, it is ethnic nationalism. The ideology of ethnic nationalism is the most important. Sometimes the ideology of ethnic nationalism has a destructive phenomenon. The reason for this is the following content of ethno-nationalism: this ideology involves the incorporation of immigrants into the structure of certain European society based on individual integration, and this ideology offers new assessment content the modern Western European national community.

The special feature of ethnic problems in Europe can be defined as a «migration dimension» ethnicity. European countries solve the problem of ethnic balance. Migration flows from Asia, Africa and the Middle East have brought dramatic transformation «ethnic display» in Europe [1]. In France, denied the existence of ethnic minorities, as the special «nationalities» within a single nation, membership of which is determined by citizenship. In Hungary is the full recognition of national minorities. They have the right to local self-government and representation at the national level.

Germany is building a strategy for cultural diversity and related issues in cultural policy and solves the problem of «how integration should give and take for all its citizens. UK call «Migration attractive» trying to decide on the basis of a comprehensive strategy for integration. The main thesis of this strategy - to develop «everyday integration»: in the workplace, in the children's and school conditions, and at the community level, such as leisure centers and shopping malls. That is, in the social spaces in which people live their lives and it is for them to very important.

In some European countries the problem «migration ethnicity» is a success. In some balance between the interests of society not reached and society to experience exclusion and ethnic distance. Optimization problem of «migration ethnicity», according to some scholars, can be realized in the strategy, in which the population is not differentiated by ethnicity and nationality, and is divided into only two categories – the citizens of the country and foreigners. In such a case, the representatives of national minorities does not arise «identity of migrants» and they positively integrated into the host community.

Experience in dealing with ethnic problems in the European Community actualizes the topic of education as an effective mechanism for the optimization problem under investigation. Education allows on the one hand, rationally structured set of cultural traditions and values of members of national minorities. On the other, to make a positive sense in Interethnic Communication and cause Interethnic trust. Education system optimizes the symmetry values between non-dominant and dominant groups in society.

There are three types of collective characteristics of national minorities in Europe: education, the use of the native language and representation in government. Education plays a crucial role, because the ratio of the national school is an indicator of recognition by the state of the social status of ethnic groups, and under certain conditions, the education sector is transformed into an element of conflict between the minority and the state. Education involves the use of the mother tongue. European experience in language policy confirms this thesis.

The Hungarian government considers the native language of minorities in Hungary factor uniting their community and therefore carried out at the request of representatives of national minorities teaching in schools in their own language minorities in educational institutions teaching in their native language. Hungarian State declares that every citizen is free to Hungary to use their mother tongue everywhere and at any time.

In France, the French language is one state, it dominates. Spain and Italy in this matter are taking a more flexible stance, so they have an article of the Constitution

for the protection of national minorities. In Slovakia's language law provides for the use of the mother tongue in administration only when the proportion of minority exceeds 20% of the population of the region. In Romania, minorities can use their native language only if you do not speak Romanian.

Problems of language policy is very important because integrates into the space of education, culture, self-determination of citizens to participate in the political life of society.

R e f e r e n c e s:

Agnes M. Flak. The role of the media in the integration of ethnic immigrants in Germany // Washington and Lee University. – May, 2013,

Ethnic group [Electronic resource]. – Mode of access http://approaches.ethnicitey. org .Ethnic_group.

Олена Ковальчук
Київ, Україна

ОСВІТА ЯК ЧИННИК ЗБЕРЕЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ (НА ПРИКЛАДІ УКРАЇНЦІВ У КАНАДІ)

Освіта є одним із вагомих чинників збереження національної ідентичності. Це яскраво прослідковується на прикладі понад 120-літньої історії українців у Канаді. Їх досвід надзвичайно важливий і цінний ще й тим, що саме вони домоглись чи не найкращих результатів, ніж наші земляки, які мешкають в інших країнах світу.

Українці в Канаді пройшли надзвичайно важкий і складний, часом трагічний шлях, займаючи найнижчі щаблі соціальної ієрархії. Вони були «небажаними чужинцями», «юрбою жебраків», людьми «нижчої раси», називали їх ще «білими неграми». І подібних епітетів, якими вони нагороджувались, було немало. На собі відчули, що таке дискримінація, зневага. Сьогодні українці та їхні нащадки повністю інтегрувалися в канадське суспільство. Структура їх зайнятості в цілому характерна по Канаді. Вони працюють на високих посадах в провінційному і федеральному уряді, парламенті.

Нині йдеться про створення цілісної системи україномовної освіти. З другої половини XX ст. українська мова поступово вводиться до державних шкіл, починаючи від передшкілля до 12-го класу. При цьому успішно продовжують працювати численні «Рідні школи», курси українознавства. Українська мова, література, історія викладається в університетах Канади. Кожен період має свої особливості і завдання. Та головне – збереження української мови, культури, звичаїв, традицій. І це була єдина позиція усієї української громади попри різні політичні й релігійні переконання. Хоча варто зазначити, що дуже часто міжпартійні й релігійні розходження тільки шкодили загальній справі. «Рідні школи», курси українознавства, інститути, класи, літні курси та ін. створювались при кожній більшій громаді, організації, церкві. І діяли вони, головним чином, їх коштом, а також допомоги батьків та меценатів. Одні були невеликі та й існували недовго, інші – десятиліття. Станом на 1966-1967 рр. у Канаді нараховувалось 539 «Рідних шкіл». Найбільше мала Українська католицька церква – 329, яка охоплювала близько 12 тис. учнів (400 учителів) і 13 садочків (500 діточок) та відпочинкові оселі. Крім того, при

Товаристві об'єднаних українських канадців діяли більш як 20 шкіл (понад 2000 учнів). Кількість курсів українознавства – 22 (1100 осіб). Загальна кількість учнів, яка була охоплена українськими освітніми програмами, за підрахунками дослідника історії української імміграції Михайла Марунчака, сягала 25 тисяч.

Назвемо лише кілька найбільших українських освітніх установ, які працюють і нині протягом не одного десятиліття: Інститут ім. Петра Могили в Саскатуні (створений 1916 р.), Інститут св. Івана (заснований 1918 р. як Інститут ім. Михайла Грушевського) в Едмонтоні; Колегія св. Андрія у Вінніпезі при Манітобському університеті (1946, у 1962 р. одержала статус асоційованого, 1981 р. – афілійованого колледжу при Манітобському університеті); Курси українознавства ім. Івана Франка в Едмонтоні (1956), Інститут св. Володимира в Торонто (1963), школа української спадщини імені Юрія Липи в Торонто (1956), українська школа ім. Лесі Українки в Торонто (1970), «Рідна школа» і Курси українознавства ім. Івана Франка в Ошаві (1973) та ціла низка інших. За час їх діяльності та інших були виховані кілька поколінь українців. А метою, як зазначила Оксана Соколик – директор школи ім. Юрія Липи, «є виховання українця патріота, свідомого свого походження і місії. Наш випускник – це громадянин Канади, озброєний міцними знаннями про Україну, який поширюватиме правду про Україну та її історію, відстоюватиме добре ім'я України та українців у світі та буде корисним українській громаді у Канаді». Надзвичайно важливо, що молоді українці, які закінчили національні освітні заклади, зазвичай, через певний час, приводять своїх дітей, онуків. Деякі з них, закінчивши навчання, отримавши світу, повертаються до них уже в якості вчителів, щоб сіяти «зернятка української мови», спільно плекати та виховувати підростаючу молодь, щоб у майбутньому «зібрати плоди міцної зростаючої української спільноти в Україні та за її межами».

З введення української мови в державних школах піднесло її престиж, покликало до праці цілі кадри вчителів, переважно народжених у Канаді, які наполегливо стали працювати над підвищенням своїх знань з українознавства. Це «повернуло нам наших дітей і молодь, яка відійшла була від нас із комплексом меншовартості. У цих учнів зростає довір'я й пошана до своїх батьків, до української мови, своїх учителів і свого народу», зазначав відомий педагог та шкільний інспектор, активний діяч української громади, меценат Іван Боднарчук.

Попри значні успіхи у справі шкільництва, загалом тенденція тривожна. Усе менше дітей ходять до української школи, різко зменшується кількість, які володіють мовою своїх предків. Частіше можна почути і прочитати такі

тривожні висловлювання: «Криза української мови в Канаді», «Дзвін тривоги у збереженні української мови», «Українська мова в Канаді вимирає» та ін. Проблеми, які стоять перед українською громадою і потребують свого вирішення, надзвичайно великі і складні. Це питання *постійно і гостро* (Виділено нами. – Авт.) стоїть на порядку денному. Освітяни, небайдужі канадці українського походження докладають значних зусиль для вирішення цієї проблеми. При постійній і напруженій роботі усіх поколінь, головним чином молоді, якнайтіснішій співпраці і координації «Рідних шкіл» та державних, вчителів і батьків, сприятливій державній політиці (1971 р. в Канаді була запроваджена офіційна політика багатокультурності, спрямована на збереження та примноження багатокультурної спадщини країни), підтримці Незалежної України, враховуючи багатий досвід у царині освіти, попри численні труднощі українська громада в Канаді має шанси зберегти мову, культуру, звичаї своїх предків, а значить свою національну ідентичність.

R e f e r e n c e s:

Боднарчук І. До рідних причалів. Репортажі з обстеження шкіл в Канаді. – Торонто–Вінніпег, 1979. – С. 54–55.

Соколик О. Школа імені Юрія Липи розпочала новий, 58-й навчальний рік // http://www.lucorg.com/ukrainian-school_240.htm.

Тесля І., Юзик П. Українці в Канаді – їх розвиток і досягнення. – Мюнхен, 1968. - С. 42; Марунчак Михайло. Історія українців Канади. Т. 2. 2 вид.– Вінніпег, 1991. – С. 325.

Костянтин Коган
Нью Йорк, США

ЦІННІСНІ ВИКЛИКИ УКРАЇНИ В ГЛОБАЛЬНОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ СВІТІ

На початку третього тисячоліття Україна постала перед новими викликами, адекватне реагування на які обумовлює не лише долю сучасних здобутків, але й перспективу розвитку на наступні десятиріччя. Надзвичайно актуальним є питання про стратегії, ресурси і механізми подальшої суспільної модернізації, особливо з огляду на ті процеси, що набирають обертів у світі з кінця 90-х років XX сторіччя та на початку XXI сторіччя, а саме глобалізацію та інформатизацію суспільства. Діалектична єдність цих процесів детермінує той світовий тренд, за якого соціально-політичні пріоритети все більше виводяться з базових цінностей суспільства, таких як «виживання», «свобода», «демократія», «економічний добробут», «розвиток», соціально-культурні традиції і орієнтації, інші внутрішні (національна ментальність і домінуюча ідеологія, екологічна система та інші) і зовнішні (міжнародне оточення, в тому числі цивілізаційне, членство у міжнародних організаціях, історичний досвід і традиції міжнародних відносин та інші) параметри. Такі комплексні ціннісні кластери лежать в основі сучасних цивілізаційних утворень.

С. Хантінгтон стверджує, що сучасний світ розділяють не ідеологічні, а культурно-цивілізаційні відмінності, коли західній цивілізації протистоять православна та мусульманська. Саме такий ціннісно-цивілізаційний підхід набуває для України дуже важливого значення з точки зору усвідомлення викликів перед якими постала країна. За Хантінгтоном, Україна – це «розколота країна», дві частини якої належать до двох різних цивілізацій. Україна, на його думку, розділена на уніатський націоналістичний україномовний захід і православний російськомовний схід [Хантингтон, 2003, с. 243-244], які сповідують відмінні соціальні, економічні та політичні цінності. Отже ціннісні орієнтації є визначальними як для забезпечення єдності і територіальної цілісності держави, так і для захисту національних інтересів на міжнародній арені.

В. Андрущенко, наголошуючи на порубіжному становищі України, вказує, що історично вона стоїть на межі взаємодії європейської і азіатської цивілізації, поєднує в собі їхні суперечливі амбіції і делегує їх одне одному, але не інакше, як в трансформованому власною ментальністю і культурою вигляді. Як

свідчать дослідження, захищаючись від руйнаційної зовнішньої і внутрішньої стихій й балансуючи між східно-західними впливами, сприймаючи їх конструктивний комплекс, але відторгаючи вороже чуже, що знищувало український спосіб життя, українці все більш рельєфно викристалізовували свій власний національний характер, західноєвропейські риси в якому все ж таки переважали над євразійськими [Андрущенко, 2006].

Застосування функціонального методу до визначення місця та ролі України як підсистеми у глобальній системі міжнародних відносин дає змогу зробити наступні висновки. Україна – це порубіжна земля – регіон постійного зіткнення міжнародних інтересів, взаємодії і конфлікту двох ціннісно-цивілізаційних систем – європейської (західної) та євразійської (православно-слов'янської). Функцією цієї підсистеми є забезпечення безперервного входу та виходу (кругообігу) ресурсів між двома вказаними системами. На думку Д. Белла [Белл, 1996], М. Кастельса [Кастельс, 2009], Е. Тоффлера [Тоффлер, 2010], в сучасному світі, який переходить до інформаційної стадії розвитку, основними ресурсами виступають вже не стільки капітал і праця, скільки інформація і знання. Звідси витікає, що, виконуючи свою, визначену С. Коеном функцію «воріт» [Коен, 2014, с. 342], «пограниччя» перш за все повинне стати зоною обміну саме інформацією і знаннями, тобто зоною комунікації. Розвиток комунікації є однією з ознак процесу глобалізації. І саме комунікація в її культурно-ціннісному сенсі має стати інструментом створення універсальних цивілізаційних спільнот.

Виконуючи нагальне завдання внутрішньої політики – консолідацію української політичної нації, Україна має розвинути мережу комунікаційних каналів між представниками двох цивілізацій – західноєвропейської та євразійської всередині країни. Водночас слід зазначити, що необхідною умовою ефективності такої комунікації є не тільки внутрішній дискурс, але і діалог та співробітництво між Євросоюзом та Росією, як геополітичних гравців, що є ядрами вказаних цивілізацій. Інакше українська нація знов може бути розтягнена навпіл між цими двома ціннісними центрами тяжіння.

Безумовно, що, виступаючі в ролі медіатора, Україна в жодному разі не може розглядатися як суто механічний передавач. Хоча у випадку із ціннісною комунікацію, про яку ми ведемо мову, це і неможливо, тому що медіатор завжди виступає як інтерпретатор, сприймаючи та переробляючи повідомлення відповідно до власної шкали цінностей. І в цьому зв'язку слід обов'язково звернути увагу на твердження В. Андрущенко про важливість теоретичної рефлексії світової гуманістичної традиції як умови забезпечення зворотного

впливу української культури, традицій, гуманістичної думки на світове співтовариство [Андрущенко, 2003, с. 329]. Отже, саме затвердження в якості «форуму», на якому відбувається ефективна міжцивілізаційна комунікація, може вважатися адекватною відповіддю на ті ціннісні виклики, перед якими постала Україна в глобальному інформаційному світі.

R e f e r e n c e s:

Андрущенко В. Організоване суспільство / Інститут вищої освіти АПН України. – К., 2006 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/books/2006/06vaos/.

Андрущенко В. Гуманітарна політика України // Філософія політики. Хрестоматія. Т.4 – К.: «Знання України», 2003.

Белл Д. Прихід постіндустріального суспільства / Даніель Белл // Сучасна зарубіжна соціальна філософія. Хрестоматія. – К.: Либідь, 1996. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://kdpu.edu.ua/download/kaf_philosof/Dzherela/XX/bell.ukr.pdf

Тоффлер Э. Третья волна / Пер. с англ. К. Ю. Бурмистрова. – М.: АСТ, 2010.

Хантингтон С. Столкновение цивилизаций / Пер. с англ. Т. Велимеева, Ю. Новикова. – М.: АСТ, 2003.

Castells M. The Rise of the Network Society. Information Age, vol. 1; 2nd Edition with a New Preface edition. Wiley-Blackwell / Manuel Castells. - 2009. [online]. Access: http://issuu.com/austinwillis/docs/the_rise_of_the_network_society_with_a_new_pr.pdf

Cohen S. B. Geopolitics: The Geography of International Relations, Third Edition / Saul Bernard Cohen. – Rowman & Littlefield Publishers, Inc., 2014.

Kostyantyn Kogan
New York, USA

VALUE CHALLENGES FOR UKRAINE IN THE GLOBAL INFORMATION WORLD

At the beginning of the third millennium Ukraine faces new challenges not only the fate of modern achievements but also the future development of the next decade are caused by adequate responsibility. The question of strategy, resources and mechanisms to further social modernization is very important, especially in view of the processes, namely globalization and the formation of information society, that are gaining momentum in the world since the late 90s of the twentieth century and early twenty-first century. Dialectical unity of these processes determines a global trend in which social and political priorities are increasingly removed from the basic values of

society, such as «survival», «freedom», «democracy», «economic prosperity», «development», socio-cultural traditions and orientation, other internal (national mentality and ideology of the dominant ecological system, etc.) and external (international environment, including civilization, membership in international organizations, historical experience and traditions of international relations, etc.) parameters. These complex clusters of values are underlying modern civilization formations.

S. Huntington argues that the modern world has divided not by ideological, but by cultural and civilizational differences, when Orthodox and Muslim civilizations are opposed to Western civilization. Such value-civilizational approach gets to Ukraine is very important in terms of understanding the challenges before which the country is faced. According to Huntington, Ukraine is a «split country», main parts of which belong to two different civilizations. Ukraine, in his opinion, is divided into uniate nationalist ukrainian-speaking West part and Orthodox russian-speaking East part [Huntington, 2003, p. 243-244]. These parts professing different social, economic and political values. So the value orientation are crucial to ensuring the unity and territorial integrity and to protect national interests in the international arena.

V. Andruschenko, emphasizing the frontier situation in Ukraine, points out that historically it is on the verge of interaction between European and Asian civilizations, combining their conflicting ambitions and delegate them to each other, but not only as a transformed mentality and culture of its own kind. According to the investigation, Ukrainian created more clearly its own national character, defended themselves against external and internal impacts and balanced between East-Western influences, perceiving their constructive complex, but rent the hostile alien that destroying Ukrainian lifestyle. Western features are still dominated over the Eurasian in it [Andruschenko, 2006].

The use of functional method to determine the place and role of Ukraine as a subsystem in the global system of international relations allows the following conclusions. Ukraine is a frontier land, a region of constant clash of international interest, interaction and conflict between values and civilization systems – European (Western) and Eurasian (Orthodox Slavic). The function of this subsystem is to provide continuous input and output (cycle) of resources between the two specified systems. According to D. Bell [Bell, 1996], M. Castells [Castells, 2009], E. Toffler [Toffler, 2010] in the modern world, which transforms to information stage of development, the main resource no longer appears as capital and labor but as information and knowledge. It follows that, in fulfilling its function specified by S.

Cohen as a «gate» [Cohen, 2014, p. 342], «frontier» has to become a zone of information and knowledge reciprocity, called area of communication. Communication development is one of the hallmarks of globalization. So communication in its cultural sense has to become a valuable tool to create universal civilization communities.

Doing urgent task of domestic policy – consolidation of the Ukrainian nation, Ukraine has to develop a network of communication channels between the two civilizations – Western European and Eurasian inside the country. But internal discourse is not only necessary condition for the effectiveness of such communication. The dialogue and cooperation between the EU and Russia as geopolitical players and civilizations' cores are important too. Otherwise Ukrainian nation will be spread between these two centers of value gravity again .

It is sure, that, acting as a mediator, Ukraine in no way be regarded as a simple mechanical transmitter. Although in the case of value communication, which we are discussing, this is not possible, because the mediator always acts as interpreter, perceiving and processing the messages according to their own scale of values. In this connection, be sure to pay attention to the statement of V. Andruschenko about the importance of theoretical World humanistic tradition's reflection as a condition of the reverse effect of Ukrainian culture and humanistic traditions on the international community [Andruschenko, 2003, p. 329]. So Ukraine's incipience as a «forum», which provides effective communication between civilizations, can be considered as adequate response to those value challenges that faced our nation in the global information world.

References:

Andruschenko V. An Organized Society / The Institute of Higher Education of Ukraine. - K., 2006 [online]. - Access: http://www.nbuv.gov.ua/books/2006/06vaos/.

Andruschenko V. The Humanitarian Policy of Ukraine / The Philosophy of Politics. Readings. V.4 - K .: "The Knowledge of Ukraine", 2003. – p. 317-335.

Bell D. The Coming of Post-Industrial Society / Modern foreign social philosophy. Readings. - K .: Lybid, 1996. [online]. Access: http://kdpu.edu.ua/download/kaf_philosof/Dzherela/XX/bell.ukr.pdf

Castells M. The Rise of the Network Society. Information Age, vol. 1; 2nd Edition with a New Preface edition. Wiley-Blackwell. - 2009. [online]. Access: http://issuu.com/austinwillis/docs/the_rise_of_the_network_society_with_a_new_pr.

Cohen S. B. Geopolitics: The Geography of International Relations, Third Edition / Saul Bernard Cohen. - Rowman & Littlefield Publishers, Inc., 2014.

Huntington S. Clash of civilizations / Transl. from English by T. Velymeeva, Y. Novykova. - M.: AST, 2003. – 344 p.

Toffler E. Third Wave / Transl. from English by K. Y. Burmistrov. - M .: AST, 2010.

Олександр Коротич
Київ, Україна

ОСВІТНІ ПРАКТИКИ УКРАЇНЦІВ У США: МОЖЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ДОСВІДУ В УКРАЇНІ

Маючи у полі зору наших наукових інтересів українську етнічність у США, маємо додати до запропонованої теми деяку інформацію, що стосується можливості запозичення та використання в українських умовах досвіду освітніх практик українців у США.

Почнемо з того, що визначимо відмінності у глобальній перспективі культурницьких рис США та України. Широковідомим є факт, що у США на державному рівні підтримується політика мультикультуралізму, яка, проте, не є офіційно закріпленою [Кушнарева, 2011]. Така політика знімає соціальну напругу у суспільстві у питаннях етнічної та культурної різноманітності. Оскільки нація не має домінуючої культури, то представники різних етнічних груп мають рівні права та можливості у тому числі і в освітньому середовищі. Культурна різноманітність сприяє поширенню толерантності у суспільстві, взаємодія між індивідами відбувається не на основі приналежності до основної культури чи субкультури, а на основі особистих інтересів та уподобань індивідів. До речі, те саме спостерігається і у релігійному середовищі: Америка будучи релігійно різноманітною не встановлює домінуючої релігії, що дозволяє гуртувати суспільство на основі громадянських та гуманістичних цінностей [Putnam, 2010].

У той же час, в Україні спостерігається відродження національної ідеї та встановлення і поширення національної культури. Зараз ще не можливо спрогнозувати кінцеві наслідки цих процесів, проте, у суспільному середовищі помітно збільшується поляризація. Представники етнічних меншин в Україні, особливо росіяни, намагаються відторгнути домінуючу культуру. Вони встановлюють систему стереотипів та принципів для власної внутрішньої протидії українському середовищу. Такі наслідки викликані деякою неприродністю процесів, зазначених на початку абзацу. Зараз вони мають направленість згори до низу, тобто поширюється завдяки владним структурам. Самі по собі вони не були створені політичною елітою, але саме вона перехопила гасла радикальних сил, які вийшли на українську політичну арену після Революції Гідності. Їх радикальні ідеї відображають прагнення лиш деякої частини суспільства, у той час як саме суспільство не є радикальним.

Саме тому інші, у тому числі етнічні меншини, почали відторгати встановлювані українські національні практики.

Тож маємо таку картину відмінностей: США є етнічно та культурно різноманітною країною і ця різноманітність підтримується на державному рівні. Україна також є етнічно різноманітною країною, проте на державному рівні тут підтримується ідея національної монокультури. Це є вихідним положення для аналізу практик шкільництва серед менших, адже саме про нього йде мова у нашому семінарі.

Саме система культурної різноманітності надала можливості для виникнення різноманітності практик етнічного шкільництва у США. Усі етнічні громади, у тому числі і українські, мають право тут самостійно обирати форми та методи етнічного навчання для своїх дітей. Була побудована система українського шкільництва у США, до якої входять декілька типів шкіл, а саме: школи, в яких викладання здійснюється українською мовою; школи, у яких, серед інших, вивчаються українознавчі предмети; загальноосвітні навчальні заклади, у яких вивчається українська мова; навчальні заклади, у яких українська мова вивчається факультативно; недільні та суботні школи; дитячі дошкільні заклади, що мають україномовні групи [Educational…, 2014]. Така система дозволяє батькам обирати, наскільки їх діти мають бути ознайомлені з культурною та науковою спадщиною українського народу. Велику роль у поширенні етнічного знання про Україну відіграють українські релігійні громади. У США більше 50% громадських організацій мають відношення до релігії [Putnam, 2010], тому школи не стали виключенням – більшість суботніх та недільних шкіл працюють саме при релігійних громадах, та фінансуються ними [Teacher…, 2011]. Такі школи є найчисельнішими, оскільки дозволяють батькам ознайомити своїх дітей з культурою та мовою українського народу, при цьому не відриваючи їх від звичайного шкільного середовища та однолітків. І такі практики є ефективними, дані досліджень свідчать, що близько 15% українців спілкуються вдома українською мовою і ще 15% російською [Коротич, 2014], це вказує на відносно високий рівень збереження українською громадою власної мови, зважаючи на велику кількість міжетнічних шлюбів та високий ступінь інтеграції українців до американського суспільства.

Продемонстровані практики не є надто контроверсійними для України, адже вони, у своїй більшості, були сформовані лише завдяки громадській свідомості українських етнічних та релігійних громад у США. Їх бажання транслювати власну культуру дітям стало вихідним у становленні українського шкільництва за океаном. За умов помірної децентралізації України, а саме –

збільшення ролі місцевих громад, даний досвід можливо застосувати для етнічних меншин, які проживають на території України. Надання права меншинам обирати на місцях наскільки залученими їх діти мають бути до культури та мови власного етносу зніме питання формування всезагального українського шаблону навчання для етнічних меншин. У такому випадку державна стратегія має бути розроблена лиш щодо питань фінансування освітніх програм етнічних меншин, а це вже набагато менша проблема. Також, необхідно мати на увазі, що підтримувана в Україні система національної монокультури може ускладнити адаптацію практик українців у США до українського освітнього середовища, оскільки вказані практики були сформовані у іншій суспільній системі. На нашу думку, зняття національного питання з поля зору українського суспільного дискурсу та переключення уваги на побудову громадянського суспільства, матиме позитивний вплив на поширення толерантності в Україні і на покращення становища її етнічних меншин.

R e f e r e n c e s:

Коротич О. ‘Динаміка соціально-демографічних характеристик української етнічності у США’, Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент 15/2014, с. 44-55.

Кушнарева Е. ‘Мультикультурализм в США’, Исторические, философские, политические и юридические науки, культурология и искусствоведение. Вопросы теории и практики 1(7)/2011, с. 125-127.

Putnam R. and Campbell D., American Grace: How Religion Divides and Unites Us, (New York: Simon & Schuster, 2010).

Educational Council. Ukrainian Congress Committee of America, 2014. [Electronic resource]. – Mode of access: http://www.ucca.org/index.php?option=com_content&view=article&id=15&Itemid=13&lang=en

Teacher conference. MIST-online: Ukrainian Weekly for the whole world, 2011. [Electronic resource]. – Mode of access: http://meest-online.com/?p=1004

Oleksandr Korotych
Kyiv, Ukraine

EDUCATIONAL PRACTICES OF UKRAINIANS IN THE USA: POSSIBILITIES FOR APPLICATION OF EXPERIENCE IN UKRAINE

Since we have Ukrainian ethnicity in the USA as a center of our scientific interests, we would like to add some information to the proposed topic of the seminar. Our paper deals with the possibilities for adaptation and use of the American Ukrainians educational practices in the educational field of Ukraine.

Let us begin with the search of global differences between cultural spaces of the USA and Ukraine. Well-known fact is that the USA government supports multiculturalism policy, even if it is not officially adopted [Kushnareva, 2011]. Such policy reduces social tension based on ethnic and cultural diversity in the society. As American nation doesn't have dominating culture, representatives of the different ethnic groups have equal possibilities in education. Cultural diversity promotes tolerance in the society. That is why interactions between individuals are based on their personal interests, likes, or dislikes, and not on affiliation to main culture or to subculture. By the way, such situation applies also for the religious sphere: the USA, being religiously diverse, has not chosen dominating religion. It promotes the unification of the society on the basis of civil and humanistic values [Putnam, 2010].

In the same time, in Ukraine we can observe revival of the national idea and the installation and spread of the national culture. We can't yet predict the final consequences of these processes, but we've already noticed the rise of polarization in the Ukrainian society. Representatives of the ethnic minorities in Ukraine, especially Russians, are trying to reject dominating culture. They have build the system of stereotypes and principles for own internal counter with the Ukrainian environment. Such consequences caused by artificiality of the processes, mentioned in the beginning of the paragraph. Now they are directed from top to bottom, namely they are spreading regarding to the authorities. Political elites had not invented them; they just adopted them from radical forces that have appeared on the Ukrainian political stage after the Revolution of Dignity. Ideas of these radical forces reflect opinions of some part of the Ukrainian society, but whole society is not radical. That is why others, including ethnic minorities, started to reject Ukrainian national practices.

Now we get the picture of the differences: the USA is ethnic and cultural diverse and its diversity is supported by the authorities. Ukraine is also ethnic diverse, but here the idea of national monoculture is supported on the state level. This is a basic

condition for the analysis of the schooling practices among the minorities, since it is a main topic of our seminar.

It is the system of cultural diversity which contributed the most in the creation of wide diversity of the USA national minorities schooling practices. All ethnic communities, including Ukrainian, have the right to choose forms and methods of the ethnic education for their children. The system of Ukrainian schooling in the USA has four types of schools: 1) schools, which are taught in Ukrainian; 2) schools, where students study Ukrainian subjects among others; 3) secondary schools, which taught Ukrainian language; 4) schools where Ukrainian language is taught as an optional subject. Also in the USA there are few kindergartens with the Ukrainian-language group [Educational…, 2014]. This system allows parents to choose how involved their children should be in the studying of the cultural and scientific heritage of the Ukrainian nation.

Ukrainian Greek Catholic Church and Ukrainian Orthodox Church play a big role in the spreading of the Ukrainian ethnic knowledge. Since in the USA more than 50% of communities are religious [Putnam, 2010], schools are not exclusion – most of the Sunday and Saturday schools are under the patronage of these two religious organizations [Teacher…, 2011]. Sunday and Saturday schools are most numerous, since they allow parents to get their children acquainted with the Ukrainian culture and language without taking them from their usual school environment and their peers. Such practices really are effective. Researchers find 15% of the Ukrainians in the USA speak Ukrainian at home and another 15% speak Russian [Korotych, 2014]. It indicates the high level preservation of own language in the Ukrainian community, having in mind, of course, the big number of the interethnic marriages and high level of the Ukrainians integration into the American society.

Demonstrated practices are not very controversial for the Ukraine. Most of them were formed regarding to public consciousness of the Ukrainian ethnic and religious communities in the USA. Their will to translate ethnic cultural knowledge for the children was the main reason for the installation of the Ukrainian schooling system in the USA. Such experience can be applied for the ethnic minorities of Ukraine, if decentralization will happen and the local communities will adopt more power. If the local communities will have right to choose how involved their children should be into the culture and language of own ethnos, the question of forming universal formula for education of national minorities in Ukraine will lose actuality. Then will rise the need of state program to finance the educational initiatives of national minorities, but this matter is easier. Also we should have in mind the system of the national monoculture supported by authorities can become the barrier for the

adaptation of the American Ukrainians practices into the Ukrainian educational system, since they were formed in the other social system. For our opinion, putting off the national question in the Ukrainian discourse and switching of the public attention to the installation of the public society will have a positive impact on the spread of the tolerance in Ukraine and will improve the situation of its ethnic minorities.

References:

Educational Council. Ukrainian Congress Committee of America, 2014. [Electronic resource]. – Mode of access: http://www.ucca.org/index.php?option=com_content&view=article&id=15&Itemid=13&lang=en

Teacher conference. MIST-online: Ukrainian Weekly for the whole world, 2011. [Electronic resource]. – Mode of access: http://meest-online.com/?p=1004

Korotych O. 'Динаміка соціально-демографічних характеристик української етнічності у США' (Dynamics of socio-demographic characteristics of the Ukrainian ethnicity in the USA), Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент 15/2014, с. 44-55.

Kushnareva E. 'Мультикультурализм в США' (Multiculturalism in the USA), Исторические, философские, политические и юридические науки, культурология и искусствоведение. Вопросы теории и практики 1(7)/2011, с. 125-127.

Putnam R. and Campbell D., American Grace: How Religion Divides and Unites Us, (New York: Simon & Schuster, 2010).

Andrzej Porębski
Kraków, Poland

CHALLENGES OF CONTEMPORARY MULTICULTURALISM. THE CASE OF SWITZERLAND

The beginnings of the Swiss Confederation date back to the end of the thirteenth century. However, the processes which led to the emergence and development of this political and – with the passage of time – national organism arose through, and for many years progressed under, the dominion of the German-speaking House of Habsburg. It was only after Bern had acceded to the Confederation (1353) and expansion to the south at the beginning of the fifteenth century, that the Swiss became more open towards different Romance cultures. This process which spanned many centuries, led to the institutionalisation of Swiss linguistic pluralism in a form which might be referred to as traditional, and which ultimately led to the Constitutional recognition in 1938 of the following four languages as Switzerland's national languages: German, French, Italian and Rhaeto-Romance [Rhaeto-Romance language].[7]The final act of maturity of this traditional linguistic pluralism was the recognition of Rhaeto-Romance as one of the official languages of the entire Confederation. The *Sprachartikel* (Language Clause) under the latest Swiss Constitution, passed in 1999, makes reference to this (Article 70).

However, the crystallization of traditional multilingualism was accompanied by significant social processes, both within the Confederation and beyond it, which gradually led to an important change in the context of traditional multiculturalism.

The *Sprachartikel* in the Constitution of 1848

In the modern era the authors of the new Constitution of 1848 were faced with the dilemma of Switzerland's internal cultural diversity. After half a century of the Swiss State, which remained under the influence of French models, the members of the elite involved in forming the State had to decide whether the reviving Switzerland should follow in the footsteps of French centralism as a «Federal State», or whether it should return to the «federation of cantons-states» formula [Godel, p. 60]. Following discussions, the approval of the so-called *Sprachartikel* (Article 109) under the 1848

[7] In specialist literature the Rhaeto-Romance language is also referred to as «Romansch». This paper refers to the traditional and more commonly known form i.e. the «Rhaeto-Romance» language.

Constitution states that the «main languages of Switzerland, German, French and Italian, are the national languages of the Confederation» formula [Godel, 2004, p. 48]. This does not mean that the Rhaeto-Romance language and regional dialects were forgotten, but rather that for practical purposes, financial reasons included [Amtliches Bulletin der Bundesversammlung, 2005, p. 501], these were not included in the basic law. The percentage share of users of languages other than the three mentioned «main» languages was, however, very small. The multilingualism of Switzerland was expressed as trilingualism, with all three recognised languages being given equal rights.

The first review of the *Sprachartikel*

In 1937 the proposal to expand the *Sprachartikel* under the Constitution was unanimously approved by both chambers of the Parliament and finally confirmed by the nation and the Cantons in the referendum of 20 February 1938. The turnout (54.4% of those eligible to vote) was relatively high with more than 90% of voters in favour of expanding Article 116 of the Constitution. The majority of Cantons were also in favour. Rhaeto-Romance was finally recognised as Switzerland's fourth national language, whilst German, French and Italian continued to be the official languages.

The second review of the *Sprachartikel*

The long-term debate on the amendment of the *Sprachartikel* was conducted from two points of view. The first of these, particularly characteristic of the Romance group of languages, accentuated the need to protect the linguistic heritage and traditional language areas of Switzerland as well as the inviolability of the territorial principle under language legislation. The second, connected primarily with the German-speaking community, placed emphasis on contact, exchange and understanding among the language groups. The concern to maintain national unity within the country linked both of these approaches [Coray R., 2004, p. 411].

The referendum on reviewing the current *Sprachartikel* under the Constitution (Article 116) was conducted on 10 March 1996. Only 29.9% of those entitled to vote participated in it. The vast majority of voters (76.1%) opted for amendment of the *Sprachartikel*, which constituted a compromise between the positions outlined above, and which read as follows:

1. German, French, Italian and Rhaeto-Romance are the national languages [*Landessprachen*] of Switzerland.
2. The Confederation and the Cantons promote understanding and exchange between linguistic communities.

3. The Confederation supports measures taken by Graubünden and Ticino aimed at retaining and promoting Rhaeto-Romance and Italian.

4. The official languages of the Confederation are German, French and Italian. Concerning contacts with persons who use Rhaeto-Romance, this language also serves as an official language of the Confederation. Specific matters are regulated by law [Baur, Viva la Grischa, 1997, p. 47].

Furthermore, an Institute for Multilingualism (*Instytut für Mehsprachenforschung*) is expected to be set up. The Canton of Graubünden and *Lia Rumantscha* would like this Institute to be placed in their location. Unfortunately, there are concerns that the Federal authorities will decide to shelve the implementing rules altogether, not only to save money, but also in consideration of the ongoing test of strength between the Confederation and the Cantons on the formulation and conduct of language policy. In April 2004 the Federal Government postpone work on the Law [Ghisla G., 2004, p.70-71]. This measure led to many objections in Parliament, amongst researchers and other interested parties.

R e f e r e n c e s:

Amtliches Bulletin der Bundesversammlung, Nationalrat, 6. December 1937, 714, cites: G. Lechmann, Rätoromanische Sprachbewegung. Die Geschichte der Lia Rumantscha von 1919 bis 1996, Verlag Huber, Frauenfeld-Stuttgart-Wien 2005, p. 501.

Baur A., Viva la Grischa. Verlag Huber, Frauenfeld 1997, p. 47.

Coray R. Minderheitenschutz und Beziehungspflege: die zweite revision des Sprachenartikels (1985-1996), in: J. Widmer, R. Coray, D. Acklin Muji & E. Godel, Die Schweizer Sprachenvielfalt im öffentlichen Dyskurs. Eine sozialhistorische Analyse der Transformation der Sprachenordnung von 1848 bis 2000, Peter Lang SA, Editions scientifiques européenes, Berne 2004, p. 411.

Ghisla G. Ein Requiem für das neue Sprachengesetz und für eine schweizerische Sprachenpolitik?, in: «Babylonia» 1/2004, pp. 70-71.

Godel E., Acklin Muji D. Nationales Selbstverständnis und Sprache in der Bundesverfassung von 1848, in: J. Widmer, R. Coray, D. Acklin Muji & E. Godel, Die Schweizer Sprachenvielfalt im öffentlichen Dyskurs. Eine sozialhistorische Analyse der Transformation der Sprachenordnung von 1848 bis 2000, Peter Lang SA, Editions scientifiques européenes, Berne 2004.

Садовнікова Ганна
Київ, Україна

РОЗВИТОК ТОЛЕРАНТНОСТІ ДО РІЗНИХ КУЛЬТУР СЕРЕД ШКОЛЯРІВ ЗА ДОПОМОГОЮ УРОКІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Глобальні процеси, які визначили структурні зміни у суспільстві, в той же час надихнули народження нового мультикультурного суспільства, визначивши різноманітність соціальних, етнічних, політичних та інших культур. Постійна конфронтація з несхожістю потребує толерантності та культурного знання від кожного, хто бореться за міжкультурний діалог, так як у демократичному, мульти-культурному суспільстві різні культури повинні співіснувати в гармонії [Bergue, 1992].

Сучасна українська громада є на шляху становлення більш демократичної держави, та саме тому навчання нового покоління є дуже важливим. Глобалізація ставить нові завдання для освіти, а також підкреслює важливість толерантності як цінності. Освіта в якості важливого передавача суспільних цінностей і чеснот має завдання виховувати людей бути терпимими і демократичними в оцінці думок і концепцій інших. Комплексна освіта в Україні повинна відображати загальний європейський вимір співіснування європейських держав, а саме необхідно відобразити мовне, культурне, економічне, технологічне, правове і, а також політичне співробітництво та культуру спілкування.

Толерантність характеризується як контровресійна цінність. З одного боку, толерантність тісно пов'язана з дискомфортом та розбіжністю, які ми повинні терпіти. У цьому явищі конфлікт може бути і прихованим і відкритим. Кожна людина має досвід, коли іноді важко терпіти дії, ідеали або цінності іншої людини. З іншого боку, кожна людина має своє власне розуміння толерантності, яке, як правило, має на увазі позитивне ставлення до кого-небудь або чогось. Це суб'єктивність розуміння поняття толерантності робить його складним і привабливим для теоретичної дискусії.

Очевидно, що толерантність є дуже особистий спосіб мислення, який впливає на соціальну взаємодію людини. Взагалі кажучи, толерантність тісно пов'язана з інакшістю. Якщо представлена інакшість меншин, ми можемо ясно бачити процес асиміляції, коли домінуюче культурне середовище впливає на всі яскраво виражені відмінності [Fiordo, 1985].

Культурна толерантність може бути визначена як терпимість по відношенню до різних культур і представників різних національностей та етнічних груп, без негативного ставлення або забобонів в оцінці їх традицій, звичаїв, релігії і т.п. Мовна толерантність є толерантність до різних мов і їх використання.

Як зазначено Fiordo [1985], мовна толерантність особливо важливо в бікультурному або мультикультурному середовищі. Міжкультурний діалог можливий тільки після оволодіння кількома мовами, що дозволяє людині побудувати бесіду, яка відповідає культурному контексту відповідного мовного співтовариства. З іншого боку, кожна культура має свої власні цінності, знання і визнання, які також несуть вплив на толерантність особистості.

Особливістю системи освіти є те, що вона представляє і передає громадські та традиційні цінностей. Освіта має загальну задачу не тільки забезпечити учнів знаннями в різних областях науки, а й передати їм цінності і чесноти. Толерантність виражена в міжособистісних відносинах, що дуже важливо в освіті. Обмін знаннями між вчителем і учнем є найбільш важливим моментом у передачі значення.

Один з вимірів мультикультурного суспільства є розвиток мовної толерантності. Політика викладання мови Європейської ради основана на концепції індивідуального мультилінгвізму. Ця концепція повинна бути відокремлена від концепції мультилінгвізму географічних регіонів (суспільства).

Індивідуальний мультилингвізм означає сукупність мов, які можуть бути використані людиною. Сукупність мов включає рідну чи першу мову дитини і всі інші мови освоєні цією людиною. У загальноєвропейських рекомендаціях з мовної освіти [2001], багатомовність визначається як здатність використовувати мови, для комунікації, а також участі в міжкультурній взаємодії, де людина, як соціальний суб’єкт, який володіє навичками зв'язку декількома мовами та досвідом кількох культур. Це не накладення або зіставлення різних компетенцій, а насамперед комплексна компетентність, яка може бути використана людиною. Тому багатомовність означає весь мовний репертуар людини, включаючи її рідну чи першу мову.

Респектабельний зв'язок з мовою і іншою культурою впливає на експресію мовної толерантності особистості, тому навчання іноземним мовам в школі займає важливе місце.

R e f e r e n c e s:

Berque J. New minority groups in the citadel of Europe. Strasbourg: Council of Europe press, 1992. [Electronic resource]. – Режим доступу: http://monica.heintz.free.fr/Citadel.htm

Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment. Cambridge University Press. [Electronic resource]. – Режим доступу: http://culture.coe.int/portfolio.

Fiordo R. The soft spoken way vs. the outspoken way: A bicultural approach to teaching speech communication to native people in Alberta. Journal of American Indian Education. Vol. 24, N. 3, July 1985.[Electronic resource]. – Режим доступу: http://jaie.asu.edu/v24/V24S3sof.html.

Guide for Language Education Policies in Europe, Main Version 2.3 [Electronic resource]. – Режим доступу: www.coe.int/lang.

Ganna Sadovnikova
Kyiv, Ukraine

DEVELOPMENT OF TOLERANCE TO DIFFERENT CULTURES AMONG SCHOOL CHILDREN BY MEANS OF FOREIGN LANGUAGE CLASSES

Global processes, which determined the structural changes of society, at the same time inspired the birth of new multicultural society, distinguishing the variety of social, ethnic, political and other cultures. Constant confrontation with otherness demands tolerance and cultural knowledge from everyone who strives for intercultural dialogue, as in the democratic multi-cultural society different cultures should not live separately but together and with each other, they communicate in the area of a culture meeting [Bergue, 1992]. In the context of the changed global and European dimensions of education it is pursued to educate a lettered citizen that is empowered to live on the multicultural society.

Contemporary Ukrainian society is on the way to become a more democratic one, thus education of new generation is stressed. Globalization raises new tasks for the education as well as highlights the importance of tolerance as value. Education as an important transmitter of public values and virtues has a task to educate people to be tolerant and democratic in evaluation of others opinions and concepts. Comprehensive education in Ukrainian has to reflect the general European dimension

the coexistence of the European nations needs to reflect the linguistic, cultural, economical, technological, and legal as well as political cooperation and communication culture.

Tolerance is characterised as a controversial value. On the one hand, tolerance is closely related to discomfort and disagreement, which we have to endure. In this phenomenon the conflict can be both hidden and open. Everyone has an experience when sometimes it is difficult to tolerate another person actions, ideals or values. On the other hand, everyone has his or her own understanding of tolerance, which usually possesses a positive relation to somebody or something. This subjectivity of tolerance understanding makes it complicated and attractive for theoretical discussion.

It is obvious that tolerance is very personal way of thinking, which influences human social interaction. Generally speaking, tolerance is closely related to otherness. If otherness is represented of minorities, we can clearly see a process of assimilation when the dominant cultural environment influences all strongly expressed differences [Fiordo, 1985].

Cultural tolerance can be defined as the toleration towards different cultures and members of different nationalities and ethnic groups, without the negative attitude or prejudices in evaluating their traditions, customs, religion, etc. The linguistic tolerance is the toleration of different languages and their usage not following the hegemonial attitude.

As indicated by Fiordo [1985], the linguistic tolerance is especially important in the bicultural or multicultural environments. Therefore the intercultural dialogue is possible only after having mastered several languages, which enables an individual to construct the discourse, which responds to the cultural context of the relevant linguistic community. On the other hand, every culture has its own values, the knowledge and acknowledgment of which also bear influence on the tolerance of a personality.

The special feature of the educational system is that it presents and transmits public and traditional values. Education has a general task not only provide disciples with knowledge in various scientific fields but also to transmit them values and virtues. Tolerance is demonstrated in interpersonal relations, what is very important in education. The sharing of knowledge between a teacher and a disciple is the most important moment as a value transmission.

One of the dimensions of the multicultural society is the development of the linguistic tolerance. The Language teaching policy of the European Council is based on the concept of the individual multilinguism. This concept should be separated

from the concept of the multilinguism of the geographic regions (society). The individual multilinguism means the totality of languages that can be used by a person. The totality of languages includes the native or the first language of a child and all the other languages mastered by that person. In Common European Framework of Reference for Languages [2001], the multilinguism is defined as an ability to use languages for the purpose of communication as well as participate in the inter-cultural interaction, where a person, as a social actor, possesses skills of communication in several languages and the experience of several cultures. It is not the superposition or juxtaposition of different competencies, but rather a complex competence that can be used by a person. Therefore multilinguism means the whole linguistic repertoire of a person including his/her native or first tongue.

The respectable relation with the language and another culture has influence on the expression of the linguistic tolerance of a person; therefore its education at school takes an important place.

R e f e r e n c e s:

Berque J. New minority groups in the citadel of Europe. Strasbourg: Council of Europe press, 1992. [Electronic resource]. – Mode of access: http://monica.heintz.free.fr/Citadel.htm.

Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment. Cambridge University Press. [Electronic resource]. – Mode of access: http://culture.coe.int/portfolio.

Fiordo R. The soft spoken way vs. the outspoken way: A bicultural approach to teaching speech communication to native people in Alberta. Journal of American Indian Education. Vol. 24, N. 3, July 1985. [Electronic resource]. – Mode of access: http://jaie.asu.edu/v24/V24S3sof.html

Guide for Language Education Policies in Europe, Main Version 2.3 [Electronic resource]. – Mode of access: www.coe.int/lang

Володимир Трощинський,
Володимир Коваль
Київ, Україна

ПОЛІЕТНІЧНІСТЬ: УКРАЇНСЬКА СПЕЦИФІКА У КОНТЕКСТІ СВІТОВОГО ДОСВІДУ

Навряд чи хтось заперечуватиме, що базовою ознакою поліетнічної країни є спільність проживання на її території двох і більше етносів або етнічних груп. Термін «поліетнічність», за В. Євтухом, визначає ситуацію співіснування у рамках однієї структурованої людської спільноти (етнополітичний, етносоціальний організми) осіб різного етнічного походження, носіїв різних етнокультурних традицій, етнічного менталітету [1, с. 34]. Але чи існує в сучасному світі хоча б одна країна, де всі люди говорять однією мовою, належать до однієї раси чи національності і мають однакові культуру, релігію, традиції? Відповідь на це питання швидше за все буде заперечною. В сучасному світі типовою є ситуація, коли на території держав живуть представники різних етносів. Принаймні, в більшості країн є кількісно переважаючі групи населення зі своєю спільною історією та культурою і менші етнічні групи, кожна з яких має свої характерні особливості. Таким чином, у широкому значенні поліетнічність (багатонаціональність) притаманна майже усім країнам сучасного світу.

Але є ще спеціальне розуміння терміну «поліетнічна країна», за якого далеко не кожна країна може підпасти під це означення. Скажімо, Німеччину, в якій проживають понад тримільйонна спільнота турків, більш ніж півторамільйонна спільнота поляків, кількасоттисячні спільноти (кожна) вихідців з колишньої Югославії, італійців, греків та досить чисельні групи представників інших етносів з багатьох країн Європи, Америки, Азії й Африки, не відносять до типових поліетнічних країн. Справа в тому, що спільність проживання кількох етносів у поліетнічній країні має, як правило, свою тривалу традицію. Такі етноси є в даній країні або автохтонними (наприклад, башкири, татари, удмурти, чуваші тощо в Російській Федерації), або державоутворюючими (англійці й французи в Канаді), чи тими й тими (німці, французи, італійці в Швейцарії). Цим критеріям не відповідають згадані вище етнічні спільноти, що проживають в Німеччині. Вони прибули до цієї країни порівняно недавно як іммігранти й одержали там статус іноземних

співгромадян. І хоча на території Німеччини проживають три інтегровані автохтонні національні групи – лужицькі серби, фризи і датська меншина, в кількісному відношенні усі три групи разом становлять лише незначний відсоток населення країни.

А кількісні параметри автохтонних етнічних спільнот також відіграють свою роль при з'ясуванні змісту поняття «поліетнічна країна». Здебільшого найчисельніша етнічна спільнота в типовій поліетнічній країні не має явної переваги за цією ознакою над другою етнічною групою (зокрема, в Бельгії приблизно 56% населення складають фламандці і 42% валлони) або найчисельніша етнічна спільнота кількісно не переважає чи переважає не набагато сукупність осіб, що належать до інших етнічних груп. Цим не в останню чергу пояснюється й те, що назва поліетнічної країни може й не збігатися з самоназвою її найчисельнішої етнічної спільноти. Скажімо, немає швейцарського або канадського етносів, але є швейцарська і канадська політичні нації, до яких належать усі громадяни цих країн незалежно від їхнього етнічного походження, культурних, мовних та інших особливостей.

У поліетнічній країні набагато розвиненіші й глибші за змістом форми інституціонального забезпечення поліетнічності, ніж у тих країнах, де хоч і проживають різні автохтонні етнічні групи, але якийсь із етносів складає явну більшість населення даної країни. Так, поліетнічна країна побудована, як правило, за принципом етнотериторіальної чи національно-територіальної федерації – Бельгія, Індія, Швейцарія, Росія тощо. Є, щоправда, винятки, наприклад, США – типова поліетнічна країна, побудована, однак, за принципом адміністративно-територіальної федерації. Іммігрантське походження та здебільшого дисперсність проживання етнічних спільнот, що утворили США, а також деякі інші причини саме й зумовили відповідний адміністративно-територіальний устрій цієї держави.

Чи не найвиразніше інституціональність поліетнічності виявляється через статус мов. У поліетнічній країні, з огляду на вказані вище обставини, досить важко визначити якусь одну офіційну або державну мову. В тій же Швейцарії, зокрема, на центральному рівні функціонують три офіційні мови – німецька, французька та італійська. Так само в Бельгії загальнодержавний статус мають три рівноправні мови – французька, нідерландська та німецька. Дві офіційні мови – англійську і французьку – має Канада. Водночас історичні умови склались таким чином, що в таких поліетнічних країнах як США та Іспанія функціонує лише одна офіційна (державна) мова, відповідно, англійська та іспанська (кастильська). При цьому в Іспанії на території автономної області Каталонія рівноправний статус з офіційною має також каталонська мова (згідно

з ухвалою місцевого парламенту). Місцевий статус на відповідних територіях в Іспанії мають до того ж баскська, галісійська та валенсійська мови.

Наведені ознаки не вичерпують зміст терміну «поліетнічна країна». В кожній конкретній такій країні залежно від історичних умов її розвитку можуть проявлятися і реально проявляються й інші, тільки їй притаманні риси поліетнічності. Зокрема, специфічними рисами поліетнічності в Україні є:

– істотне кількісне переважання найчисельнішої етнічної спільноти – українців (понад 37,5 млн осіб) над другою за цією ознакою етнічною спільнотою – росіянами (понад 8,3 млн осіб);

– кількісне переважання українців в усіх регіонах держави, за винятком Автономної Республіки Крим (АРК);

– істотне кількісне переважання українців (77,8%) над сукупністю осіб (22,2%), що належать до усіх національних меншин, включно з росіянами;

– істотне кількісне переважання росіян (понад 8,3 млн) над сукупністю осіб (понад 2,3 млн), що належать до інших національних меншин;

– висока частка росіян у складі населення південних і східних регіонів України (ще донедавна росіяни складали 58,3% від усього населення АРК; 17,6% від усього населення Дніпропетровської області; 38,2% – Донецької; 24,7% – Запорізької; 39% – Луганської; 20,7% – Одеської; 25,6% – Харківської; цілком очевидно, що у зв’язку з тимчасовою окупацією у 2014 р. Криму, а також воєнними діями на сході України вказані відсотки зазнали змін);

– ситуація за зміною статусу росіян як домінантної етнічної спільноти в колишньому СРСР на національну меншину в сучасній Українській державі;

– помірний індекс етнічної мозаїчності населення України, який відображає специфіку етнонаціональних поєднань її регіонів і становить 0,37, що нижче ніж у Румунії, Словаччині, але вище ніж у Польщі та Угорщині. Поліетнічність в Україні є досить несистемною і нерівномірно виявленою. Лише деякі регіони, зокрема Буковину, Закарпаття, Донбас, Дніпропетровщину, Крим, Одещину, Харківщину, можна віднести до типово поліетнічних. При цьому спостерігаються різні форми розселення етнічних громад: компактність і дисперсність, переважання в громадах сільського або ж, навпаки, міського населення, проживання поруч з кордонами своїх етнічних батьківщин чи у віддаленні від них [2, с. 67-68];

– закріплення у 1990-х рр. як важливого елемента етнонаціональної структури українського суспільства кримськотатарської спільноти, кількість членів якої внаслідок масового повернення до Криму з місць депортації зросла, порівняно з переписом населення 1989 р., у 5,3 рази і налічувала в 2001 р. 248,2

тис. осіб; щоправда, анексія півострова Росією у черговий раз призвела до кардинальної зміни соціального і політичного становища багатостраждального кримськотатарського народу;

– значне поширення маргінальної моделі акультурації етнічних спільнот, однією з найважливіших сутнісних характеристик якої є т. зв. українсько-російська двомовність, що досить часто виявляє протиприродну розбіжність етнічного походження людини та її рідної мови і мови спілкування в сім'ї. Так, за даними всеукраїнського перепису населення 2001 р., із загальної кількості понад 37,5 млн етнічних українців у державі більш ніж 5,5 млн осіб рідною мовою назвали російську, а ще майже 15 тис. осіб – інші мови.

Досить показовими щодо мовних орієнтацій населення України є й результати опитування 2013 р., проведеного Інститутом соціології НАН України в рамках щорічного соціологічного моніторингу «Українське суспільство». Згідно з даними цього опитування, самоідентифікували себе як українці 83,8% респондентів, як росіяни 13,3%, як представники інших національностей 2,1%. При цьому тільки 38,7 % респондентів спілкуються в сім'ї переважно українською мовою, 37,9 % – переважно російською, 0,6 % – іншою мовою, 22,8 % – по-різному, залежно від обставин [3, с.487, 553].

Аналізуючи особливості української поліетнічності, слід мати на увазі й непоодинокі факти невідповідності структури населення з рідною мовою структурі культурно-інформаційного середовища великих міст, де продовжується мовна асиміляція українців та представників національних меншин у російськомовних середовищах. У низці регіонів України переважає російськомовне місто й україномовна прилегла округа [2, с. 67].

Отже, поліетнічність в Україні виступає як самобутня, обумовлена історично модель співжиття в одному етнополітичному та етносоціальному організмі осіб і груп осіб різного етнічного походження в умовах кількісної домінації українців, а відтак – переважання української етнічної однорідності як на регіональному, так і на загальнонаціональному рівнях, суттєвого поширення російської етнічності, особливо в південних і східних регіонах держави, компактної автохтонної етнічності ряду спільнот поблизу західних і північних кордонів України, невизначеності політико-правового статусу окремих спільнот, які не мають за межами України своєї етнічної батьківщини, а також в умовах досить широкого застосування в процесі міжетнічних взаємин українсько-російської двомовності, що стало важливим специфічним чинником інституціонального забезпечення розвитку поліетнічності в Українській державі.

Таким чином, з огляду на етнонаціональний склад (структуру) населення України остання цілком надається на віднесення її до поліетнічних країн. Усе ж буде не зайвим зробити тут певне уточнення. Як випливає з вищепроведеного аналізу, титульною і найчисельнішою національністю, територія основного розселення якої визначила загалом кордони держави і яка дала цій державі назву, є в Україні українці. Вони кількісно переважають в усіх регіонах країни за винятком Автономної Республіки Крим, складаючи в цілому близько 3/4 населення. Це досить високий показник етнічної однорідності. Звідси Україну швидше за все можна віднести до держав з поліетнічним складом населення, а не до типових поліетнічних країн, в яких, як приміром в Росії, структурними одиницями є цілісні автохтонні етноси, конституйовані у формі національної державності.

Незалежно від того, які б специфічні риси не приписувались «українській» поліетнічності, вона має постійно перебувати в центрі уваги держави як один із пріоритетних об'єктів державного управління. Слід мати на увазі, що не всім країнам вдалося і вдається нині забезпечити мирне співіснування різних етнічних, мовних або релігійних спільнот. Тобто поліетнічність не завжди виступає як джерело соціального і культурного збагачення. За певних умов вона породжує й міжетнічні протистояння. Конфлікти на етнічному грунті можуть супроводжуватися насильством і руйнуванням, викликати у відповідь дії репресивного характеру, ставити під загрозу єдність держав, на території яких вони відбуваються, і створювати небезпеку втягнення в них сусідніх країн.

Саме тому роль держави, насамперед демократичної, яка прагне вирішити або пом'якшити суперечності суспільного, в тому числі етнонаціонального, розвитку, встановлюючи або санкціонуючи правові норми, забезпечуючи їх реалізацію на основі Конституції та інших легітимних джерел права, є вирішальною для гарантування нормального розвитку міжетнічних процесів у тій чи тій країні. Така роль держави в багатонаціональній країні повинна виявлятися у врахуванні чинника поліетнічності при визначенні та здійсненні всіх її основних внутрішніх (економічної, політичної, соціальної, духовної) та зовнішніх (оборонної, дипломатичної, зовнішньоекономічної, зовнішньополітичної тощо) функцій. Водночас мали б бути вироблені, з одного боку, спеціальна політика держави, яка б визначала стратегію останньої щодо розвитку етнонаціональної сфери (поліетнічності), а з другого – система науково обгрунтованих управлінських заходів, спрямованих на втілення такої стратегії в життя.

R e f e r e n c e s:

Євтух В.Б. Етнічність: енциклопедичний довідник / В.Б.Євтух; Нац.пед.ун-т імені М.П.Драгоманова, Центр етноглобалістики. – К.: Фенікс, 2012.

Людина у полікультурному суспільстві: навч.-метод. посіб. для викладачів вищих навч.закладів з курсу за вибором для студентів соціогуманітарних спеціальностей / [Пометун О.І., Султанова Л.Ю. та ін.]. – К.: «Інжиніринг», 2010.

Українське суспільство 1992-2013. Стан та динаміка змін. Соціологічний моніторинг / За ред. д.ек.н.В.Ворони, д.соц.н. М.Шульги. – К.: Ін-т соціології НАН України, 2013.

Анна Юрєєва
Київ, Україна

РОЛЬ ЄВРОПЕЙСКОГО МОВНОГО ПОРТФОЛІО В РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ОСОБИСТОСТІ В РАМКАХ ВПРОВАДЖЕННЯ ПРОЕКТУ РАДИ ЄВРОПИ І МІНІСТЕРСТВА ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ «МОВНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ»

Швидкість, глобальність, систематичність, незворотність змін створюють велетенський простір для реалізації всіх життєвих можливостей особистості. За цих умов до життєвої компетентності висуваються додаткові вимоги.

Сучасний громадянин України постає перед викликом сучасного суспільства швидко адаптуватись у мінливих життєвих ситуаціях, критично мислити, використовувати набуті знання та вміння в навколишній дійсності, бути здатним генерувати нові ідеї, приймати нестандартні рішення, творчо мислити; уміти добувати, переробляти інформацію, одержану з різних джерел, застосовувати її для індивідуального розвитку та самовдосконалення.

У Проекті Ради Європи і Міністерства освіти і науки України «Розвиток мовної політики України» визначена основна мета і принципи мовної політики України:

- запровадження в освітній простір України інноваційних змін, спрямованих на наближення до стандартів мовної освіти країн Європейського Союзу, що є важливою умовою інтеграції **України в** європейський освітній, культурний, економічний простір, гармонійного розвитку нашої країни, удосконалення демократичних інститутів, гуманізацію та гармонізацію суспільства в цілому;
- систематизація, узагальнення та вдосконалення підходів до змісту мовної освіти в Україні на законодавчому та концептуальному рівнях;
- покращення якості та практичної спрямованості мовної освіти опанування іноземними мовами на рівні, достатньому для спілкування, здобуття освіти та професії, саморозвитку та вдосконалення особистості протягом життя.

Основні принципи мовної політики Ради Європи сприяння розвитку:

- плюрилінгвізму (здатності спілкуватися протягом життя кількома мовами в залежності від ситуації та потреб);

- лінгвістичної розмаїтості (Європа є багатонаціональною й багатомовною, усі її мови є однаково цінними як засіб спілкування й виразу ідентичності, право на використання рідної мови гарантується);
- взаєморозуміння (вивчення мов є основною умовою здійснення міжнаціонального спілкування та сприйняття культурних особливостей інших народів);
- демократичного громадянства (участь у демократичних і соціальних процесах багатомовного суспільства стає можливою за умови розвитку плюрилінгвістичної компетенції громадян);
- навчання протягом життя (розвиток мовних стратегій та компетенцій допомагає здійсненню тривалого навчання протягом життя);
- соціальної згуртованості (рівність можливостей розвитку всіх громадян через освіту, подальшу професійну діяльність, мобільність, доступ до інформації та культурних цінностей залежить від доступу до мовної освіти протягом життя).

Завдання освітнього закладу - формувати життєві компетентності, які являють собою життєвий досвід особистості, необхідний для розв'язання життєвих завдань і продуктивного здійснення життя як індивідуального проекту. Освіта має набути інноваційного характеру. Звідси – необхідність формувати особистість, здатну до сприйняття та творення змін. Розробка нових програм з іноземних мов для загальноосвітніх та вищих навчальних закладів, сучасне навчально-методичне забезпечення вивчення іноземних мов стали своєчасним відгуком на сучасне замовлення суспільства. У документах, які базуються на рекомендаціях Ради Європи, закладено принципи комунікативного спрямування особистісної орієнтації, автономії учня або студента, навчання, взаємопов'язаного з видами мовленнєвої діяльності, що реалізують один із ключових принципів загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти - «Іноземні мови - для життя».

Мовний портфоліо («ENGLISH LANGUAGE PORTFOLIO»), розроблений Лінгвістичним Комітетом Ради Європи з метою стандартизації вимог до вивчення, викладання й оцінювання досягнень у галузі вивчення іноземних мов громадянами європейських країн, було презентовано в Україні у 2003 році після опрацювання у 15-ти країнах Європейського Союзу.

Європейський мовний портфоліо, розроблений за допомогою установ Ради Європи, передбачає три основні рівні володіння іноземною мовою та мовленнєвими компетенціями – A, B, C. Рівні визначаються за основними видами мовленнєвої діяльності:

• розуміння (усної форми мови - аудіювання та письмової - читання);

• говоріння (монолог як форма продуктивного говоріння або полілог як інтерактивне говоріння);

• письмо як окремий продуктивний вид мовленнєвої діяльності.

Які задачі вирішує мовний портфоліо?

Мовний портфоліо розроблено з метою:

• стимулювати вивчення людиною іноземної мови згідно з будь-яким загально рекомендованим рівнем упродовж усього життя людини;

• зробити процес вивчення мови більш прозорим та ясним;

• формувати самоосвітню компетентність учня і студента, що дозволяє йому аналізувати й усвідомлювати власний шлях навчання, а також впливати на нього;

• формувати інноваційну особистість, розвивати вміння конструювати свої знання, орієнтуватись в інформаційному просторі; ставити перед собою задачі й поетапно розв'язувати їх;

Виходячи з цього, можна зазначити, що мовний портфоліо є особисто зорієнтованою формою роботи, автентичним видом оцінювання, який адресується учневі, розроблений для нього, спрямований на виявлення та розвиток творчих здібностей кожної дитини. Упровадження такої форми діяльності, як європейський мовний портфоліо, означає вихід на новий рівень самосвідомості учня, де він вибирає, оцінює, контролює процес навчання, роблячи його безперервним і сталим.

В Україні вже є досвід використання розробок мовного портфоліо для учнів шкіл, представлений О. Карпю’к. Для представників дорослої учнівської аудиторії (студенти, аспіранти і т.д.) існує затверджена Радою Європи стандартна версія Мовного Паспорта з інформацією про рівні володіння мовами. Ця версія вже сьогодні береться до уваги у вирішенні проблем з подальшою освітою і працевлаштування в країнах Європи. Для забезпечення підготовки висококваліфікованих, конкурентоспроможних фахівців варто направляти дії на розробку стандартів для вищих навчальних закладів України. Економічна ситуація в Україні потребує створення спільних підприємств, міжнародних компаній. Випускники ВНЗ стикаються з мовною проблемою в момент пошуку роботи, особливо у випадках, коли необхідно вести документацію російською, українською, або навіть англійською мовами. Для майбутньої перспективи наших випускників проект Європейського Мовного Портфоліо важливо впроваджувати в українську освіту вже сьогодні.

R e f e r e n c e s:

Коваленко О. Я. «Проект Ради Європи і Міністерства освіти і науки України «Розвиток мовної політики України»»

Палєєва Н. «АНГЛІЙСЬКА МОВА».

Яковіна Т. «Портфоліо в розвитку інноваційної особистості».

Європейське Мовне Портфоліо: Методичне видання / Уклад. О.Карпґюк. - Тернопіль: Лібра Терра, 2008 - 112 с.

European language portfolio_[Electronic resource]. – Mode of access: www.coe.int/portfolio;

European language portfolio_[Electronic resource]. – Mode of access www.cilt.org.uk/elp.htm;

European language portfolio_[Electronic resource]. – Mode of access: www.nacell.org.uk/elp.htp

Electronic European language portfolio [Electronic resource]. – Mode of access: _ www.eelp.gap.it;

European language portfolio [Electronic resource]. – Mode of access: www.europeestaalportfolio.

C*E*S*E*S*P

Center for Evaluation of Scientific, Educational and Social Programs

ІЗ ТЕХНОЛОГІЇ ПІДГОТОВКИ СЕМІНАРУ

FROM THE TECHNOLOGY OF THE SEMINAR'S PREPARING

ІНФОРМАЦІЙНІ ЛИСТИ

C*E*S*E*S*P
Center for Evaluation of Scientific, Educational and Social Programs

Центр евалюації науково-освітніх та соціальних програм

м. Київ, вул. Симона Петлюри, 3/29
тел.: +38 (044) 400 99 37

07.12.2014 р.

Кандидат політичних наук, доцент кафедри сучасних іноземних мов і перекладу Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича Валентина Богатирець

Шановна пані Валентино,

інформуємо Вас, що наступний інноваційний семінар «Евалюація науково-освітніх програм для національних меншин», який спільно організовують Центр евалюації науково-освітніх та соціальних програм, Інститут соціології, психології та соціальних комунікацій Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, Наукова етносоціологічна школа професора Володимира Євтуха у співпраці зі Східноєвропейським національним університетом імені Лесі Українки та ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», відбудеться **14-15 квітня 2015 року** у Києві та Переяслав-Хмельницькому.

Про Вашу згоду участі та тему, з якою б Ви хотіли взяти участь у дискусії, просимо повідомити до **20 грудня 2014 року**.

Прес-реліз семінару у долученому файлі.

З повагою,
Оргкомітет Центру евалюації науково-освітніх та соціальних програм

C*E*S*E*S*P
Center for Evaluation of Scientific, Educational and Social Programs

Центр евалюації науково-освітніх та соціальних програм

м. Київ, вул. Симона Петлюри, 3/29
тел: +38 (044) 400 99 37

Prof. Zogla
University of Latvia

Dear Ms. Zogla,

we would like inform you about the next Seminar "Evaluation of Scientific and Educational Programs for National Minorities", which is organized by the Center for Evaluation of Scientific, Educational and Social Programs, Institute for Sociology, Psychology and Social Communications of the National Pedagogical Dragomanov University, Scientific Ethnosociological School of Professor Volodymyr Yevtukh in cooperation with the Lesya Ukrainka Eastern European National University and Grygoriy Skovoroda Pereyaslav-Khmelnytskyy State Pedagogical University.

The Seminar will take place April 14-15, 2015 in Kyiv and Pereyaslav-Khmelnytskyy. Please confirm your participation and the topic you would like to discuss. Deadline: 22 December 2014.

The press release of the Seminar is in attached file.

Sincerely,
Organizing Committee
Center for Evaluation of Scientific,
Educational and Social Programs

Інформаційні листи надіслані:

Рудіте Андерсоне (Рига, Латвія)
Віктор Андрущенко (Київ, Україна)
Маргарита Араджіоні (Київ, Україна)
Віль Бакіров (Харків, Україна)
Ольга Беслюбняк (Київ, Україна)
Валентина Богатирець (Чернівці, Україна)
Буше Домінік (Одензе, Данія)
Богданна Гвоздецька (Дрогобич, Україна)
Морітц Гунцінгер (Франкфурт-на-Майні, Німеччина)
Оксана Даниленко (Харків, Україна)
Іван Данилюк (Київ, Україна)
Ірена Жогла (Рига, Латвія)
Олексій Задоєнко (Київ, Україна)
Ірина Заїнчківська (Київ, Україна)
Сергій Зайченко (Київ, Україна)
Олександр Золотухін (Новий Калинів, Україна)
Наталія Зорба (Київ, Україна)
Володимир Євтух (Київ, Україна)
Марія Каплун (Харків, Україна)
Ганна Кісла (Київ, Україна)
Наталія Коваліско (Львів, Україна)
Олена Ковальчук (Київ, Україна)
Костянтин Коган (Нью-Йорк, США)
Максим Колесніченко (Київ, Україна)
Олександр Коротич (Київ, Україна)
Лєшек Корпоровіч (Краків, Польща)
Алла Кострицька (Київ, Україна)
Ігор Коцан (Луцьк, Україна)
Лілія Коцан (Луцьк, Україна)
Віктор Коцур (Переяслав-Хмельницький, Україна)
Лідія Кравченко (Рига, Латвія)
Володимир Крячко (Київ, Україна)
Рефік Куртсеітов (Сімферополь, АР Крим)
Людмила Кух (Київ, Україна)
Адальберт Лота (Обергері, Швейцарія)
Віталій Макар (Чернівці, Україна)

Олена Малиновська (Київ, Україна)
Наталія Нікон (Одеса, Україна)
Віталій Онищук (Одеса, Україна)
Андрій Попок (Київ, Україна)
Любов Пиголенко (Київ, Україна)
Тетяна Пилипенко (Київ, Україна)
Сергій Рик (Переяслав-Хмельницький, Україна)
Міхаель Руісс (Франкфурт-на-Майні, Німеччина)
Людмила Савенкова (Київ, Україна)
Світлана Солов'яненко (Козин, Україна)
Світлана Ставицька (Київ, Україна)
Геннадій Ставицький (Київ, Україна)
Юлія Сюсель (Київ, Україна)
Володимир Трощинський (Київ, Україна)
Удо Рауїн (Франкфурт-на-Майні, Німеччина)
Юрій Харкевич (Луцьк, Україна)
Лариса Хижняк (Харків, Україна)
Олександр Хижняк (Харків, Україна)
Світлана Цилюрик (Київ, Україна)
Людмила Черній (Київ, Україна)
Катерина Чернова (Київ, Україна)
Рафат Чубаров (Київ, Україна)
Сергій Штепа (Київ, Україна)
Галина Щерба (Львів, Україна)
Анна Юрєєва (Київ, Україна)

ПРЕС-РЕЛІЗ

C*E*S*E*S*P

Center for Evaluation of Scientific, Educational and Social Programs

Центр евалюації науково-освітніх та соціальних програм, Інститут соціології, психології та соціальних комунікацій Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, Наукова етносоціологічна школа професора Володимира Євтуха у співпраці зі Східноєвропейським національним університетом імені Лесі Українки та ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» оголошують про підготовку семінару «Евалюація науково-освітніх програм для національних меншин».

Термін проведення семінару: 14-15 квітня 2015 року.

Місце проведення семінару: Київ – Переяслав-Хмельницький.

Під патронатом Почесного професора з піар-технологій Морітца Гунцінгера (м.Франкфурт-на-Майні, Німеччина).

Питання до обговорення на семінарі:

- роль етнічного чинника у соціальному розвитку суспільств
- поліетнічність як *modus vivendi*
- етнічний чинник в освітньому просторі України
- ситуація із задоволенням прав національних меншин на освіту
- мовна ситуація в Україні, мовне середовище в українських школах
- навчальні програми для національних меншин
- формування міжетнічної толерантності у шкільному середовищі
- діяльність діаспоральних спільнот в освітній і культурницькій галузі
- зарубіжний досвід у реалізації освітньо-культурницьких прав національних меншин

До участі в семінарі запрошуються фахівці з етносоціальної проблематики, викладачі, представники національно-культурних товариств.

У семінарі передбачається участь: професора університету імені Гете (м.Франкфурт-на-Майні) Удо Рауїна, професора Ягеллонського університету Лєшека Корпоровіча, Голови Меджлісу кримськотатарського народу Рефата Чубарова, Голови правління Східноєвропейського інституту розвитку Мрідули Гош, колишнього радника Уповноваженого з прав людини Верховної Ради України Тетяни Пилипенко, завідувача кафедри соціальної і гуманітарної політики Національної академії державного управління при Президентові України Володимира Трощинського.

Планується знайомство з практиками освітньо-культурницької діяльності громадських організацій національних меншин України.

Мови семінару: українська, англійська.

Пропозиції щодо участі та питання до обговорення прохання подавати до 20 грудня 2014 року на e-mail: evaluation.com.ua@gmail.com

Про організаторів:

Центр евалюації науково-освітніх та соціальних програм (Київ) був створений у 2008 році як громадська організація із фахівців у галузі соціальних наук та адміністрування. Детальніше на сайті: www.evaluation.com.ua

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки розташований у м. Луцьк. Був заснований у 1940 році. Розлогу інформація див.: www.eenu.edu.ua

Інститут соціології, психології та соціальних комунікацій Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова був створений у 2007 році. Детальніше див.: www.ispu.npu.edu.ua

ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» називається так від 2002 року. Розташований недалеко від м. Києва у м. Переяслав-Хмельницький. Розлогу інформацію див.: www.phdpu.edu.ua

Наукова етносоціологічна школа професора Володимира Євтуха (Київ) функціонує з 2011 року. Детальніше див.: http://yevtukh.info/etnosotsiologiehna-shkola/

PRESS RELEASE

C*E*S*E*S*P

Center for Evaluation of Scientific, Educational and Social Programs

Center for Evaluation of Scietific, Educational and Social Programs, Institute for Sociology, Psychology and Social Communications of the National Pedagogical Dragomanov University, Scientific Ethnosociological School of Professor Volodymyr Yevtukh in cooperation with the Lesya ukrainka Eastern European National University and Hruhoriy Skovoroda Pereyaslav-Khmelnytskyi State Pedagogical University initate the Seminar «Evaluation of Scientific and Educational Program for National Mirorities».

Date: April 14-15, 2015.

Place: Kyiv – Pereyaslav-Khmelnytskyi.

Under the patronate of Honorary Professor of Public Relations and Communication Moritz Hunzinger (Frankfurt am Main, Germany).

Themes to be discussed:

- role of ethnic factor in the social development of modern societics
- polyethnicity as *modus vivendi*
- ethnic factor in the rights in the sphere of national minorities education
- language situation in Ukraine, language milieu in Ukrainian schools
- educational programs for national minorities
- formation of interethnic tolerance in school milieu
- activities of diasporal communities in educational and cultural areas
- individual and group cultural rights in intercultural education
- international experience in implantation of cultural and educational right of national minorities and immigrants

In the seminar are expected to participate: professor of the Goethe-university (Frankfurt am Main) Udo Rauin, professor of the Jagiellonaian University Leszek Korporowicz, Chairman of the Mejilis of the Crimean Tatar people Refat Chubarov, Board Chair of the East European of the Verkhovna Rada of Ukaine Tetyana Pylypenko, Head of the Department of Social and Humanitarian Policy of the National Academy for Public Administration under the President of Ukraine professor Volodymyr Troshchynskyi.

The familiarity with the practices of educational and cultural activities of NGO's of national minorities of Ukraine is planned.

Language: Ukrainian, English.

Suggestions concerning participation and questions for discussion, please submit on e-mail: evaluation.com.ua@gmail.com **Deadline:** 20 December 2014.

About the organizers:

Center for Evaluation of Scientific, Educational and Social Programs was established in 2008 as nongovermmental organization (NGO) of specialistists in the field of social sciences and administration. Details on the web-site: www.evaluation.com.ua

The Lesya ukrainka Eastern National University is located in Lutsk. It was founded in 1940. More information: www.eenu.edu.ua

Institute for Sociology, Psychology and Social Communications of the National Pedagogical Dragomanov University is functioning from 2007. Details: www.ispu.npu.edu.ua

Hryhoriy Skovoroda Pereyaslav-Khmelnytskyi State Pedagogical University it known with such name from 2002. It is located not far from Kyiv in Pereyaslav-Khmelnytskyi. More information: www.phdpu.edu.ua

Scientific Ethnosociological School of Professor Volodymyr Yevtukh realizes its activities since 2011. Details: www.yevtukh.info

ПРОГРАМА

C*E*S*E*S*P

Center for Evaluation of Scientific, Educational and Social Programs

Інноваційний семінар
"Евалюація науково-освітніх програм
для національних меншин"

Київ – Переяслав-Хмельницький
14-16 квітня 2015 року

2014 рік, підсумки:

27-29 серпня 2014 року на озері Світязь (Волинська область) Центр евалюації науково-освітніх та соціальних програм у співпраці зі Східноєвропейським національним університетом імені Лесі Українки та Інститутом соціології, психології та соціальних комунікацій Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, а також такими польськими інституціями, як Міжнародна дослідницька група «Ягеллонські культурні студії» та Collegium Civitas, провів перший в Україні інноваційний семінар «Евалюація освітнього простору».

У роботі семінару взяли участь близько 50 вітчизняних і зарубіжних науковців, експертів з евалюації, лідерів освітніх громадських організацій, підприємців, журналістів, освітніх інноваторів, зокрема: відомий польський експерт з евалюації, доктор соціологічних наук, професор Ягеллонського університету Лєшек Корпоровіч, відомий німецький професор у галузі зв'язків з громадськістю Морітц Гунцінгер, відомий німецький видавець Міхаель Руісс, знаний український вчений, професор Володимир Євтух, а також представник польського навчального закладу Collegium Civitas Анджей Жибала.

В евалюаційному контексті були репрезентовані концепції першого в Україні наукового журналу «Евалюація», науково-освітнього проекту «Етноенциклопедія», підручника контекстуального навчання «Етносоціологія», міжнародної магістерської фпрограми освіти для дорослих (Латвійський університет) тощо.

На вечірньому зібранні учасникам семінару були вручені сертифікати, а також нагороди професора Морітца Гунцінгера та Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки.

Інформаційний евалюаційний прорив – перший випуск друкованого видання «Евалюація: наукові, освітні, соціальні проекти» підготовлений до публікації

**ПІД ПАТРОНАТОМ
DR. H.C., DR. H.C., ПОЧЕСНОГО ПРОФЕСОРА
У ГАЛУЗІ ЗВ'ЯЗКІВ З ГРОМАДСЬКІСТЮ
МОРІТЦА ГУНЦІНГЕРА (ФРАНКФУРТ-НА-МАЙНІ, НІМЕЧЧИНА)**

ІННОВАЦІЙНИЙ СЕМІНАР «ЕВАЛЮАЦІЯ НАУКОВО-ОСВІТНІХ ПРОГРАМ ДЛЯ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН»

ІДЕЯ СЕМІНАРУ:

представити стан функціонування науково-освітніх програм для національних меншин на рівні середньої школи України, ініціювати обговорення необхідності підготовки бакалаврських та магістерських програм з історії та культури національних меншин, запропонувати методологічні підходи до вибудовування та супроводу цих програм, окреслити межі адаптації зарубіжного досвіду в Україні у цій сфері

ЧАС ПРОВЕДЕННЯ:

14-16 КВІТНЯ, 2015 РОКУ

ЛОКАЦІЯ:

м. Київ (Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова),
м. Переяслав-Хмельницький (ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»)

МОБІЛІЗАТОРИ СЕМІНАРУ:

Володимир Євтух – доктор історичних наук (Київ, Україна)
Володимир Крячко – кандидат соціологічних наук (Київ, Україна)
Сергій Рик – кандидат філософських наук (Переяслав-Хмельницький, Україна)

ЗАСНОВНИКИ:

C*E*S*E*S*P
Center for Evaluation of Scientific, Educational and Social Programs

«Центр евалюації науково-освітніх та соціальних програм» (Київ, Україна) був заснований у 2008 році як громадська організація із фахівців у галузі соціальних наук та адміністрування. Основними його завданнями є підготовка, оцінка і супровід науково-освітніх та соціальних програм, а також дослідницьких проектів, які фінансуються за рахунок державних і спонсорських коштів; формування евалюаційної культури в Україні; проведення досліджень у сфері евалюації, навчання, підготовки магістерських програм та консультування дослідницьких проектів; супровід здобуття магістерського та докторського («Ph.D.») ступенів у зарубіжних університетах; розробка пілотних магістерських програм у соціальних науках та адмініструванні; організація навчань, курсів, тренінгів для менеджерів програм та проектів, науково-практичних семінарів, конференцій, «круглих столів»; консультування щодо публікацій у європейських та американських наукових виданнях.

Контакти:
Адреса: м. Київ, вул. Саратівська, 20
Телефон: +38 (044) 400 99 37
Сайт: http://evaluation.com.ua/
Twitter: @ukrevalcenter
E-mail: evaluation.com.ua@gmail.com

ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» (Переяслав-Хмельницький, Україна). Сучасна історія університету веде свій відлік від 1986 року, коли він почав функціонувати як Переяслав-Хмельницький філіал Київського державного педагогічного інститут ім. О. М. Горького. 1993 року заклад відділився і отримав назву: Переяслав-Хмельницький державний педагогічний інститут імені Г.С. Сковороди. У лютому 2002 року отримано статус університету. У складі закладу функціонує 7 факультетів: педагогіки і психології, педагогічний, історичний, природничо-технологічний, філологічний, фізичного виховання, фінансово-економічний, відділення довузівської підготовки та післядипломної освіти. На факультетах навчається близько п’яти тисяч студентів за 25 напрямами підготовки та спеціальностями. Підготовка магістрів здійснюється за 18 спеціальностями. Функціонує аспірантура за 13-ма та докторантура за 3-ма спеціальностями. Навчально-виховний процес у вузі забезпечують

27 кафедр, у складі яких понад 60% науково-педагогічні працівники з науковими ступенями та вченими званнями.

Контакти:
Адреса: Київська обл., м. Переяслав-Хмельницький, вул. Сухомлинського, 30
Телефон: +38 (04567) 5-63-94
Сайт: http://www.phdpu.edu.ua/
E-mail: phdpu@mail.ru

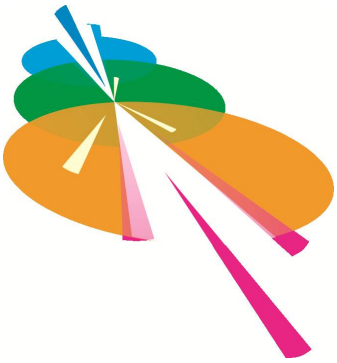

«Інститут соціології, психології та соціальних комунікацій» Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (Київ, Україна) був створений у 2007 році і на сьогодні успішно функціонує та розвивається. В Інституті здійснюється підготовка фахівців за такими напрямами та спеціальностями: соціологія («соціологія освіти», «соціальні комунікації», «евалюація науково-освітніх програм»); психологія («психологія консультування», «соціальна психологія та психотерапія», «політична психологія»). В інституті у 2009 році засновано науковий часопис «Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент». При Інституті створено Українсько-польський центр «Європейські студії», центр «Етноглобалістики», центр «Телевізійних та публічних комунікацій», планується створення соціологічної та психологічної лабораторій, роботу яких буде покладено в основу «Соціально-психологічного центру» Інституту. Працює аспірантура з психологічних наук («Вікова та педагогічна психологія») та соціологічних наук («Спеціальні та галузеві соціології»).

Контакти:
Адреса: м. Київ, вул. Саратівська, 20, 2 поверх, кімната 202
Телефон: +38 (044) 400 99 37
Сайт: http://www.ispu.npu.edu.ua/
E-mail: ispu_npu@ukr.net

У СПІВПРАЦІ З:

- *Міжнародною дослідницькою групою «Ягеллонські культурні студії (Jagiellonian Cultural Studies)» (Краків, Польща)*
- *Науковою етносоціологічною школою професора Володимира Євтуха (Київ, Україна)*
- *Факультетом педагогіки, психології та мистецтв Латвійського університету (Рига, Латвія)*

ПЕРЕБІГ СЕМІНАРУ:

14 КВІТНЯ, 2015 р., Вівторок
(прибуття учасників)

16.30

ЗВЕРНЕННЯ ДО УЧАСНИКІВ СЕМІНАРУ:

Віктор Андрущенко (Київ, Україна)
Рудіте Андерсоне (Рига, Латвія)
Віль Бакіров (Харків, Україна)
Мрідула Гош (Міжнародна інституція)
Лєшек Корпоровіч (Краків, Польща)

17.00

ПЛЕНАРНА СЕСІЯ: ОКРЕСЛЕННЯ ПРОБЛЕМИ

Володимир Євтух (Київ, Україна), *Володимир Трощинський* (Київ, Україна)

Модератори: *Сергій Рик* (Переяслав-Хмельницький, Україна), *Сергій Штепа* (Київ, Україна)

18.00

ДРУЖНЄ СПІЛКУВАННЯ

15 КВІТНЯ, 2015 р., Середа

08.30

ВІД'ЇЗД ДО М. ПЕРЕЯСЛАВ-ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

11.00-12.00

ПРИВІТАННЯ УЧАСНИКАМ СЕМІНАРУ:

Віктор Коцур (Переяслав-Хмельницький, Україна)

ПИТАННЯ ДО ДИСКУСІЇ:

- Роль етнічного чинника у соціальному розвитку сучасних суспільств.
- Поліетнічність як *modus vivendi*.
- Етнічний чинник в освітньому просторі України.
- Ситуація із задоволенням прав національних меншин на освіту.
- Мовна ситуація в Україні, мовне середовище в українських школах.
- Навчальні програми для національних меншин: дизайн та зміст.
- Що можуть запропонувати дослідники етнічності для наповнення шкільних та університетських програм.
- Формування міжетнічної толерантності у шкільному середовищі.
- Діяльність діаспоральних спільнот в освітній і культурницькій галузі.
- Зарубіжний досвід у реалізації освітньо-культурницьких прав національних меншин.

ІВЕНТНИЙ БОКС:
ЕТНОКУЛЬТУРНА РІЗНОМАНІТНІСТЬ – АСПЕКТИ, ВПЛИВИ ТА НАСЛІДКИ

ІНВЕНТОРИ: *Валентина Богатирець* (Чернівці, Україна), *Богданна Гвоздецька* (Дрогобич, Україна), *Іван Данилюк* (Київ, Україна), *Максим Колесніченко* (Київ, Україна), *Ігор Коцан* (Луцьк, Україна), *Лілія Коцан* (Луцьк, Україна), *Віталій Коцур* (Переяслав-Хмельницький, Україна), *Леся Коцур* (Переяслав-Хмельницький, Україна), *Олександр Пучков* (Київ, Україна), *Сергій Рик* (Переяслав-Хмельницький, Україна), *Світлана Ставицька* (Київ, Україна), *Юлія Сюсель* (Київ, Україна), *Лариса Хижняк* (Харків, Україна), *Ольга Чінкова* (Київ,Україна), *Сергій Штепа* (Київ, Україна)

- Вивчення ролі етнічного чинника в розвитку сучасних суспільств в умовах розширення простору джерел даних про етнічність.
- Філософське осмислення етнічності.
- Віра та релігійність як основа духовності народу.
- Ціннісні виклики України в глобальному інформаційному світі.
- Національна толерантність українців на полюсах регіональної системи України.
- Евалюація споживацької поведінки етнічних груп.
- Психологічні особливості акультурації українських студентів, що навчаються за кордоном.
- Український етнос та інформаційно-психологічна війна проти України.
- Етнос і цивілізація.

- Особливості розгляду судових справ у сфері міграції.
- Громадсько-політична діяльність національних меншин Закарпаття у 90-х рр. XX століття.
- Участь національних меншин УРСР у парламентських виборах 1990 року.
- Етнонаціональний вимір безпеки сучасного українського суспільства.
- Іммігранти у мовному просторі м. Києва

МОДЕРАТОРИ: *Лєшек Корпоровіч* (Краків, Польща)*, Світлана Цилюрик* (Київ, Україна)

12.00-13.30

ЕКСПЕРТНІ ЕКСПЛІКАЦІЇ

ІВЕНТНИЙ БОКС: КОНЦЕПЦІЇ І ЗМІСТ ВИКЛАДАННЯ ТА НАВЧАННЯ (НА ПРИКЛАДІ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН УКРАЇНИ)

ІНВЕНТОРИ: *Каріна Бобровська* (Київ, Україна), *Оксана Городецька* (Тернопіль, Україна), *Ярослава Василькевич* (Переяслав-Хмельницький, Україна), *Олексій Задоєнко* (Київ, Україна), *Ірина Заїнчківська* (Київ, Україна), *Марія Каплун* (Харків, Україна), *Наталія Коваліско* (Львів, Україна), *Віктор Коцур* (Переяслав-Хмельницький, Україна), *Володимир Крячко* (Київ, Україна), *Рефік Куртсеїтов* (Автономна Республіка Крим), *Людмила Кух* (Київ, Україна), *Олег Мазурик* (Київ, Україна), *Микола Рик* (Київ, Україна), *Людмила Савенкова* (Київ, Україна), *Геннадій Ставицький* (Київ, Україна), *Ольга Стрілець* (Переяслав-Хмельницький, Україна), *Олена Уваркіна* (Київ, Україна), *Марина Хараджи* (Переяслав-Хмельницький, Україна), *Юрій Харкевич* (Луцьк, Україна), *Галина Харкевич* (Луцьк, Україна), *Світлана Цилюрик* (Київ, Україна), *Ольга Шкира* (Переяслав-Хмельницький, Україна), *Галина Щерба* (Львів, Україна)

- Сучасний стан та перспективи реалізації освітніх потреб представників національних меншин в Україні.
- Система освіти та етномовні процеси в сучасному Криму.
- Питання етнічної толерантності в українському інформаційному середовищі.
- Врахування етнічного чинника в освітньому процесі – основа формування міжетнічної толерантності в українському суспільстві.

- Розвиток української освіти на Лемківщині.
- Проблема освіти національних меншин в егалітарній парадигмі.
- Релігійна самобутність національних меншин в освітньому просторі України.
- Евалюація соціальних програм як проміжна ланка між державою та громадянами: питання соціального простору.
- Війна на сході України і реалізація права національних меншин на вищу освіту.
- Етнічний чинник саморозвитку та самореалізації особистості в освітньому просторі.
- Етнорелігійний контекст евалюації соціальних та навчальних програм.
- Права релігійних меншин на освіту: законодавчі ініціативи України.
- Освітні потреби представників національних меншин в Україні.
- Соціокультурна ідентичність українського студентства.
- Нові можливості та перспективи розвитку освітнього аудиту у зв'язку зі змінами в законодавстві України про освіту.
- Гуманізація освіти як шлях до формування культури міжетнічного спілкування.
- Вплив Інтернет-технологій на формування та розвиток мовного середовища в українських школах.
- Психологічні чинники розвитку особистості та їхній взаємозв'язок з освітньою сферою (приклад національних меншин).
- Основи етнодизайну в фаховій підготовці майбутніх вчителів образотворчого мистецтва.

МОДЕРАТОРИ: *Міхаель Руісс* (Франкфурт-на-Майні, Німеччина), *Валентина Богатирець* (Чернівці, Україна)

13.30-14.00

КАВА-ПАУЗА

14.00-15.00

ІВЕНТНИЙ БОКС:
ЗАРУБІЖНІЙ ДОСВІД – ЕКСПЕРТНІ ЕКСПЛІКАЦІЇ

ІНВЕНТОРИ: *Рудіте Андерсоне* (Рига, Латвія), *Мрідула Гош* (Міжнародна Інституція), *Ганна Кісла* (Київ, Україна), *Олена Ковальчук* (Київ, Україна), *Костянтин Коган* (Нью-Йорк, США), *Олександр Коротич* (Київ, Україна), *Лєшек Корпоровіч* (Краків, Польща)*, Івета Кестере* (Рига, Латвія), *Анжела Паронікян* (Харків, Україна), *Міхаель Руісс* (Франкфурт-на-Майні, Німеччина), *Луція Рутка* (Рига, Латвія), *Ганна Садовнікова* (Київ, Україна), *Анна Юрєєва* (Київ, Україна), *Сільвія Яскула* (Краків, Польща)

- Різні лики етнічності: аналіз вирішення етнічних проблем в сучасних європейських країнах.
- Освіта національних меншин: приклад Латвії та латвійців.
- Освіта як чинник збереження національної ідентичності (на прикладі українців Канади).
- Досвід США у реалізації освітньо-культурницьких прав національних меншин.
- Освітні практики українців у США.
- Розвиток толерантності школярів до культури інших народів засобами іноземної мови.
- Роль Європейського Мовного Портфоліо у розвитку інноваційної особистості в рамках впровадження Проекту Ради Європи і Міністерства освіти і науки України «Мовна політика України».
- Мовне довкілля вірменської діаспори в Україні.

МОДЕРАТОРИ: *Рудіте Андерсоне* (Рига, Латвія), *Володимир Крячко* (Київ, Україна)

15.00-15.45

ІНТЕЛЕКТОМЕТРІЯ
(КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДСУМКИ)

Рудіте Андерсоне (Рига, Латвія), *Валентина Богатирець* (Чернівці, Україна), *Лєшек Корпоровіч (*Краків, Польща), *Володимир Крячко* (Київ, Україна), *Сергій Рик* (Переяслав-Хмельницький, Україна)*, Міхаель Руісс* (Франкфурт-на-Майні, Німеччина), *Світлана Цилюрик* (Київ, Україна), *Сергій Штепа* (Київ, Україна)

МОДЕРАТОР: *Володимир Євтух* (Київ, Україна)

СЕРТИФІКАТ І НАГОРОДИ

C*E*S*E*S*P
Center for Evaluation of Scientific, Educational and Social Programs

СЕРТИФІКАТ

виданий

в тому, що він взяв участь в інноваційному семінарі
“Евалюація науково-освітніх програм для національних меншин”

Голова організаційного комітету Володимир Євтух

м. Переяслав-Хмельницький
15 квітня 2015 року

Медаль «За значний внесок у поширення ідеї єдності Європи»

Медаль Г.С. Сковороди (ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»)

15.45

ЕТНОКУЛЬТУРНІ ПРАКТИКИ

ЛОКАЦІЯ: *Лабораторії та творчі класи ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», «Смерекова хата»*

20.00

ВІД'ЇЗД ДО М. КИЄВА

16 КВІТНЯ, 2015 р., Четвер

ВІД'ЇЗД УЧАСНИКІВ

МОВИ СЕМІНАРУ: ***УКРАЇНСЬКА, АНГЛІЙСЬКА***

PROGRAM

C*E*S*E*S*P

Center for Evaluation of Scientific, Educational and Social Programs

INNOVATIVE SEMINAR
«EVALUATION OF SCIENTIFIC/EDUCATIONAL PROGRAMS FOR NATIONAL MINORITIES»

Kyiv – Pereyaslav-Khmelnytskyi
April 14-16, 2015

2014, Summary:

August 27-29, 2014 at the Svityaz' lake (Volynska Oblast', Ukraine) Center for Evaluation of Scientific-Educational and Social Programs (Kyiv, Ukraine) in cooperation with the Lesya Ukrainka Eastern European National University, the Institute for Sociology, Psychology and Social Communications of the Nationall Pedagogical Dragomanov University, as well as such Polish institutions as International research group "Jagiellonian Cultural Studies" (Kraków, Poland)" and Collegium Civitas holded the first in Ukraine innovative seminar "Evaluation of Educational Space".

In the seminar around 50 leading Ukrainian and foreign scientists, evaluation experts, leaders of educational NGOs, entrepreneurs, journalists, educational innovators in particular: well-known Polish expert of evaluation, Doctor of sociological sciences, professor of the Jagiellonian University Leszek Korporowicz, well-known German Honorary Professor of Public Relations Moritz Hunzinger, well-known German publisher Mihael Ruiss, well-known Ukrainian scientist professor Volodymyr Yevtukh, as well as the representative of the prestigious Polish private scientific institution Collegium Civitas Andrzej Zybała took part.

In the evaluation context the concepts of the first in Ukraine scientific journal "Evaluation", scientific-educational project "Ethnoencyclopedia", contextual learning textbook "Ethnosociology", International Master's Degree Program of Tertiary and Adult Education (the University of Latvia) were presented.

The certificates, as well as the awards of Professor Moritz Hunzinger and the Lesya Ukrainka Eastern European National University were handed.

Information evaluating breakthrough – the first issue of the printed edition "Evaluation: scientific, educational and social projects" is prepared to be published

UNDER THE PATRONAGE

OF DR. H.C., DR. H.C., HONORARY PROFESSOR OF PUBLIC RELATIONS

MORITZ HUNZINGER (FRANKFURT AM MAIN, GERMANY)

INNOVATIVE SEMINAR

"EVALUATION OF SCIENTIFIC/EDUCATIONAL PROGRAMS FOR NATIONAL MINORITIES"

THE IDEA:

to present the current state in the functioning of scientific/educational programs for national minorities at the secondary schools in Ukraine, to initiate the discussion concerning elaboration of Bachelor's degree and Master's degree programs in the history and culture of national minorities, to propose methodological approaches for constructing of these programs, to embrace the possibilities of adaptation of foreign experiences in Ukraine in this sphere

DATE:

14-16 APRIL 2015

LOCATIONS:

Kyiv (National Pedagogical Dragomanov University),
Pereyaslav-Khmelnytskyi (SHEI "Pereyaslav-Khmelnytskyi Hryhoriy Skovoroda State Pedagogical University")

MOBILIZERS:

Volodymyr Yevtukh – Doctor of Sciences in History (Kyiv, Ukraine)
Volodymyr Kryachko – Ph.D. in Sociology (Kyiv, Ukraine)

Sergiy Ryk – Ph.D. in Philosophy (Pereyaslav-Khmelnytskyi, Ukraine)

FOUNDERS:

C*E*S*E*S*P
Center for Evaluation of Scientific, Educational and Social Programs

Center for Evaluation of Scientific, Educational and Social Programs (Kyiv, Ukraine) was established in 2008 as non-governmental organization (NGO) by specialists in the field of social sciences and administration. Its main aims are: preparation, assessment and support of scientific, educational and social programs, as well as research projects, that are financing by the state and sponsor resources; formation of evaluation culture in Ukraine; researches in the sphere of evaluation, training, development of Master's degree programs and consulting of research projects; support for obtaining the Master's and doctoral (Ph.D.) degrees from foreign universities; development of pilot Master's degree programs in social sciences and administration; organization of studies, courses, trainings for managers of programs and projects, scientific and practical seminars, conferences, "round tables"; consulting concerning scientific publications in Europe and America.

Contacts:

Address: Kyiv, Sarativska 20 Str. ● Tel.: +38 (044) 400 99 37

Web: evaluation.com.ua ● E-mail: evaluation.com.ua@gmail.com

SHEI "Pereyaslav-Khmelnytskyi Hryhoriy Skovoroda State Pedagogical University" (Pereyaslav-Khmelnytskyi, Ukraine). University with the 4th level of accreditation. History of the University begins in 1986, when the University started to operate in the status as the branch of the O. Gorkyi Kyiv State Pedagogical Institute. By the Regulation of the Cabinet of Ministers of Ukraine 24 November, 1993 on the basis of the branch Pereyaslav-Khmelnytskyi State Pedagogical Institute was founded. 1 December 1994 Institute was named after great Ukrainian philosopher Hryhoriy Skovoroda. In 2002 Pereyaslav-Khmelnytskyi Hryhoriy Skovoroda State Pedagogical Institute received the status of University. Today University educates students in 8 branches of knowledge and in 23 specialties of Bachelor degree; in 8 branches of knowledge and in 22 specialties of Specialist degree; in 9 branches of knowledge and in 22 specialties of Master degree. In the structure of University there are 7 faculties, department of pre-university and post-graduate education, with approximately 5 thousand students, 4 educational-scientific-production and 14 educational complexes. The postgraduate studies function within 13 postdoctoral studies within 3 specialties. The educational process at the University is provided by 29 departments that include over 70 % of scientific-pedagogical staff with academic degrees and scientific ranks.

Contacts:

Address: Pereyaslav-Khmelnytskyi, Sukhomlynskogo 30 Str. ● Tel.: +38 (04567) 5-63-94

Web: phdpu.edu.ua ● E-mail: phdpu@mail.ru

Institute for Sociology, Psychology and Social Communications of the National Pedagogical Dragomanov University (Kyiv, Ukraine) was established in 2007 and today is successfully functioning and developing. The Institute prepares the specialists in the following directions and specialties: sociology ("sociology of education", "social communications", "evaluation of the scientific/educational programs"); psychology ("psychology of consultation", "social psychology and psychotherapy", "political psychology"). In 2009 the scientific journal "International Scientific Forum: Sociology, Psychology, Pedagogy, Management" was founded. At the Institute the Ukrainian-Polish Center "European Studies", Center of "Ethnoglobalistics", Center of "Television and Public Communication" are created, as well as the establishment of sociological and psychological laboratories, the work of which will be the basis of "Social-Psychological Center" of the Institute, is planned. The postgraduate study on psychological sciences ("Age and Pedagogical Psychology") and sociological sciences ("Special and Branch Sociologies") is available.

Contacts:

Address: Kyiv, Sarativska 20 Str., Room 202 ● Tel.: +38 (044) 400 99 37

Web: ispu.npu.edu.ua ● E-mail: ispu_npu@ukr.net

IN COOPERATION WITH:

- *International Research Group "Jagiellonian Cultural Studies" (Kraków, Poland)*
- *Scientific Ethnosociological School of Professor Volodymyr Yevtukh (Kyiv, Ukraine)*
- *Faculty for Education, Psychology and Art at the University of Latvia (Riga, Latvia)*

PROGRAM:

14 APRIL 2015, TUESDAY

(participants' arrival)

16.00

LOCATION*: National Pedagogical Dragomanov University (Pyrohova 9 Str.), Senate Hall*

ADDRESSING THE PARTICIPANTS

Viktor Andrushchenko (Kyiv, Ukraine)
Rudīte Andersone (Riga, Latvia)
Vil Bakirov (Kharkiv, Ukraine)
Mridula Gosh (International Institution)
Moritz Hunzinger (Frankfurt am Main, Germany)
Leszek Korporowicz (Kraków, Poland)
Igor Kotsan (Lutsk, Ukraine)

17.00

PLENARY SESSION: INTRODUCTION TO THE PROBLEM

Volodymyr Yevtukh (Kyiv, Ukraine), *Volodymyr Troshchynskyi* (Kyiv, Ukraine)

MODERATORS: *Sergiy Ryk* (Pereyaslav-Khmelnytskyi, Ukraine), *Sergiy Shtepa* (Kyiv, Ukraine)

18.00

FRIENDLY MEETING

15 APRIL 2015, WEDNESDAY

08.30

LEAVING FOR PEREYASLAV-KHMELNYTSKYI

10.45-12.00

LOCATION: *SHEI "Pereyaslav-Khmelnytskyi Hryhoriy Skovoroda State Pedagogical University" (Sukhomlynskogo 30 Str.), Conference Hall*

ADDRESSING THE PARTICIPANTS:

Viktor Kotsur (Pereyaslav-Khmelnytskyi, Ukraine)

PROBLEMS TO BE DISCUSSED:

- Activities of Diaspora communities in educational and cultural areas.
- Educational programs for national minorities: design and content.
- Ethnic factor in the educational space of Ukraine.
- Foreign experience in the implementation of educational and cultural rights of national minorities.
- Formation of interethnic tolerance in the school environment.
- Language situation in Ukraine, language environment in Ukrainian schools.
- Polyethnicity as *modus vivendi.*
- Role of ethnic factor in the social development of contemporary societies.
- Situation with satisfaction of the rights of national minorities in the sphere of education.
- What can propose the researchers in ethnic sphere to fill in the school and university programs.

EVENT BOX: ETHNOCULTURAL DIVERSITY – FACETS, EFFECTS, CONSEQUENCES

INVENTORS: *Olga Chinkova* (Kyiv, Ukraine), *Valentyna Bogatyrets* (Chernivtsi, Ukraine), *Ivan Danylyuk* (Kyiv, Ukraine), *Bogdanna Gvozdetska* (Drogobych, Ukraine), *Larysa Khyzhnyak* (Kharkiv, Ukraine), *Maksym Kolesnichenko* (Kyiv, Ukraine), *Igor Kotsan* (Lutsk, Ukraine), *Liliya Kotsan* (Lutsk, Ukraine), *Lesya Kotsur* (Pereyaslav-Khmelnytskyi, Ukraine), *Vitaliy Kotsur* (Pereyaslav-Khmelnytskyi, Ukraine), *Anzhela Paronikian* (Kharkiv, Ukraine), *Yurii Pavlushko* (Pereyaslav-Khmelnytskyi, Ukraine), *Oleksandr Puchkov* (Kyiv, Ukraine), *Anatoliy Ruchka* (Kyiv, Ukraine), *Sergiy Ryk* (Pereyaslav-Khmelnytskyi, Ukraine), *Sergiy Shtepa* (Kyiv, Ukraine), *Svitlana Stavytska* (Kyiv, Ukraine), *Juliya Syusel* (Kyiv, Ukraine), *Oleh Vodianyi* (Pereyaslav-Khmelnytskyi, Ukraine), *Oleksiy Zadoyenko* (Kyiv, Ukraine)

- Changes of values as a subject of contemporary sociological discourse.
- Ethnonational dimension of security of contemporary Ukrainian society.
- Ethnos and civilization.
- Evaluation of the consumer behavior of ethnic groups.
- Faith and religion as the basis of the spirituality of the people.

- Features of court cases in the field of migration.
- Immigrants in the linguistic space of Kyiv
- Language environment of Armenian Diaspora in Ukraine.
- National tolerance of Ukrainians at the poles of a regional system of Ukraine.
- Participation of national minorities of the URSR in the parliamentary elections of 1990.
- Philosophical understanding of ethnicity.
- Psychological characteristics of acculturation of Ukrainian students studying abroad.
- Public/political activities of the national minorities of Transcarpathia in the 90s of the twentieth century.
- Role of ethnic factor in the development of contemporary societies under the connection with expansion of space of data sources on ethnicity.
- Ukrainian ethnos and information-psychological war against Ukraine.
- Value challenges of Ukraine in global informational world.

MODERATORS: *Leszek Korporowicz* (Kraków, Poland), *Svitlana Tsylyuryk* (Kyiv, Ukraine)

12.00-13.30

EXPERTS EXPLICATIONS

EVENT BOX: DESIGN AND CONTENT OF TEACHING AND LEARNING (THE CASE OF NATIONAL MINORITIES IN UKRAINE)

INVENTORS: *Karina Bobrovska* (Kyiv, Ukraine), *Oksana Gorodetska* (Ternopil, Ukraine), *Natalija Ihnatenko* (Pereyaslav-Khmelnytskyi, Ukraine), *Mariya Kaplun* (Kharkiv, Ukraine), *Maryna Kharadzhy* (Pereyaslav-Khmelnytskyi, Ukraine), *Galyna Kharkevych* (Lutsk, Ukraine), *Yuriy Kharkevych* (Lutsk, Ukraine), *Viktor Kotsur* (Pereyaslav-Khmelnytskyi, Ukraine), *Nataliya Kovalisko* (Lviv, Ukraine), *Volodymyr Kryachko* (Kyiv, Ukraine), *Lyudmyla Kukh* (Kyiv, Ukraine), *Refik Kurtseyitov* (The Atonomous Republic of Crimea), *Oleg Mazuryk* (Kyiv, Ukraine), *Mykola Ryk* (Kyiv, Ukraine), *Lyudmyla Savenkova* (Kyiv, Ukraine), *Galyna Shcherba* (Lviv, Ukraine), *Olga Shkyra* (Pereyaslav-Khmelnytskyi, Ukraine), *Gennadiy Stavytskyi* (Kyiv, Ukraine), *Olha Strilets* (Pereiyslav-Khmelnytskyi, Ukraine), *Svitlana Tsylyuryk* (Kyiv, Ukraine), *Kira Uvarkina* (Kyiv, Ukraine), *Olena Uvarkina* (Kyiv, Ukraine), *Iryna Vashchenko* (Kyiv, Ukraine), *Yaroslava Vasylkevych* (Pereyaslav-Khmelnytskyi, Ukraine), *Iryna Zayinchkivska* (Kyiv, Ukraine)

- Basics of ethnodesign in professional training of future art teachers.
- Current state and prospects of realization of the educational needs of representatives of national minorities in Ukraine.
- Development of Ukrainian education in Lemkivshchyna.
- Educational needs of national minorities' representatives in Ukraine.
- Ethnic factor in the educational process – the basis for the formation of inter-ethnic tolerance in Ukrainian society.
- Ethnic factor of self-development and self-realization of the personality in the educational space.
- Ethnic tolerance in Ukrainian information environment.
- Ethnoreligious context of evaluation of social and educational programs.
- Evaluation of business projects: possibilities for educational sphere.
- Evaluation of social programs as an intermediate link between the state and citizens: the issue of social space.
- Forming creativity of the future pedagogues with the use of interactive technologies.
- Humanization of education as the path to form the culture of interethnic communication.
- Impact of Internet technologies on the formation and development of the language environment in Ukrainian schools.
- New opportunities and prospects of development of the educational audit in connection with the changes in the Ukrainian legislation on education.
- Problem of education of national minorities in the Egeler paradigm.
- Psychological factors of personal development and their relationship with the educational sphere (case of national minorities).
- Religious identity of national minorities in the educational space of Ukraine.
- Rights of religious minorities to education: legislative initiatives of Ukraine.
- Role of information-library environment in the creating conditions for ethnic education of students.
- Role of new social challenges in the forming process of Ukrainian values.
- Sociocultural identity of the Ukrainian students.
- System of education and ethno-linguistic processes in the contemporary Crimea.
- War in the East of Ukraine and realization of the rights of national minorities in higher education.

MODERATORS: *Michael Ruiss* (Frankfurt am Main, Germany), *Valentyna Bogatyrets* (Chernivtsi, Ukraine)

13.30-14.00

COFFEE-BREAK

14.00-15.00

EVENT BOX:
FOREING EXPERIENCE – EXPERTS' EVALUATION

INVENTORS: *Rudīte Andersone* (Riga, Latvia), *Sylwia Jaskula* (Łomża, Poland), *Iveta Ķestere* (Riga, Latvia), *Ganna Kisla* (Kyiv, Ukraine), *Mridula Ghosh* (International Institution), *Kostyantyn Kogan* (New York, USA), *Oleksandr Korotych* (Kyiv, Ukraine), *Leszek Korporowicz* (Kraków, Poland), *Olena Kovalchuk* (Kyiv, Ukraine), *Dorota Misiejuk* (Bialystok, Poland), *Andrzej Nikitorowicz* (Bialystok, Poland), *Jerzy Nikitorowicz* (Bialystok, Poland), *Andrzej Porębski* (Kraków, Poland), *Michael Ruiss* (Frankfurt am Main, Germany), *Lūcija Rutka* (Riga, Latvia), *Ganna Sadovnikova* (Kyiv, Ukraine), *Anna Yuryeyeva* (Kyiv, Ukraine)

- Challenges of contemporary multiculturalism. The case of Switzerland.
- Development of pupils' tolerance towards culture of other nations by means of foreign language.
- Different faces of ethnicity: an analysis of the solution of ethnic problems in contemporary European countries.
- Education as a factor of national identity's maintenance (on the example of Ukrainian Canadians).
- Education of national minorities: the case of Latvia and Latvians.
- Educational practices of Ukrainians in the USA.
- Emerging tradition of the Ukrainian national minority group in Poland into a modern world. Education for minority in transition.
- Role of the European Language Portfolio in the development of innovative personality in the framework of the implementation of the Project of the Council of Europe and the Ministry of Education and Science of Ukraine "Language policy of Ukraine".
- U.S. experience in implementing educational and cultural rights of national minorities.

MODERATORS: *Rudīte Andersone* (Riga, Latvia), *Volodymyr Kryachko* (Kyiv, Ukraine)

15.00-15.45

INTELLECTOMETRY
(CONCEPTUAL SUMMARY)

Rudīte Andersone (Riga, Latvia), *Valentyna Bogatyrets* (Chernivtsi, Ukraine), *Leszek Korporowicz* (Kraków, Poland), *Volodymyr Kryachko* (Kyiv, Ukraine), *Michael Ruiss* (Frankfurt am Main, Germany), *Sergiy Ryk* (Pereyaslav-Khmelnytskyi, Ukraine), *Sergiy Shtepa* (Kyiv, Ukraine), *Svitlana Tsylyuryk* (Kyiv, Ukraine)

MODERATOR: *Volodymyr Yevtukh* (Kyiv, Ukraine)

CERTIFICATE AND AWARDS

C*E*S*E*S*P
Center for Evaluation of Scientific, Educational and Social Programs

CERTIFICATE

we confirm that

took part in the innovative seminar
"Evaluation of Scientific and Educational Programs
for National Minorities"

Head of organization committee Volodymyr Yevtukh

Pereiaslav-Khmelnytskyi city
April 15, 2015

Medal "For Significant Contribution to the Spreading of the Idea of Unity of Europe"

Hryhoriy Skovoroda Medal (SHEI "Pereyaslav-Khmelnytskyi Hryhoriy Skovoroda State Pedagogical University")

15.45

ETHNOCULTURAL PRACTICES

LOCATION: *Laboratories and Creative Classes of SHEI "Pereyaslav-Khmelnytskyi Hryhoriy Skovoroda State Pedagogical University", "Smerekova Khata"*

20.00

LEAVING FOR KYIV

16 APRIL 2015, THURSDAY

DEPARTURE

LANGUEGES:

UKRAINIAN, ENGLISH

ГРУПА ПРОЕКТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ:

Геннадій Ставицький (Київ, Україна); **E-mail:** shumaxerlol@yandex.ru
Юлія Сюсель (Київ, Україна); **E-mail:** tms20082008@ukr.net
Анна Юрєєва (Київ, Україна); **E-mail:** uranna@ukr.net

ДИЗАЙН:

Олександр Коротич (Київ, Україна); **E-mail:** korotich@i.ua

АРТ-КОНСУЛЬТУВАННЯ:

Світлана Солов'яненко (Козин, Україна); **E-mail:** sveta076@gmail.com

ГРУПА ЛОГІСТИКИ:

Каріна Бобровська (Київ, Україна); **E-mail:** bobrovska_k@ukr.net
Сергій Рик (Переяслав-Хмельницький, Україна); **E-mail:** ryksm@ukr.net
Руслан Фірсов (Київ, Україна); **E-mail:** ruslan@firsov.kiev.ua
Ольга Шкира (Переяслав-Хмельницький, Україна); **E-mail:** olga.shkira@meta.ua

ЮРИДИЧНИЙ СУПРОВІД:

Олексій Задоєнко (Київ, Україна); **E-mail:** alex_zadoenko@mail.ru

МЕДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ:

Алла Кострицька (Київ, Україна); **E-mail:** a.kostrytska@gmail.com

ПРОПОЗИЦІЇ:

Володимир Крячко (Київ, Україна); **E-mail:** evaluation.com.ua@gmail.com
Анна Юрєєва (Київ, Україна); **E-mail:** uranna@ukr.net

GROUP OF PROJECT SUPPORT:

Gennadiy Stavytskyi (Kyiv, Ukraine); **E-mail:** shumaxerlol@yandex.ru
Juliya Syusel (Kyiv, Ukraine); **E-mail:** tms20082008@ukr.net
Anna Yuryeyeva (Kyiv, Ukraine); **E-mail:** uranna@ukr.net

DESIGN:

Oleksandr Korotych (Kyiv, Ukraine); **E-mail:** korotich@i.ua

ART-CONSULTING:

Svitlana Solovyanenko (Kozyn, Ukraine); **E-mail:** sveta076@gmail.com

LOGISTICS GROUP:

Karina Bobrovska (Kyiv, Ukraine); **E-mail:** bobrovska_k@ukr.net
Sergiy Ryk (Pereyaslav-Khmelnytsky, Ukraine); **E-mail:** ryksm@ukr.net
Ruslan Firsov (Kyiv, Ukraine); **E-mail:** ruslan@firsov.kiev.ua
Olha Shkyra (Pereyaslav-Khmelnytskyi Ukraine); **E-mail:** olga.shkira@meta.ua

JURIDICAL SUPPORT:

Oleksiy Zadoyenko (Kyiv, Ukraine); **E-mail:** alex_zadoenko@mail.ru

MEDICAL SUPPORT:

Alla Kostrytska (Kyiv, Ukraine); **E-mail:** a.kostrytska@gmail.com

SUGGESTIONS:

Volodymyr Kryachko (Kyiv, Ukraine); **E-mail:** evaluation.com.ua@gmail.com
Anna Yuryeyeva (Kyiv, Ukraine); **E-mail:** uranna@ukr.net

УЧАСНИКИ
(PARTICIPANTS)

***Рудіте Андерсоне*,** доктор педагогічних наук, професорка факультету педагогіки, психології та мистецтв Латвійського університету (Рига, Латвія)
Rudīte Andersone, Doctor of Sciences (Pedagogy), Professor of the Faculty for Education, Psychology and Art at the University of Latvia (Rīga, Latvia)
E-mail: ruditean@latnet.lv

Віктор Андрущенко, доктор філософських наук, ректор Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (Київ, Україна)
***Viktor Andrushchenko*,** Doctor of Sciences (Philosophy), Rector of the National Pedagogical Dragomanov University (Kyiv, Ukraine)
E-mail: shef-npu@ukr.net

Віль Бакіров, доктор соціологічних наук, ректор Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна (Харків, Україна)
***Vil Bakirov*,** Doctor of Sciences (Sociology), Rector of the V.N. Karazin Kharkiv National University (Kharkiv, Ukraine)
E-mail: rektor@karazin.ua

Каріна Бобровська, аспірантка кафедри теоретичної та консультативної психології Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (Київ, Україна)
Karina Bobrovska, Postgraduate Student of the Department for Theoretical and Consultative Psychology at the National Pedagogical Dragomanov University (Kyiv, Ukraine)
E-mail: bobrovska_k@ukr.net

Валентина Богатирець, кандидат політичних наук, доцентка кафедри сучасних іноземних мов та перекладу Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (Чернівці, Україна)
Valentyna Bogatyrets, Ph.D. (Politology), Associate Professor of the Department for Modern Foreign Languages and Translation at the Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University (Chernivtsi, Ukraine)
E-mail: valentyna_bohatyrets@ukr.net

Ярослава Василькевич, кандидат психологічних наук, доцентка кафедри психології ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» (Переяслав-Хмельницький, Україна)
Yaroslava Vasylkevych, Ph.D. (Psychology), Associate Professor of the Department for Psychology at the SHEI «Pereyaslav-Khmelnytskyi Hryhoriy Skovoroda State Pedagogical University» (Pereyaslav-Khmelnytskyi, Ukraine)
E-mail: v.yaroslava@online.ua

Ірина Ващенко, доктор психологічних наук, професорка кафедри загальної психології Київського національного університету імені Тараса Шевченка (Київ, Україна)
Iryna Vashchenko, Doctor of Sciences (Psychology), Professor of the Department for General Psychology at the Taras Shevchenko National University of Kyiv (Kyiv, Ukraine)
E-mail: jarina62@rambler.ru

Олег Водяний, аспірант кафедри історії та культури України ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» (Переяслав-Хмельницький, Україна)
E-mail: iscience.in.ua@gmail.com

Богданна Гвоздецька, кандидат соціологічних наук, старша викладачка кафедри правознавства, соціології та політології Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (Дрогобич, Україна)

***Bogdanna Gvozdetska*,** Ph.D. (Sociology), Senior Lecturer of the Department for Law, Sociology and Politology at the Ivan Franko State Pedagogical University of Drogobych (Drogobych, Ukraine)
E-mail: bogdanka@ua.fm

Оксана Городецька, кандидат педагогічних наук, викладачка кафедри навчальних предметів та освітнього менеджменту Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти (Тернопіль, Україна)
***Oksana Gorodetska*,** Ph.D. (Pedagogy), Lecturer of the Department for Educational Subjects and Educational Management at the Ternopil Regional Municipal Institute of Postgraduate Pedagogical Education (Ternopil', Ukraine)
E-mail: g.oksana@online.ua

Мрідула Гош, кандидат історичних наук, Голова правління Східно-Європейського інституту розвитку (Міжнародна Інституція)
Mridula Ghosh, Ph.D. (History), Board Chair of the East European Development Institute (International Institution)
E-mail: info@eedi.org.ua

***Іван Данилюк*,** доктор психологічних наук, декан факультету психології Київського національного університету імені Тараса Шевченка (Київ, Україна)
***Ivan Danylyuk*,** Doctor of Sciences (Psychology), Dean of the Faculty for Psychology at the Taras Shevchenko National University of Kyiv (Kyiv, Ukraine)
E-mail: psy-univ@ukr.net

***Морітц Гунцінгер*,** Doctor h.c. Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, Doctor h.c. Вісконсінського міжнародного університету (США) в Україні, професор у галузі зв'язків з громадськістю кафедри соціології Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (Франкфурт-на-Майні, Німеччина)

***Moritz Hunzinger*,** Doctor h.c. of National Pedagogical Dragomanov University, Doctor h.c. of Wisconsin International University (USA) Ukraine, Professor of Public Relations at the Department for Sociology at the National Pedagogical Dragomanov University (Frankfurt am Main, Germany)
E-mail: hunzinger@npu.edu.ua

***Володимир Євтух*,** доктор історичних наук, директор Інституту соціології, психології та соціальних комунікацій Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (Київ, Україна)
***Volodymyr Yevtukh*,** Doctor of Sciences (History), Director of the Institute for Sociology, Psychology and Social Communications at the National Pedagogical Dragomanov University (Kyiv, Ukraine)
E-mail: yevtukh@ukr.net

***Олексій Задоєнко*,** кандидат юридичних наук, асистент кафедри правосуддя Київського національного університету імені Тараса Шевченка (Київ, Україна)
***Oleksiy Zadoyenko*,** Ph.D. (Law), Lecturer of the Department for Justice at the Taras Shevchenko National University of Kyiv (Kyiv, Ukraine)
E-mail: alex_zadoenko@mail.ru

***Ірина Заїнчківська*,** старша викладачка кафедри соціології Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (Київ, Україна)
***Iryna Zayinchkivska*,** Senior Lecturer of the Department for Sociology at the National Pedagogical Dragomanov University (Kyiv, Ukraine)
E-mail: 7zira@ukr.net

Наталія Ігнатенко, кандидат педагогічних наук, професорка кафедри педагогіки, теорії і методики початкової освіти ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» (Переяслав-Хмельницький, Україна)

Natalija Ihnatenko, Ph.D. (Pedagogy), Professor of the Department for Pedagogy, Theories and Methods of Primary Education at the SHEI «Pereyaslav-Khmelnytskyi Hryhoriy Skovoroda State Pedagogical University» (Pereyaslav-Khmelnytskyi, Ukraine)
E-mail: phdpu_ped_fak@ukr.net

Марія Каплун**,** кандидат соціологічних наук, менеджер з персоналу ДП «Клуб сімейного дозвілля» (Харків, Україна)
Mariya Kaplun**,** Ph.D. (Sociology), Personnel Manager of the SE «Club of Family Leasure» (Kharkiv, Ukraine)
E-mail: sachok-mariya@mail.ru

Івета Кестере, доктор наук, професорка факультету педагогіки, психології та мистецтв Латвійського університету (Рига, Латвія)
Iveta Ķestere**,** Doctor of Sciences (Pedagogy), Professor of the Faculty for Pedagogy, Psychology and Art at the University of Latvia (Rīga, Latvia)
E-mail: iveta.kestere@lu.lv

Ганна Кісла**,** кандидат філософських наук, професорка кафедри соціології Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (Київ, Україна)
Ganna Kisla**,** Ph.D. (Philosophy), Professor of the Department for Sociology at the National Pedagogical Dragomanov University (Kyiv, Ukraine)
E-mail: kisla_anna@mail.ru

Наталія Ковалісько**,** доктор соціологічних наук, професорка кафедри історії та теорії соціології Львівського національного університету імені Івана Франка (Львів, Україна)
Nataliya Kovalisko**,** Doctor of Sciences (Sociology), Professor of the Department for History and Theory of Sociology at the Ivan Franko National University of Lviv (Lviv, Ukraine)
E-mail: kovalisko@mail.lviv.ua

Олена Ковальчук, кандидат історичних наук, старша наукова співробітниця Інституту історії України НАН України (Київ, Україна)
Olena Kovalchuk, Ph.D. (History), Senior Researcher of the Institute for History of Ukraine, National Academy of Sciences of Ukraine (Kyiv, Ukraine)
E-mail: ookov53@mail.ru

Костянтин Коган, аспірант кафедри соціології Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (Нью Йорк, США)
Kostyantyn Kogan, Postgraduate Student of the Department for Sociology at the National Pedagogical Dragomanov University (New York, USA)
E-mail: constkogan@gmail.com

Максим Колесніченко, голова Правління Інституту «Самріті» (Київ, Україна)
Maksym Kolesnichenko, Head of the Board of the Institute «Samriti» (Kyiv, Ukraine)
E-mail: maxima69@list.ru

Олександр Коротич, аспірант кафедри соціології Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (Київ, Україна)
Oleksandr Korotych, Postgraduate Student of the Department for Sociology at the National Pedagogical Dragomanov University (Kyiv, Ukraine)
E-mail: korotich@i.ua

Лєшек Корпоровіч, доктор соціологічних наук, професор факультету міжнародних та політичних досліджень Ягеллонського університету (Краків, Польща)
Leszek Korporowicz, Doctor of Sciences (Sociology), Professor of the Faculty for International and Political Studies at the Jagiellonian University (Kraków, Poland)
E-mail: leszek.korporowicz@poczta.onet.pl

Алла Кострицька, Заслужений лікар України (Київ, Україна)
Alla Kostrytska, Honored Doctor of Ukraine (Kyiv, Ukraine)
E-mail: a.kostrytska@gmail.com

Ігор Коцан, доктор біологічних наук, ректор Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки (Луцьк, Україна)
Igor Kotsan, Doctor of Sciences (Biology), Rector of the Lesya Ukrainka Eastern European National University (Lutsk, Ukraine)
E-mail: rector@univer.lutsk.ua

Лілія Коцан, аспірантка Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки (Луцьк, Україна)
Liliya Kotsan, Postgraduate Student of the Lesya Ukrainka Eastern European National University (Lutsk, Ukraine)
E-mail: lilus_lk@ukr.net

Віктор Коцур, доктор історичних наук, ректор ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» (Переяслав-Хмельницький, Україна)
Viktor Kotsur, Doctor of Sciences (History), Rector of the SHEI «Pereyaslav-Khmelnytskyi Hryhoriy Skovoroda State Pedagogical University» (Pereyaslav-Khmelnytskyi, Ukraine)
E-mail: phdpu@mail.ru

Леся Коцур, викладачка кафедри політології ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» (Переяслав-Хмельницький, Україна)
Lesya Kotsur, Lecturer of Department for Politology at the SHEI «Pereyaslav-Khmelnytskyi Hryhoriy Skovoroda State Pedagogical University» (Pereyaslav-Khmelnytskyi, Ukraine)
E-mail: dombrovska_ne@ukr.net

Віталій Коцур, кандидат політичних наук, доцент кафедри політології ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» (Переяслав-Хмельницький, Україна)

Vitaliy Kotsur, Ph.D. (Politology), Associate Professor of the Department for Politology at the SHEI «Pereyaslav-Khmelnytskyi Hryhoriy Skovoroda State Pedagogical University» (Pereyaslav-Khmelnytskyi, Ukraine)
E-mail: kotsurv@ukr.net

Володимир Крячко, кандидат соціологічних наук, доцент кафедри соціології Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (Київ, Україна)
Volodymyr Kryachko, Ph.D. (Sociology), Associate Professor of the Department for Sociology at the National Pedagogical Dragomanov University (Kyiv, Ukraine)
E-mail: volodymyr.kryachko@gmail.com

Рефік Куртсеїтов, кандидат соціологічних наук, завідувач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Кримського інженерно-педагогічного університету (Автономна Республіка Крим)
Refik Kurtseyitov, Ph.D. (Sociology), Head of the Department for Socio-Humanitarian Disciplines at the Crimean Engineering-Pedagogical University (The Atonomous Republic of Crimea)
E-mail: kurtseitov@mail.ru

Людмила Кух, прес-секретарка Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (Київ, Україна)
***Lyudmyla Kukh*,** Press Secretary of the National Pedagogical Dragomanov University (Kyiv, Ukraine)
E-mail: kuchl@i.ua

Микола Рик, магістрант кафедри релігієзнавства Київського національного університету імені Тараса Шевченка (Київ, Україна)
***Mykola Ryk*,** Master's Degree Student of the Department for Religious Studies at the Taras Shevchenko National University of Kyiv (Kyiv, Ukraine)
E-mail: rykkolia@ukr.net

Олег Мазурик, доктор соціологічних наук, асистент кафедри соціальних структур та соціальних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка (Київ, Україна)
Oleg Mazuryk, Doctor of Sciences (Sociology), Lecturer of the Department for Social Structures and Social Relations at the Taras Scevchenko National University of Kyiv (Kyiv, Ukraine)
E-mail: ma_er@mail.ru

Дорота Місеюк, кандидат педагогічних наук, кафедра міжкультурної освіти факультету педагогіки та психології в Університеті Білостоку (Білосток, Польща)
Dorota Misiejuk, Ph.D. (Pedagogy), Department for Intercultural Education at the Faculty for Pedagogy and Psychology at the University in Białystok (Białystok, Poland)
E-mail: dmisieju@uwb.edu.pl

Єжи Нікоторовіч, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри міжкультурної освіти факультету педагогіки та психології в Університеті Білостоку (Білосток, Польща)
Jerzy Nikitorowicz, Doctor of Sciences (Pedagogy), Professor, Director of the Department for Intercultural Education at the Faculty for Pedagogy and Psychology at the University in Białystok (Białystok, Poland)
E- mail: jerzyniki@wp.pl

Анжела Паронікян, аспірантка кафедри прикладної соціології та соціальних комунікацій Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна (Харків, Україна)
Anzhela Paronikian, Postgraduate Student of the Department for Applied Sociology and Social Communications at the V.N. Karazin Kharkiv National University (Kharkiv, Ukraine)
E-mail: ang150393@gmail.com

Анджей Порембські, доктор соціологічних наук, заступник декана факультету міжнародних та політичних досліджень Ягеллонського університету (Краків, Польща)
Andrzej Porębski, Doctor of Sciences (Sociology), Deputy Dean of the Faculty for International and Political Studies at the Jagiellonian University (Kraków, Poland)
E-mail: amporebski@gmail.com

Олександр Пучков, кандидат філософських наук, начальник факультету інформаційних технологій в системах управління Військового інституту телекомунікацій та інформатизації Державного університету телекомунікацій (Київ, Україна)

Oleksandr Puchkov, Ph.D. (Philosophy), Head of the Faculty for Informational Technologies in the Systems of Management of the Military Institute of Telecommunications and Informatics at the State University of Telecommunications (Kyiv, Ukraine)
E-mail: ganaga@ukr.net

Юрій Павлушко, Директор ПП «Соснова», здобувач кафедри історії та культури України ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» (Переяслав-Хмельницький, Україна)
Yurii Pavlushko, Director of the Private Enterprise «Sosnova», Researcher of the Department for History and Culture of Ukraine at the SHEI «Pereyaslav-Khmelnytskyi Hryhoriy Skovoroda State Pedagogical University» (Pereyaslav-Khmelnytskyi, Ukraine)
E-mail: ppsosnova@yandex.ru

Сергій Рик, кандидат філософських наук, проректор ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» (Переяслав-Хмельницький, Україна)
Sergiy Ryk, Ph.D. (Philosophy), Vice-Rector of the SHEI «Pereyaslav-Khmelnytskyi Hryhoriy Skovoroda State Pedagogical University» (Pereyaslav-Khmelnytskyi, Ukraine)
E-mail: ryksm@ukr.net

***Міхаель Руісс*,** видавець провідного німецького публічного журналу «Top Magazin», Dr. h.c. Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, Почесний професор у галузі журналістики Вісконсінського міжнародного університету (США) в Україні (Франкфурт-на-Майні, Німеччина)
Michael Ruiss, Publisher of Germany's Leading Lifestyle Magazine, «Top Magazin», Doctor h.c. of Lesya Ukrainka East European National University, Honorary Professor in Journalism of Wisconsin International University (USA) Ukraine (Frankfurt am Main, Germany)
E-mail: m.ruiss@top-frankfurt.de, ruiss@eenu.edu.ua, ruiss@wiuu.edu.ua

Луція Рутка, доктор психологічних наук, професорка факультету педагогіки, психології та мистецтв Латвійського університету (Рига, Латвія)
Lūcija Rutka, Doctor of Psychology, Professor of the Faculty for Pedagogy, Psychology and Art at the University of Latvia (Rīga, Latvia)
E-mail: lucija.rutka@lu.lv

Анатолій Ручка, доктор філософських наук, головний науковий співробітник Інституту соціології Національної академії наук України (Київ, Україна)
Anatoliy Ruchka, Doctor of Sciences (Philosophy), Leading Researcher at the Institute for Sociology, National Academy of Sciences of Ukraine (Kyiv, Ukraine)
E-mail: otd.soc@gmail.com

Людмила Савенкова, кандидат педагогічних наук, директорка Наукової бібліотеки Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (Київ, Україна)
***Lyudmyla Savenkova*,** Ph.D. (Pedagogy), Director of the Scientific Library at the National Pedagogical Dragomanov University (Kyiv, Ukraine)
E-mail: lvsav@mail.ru

Ганна Садовнікова, аспірантка кафедри філософії мови, порівняльного мовознавства та перекладу Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (Київ, Україна)
Ganna Sadovnikova, Postgraduate Student for the Department for Philosophy of Language, Comparative Philology and Translation at the National Pedagogical Dragomanov University (Kyiv, Ukraine)
E-mail: ganna.sadovnikova@gmail.com

Світлана Солов'яненко, громадська діячка (Козин, Україна)
Svitlana Solovyanenko, Public Activist (Kozyn, Ukraine)
E-mail: sveta076@gmail.com

Світлана Ставицька, доктор психологічних наук, завідувачка кафедри соціальної психології та психотерапії Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (Київ, Україна)
Svitlana Stavytska, Doctor of Sciences (Psychology), Head of the Department for Social Psychology and Psychotherapy at the National Pedagogical Dragomanov University (Kyiv, Ukraine)
E-mail: stavics@ukr.net

Геннадій Ставицький, аспірант кафедри політико-психологічних проблем суспільного розвитку Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (Київ, Україна)
Gennadiy Stavytskyi, Postgraduate Student of the Department for Political-Psychological Problems of Social Development at the National Pedagogical Dragomanov University (Kyiv, Ukraine)
E-mail: shumaxerlol@yandex.ru

Ольга Стрілець, кандидат педагогічних наук, доцентка кафедри мистецьких дисциплін і методик навчання ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» (Переяслав-Хмельницький, Україна)

Olga Strilets, Ph.D. (Pedagogy), Associate Professor of the Department for Art Disciplines and Teaching Methods at the SHEI «Pereyaslav-Khmelnytskyi Hryhoriy Skovoroda State Pedagogical University» (Pereyaslav-Khmelnytskyi Ukraine)
E-mail: ostrilets5@gmail.com

Юлія Сюсель, викладачка кафедри соціології Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (Київ, Україна)
Juliya Syusel, Lecturer of the Department for Sociology at the National Pedagogical Dragomanov University (Kyiv, Ukraine)
E-mail: tms20082008@ukr.net

Володимир Трощинський, доктор історичних наук, завідувач кафедри соціальної і гуманітарної політики Національної академії державного управління при Президентові України (Київ, Україна)
Volodymyr Troshchynskyi, Doctor of Sciences (History), Head of the Department for Social and Humanitarian Politics at the National Academy for Public Administration under the President of Ukraine (Kyiv, Ukraine)
E-mail: ksgp@ukr.net

Кіра Уваркіна, фахівець другої категорії відділу бізнес проектів Київського молодіжного центру праці (Київ, Україна)
Kira Uvarkina, Specialist of the Second Category of the Department for Business Projects at the Kyiv Youth Labor Centre (Kyiv, Ukraine)
E-mail: kikki1403@mail.ru

Олена Уваркіна, доктор філософських наук, учений секретар Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (Київ, Україна)
Olena Uvarkina, Doctor of Sciences (Philosophy), Scientific Secretary of the National Pedagogical Dragomanov University (Kyiv, Ukraine)
E-mail: uvarkina@rambler.ru

Руслан Фірсов, викладач кафедри соціальних та публічних комунікацій Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (Київ, Україна)
Ruslan Firsov, Lecturer of the Department for Social and Public Communications at the National Pedagogical Dragomanov University (Kyiv, Ukraine)
E-mail: ruslan@firsov.kiev.ua

Марина Хараджи, викладачка кафедри психології ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» (Переяслав-Хмельницький, Україна)
Maryna Kharadzhy**,** Lecturer of the Department for Psychology at the SHEI «Pereyaslav-Khmelnytskyi Hryhoriy Skovoroda State Pedagogical University» (Pereyaslav-Khmelnytskyi, Ukraine)
E-mail: igor_h@gala.net

Галина Харкевич, кандидат філологічних наук, доцентка кафедри іноземних мов факультету міжнародних відносин Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки (Луцьк, Україна)
Galyna Kharkevych, Ph.D. (Philology), Associate Professor of the Department for Foreign Languages at the Faculty of International Relations at the Lesya Ukrainka Eastern European National University (Lutsk, Ukraine)
E-mail: galya16@bigmir.net

Юрій Харкевич**,** кандидат фізико-математичних наук, завідувач кафедри диференціальних рівнянь і математичної фізики Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки (Луцьк, Україна)
Yuriy Kharkevych**,** Ph.D. (Physics/Mathematics), Head of the Department for Differential Equations and Mathematical Physics at the Lesya Ukrainka Eastern European National University (Lutsk, Ukraine)
E-mail: kharkevich.juriy@gmail.com

Лариса Хижняк, доктор соціологічних наук, професорка кафедри прикладної соціології та соціальних комунікацій Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна (Харків, Україна)
Larysa Khyzhnyak, Doctor of Sciences (Sociology), Professor of the Department for Applied Sociology and Social Communications at the V.N. Karazin Kharkiv National University (Kharkiv, Ukraine)
E-mail: lar.mih@mail.ru

Світлана Цилюрик, кандидат соціологічних наук, старша викладачка кафедри соціології Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (Київ, Україна)
Svitlana Tsylyuryk, Ph.D. (Sociology), Senior Lecturer of the Department for Sociology at the National Pedagogical Dragomanov University (Kyiv, Ukraine)
E-mail: tsilyurik@bigmir.net

Ольга Чінкова, головна спеціалістка Державної міграційної служби України (Київ, Україна)
Olga Chinkova, Head Specialist of the State Migration Service (Kyiv, Ukraine)
E-mail: chinkova@dmsu.gov.ua

Ольга Шкира, директорка бібліотеки ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» (Переяслав-Хмельницький, Україна)
Olga Shkyra, Director of the Scientific Library at the SHSI «Pereyaslav-Khmelnytskyi Hryhoriy Skovoroda State Pedagogical University» (Pereyaslav-Khmelnytskyi Ukraine)
E-mail: olga.shkira@meta.ua

Галина Щерба, кандидат філософських наук, доцентка кафедри аналітичної економії та міжнародної економіки Львівського національного університету імені Івана Франка (Львів, Україна)
Galyna Shcherba, Ph.D. (Philosophy), Associate Professor of the Department for Analytical Economy and International Economics at the Ivan Franko National University of Lviv (Lviv, Ukraine)
E-mail: gshcherba@ukr.net

Анна Юрєєва, заступниця директорки Наукової бібліотеки Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (Київ, Україна)
Anna Yuryeyeva**,** Deputy Director of the Scientific Library at the National Pedagogical Dragomanov University (Kyiv, Ukraine)
E-mail: uranna@ukr.net

Сергій Штепа**,** кандидат політичних наук, завідувач кафедри соціальних та публічних комунікацій Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (Київ, Україна)
Sergiy Shtepa, Ph.D. (Politology), Head of the Department for Social and Public Communications at the National Pedagogical Dragomanov University (Kyiv, Ukraine)
E-mail: shtepa_serg@ukr.net

Сільвія Яскула**,** кандидат педагогічних наук, професорка (Ломжа, Польща)
Sylwia Jaskula**,** Ph.D. (Pedagogy), Professor (Łomża, Poland)
E-mail: sylwia.jaskula@poczta.onet.pl

СЕРТИФІКАТИ

C*E*S*E*S*P
Center for Evaluation of Scientific, Educational and Social Programs

СЕРТИФІКАТ

виданий

в тому, що він взяв участь в інноваційному семінарі
“Евалюація науково-освітніх програм для національних меншин”

Голова організаційного комітету Володимир Євтух

м. Переяслав-Хмельницький
15 квітня 2015 року

C*E*S*E*S*P
Center for Evaluation of Scientific, Educational and Social Programs

CERTIFICATE

we confirm that

took part in the innovative seminar
“Evaluation of Scientific and Educational Programs
for National Minorities”

Head of organization committee Volodymyr Yevtukh

Pereiaslav-Khmelnytskyi city
April 15, 2015

Сертифікати вручені:

Рудіте Андерсоне (Рига, Латвія)
Каріна Бобровська (Київ, Україна)
Валентина Богатирець (Чернівці, Україна)
Ярослава Василькевич (Переяслав-Хмельницький, Україна)
Олег Водяний (Переяслав-Хмельницький, Україна)
Оксана Городецька (Тернопіль, Україна)
Мрідула Гош (Міжнародна інституція)
Морітц Гунцінгер (Франкфурт-на-Майні, Німеччина)
Володимир Євтух (Київ, Україна)
Олексій Задоєнко (Київ, Україна)
Ірина Заїнчківська (Київ, Україна)
Наталія Ігнатенко (Переяслав-Хмельницький, Україна)
Івета Кестере (Рига, Латвія)
Ганна Кісла (Київ, Україна)
Костянтин Коган (Нью-Йорк, США)
Олександр Коротич (Київ, Україна)
Лєшек Корпоровіч (Краків, Польща)
Віктор Коцур (Переяслав-Хмельницький, Україна)
Віталій Коцур (Переяслав-Хмельницький, Україна)
Леся Коцур (Переяслав-Хмельницький, Україна)
Володимир Крячко (Київ, Україна)
Олег Мазурик (Київ, Україна)
Дорота Мішеюк (Білосток, Польща)
Анджей Нікоторовіч (Білосток, Польща)
Єжи Нікоторовіч (Білосток, Польща)
Павлушко Юрій (Переяслав-Хмельницький, Україна)
Анжела Паронікян (Харків, Україна)
Анджей Порембські (Краків, Польща)
Олександр Пучков (Київ, Україна)
Микола Рик (Київ, Україна)
Сергій Рик (Переяслав-Хмельницький, Україна)
Міхаель Руісс (Франкфурт-на-Майні, Німеччина)
Луція Рутка (Рига, Латвія)
Людмила Савенкова (Київ, Україна)
Ганна Садовнікова (Київ, Україна)
Світлана Солов'яненко (Козин, Україна)

Світлана Ставицька (Київ, Україна)
Ольга Стрілець (Переяслав-Хмельницький, Україна)
Юлія Сюсель (Київ, Україна)
Володимир Трощинський (Київ, Україна)
Олена Уваркіна (Київ, Україна)
Віталій Урайчик (Київ, Україна)
Руслан Фірсов (Київ, Україна)
Галина Харкевич (Луцьк, Україна)
Юрій Харкевич (Луцьк, Україна)
Світлана Цилюрик (Київ, Україна)
Ольга Чінкова (Київ, Україна)
Ольга Шкира (Переяслав-Хмельницький, Україна)
Сергій Штепа (Київ, Україна)

C*E*S*E*S*P

Center for Evaluation of Scientific, Educational and Social Programs

ФІДБЕК
(ВІДГУКИ ПРО СЕМІНАР)

FEEDBACK

САЙТ ЦЕНТРУ ЕВАЛЮАЦІЇ НАУКОВО-ОСВІТНІХ ТА СОЦІАЛЬНИХ ПРОГРАМ (КИЇВ, УКРАЇНА)

Другий семінар з евалюаційної проблематики «Евалюація науково-освітніх програм для національних меншин»

14-15 квітня 2015 року **Центр евалюації науково-освітніх та соціальних програм**, Інститут соціології, психології та соціальних комунікацій Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, Етносоціологічна школа професора Володимира Євтуха та ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет» імені Григорія Сковороди провели другий семінар з евалюаційної проблематики «Евалюація науково-освітніх програм для національних меншин» під патронатом Почесного професора з піар-технологій Морітца Гунцінгера (м. Франкфурт-на-Майні, Німеччина).

У Семінарі взяли участь: професорка факультету педагогіки, психології та мистецтв Латвійського університету Руділе Андерсоне (Рига, Латвія), Голова правління Східноєвропейського інституту розвитку Мрідула Гош, професорка факультету педагогіки, психології та мистецтв Латвійського університету Івета Кестере (Рига, Латвія), професор Ягеллонського університету Лєшек Корпоровіч (Краків, Польща), професори факультету педагогіки та психології в Університеті Білостоку Єжи Нікоторовіч та Дорота Мішеюк (Білосток, Польща), Почесний професор у галузі журналістики Вісконсінського міжнародного університету (США) в Україні, видавець провідного німецького публічного журналу «Top Magazin» Міхаель Руісс (Франкфурт-на-Майні, Німеччина), заступник декана факультету міжнародних та політичних досліджень Ягеллонського університету Анджей Порембські (Краків, Польща), завідувач кафедри соціальної і гуманітарної політики Національної академії державного управління при Президентові України Володимир Трощинський та інші.

Основні концептопункти дискутопроблематики Семінару:

- Діяльність діаспоральних спільнот в освітній і культурницькій галузі.
- Етнічний чинник в освітньому просторі України.
- Зарубіжний досвід у реалізації освітньо-культурницьких прав національних меншин.
- Мовна ситуація в Україні, мовне середовище в українських школах.
- Навчальні програми для національних меншин: дизайн та зміст.
- Поліетнічність як modus vivendi.
- Роль етнічного чинника у соціальному розвитку сучасних суспільств.
- Ситуація із задоволенням прав національних меншин на освіту.
- Формування міжетнічної толерантності у шкільному середовищі.
- Що можуть запропонувати дослідники етнічності для наповнення шкільних та університетських програм.

Програму семінару «Евалюація науково-освітніх програм для національних меншин» можна переглянути за наступним посиланням: **slideshare.net/ programa-seminar-2**

Також вийшло з друку видання "**Евалюація: наукові, освітні, соціальні проекти. Випуск 1 :** матеріали інноваційного семінару «Евалюація освітнього простору» (ред.: В. Євтух, М. Гунцінгер, І. Коцан, М. Руісс), з текстом якого можна ознайомитись за наступним посиланням: **slideshare.net/evaluation-1seminar**

Детальна інформація: http://evaluation.com.ua/

САЙТ ІНСТИТУТУ СОЦІОЛОГІЇ, ПСИХОЛОГІЇ ТА СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ НАЦІОНАЛЬНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА (КИЇВ, УКРАЇНА)

ІНСТИТУТ
СОЦІОЛОГІЇ, ПСИХОЛОГІЇ
ТА СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ

ІННОВАЦІЙНИЙ СЕМІНАР «ЕВАЛЮАЦІЯ НАУКОВО-ОСВІТНІХ ПРОГРАМ ДЛЯ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН»

14-15 квітня 2015 року у стінах Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова та ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» відбувся другий інноваційний семінар «Евалюація науково-освітніх програм для національних меншин» під патронатом професора у галузі зв'язків з громадськістю та комунікації Інститут соціології, психології та соціальних комунікацій Морітца Гунцінгера. Організатори семінару: Центр евалюації науково-освітніх та соціальних програм (Київ, Україна), ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» та Інститут соціології, психології та соціальних комунікацій Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (Київ, Україна), у співпраці з: Міжнародною дослідницькою групою «Ягеллонські культурні студії (Jagiellonian Cultural Studies)» (Краків, Польща), Науковою етносоціологічною школою професора Володимира Євтуха (Київ, Україна) та Факультетом педагогіки, психології та мистецтв Латвійського університету (Рига, Латвія).

Серед учасників семінару відомі європейські науковці та активісти, серед них: Морітц Гунцінгер та Міхаель Руїс (Франкфурт-на-Майні, Німеччина), Єжи Нікоторовіч та Дорота Мішеюк (Білосток, Польща), Лєшик Корпоровіч на Анджей Порембські (Краків, Польща), Руділе Андерсоне та Івета Кестере (Рига, Литва). Також до обговорення долучилась Голова правління Східно-

Європейського інституту розвитку Мрідула Гош, яка понад 10 років працює в українському науковому просторі.

Були обговорені актуальні питання створення державної програми з освіти для національних меншин. Фахівці з провідних європейських університетів презентували успішний досвід полікультурних європейський країн та окреслили можливості його імлентанції до освітнього простору України.

Багатоаспектність розгляду проблеми забезпечили колеги-науковці з України, серед них: Валентина Богатирець (Чернівці), Олег Мазурик (Київ), Сергій Рик (Переяслав-Хмельницький), Володимир Трощинський (Київ), Галина та Юрій Харкевичі (Луцьк) та багато інших.

Ректор ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» Віктор Коцур та професор Морітц Гунцінгер відзначили провідних спікерів та активістів семінару медалями та приємними подарунками.

Детальна інформація:

http://www.ispu.npu.edu.ua/2008-04-24-12-55-25/2008-04-24-12-59-09/665-innovatsiinyi-seminar-evaliuatsiia-naukovo-osvitnikh-prohram-dlia-natsionalnykh-menshyn

ЕТНОКУЛЬТУРНІ ПРАКТИКИ:

ФОТОЗВІТ ВІД ОЛЬГИ ШКИРИ

Переяслав-Хмельницький, Україна

Жайворонки

Наукове видання

ЕВАЛЮАЦІЯ
НАУКОВІ, ОСВІТНІ, СОЦІАЛЬНІ ПРОЕКТИ

Випуск 2

Матеріали інноваційного семінару
«Евалюація науково–освітніх програм для національних меншин»

Редактори :
Володимир Євтух, Морітц Гунцінгер, Ігор Коцан, Міхаель Руісс

Оригінал-макет:
Каріна Бобровська, Тетяна Ткачук

Scientific publications

EVALUATION
SCIENTIFIC, EDUCATIONAL, SOCIAL PROJECTS

Issue 2

Proceedings of Innovative Seminar
«Evaluation Scientific-Educational Programs for Ethnic Minorities»

Editors :
Volodymyr Yevtukh, Moritz Hunzinger, Igor Kotsan, Michael Ruiss

Artwork :
Karina Bobrovska, Tetyana Tkachuk